DEZSŐ ANDRÁS

FEDŐSZTORI

KÉMEK ÉS TITKOS JÁTSZMÁK
MAGYARORSZÁGON

21. Század Kiadó

„Van egy megszokott életük, nyugat-európai életszínvonalon. Aztán egyszer csak mindez véget ér, mert hazarendelik a családfőt. És akkor nincs mit tenni, ha a gyerek már nagy, el kell mondani neki az igazságot, nincs mese... Sajnos nem mindegyik gyerek tudta ezt a változást feldolgozni..."

„Ha tudtuk, hol vannak, akkor leültünk a közelben egy megfelelő táskával, ami videó- és hangfelvételt készített. Vagy az adott helyen, például egy szállodában dolgozó ügynökünkön keresztül odatetettük az asztalra azt a hamutartót, ami a technikát rejtette. De nem mindig volt ilyenekre idő."

„Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a Carlos-csoport olyan technikai eszközöket mutatott meg, és olyan fegyvereket hagyott akkor itt, amelyekhez a magyar államnak, a magyar szervezeteknek nem volt lehetőségük hozzájutni és beszerezni."

„A terv finoman szólva is rendkívül veszélyes volt. Nemcsak azért, mert a fogolyszabadításban részt vevőknek a saját életüket kellett kockáztatniuk, hanem azért is, mert a ki- és a visszautazást is teljes titokban, titkosszolgálati fedéssel, az érintett országok tudta nélkül kellett végrehajtani."

„A magyarok alaposan felkészültek a találkozásra, a szállodát is bebiztosították, mert nem lehetett tudni, nem sül-e el rosszul a találkozó, sőt azt sem lehetett kizárni, hogy a célszemély esetleg egy robbanómellényben jelenik meg a találkozón. Eleve érzékeny volt a téma, hiszen arra kellett rábeszélni az irakit, hogy saját érdekében hagyja el Magyarországot."

DEZSŐ ANDRÁS

FEDŐSZTORI

DEZSŐ ANDRÁS

FEDŐSZTORI

KÉMEK ÉS TITKOS JÁTSZMÁK MAGYARORSZÁGON

21. Század Kiadó

Budapest, 2021

Copyright © Dezső András, 2021

© XXI. Század Kiadó, 2021

Borítófotó © Shutterstock

ISBN 978 963 568 115 0

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó 7

Bevezetés: A magyar titkosszolgálatokról röviden 11

I. HIDEG IDŐK
Nincs bocsánat 19
Kaméleon 63
Piszkos ügyek osztálya 94

II. A KÁOSZ KALANDORAI
A titok visszavág 107
Átejtőművészek 122
Sötét hírszerzés 131

III. FANTOMLÉT
A szomszéd ház lakói 145
Kettős szerep 176

IV. TERRORJÁTSZMÁK
A Sakál Budapesten 201
Szétrobbantva 221
Kilenc hónap a pokolban 233
Rés a pajzson 249
Fekete ruhában 259

V. ÁTJÁRÓHÁZ
Orosz rulett 277
Vess keresztet 277
KGBéla 286
Édes-savanyú 307
Követségek titkai 321
Barátok közt 347
Szép kilátás 347
Kíváncsiak klubja 353

VI. FIGYELNEK
Szélső érték 363
Az állam csápjai 378
Pegasus hátán 398

Ki a kém? 414

Epilógus helyett 418

Kis kémszótár 421

Köszönetnyilvánítás 425

ELŐSZÓ

TIZENHÁROM VAGY TIZENNÉGY ÉVES LEHETTEM. 1990 környékén történt. Apám mint egykori határőr gyakran összejárt a határőrség vezetőivel. Ebédek, vacsorák, rendezvények. Távol állt tőlem ez a „katonai" vonal, nem is érdekelt különösebben, de egyik alkalommal, egy vacsoránál, amikor a felnőttek sztorizgattak, felkaptam a fejem. A határőrök egy belügyes fickóról meséltek, aki a régi időkben – amikor még állt a vasfüggöny – motorral átszökött Ausztriába, és átállt az ellenséghez. Az árulásáért súlyos árat fizetett, nem sokkal később meghalt.

Megmérgezték.

Nagyon megérintett a sztori, pedig csak fél füllel hallgattam, és eszembe sem jutott a részletek után érdeklődni, vagy beleszólni a felnőttek beszélgetésébe. Évekkel később, amikor már felnőttként, bőven apám halála után újra eszembe jutott ez a történet, utánanéztem, és egyetlen ehhez hasonló esetet találtam. Egy volt ávós tiszt, Lapusnyik Béla 1962. május 9-én motorral szökött át Ausztriába, majd Bécsben védőőrizetbe került. Úgy tervezték, hogy a magyar titkosszolgálat ausztriai tevékenységéről is információkkal bíró szökött titkosszolgát átadják az amerikaiaknak, így az Egyesült Államokban lel új otthonra. Ám Lapusnyik június 3-án torokfájásra kezdett panaszkodni, így hát beszállították a közkórházba. Ekkor már nem tudott beszélni, ezért egy papírra írta le a kérést: mossák ki a gyomrát. Mielőtt ezt megtehették volna, Lapusnyik meghalt. A boncolás nem mutatta ki a mérgezést, de azt sem sikerült kideríteni, hogy

ha nem mérgezés, mégis mi okozhatta a magyar férfi halálát. Titkosszolgálati körökben ugyanakkor nem kérdés, hogy Lapusnyikkal mint árulóval valószínűleg egy, az osztrák rendőrség soraiba beférkőzött cseh titkosszolga végzett, mégpedig a szovjet titkosszolgálat, a KGB utasítására. Gyilkosát sosem vonták felelősségre.

Emlékszem, tizenévesként is azért izgatott a történet, mert elképzelhetetlennek tartottam, hogy valakit csak úgy eltegyen láb alól egy állam – különösebb következmények nélkül. Ez volt az első olyan titkosszolgálati sztori, ami megfogott, és ami miatt érdekelni kezdett ez a jellegénél fogva titkos, zárt világ. Aztán ahogy felnőttem és újságíró lettem, sorra jöttek az izgalmasabbnál izgalmasabb históriák abból a világból, amelyről a nyilvánosság, beleértve magamat is, keveset tud.

Ez a harmadik könyvem. Az első, a *Maffiózók mackónadrágban* a magyarországi szervezett bűnözés történetéről szól, a második, a *Magyar kóla* a hazai kokainkereskedelemről. Bár a *Fedősztori*ban csak elvétve találkozunk bűnözőkkel, a könyvben bemutatott szereplők sokszor ugyanúgy törvényeket sértenek, legfeljebb mindezt az állam védőszárnyai alatt teszik. Mégsem sérthetetlenek ők, mert ahogy a könyvben felvonuló sztorikból kiderül, ezekben a játszmákban leginkább csak apró fogaskerekek az emberek, a nagyobb, sokszor nemesebbnek feltüntetett cél vagy éppen az államérdek előrébb való.

A *Fedősztori*ban egy olyan világot mutatok be, amiről olvashattunk már hiteles és kevésbé hiteles regényeket, memoárokat, tudományos alaposságú írásokat is, láthattunk jó és rossz filmeket. Én valami mást szerettem volna. Nem a magyar titkosszolgálatok történetét akartam megírni, nem is tudományos igénnyel feldolgozni a működésüket – bár

kétségkívül előfordulnak a könyvben olyan történetek, amelyek a témával foglalkozó szakértők számára is újdonsággal szolgálhatnak, és természetesen bemutatok olyan eseteket is, amelyeket eddig nem ismert a nyilvánosság. A célom mégsem a szenzációhajhászás, hanem az, hogy közelebb hozzak az olvasókhoz egy, az alvilághoz hasonlóan misztikus, titokzatos világot. A könyvben szereplő történetek megírását – a sajtóból korábban már ismert eseteket leszámítva – interjúk, háttérbeszélgetések és kutatások előzték meg. Talán érthető, hogy a téma jellegénél fogva interjúalanyaim szinte kivétel nélkül név nélkül voltak csak hajlandók leülni velem beszélgetni. Akadtak köztük olyanok is, akikről a szélesebb ismeretségi körükben nem is mindenki tudja, hogy a titkosszolgálatok valamelyikénél dolgoztak korábban. A régebbi, akár több évtizedes sztorik esetében persze nem támaszkodhattam pusztán a személyes elbeszélésekre, hiszen az érintettek sokszor nem egészen úgy emlékeznek vissza egy-egy mozzanatra, ahogy az valójában megtörtént. Ezért jó, ha kézzelfogható dokumentumok is bizonyítják egy-egy állítás valóságtartalmát. Fontos előrebocsátanom, hogy a könyv csak a magyar titkosszolgálatok világával foglalkozik, nemzetközi kitekintéssel, kapcsolódási pontokkal azokon a helyeken, ahol az segíti a kémvilág adott területének jobb megértését. Két olyan, a hetvenes években játszódó magyar kémsztori szerepel a könyvben, amelyeket az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában végzett kutatásaim alapján sikerült részletesen rekonstruálnom. Talán éppen ez a két történet bizonyítja a legjobban, hogy az a világ, amelyben kémek és elhárítók örökös macska-egér harcot vívnak egymással, közel sem annyira fekete-fehér, mint elsőre gondolnánk, és még azt is nehéz eldönteni, kik a jók és a kik rosszak ezekben a küzdelmekben. Hiszen leg-

inkább *emberek* taktikáznak mindkét oldalon, akik bármikor ledönthető bábuk egy képzeletbeli sakktáblán.

Bár a titkosszolgálati történetek értelmezhetetlenek az éppen aktuális politikai kontextus, illetve a nemzetközi diplomácia ismerete nélkül, igyekeztem nem „beleragadni" a politikába, és éppen csak annyira ismertetni azt, amennyire egy adott történet vagy eseménysor szempontjából nélkülözhetetlen. Ez a világ ugyanis csak részben szól a politikáról és a nemzetközi játszmákról. Ennél sokkal érdekesebb megismerni a hírszerzés és elhárítás közegét időtlen idők óta jellemző módszereket, technikákat és gondolkodásmódot. De a legtanulságosabb átélni azokat az emberi drámákat, amelyek szinte valamennyi történetben felbukkannak. Hiszen egy olyan szakmában, amelynek a manipuláció, a hazugság, a félrevezetés szerves része, a bukás éppúgy kódolva van, mint a siker, vagy akár egy-egy váratlan, csavaros fordulat, amelyre az érintettek egyik oldalon sem számítanak.

És ki tudja, hogy mindaz, amivel a végén szembesülnek, a valóság-e. Vagy csak a látszatvilág egy darabja, ami eltakarja a valóságot.

Egy fedősztori.

BEVEZETÉS

A magyar titkosszolgálatokról röviden

Ebben a könyvben jórészt olyan történetekről írok, amelyekben a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok vagy azok elődszervei érintettek.

Magyarországon jelenleg öt nemzetbiztonsági szolgálat működik, ezeket gyűjtőnéven titkosszolgálatoknak* nevezik. Nem azért, mert a létezésükről nem tud a nyilvánosság, hanem mert titkos módszerekkel, eszközökkel dolgoznak. Ellentétben a rendőrökkel a nemzetbiztonsági szolgálatok tisztjei nem vehetnek őrizetbe senkit, klasszikus bűnügyi nyomozást sem folytathatnak, az ő ügyeik csak nagyon ritkán kerülnek a nyilvánosság elé (ha mégis, akkor az általában valami komoly politikai vagy diplomáciai bajt jelez), nem ír róluk a sajtó, nem beszél róluk a közvélemény. Vagyis e szervezetek titkossága nem valamiféle törvényen kívüli, szürke zónában zajló kétes ügyködésből származik – noha e könyvben ilyesfélére is hozok példát –; ellenkezőleg: a titkosszolgálat keretében állami hivatalok működnek a maguk törvények szabta keretei között. Néha merevebb, néha rugalmasabb keretek között…

De lássuk, milyen intézményekről is van szó!

---

* A könyvben sok helyen többes számban, titkosszolgálatokként említem őket, ilyenkor a nemzetbiztonsági szervezetek együttesét értem rajta. A közgondolkodásban és köznyelvben elterjedtebb „a titkosszolgálat" emlegetése, de fontos látni, hogy ez a fogalom több, szerteágazó szervezeti egységet fed le.

Az egyik nemzetbiztonsági szolgálat az *Alkotmányvédelmi Hivatal,* röviden AH. Feladata, hogy felderítse és elhárítsa a Magyarországra leselkedő veszélyeket: ezek lehetnek például idegen államok hírszerzői Magyarországon, akik titkos tevékenységükkel veszélyeztethetik az állam biztonságát vagy érdekeit, esetleg szélsőséges ideológiákat valló emberek, akik meg akarják dönteni az alkotmányos rendet. Emellett az AH végzi azokat a nemzetbiztonsági átvilágításokat is, amelyeken többek közt a fontos állami pozíciót betöltő személyeknek kell átesniük, illetve olyan intézmények munkatársainak, amelyekben az állam számára érzékeny adatokhoz lehet hozzáférni. Az Alkotmányvédelmi Hivatal elsődleges feladata a megelőzés. Elvileg tehát a hivatal azért működik, hogy ne történjen baj. Az AH elhárítótisztjei informátorokat, ügynököket mozgatnak a céljuk elérése érdekében. Hiszen ahhoz, hogy az AH naprakész legyen, „szemekre és fülekre", azaz olyan informátorokra van szüksége, akik az adott területen otthonosan mozognak. Az Alkotmányvédelmi Hivatalt 2010 előtt Nemzetbiztonsági Hivatalnak (NBH) nevezték.

Az *Információs Hivatal* (IH) olyan, akár az AH, csak „pepitában". Míg az Alkotmányvédelmi Hivatal egyik kiemelt feladata az idegen kémek tevékenységének elhárítása, addig az IH a magyar kémeket foglalkoztatja. Merthogy minden országnak szüksége van saját kémekre. Az IH tehát kémkedéssel, hírszerzéssel foglalkozik, éppen ezért elsősorban külföldön végzi titkos tevékenységét. Az IH küldi külföldre a magyar hírszerzőket. A hírszerzők dolga, hogy olyan ügynököket, informátorokat szervezzenek be, akik adatokat, információkat szereznek nekik. A köznyelvben használt „kém" szó tehát meglehetősen általános fogalom, és nem túl szakszerű – a titkosszolgák nem is szeretik, ha „lekémezik" őket.

Ebben a hierarchiában ugyanis mindenkinek megvan a maga jól körülhatárolt feladata.

Nagyon leegyszerűsítve: az AH-nak azért van szüksége az informátorok hálózatára, hogy az országra leselkedő veszélyeket kellő időben detektálja, az IH-nak pedig azért, hogy a kormány döntéseihez szükséges információkat megszerezze. Míg az AH az állam információit védi, addig az IH más államok titkait próbálja kifürkészni.

Szintén a titkosszolgálatok közé sorolják a *Nemzetbiztonsági Szakszolgálat*ot, amit röviden NBSZ-nek neveznek. Az NBSZ-nek nincsen hálózata, nem szervez be ügynököket. Egyetlen feladata, hogy segítse a többi titkosszolgálatot és más állami szerveket, legyen az a rendőrség vagy akár az adóhatóság. Ha bármely állami szerv titokban információkat kíván gyűjteni, az NBSZ-t hívja segítségül – úgy is mondhatnánk, ők amolyan „technikai szolgáltatók". Ha például egy titkosszolgálat le akarja hallgatni valakinek a telefonját, internetes kommunikációját, vagy titokban be akar hatolni valakinek a lakásába, hogy „bepoloskáztassa", netán figyeltetni akar valakit, akkor a feladatot az NBSZ munkatársaira bízza. Az IH vagy az AH munkatársai közvetlenül nem hallgatják le a telefonokat, nem figyelik az internetes kommunikációt, nem poloskáznak be lakást, ezt az NBSZ végzi el számukra. Az így megszerzett adatokat az NBSZ továbbítja a megrendelő szervnek.

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat persze nem csak technikai segítséget nyújt az állami szerveknek. Alá tartozik a Nemzeti Biztonsági Felügyelet, amely az államtitkokat kezelő elektronikus rendszereket és a rejtjelezésekkel kapcsolatos tevékenységet engedélyezi, felügyeli. Ez a szervezet felel azért is, hogy a „titkos", a „szigorúan titkos" és a „bizalmas" minősítésű dokumentumokat kezelő elektronikus

rendszereket és helyiségeket megfelelően védjék. A Nemzeti Kibervédelmi Intézet a kibertérből érkező támadásokkal, incidensekkel foglalkozik. Az NBSZ Koordinációs és Műveleti Igazgatósága gondoskodik arról, hogy a titkosszolgák szükség esetén fedőokmányokat kapjanak. Az Információs Feldolgozó Igazgatóság a telefonok, az internet és akár lakások titkos lehallgatása során keletkezett információkat dolgozza fel.

A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok mellett működik katonai titkosszolgálat is Magyarországon. 2010 előtt két szervezet látta el ezt a területet: az egyik a katonai hírszerzéssel foglalkozó Katonai Felderítő Hivatal, a másik, a katonai elhárítással foglalkozó Katonai Biztonsági Hivatal. 2010 után a két szervezetet összevonták, így alakult meg a *Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat,* a KNBSZ. Ezt a szervezetet úgy kell elképzelni, mintha a hírszerzéssel foglalkozó IH-t és az elhárítással foglalkozó AH-t összegyúrták volna, a KNBSZ ugyanis katonai hírszerzéssel és katonai elhárítással egyaránt foglalkozik.

Ezek tehát a klasszikus értelemben vett magyarországi titkosszolgálatok. Munkájukat segíti a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ, a TIBEK is, ami terrorizmussal és szervezett bűnözéssel kapcsolatban gyűjt információkat, de mint neve is mutatja, elsősorban elemzéseket végez a begyűjtött adatok alapján. Nem keverendő össze a TEK-kel, ami a törvény szerint nem nemzetbiztonsági szolgálat.

A rendszerváltás előtt még nem létezett Információs Hivatal, Alkotmányvédelmi Hivatal, ahogy Nemzetbiztonsági Szakszolgálat sem. Akkor a titkosszolgálatokat sem nemzetbiztonsági szolgálatoknak hívták, hanem állambiztonsági szolgálatoknak. Az 1990-es évet megelőző korszakban egészen más politikai viszonyok között működtek ezek a szolgálatok, és más volt a céljuk is – annak fényében, hogy egészen más volt az „ellenség". Sokkal nagyobb hangsúlyt kapott az úgynevezett belső reakció – vagyis a rendszerrel szembenállók – megfigyelése, hatástalanítása vagy beszervezése, ami rengeteg egyszerű, civil állampolgárt állított célkeresztbe. 1990 előtt az állambiztonsági szolgálatok a Belügyminisztérium III-as Főcsoportfőnöksége alá tartoztak, ezen belül a kémelhárítás, a hírszerzés, a belsőreakció-elhárítás mind-mind külön főosztályokat alkottak. De ez már a történelem része…

I. HIDEG IDŐK

„A kanapéjukon ültek egymás mellett, Halmi óvatosan félrehúzta
a doboz elején lévő két szélső, téglalap alakú díszítést,
ekkor a doboz alja kinyílt, és egy rejtekhely vált láthatóvá.
Zsóka csodálkozva nézte, férje pedig elmagyarázta neki,
hogy ezen a rejtekhelyen fogja hazacsempészni
és tárolni a kémeszközeit.
Azokat az eszközöket, amelyekkel tartani tudja
majd a kapcsolatot a CIA-val."

NINCS BOCSÁNAT

MÁSODPERCEK ALATT TÖRTÉNT MINDEN.

A két megtermett férfi a semmiből bukkant elő. Hátulról közelítették meg Gábort. A hóna alá nyúltak, felkapták, majd szinte ugyanazzal a mozdulattal egy éppen abban a pillanatban a járda mellett fékező BMW hátsó ülésére lökték. Olyan lendülettel vágták be a kocsiba, hogy a feje a másik ajtónak ütődött. A gorillák utánavetették magukat, és mázsás testükkel úgy ráültek, hogy a magas, vékony testalkatú férfi mozdulni sem bírt. A kocsi padlógázzal elhajtott.

Ez a nem mindennapi jelenet Budapesten, a Nyugati tér közelében, egy trolibusz megállójában játszódott le 1981. március 28-án. Annyira gyorsan történt minden, hogy a megállóban várakozó emberek valószínűleg fel sem fogták, mi a csuda történt a szemük előtt. Filmforgatás? Emberrablás? Civil ruhás rendőri akció? Bármire gondoltak is, egyikük sem számíthatott arra, hogy valaha választ kap, hiszen az akkor huszonhét éves Rimner Gábor elfogása és a soron következő nyomozás a legnagyobb titokban zajlott.

Olyannyira, hogy amikor az állambiztonsági levéltárban a Rimner-ügy aktáit, köztük a „Janus" fedőnevű titkosszolgálati akciót kutattam, az egyik dossziéba még most, bő negyven évvel az esemény után sem nézhettem bele.

Hiába is kérvényeztem, nem oldották fel a titkosítás alól.*

* * *

Kartúm (Szudán), 1971 nyara

– Elvihetlek? – könyökölt ki lazán a kocsi ablakán Carol, amikor óarany színű autójával lelassított Gábor mellett Kartúm egyik poros utcájában. A Szaharához tartozó Szudán, amelyet a Föld egyik leghosszabb folyója, a Nílus is átszel, nem épp a gyakori esőzésekről híres. Az ország középső részén fekvő rendkívül száraz Kartúmban januárban is huszonhárom Celsius-fok a középhőmérséklet, de a forró júliusban ez harmincnégy fokra is felszökik. Gábor örült Carol ajánlatának, nem szívesen caplatott az afrikai hőségben.

* Rimner Gábor történetét a dossziékban található dokumentumok, jórészt az általa tett teljes, feltáró jellegű vallomásai alapján rekonstruáltam. A Rimner Gábor és társai ügyében keletkezett vizsgálati anyag az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának 3.1.9. V-163430/1. számú dossziéjában található. A 261 oldalas dossziét 1981. május 26-án nyitották. A vádirat, az első- és a másodfokú ítélet a V-163430/5. számú dossziéban található. Az ügy további két kötete: V-163430/4 – Rimner Gábor és társai; V-167035 – Értékelő-elemző jelentés Rimner Gábor és társai ügyében. Utóbbiak a mai napig minősített iratok. Kérésemre az ÁBTL azzal folyamodott az Alkotmányvédelmi Hivatalhoz és az Országos Rendőr-főkapitánysághoz, hogy titokvédelmi szempontból vizsgálják felül a két dossziét, amelyet a minősítés miatt nem kutathattam. A rendőrség és a titkosszolgálat az egyik dosszié minősítését 2030. december 31-ig „titkos" minősítési szinten, a másikat pedig 2024. december 31-éig „szigorúan titkos" minősítési szinten fenntartotta. A minősített adat védelméről szóló törvény alapján szerintük a minősítéssel érintett adatok idő előtti nyilvánosságra kerülése veszélyeztetné Magyarország bűnüldözési, illetve nemzetbiztonsági érdekeit.

Nem mintha szokványosnak számított volna 1971-ben, hogy egy tizenhét éves magyar fiú ebben a forró városban gyalogol.

Csakhogy Rimner Gábor nem a szokványos magyar tinédzserek életét élte. Mindössze tizenegy éves volt, amikor szüleivel Budapestről a szudáni fővárosba költöztek. Gábor apja a Budapesti Műszaki Egyetemen tanított, majd sikerrel megpályázta az UNESCO építészeti programját, így került ki 1965-ben a család a távoli Afrikába. Az egykori brit gyarmat akkoriban már független államnak számított.

Míg a szovjet érdekszféra alá tartozó Magyarországon a kommunista pártelit uralkodott, és igyekezett az embereket elzárni minden elől, ami „nyugati", addig Szudánban kinyílt a világ Gábor előtt: tanulmányait már nemzetközi környezetben folytathatta, egy olyan iskolában, ahova a Kartúmban dolgozó külföldiek, köztük a diplomaták gyerekei jártak. Az évek során angolul és arabul is megtanult, és elmerülhetett az üdítően kozmopolita közegben.

A kartúmi moziban a legújabb amerikai filmeket vetítették, és mint külföldit, a fiút beengedték a város legmenőbb klubjaiba is, amelyek amolyan közösségi helyként üzemeltek. A hetvenes években több ilyen helyszín működött Kartúmban. Gábor szülei a nyugatnémet klubot kedvelték, de a fiú egyik osztálytársa révén a legjobban felszerelt amerikai klubba is bejáratos lett, élvezhette annak minden előnyét: az uszodát, a drinkbárt és az ott folyó karateedzéseket, amelyet egy Gary nevű amerikai tengerészgyalogos tartott. A magyar srác azért is kedvelte a házuktól ötpercnyi sétára lévő amerikai klubot, mert azt nem olyan savanyú pofák látogatták, mint a németet, hanem közvetlen, laza emberek.

Carollal is ebben az amerikai klubban ismerkedett meg 1971 nyarán. Látásból már ismerték egymást, de sosem be-

széltek. Ám egyszer, amikor Gábor úszni érkezett a klubba, beszédbe elegyedtek. Az akkor harmincéves Carol Ann Rochl az amerikai nagykövetség kulturális attaséjaként mutatkozott be a fiúnak. Noha a klubba jártak csinos amerikai lányok, az alacsony, zsák formájú, húsos arcú, kissé zsíros és seszínű hajú, férfias járású Carol nem tartozott éppen közéjük. Rövid szempillájú barna szemével mégis úgy tudott nézni, mintha meg akarna bűvölni egy kígyót. Gábor kedvelte a nő barátságos, közvetlen stílusát. Carol egyszer megemlítette a srácnak, hogy ha van kedve, tanulhatna az Egyesült Államokban is, de Gábor nem vette komolyan az ajánlatot. Amiben persze szerepet játszott az is, hogy azt gondolta, szülei, akikkel tinédzserként amúgy sem volt felhőtlen a viszonya, úgysem támogatnák ezt.

Aznap, amikor autóval felvette és bevitte a városközpontba Gábort, Carol már tudta, hogy a fiú édesapjának hamarosan lejár a kiküldetése, és a családjával együtt vissza kell térnie Budapestre.

– Gyere be a követségre velem! – invitálta a nő, amikor a városközpontban leállította az autóját. Gábornak tetszett az ötlet. A külképviselet épületében egy nagyobb társaság tartózkodott éppen, de Carol egyből az irodájába vitte a fiút.

– Whiskyt? – kérdezte, alighogy beléptek az ajtón. Meg sem várva a választ már töltött is két pohárral. Koccintottak. Gábornak, aki még nagykorú sem volt, imponált ez a bánásmód. Carol ezúttal nem hozta szóba az amerikai továbbtanulást, ehelyett egy másik lehetőséget villantott fel a srác előtt, ami egyszerre tűnt ijesztőnek és izgalmasnak. Arról kezdett beszélni, hogy Gábor mennyivel jobban tenné, ha nem az Egyesült Államokba menne, hanem visszatérne Budapestre.

– Mi lenne, ha visszamennél Magyarországra, és onnan dolgoznál nekünk? – vetette fel a nő, miközben felállt a székéből, kezével az irodában elhelyezett amerikai címer mögött matatott valamit, aztán egy látványos, kissé teátrális mozdulattal kihúzta a telefon zsinórját. – Nem szeretném, ha a szudáni biztonsági szervek lehallgatnák, amiről most beszélni fogunk – kommentálta sokat sejtető mosollyal a mozdulatot.

Gábor érezte, hogy valami olyasmibe keveredik éppen, ami minden, csak nem átlagos. A felnőttség küszöbén állt, és most megsuhintotta a szele, hogy a moziban látott hősök nyomdokába lépve ő maga is valami nagyszabásút vigyen véghez. Amiről még a szüleinek sem kell beszámolnia.

Akkor még nem mondott igent, és Carol sem részletezte, milyen munkáról lenne szó. Azt viszont egyértelművé tette, hogy ő nemcsak egy egyszerű diplomata, hanem hírszerző is. Gábornak ekkor még nem sok fogalma volt arról, mit csinálnak a hírszerzők, de tudta: bármi is az, mindenképpen valami kalandos, izgalmas, titkos dolog, és egy kamasz srác aligha álmodhatott volna csábítóbb fordulatról az életében.

– Minden, amiről most szó esett, maradjon köztünk, senkinek ne beszélj róla! Rendben? – figyelmeztette Carol a fiút. Gábor bólintott, miközben Carol mosolyogva egy újabb pohár whiskyt nyomott a kezébe, és megint úgy nézett, ahogy olyan sokszor, amióta megismerkedtek.

Mintha kígyót akarna bűvölni a tekintetével.

Két héttel később Carol és Gábor az amerikai klubban találkoztak újra. A nő hamar a lényegre tért. Megkérdezte a fiút, gondolkozott-e az ajánlatán, érdekli-e a munka. Gábor valójában már sokkal hamarabb eldöntötte, hogy bele-

vág a kalandba. Egy ilyet kihagyni őrültség lenne. Igennel felelt.

– Rendben, viszont akkor itt már nem láthatnak minket együtt – oktatta ki Carol. Ez volt az első lecke, amit Gábor megtanult. Azt, hogy ez egy titkos kapcsolat, amiről nem tudhat senki más rajtuk kívül.

Jóllehet egészen más pozícióból, de Carol és Gábor is csak apró alkatrészei voltak a hidegháborúnak, ami a hetvenes években javában dúlt két szuperhatalom, az Egyesült Államok és a Szovjetunió, azaz a nyugati kapitalista és a keleti kommunista tömb között. Vér nélkül zajló háború volt ez, ezért is nevezték *hideg*nek. Magyarország a szovjet birodalom egyik csatlós kelet-európai államaként a keleti, kommunista tömbhöz tartozott, s mint ilyen, sem független nem volt, sem szuverén – a magyar politikai és katonai vezetés számára is a szovjetek szabták meg, ki az ellenség. A szovjetek, ezáltal a magyar vezetés a nyugati államokban, de főleg az Egyesült Államokban a gonosz imperialistákat látta – feltéve, ha valóban hitt a propagandában. Az imperialistákon a kommunisták olyan agresszív hódítókat értettek, akik az egész világot uralni akarják a kapitalista nagytőke, azaz a pénz segítségével. A nyugati demokráciák ellenben, élükön az Egyesült Államokkal, a kommunista Szovjetuniót tartották agresszívnak és veszélyesnek a demokráciákra nézve, mondván: az olyan kommunista diktatúrákban, mint amilyen a Szovjetunió vagy Magyarország, az emberek nem élhetnek, nem vállalkozhatnak szabadon, a kommunista elitnek pedig csak egyetlen célja van: hatalmon maradni. Ehhez pedig az úgynevezett népi demokrácia meglétét hazudják, miközben a szabad választásokat is ellehetetlenítik.

A hidegháborúban jók és rosszak harcára osztotta fel a világot a két szuperhatalom, de természetesen mindkettő saját magát tekintette a jónak. A két világrend közvetlenül nem csapott össze egymással, nem tört ki a harmadik világháború – a harcot a háttérben vívták egymással a nyugati és a keleti blokk titkosszolgálatai.

Noha Carol nem mondta ki nyíltan, de Gábor sejtette, hogy a nő a Központi Hírszerző Ügynökségnek, ismertebb nevén a CIA-nak dolgozik. Már amikor igent mondott az együttműködésre, a fiú rákérdezett, hogy ezek szerint a CIA-nak segít-e majd, de Carol egy kitérő válasszal úgy fogalmazott, hogy az amerikai hírszerző szerveknek.

A CIA, amelynek a nő valóban dolgozott, akkor és azóta is az Egyesült Államok egyik legfontosabb szervezete. Filmek, filmsorozatok, regények százaiban jelenik meg, a világ egyik legismertebb és egyben legmisztikusabb titkosszolgálata. A második világháború után, 1947-ben alapították azzal a céllal, hogy az amerikai kormány számára más országok politikájáról, gazdaságáról, társadalmáról, intézményeiről gyűjtsön információkat. Ám a CIA az alapítása után nemcsak hírszerzést végzett, hanem az amerikai elnök utasítására titkos akciókat is végrehajtott külföldön.

Bár már korábban is létezett az Egyesült Államokban titkosszolgálat, mégis a CIA vált a legjelentősebb intézménnyé, mert közvetlenül az amerikai elnök hatásköre alá tartozott, és neki is adott hírszerzési tanácsokat. Azért is számított félelmetes szervezetnek, mert vezetése hosszú időn át valóban csak az amerikai elnöknek felelt, ezért nem volt teljesen átlátható, elszámoltatható. E jelentős hatalomnak a hátterében az állt, hogy az Egyesült Államok úgy félt

a kommunizmustól és a kommunisták térnyerésétől, mint ördög a tömjénfüsttől. Márpedig a kommunizmust a Szovjetunió testesítette meg. A szovjeteknek is megvolt a rettegett titkosszolgálatuk, az Állambiztonsági Bizottság, azaz a KGB. A hidegháborút sokszor a CIA és a KGB vérre menő küzdelme határozta meg, és ez a folytonos harc nem kevés paranoiát is gerjesztett mindkét oldalon.

Carol a CIA hírszerzőjeként dolgozott, de diplomáciai fedésben. Az ilyen hírszerzőknek legalább két munkájuk van, és mindkettőt tisztességesen el kell látniuk, ha sikereket akarnak elérni. Civil foglalkozásukat tekintve diplomataként dolgoznak, ám eközben titkos hírszerzési feladataikat is el kell végezniük, ez pedig kettős életet követel meg tőlük. A legtöbb titkosszolgálat a mai napig DIPLOMÁCIAI FEDÉSben* alkalmazza a hírszerzőit, mert azoknak is ez a legbiztonságosabb. Ha egy diplomáciai fedésben dolgozó hírszerző esetleg bűncselekményt követ el, azaz kémkedésen kapják, akkor a diplomáciai mentessége miatt jó eséllyel elkerülheti a felelősségre vonást, a börtönt, és a legrosszabb, ami történhet vele, hogy kiutasítják abból az országból, ahova a küldő ország diplomataként akkreditáltatta. Persze korlátai is vannak egy ilyen fedésnek, mert a fogadó állam, vagy az ott aktív ellenérdekelt titkosszolgálatok pontosan tisztában vannak azzal, hogy a diplomaták egy része hírszerző, ezért könnyebb is őket feltérképezniük.

Carol azért szemelte ki Gábort, mert úgy vélte, ideális informátora lehet a CIA-nak. A hidegháború idején a szervezetnek szüksége volt olyan emberekre, akik a szovjet érdek-

* A kiemelt szavak magyarázata a kötet végén található, *Kis kémszótár* című részben olvasható.

szférába tartozó országok valamelyikében élnek, de nem lojálisak a kommunista rezsimhez. Carol nem valami spontán ötlet hatására fékezett le autójával 1971 nyarán Gábor mellett – a „véletlen" találkozás egy tudatosan előkészített terv záróakkordja volt. A nő korábban azt tette, amit minden hírszerző, mielőtt végrehajt egy beszervezést: alaposan tanulmányozta Gábort és körülményeit. Az amerikai klubban sokat beszélgetett a fiúval, megismerhette a szülői hátterét, a szokásait, a gondolatait. Láthatta, hogy Gábor kedveli a nyugati életformát, hogy szabadon szórakozhat, márkás italokat fogyaszthat. Tudta azt is, hogy a fiú apja utálja a kommunistákat, de csak otthon, a négy fal között mer ennek hangot adni. Carol átlátta, hogy ez a gyávaság legbelül dühíti Gábort, aki kamaszként amúgy is lázad az apja ellen, és szívesen megmutatná, hogy ő bezzeg bátran vállalja a harcot az ellenséggel. Carol jó okkal remélte, hogy ha a srácnak döntenie kellene, nem a szocialista Keletet, hanem a kapitalista Nyugatot választaná. Tudta, hogy mindössze tizenegy éves korában jöttek el Magyarországról, így a szülőföldje többé-kevésbé idegen a számára, de legalábbis nem épült be olyan mélyen a személyiségébe, mint annak, akit oda kötnek a gyökerei. És ami a legfontosabb: egy fiatal felnőtt jobban befolyásolható, mint egy érett felnőtt.

Így amikor Carol az amerikai nagykövetségen a whisky kortyolgatása közben felfedte a srác előtt a szándékát, már vélhetően tudta, milyen válaszra számíthat. Ez egyáltalán nem egyedi: minden beszervezést egy alapos környezettanulmány előz meg, a jelöltet az őt beszervezni hivatott hírszerző alaposan tanulmányozza anélkül, hogy erről a kiszemeltnek tudomása lenne. Így volt ez negyven éve, és így van ez ma is a titkosszolgálatok világában. Amikor Carol feltérképezte Gábort és a fiú hátterét, úgynevezett TIPP-

KUTATÁS-t végzett. A tippkutatás az ügynöki hálózatépítés első fázisa, amikor egy meghatározott hálózati funkcióra keresnek különböző embereket. A diplomáciai fedésben dolgozó hírszerzők, mint amilyen Carol is volt, tippkutatás révén bukkannak rá olyanokra, akikről úgy gondolják, hasznos lehet ügynöknek. A tippkutatás során azt kell mérlegelniük, mire használható a kiszemelt ember, elég rátermett-e, megbízható-e a feladattal. Minden beszervezést tippkutatás előz meg. Van, amikor a tippkutatást és a beszervezést is más-más hírszerző végzi; Gáborra Carol talált rá, és a nő hajtotta végre a beszervezését is.

Persze akkoriban Gábor legfeljebb csak a mozifilmekből ismerhette a titkosszolgálatok, titkos ügynökök világát. Leginkább azokból a James Bond-sztorikból, amelyeket ekkortájt már vetítettek a kartúmi mozikban. Ezeknek a filmeknek nem sok közük volt a valósághoz, hacsak nem az, hogy a hidegháború idején egy idegen titkosszolgálatnak dolgozni igencsak kockázatos vállalkozásnak számított. Carolnak tudnia kellett, hogy ha a fiú visszatér Magyarországra, és informátorként, azaz ügynökként segíti a CIA-t, de esetleg lebukik, nem lesz semmilyen védelme, magára marad. Gábor ugyanis nem diplomáciai mentességet élvező külföldi diplomata, még csak nem is egy CIA-nak dolgozó hírszerző. Ő – a többi beszervezett ügynökhöz hasonlóan – csupán egy forrás, aki a hírszerzési táplálékláncolegalján helyezkedik el. Beáldozható. Gábor ezzel egy veszélyes játszma részesévé vált.

1972 második felétől kezdve Gábor és Carol előre megbeszélt időpontokban találkoztak, titokban. Szülei lazán fogták a fiút, így nem tűnt fel nekik, hogy az időnként több órára eltűnik. A nő legtöbbször a család háza mögötti sötét utcában várta Gábort, és minden egyes alkalommal

kocsikázni vitte. Egy ilyen autókázás során mondta el neki Carol, milyen feladatot kell teljesítenie ahhoz, hogy lássa, alkalmas-e a munkára. Térképezze fel Kartúm – főleg diplomaták által lakott – New Extension elnevezésű városrészét, és tudja meg, hol élnek arrafelé szovjetek – hangzott az utasítás. Gábornak tetszett a feladat. Nemcsak kalandot, izgalmat látott benne, de úgy érezte, hasznossá vált.

A próbamunkát könnyedén végrehajtotta. A New Extension városrész egymással párhuzamos, számozott utcákból állt, biciklivel egy-két hónap alatt át lehetett vizsgálni legalább ötven utcát. Miközben tekerte a kerékpárt, kifigyelte, melyik háznál áll diplomata rendszámú vagy szovjet gyártmányú autó, hol beszélnek oroszul. Az így szerzett információkat A4-es papírlapokra írta, ezeket a papírokat adta oda Carolnak, aki az esti kocsikázások alatt elégedetten nyugtázta az eredményt.

Az első próbamunka után a nő azt kérte: már ne a kocsijában, hanem a lakásán találkozzanak.

– A lépcsőházba mindig csendesen gyere be, ne kelts feltűnést! – kérte Gábort.

Carol egyedül élt, egyetlen társával, egy sziámi macskával. A nő is a New Extension negyedben lakott; a kétemeletes sárga sarokház alig néhány saroknyira állt a szovjet kereskedelmi kirendeltség egyik épületétől. A ház lapos tetőteraszán egy csillagvizsgáló távcső díszelgett, de Gábor könnyen összerakta, hogy a nő nem a csillagokat, hanem a szovjet kirendeltséget kémleli.

Sokat beszélgettek, így Carol az előzetes tanulmányozás alatt kiderített információkon túl még többet tudott meg a fiú életéről.

Gábor a kartúmi Comboni College-be járt. Az 1930-as években alapított iskolában kezdetben csak szudáni gye-

rekek tanultak, később aztán a külföldi csemetéket is ide adták be a szüleik. Gábor legjobb barátja egy bolgár srác, Nikolaj Bonev is ebbe az iskolába járt. Az alacsony termetű, zömök, de csupa izom Bonevvel folyamatosan együtt lógtak, moziba, szórakozni, táncolni jártak. A sörre is a bolgár szoktatta rá. A nagy fejű, sűrű hajú és rövid, bivalyerős nyakú Bonev igazi büszke, bolgár hazafiként sokszor mesélt a bolgárok hőstetteiről, de különösebben sosem politizáltak. A cselgáncs viszont közös szenvedély volt. Testi adottságai miatt Bonev kifejezetten tehetségesnek számított a küzdősportban, azzal is dicsekedett, hogy Bulgáriában ifjúsági bajnokságot nyert.

Néha együtt mentek le az amerikai klubba is, de Bonev nem szerette azt a helyet. Míg Gábor kifejezetten jóban volt a klub portásával, bolgár barátja összeveszett vele, így ha odamentek, Bonev mindig a kerítésen mászott be. A bolgár csak azért járt oda, mert az volt az egyetlen hely a városban, ahol Camel és Lucky Strike cigiket lehetett kapni. Bonev azt is imádta, hogy a klubot sok szép amerikai lány látogatta, szeretett felvágni előttük. Ha látta, hogy a csajok nézik, az uszoda ugródeszkájáról indított szaltóival káprázta el őket.

Carol kihasználta, hogy a mentoráltja Bonev barátja.

A bolgár srác otthonosan mozgott a szudáni szovjet kolóniában, onnan ismert egy Katajev nevű férfit is, aki a szovjet kereskedelmi kirendeltségen dolgozott, néhány háznyira Carol lakásától. Bonev és Gábor rendszeresen járt cselgáncsedzésekre az iskola sportpályájára, az egyik alkalommal a bolgár lehívta az edzésre Katajevet is. A orosznak annyira megtetszett az edzés, hogy onnantól kezdve minden héten visszatért. Katajev idősebb volt a fiúknál, kora harmincas éveiben járhatott, képzett verekedőnek tűnt, amiről lapos,

törött bokszolóorra is árulkodott. Dús, rövidre nyílt, szalmaszínű haja, széles, kiugró arccsontja, szögletes álla és széles válla keménységet tükrözött, de mindezt ellensúlyozta meleg, barátságos szeme. Gábor tudta, hogy Katajev a szovjet kereskedelmi kirendeltségen dolgozik, de azt nem, hogy mi a munkaköre. Amikor Carolnak mesélt a férfiról, az amerikai nő arra kérte, barátkozzon vele össze, vegye ezt úgy, mint egy újabb próbafeladatot.

Gábor tudta, hogy Katajev szereti a küzdősportokat. Így aztán amikor kétórás cselgáncsedzések után elmentek valamelyik uszodába, esetleg a görög vagy a német klubba, Gábor megemlítette az orosznak, hogy az amerikai klubban egy Gary nevű amerikai tengerészgyalogos, a követség egyik biztonsági őre remek karateedzéseket tart.

Katajev el is ment néhányszor Gáborral Gary edzéseire, de ezeken az alkalmakon hamar egyértelművé vált, hogy az oroszt sokkal jobban kiképezték a közelharcra, mint Garyt. Arra viszont jó volt a közös sport, hogy Gábor baráti viszonyba kerüljön Katajevvel, és teljesítse Carol kérését: hívja el az oroszt piknikezni a Nílus folyóhoz, egy olyan kirándulásra, amit az amerikai nő szervez meg.

Minden flottul ment. Azon a hétvégén Gábor és Katajev a kartúmi jachtklubban találkozott Carollal, majd hármasban útnak indultak egy motorcsónakkal, amit a nő szerzett. A közeli Krokodil-szigetet célozták meg, ahol rajtuk kívül egy lélek nem tartózkodott. Fürödtek, napoztak, beszélgettek, mígnem Carol egy óvatlan pillanatban odasúgta Gábornak, hogy hagyja egy kicsit kettesben őket. A fiú elment úszni, és csak bő háromnegyed óra múlva tért vissza. Tudta, Carolnak tervei vannak az orosz férfival, de kezdetektől fogva kételkedett abban, hogy ez a terv valóra válhat, bármi is az. Katajevet ugyanis meggyőződéses kommunistaként is-

merte meg, aki hű a hazájához. Amikor visszatért az úszásról, az amerikai és az orosz kissé távol ültek egymástól a folyóparton, és semleges témákról beszélgettek. Gábor sosem tudta meg, sikerrel járt-e Carol „akciója".

Miután hazamentek, nem is került többé köztük szóba Katajev. Gábor viszont végrehajtotta, amivel megbízták, bemutatta Carolnak az oroszt, vagyis teljesítette a küldetést: átment a „felvételi vizsgán". Nem maradt más hátra, mint kiképezni leendő feladatkörére.

Először a titkosírást tanították meg neki. Azért a többes szám, mert Gábor kiképzésében Carol mellett a nő egyik munkatársa, Murat Natribov is segédkezett. A csecsen származású, korai ötvenes éveiben járó Natribov, akit mindenki csak Mike-nak szólított, 1972-től dolgozott az amerikai nagykövetségen politikai első titkárként. A magas, vékony, már deresedő hajú Mike akkor vette át Gábor kiképzését, amikor Carol szabadságra ment. Persze nem alakult minden simán. Már javában tartott az „oktatás", amikor az amerikai klubban egy farsangi bulin Gábor meglátta Mike-ot. Az amerikai éppen egy prominens szudáni család társaságában ült. Gábor odaült mellé, Mike viszont félreérthetetlen pillantásokkal jelezte, hogy menjen onnan. Később összefutottak a mosdóban, ahol az amerikai alaposan leszidta a magyar srácot, amiért nem tett úgy, mintha nem ismerték volna egymást. Hiába, volt még mit tanulnia...

A későbbiek során a titkosíráson kívül megtanították a konspiráció, azaz a rejtett kapcsolattartás alapvető szabályaira, valamint a fényképezésre.

A kiképzés végén egy pszichiáterrel is beszélgetnie kellett két egymást követő délutánon. A doki, aki csak Gábor miatt utazott az Egyesült Államokból Szudánba, alaposan kifaggatta őt. Amikor megkérdezte tőle, miért vállalja a küldetést, Gábor azt felelte, pusztán kalandvágyból és azért, mert szeretne amerikai állampolgárságot. Ha jól csinálja a dolgát, akkor ez nem lesz akadály, biztatta a doki, mi több, hozzátette: ezért a munkáért pénz is jár.

Gábor egészen addig nem is gondolt a pénzre, de amikor a pszichiáter közölte vele, hogy havi száz dollárt tennének neki félre egy amerikai bankszámlán, amihez később majd hozzáférhet, nem ellenkezett. Akkoriban ez megfelelt egy egész jó havi átlagkeresetnek.* Igaz, már a kiképzése alatt is kapott kisebb-nagyobb ajándékokat az amerikaiaktól. Egy japán karórát, egy kazettás magnót, és egy Asaki Pentax fényképezőgépet. A kazettás magnóval nem volt szerencséje: bolgár barátja, Bonev egyszer véletlenül összetörte. Mivel Kartúmban nem találtak olyan szervizt, ahol értettek volna a javításához, a magnó a kukában kötött ki.

A kiképzésén részt vevő pszichiáter egyébként lesújtó véleményt fogalmazott meg róla. Azt ecsetelte, szerinte Gábor az a fajta ember, aki nagy lelkesen vág bele dolgokba, de aztán idővel megunja és abbahagyja, mert nincs elég akaratereje. Gábor tudta, hogy a doki a lényegre tapintott, ő maga is így érezte. Ezért is érte meglepetésként, amikor másnap Carolék közölték vele: számítanak a munkájára. Habár nem adtak neki konkrét megbízást, de hosszasan vázolták, mit várnának tőle. Arra kérték, menjen vissza Magyarországra, illeszkedjen be, de ne csináljon semmi meggondolatlant, és ne kezdjen semmilyen magánakcióba.

* A vallomásában később ezzel a bankszámlával, illetve jövedelemmel kapcsolatban így fogalmazott: „Egyébként nem tudom, hogy a számla létezik-e, és ha igen, hol és milyen banknál." Az ellenszolgáltatásként elfogadott pénz a kémkedés mint bűncselekmény súlyosságának megítélésekor játszik döntő szerepet.

– A legfontosabb az lenne, hogy tanulj. Menj egyetemre! – kérte Carol. Az amerikaiak az értésére adták, hogy nem a közeljövőben, hanem hosszú távon számítanának rá, de ehhez az kell, hogy bizalmi állásba kerüljön, lehetőleg a magyar külügyminisztériumban vagy a honvédségnél. Ahhoz viszont szükséges diplomát szereznie. PERSPEKTIVIKUS BESZERVEZÉS – a titkosszolgálati zsargon ezen a néven ismeri a beszervezésnek azt a fajtáját, amikor egy ügynökre nem rövid, hanem hosszú távon számítanak. Nemcsak az amerikai, de az orosz titkosszolgálat is szereti alkalmazni a perspektivikus beszervezéseket. Érthető: egy ember felkutatása, kiképzése, lojalitásának tesztelése rengeteg időt és energiát emészt fel – ha valaki beválik, az a cél, hogy minél tovább a szervezet kötelékében tartsák. Épp ezért ha a beszervezett külföldi kém nem váltja be a hozzá fűzött reményeket, a megbízói óvatosan lavíroznak a „nógatásával", hiszen fenyegetéssel, megszégyenítéssel és más negatív eszközökkel csak az ellenkező hatást érnék el nála.

– Most töltöd be a tizennyolcat. Néhány év múlva, huszonkét-huszonhárom évesen már lesz diplomád. Ha pedig a kötelező sorkatonai szolgálatot is megcsinálod, és lesz munkád, Nyugatra is mehetsz. És akkor találkozhatunk – vázolta a csábító jövőt Carol.

Azt persze elmagyarázták neki, hogy ha évek múltán külföldön találkoznak, az csakis Nyugat-Európában lehet, azon kívül legfeljebb Bécs vagy Belgrád jöhet szóba helyszínként, más szocialista ország legfeljebb végszükség esetén. Az ideális helyszín Olaszország, Görögország vagy Németország volna. Az egyik legfontosabb szabályt többször is a lelkére kötötték: Budapesten semmiképp ne menjen az amerikai követségnek még a közelébe se, ne keresse a kapcsolatot a követséggel, se amerikai diplomatával. Ha pedig gyümölcsöző lesz a munkakapcsolat, huszonöt-harminc év után akár le is telepedhet az Egyesült Államokban – szólt az ígéret. Úgy tűnhet, igencsak ködbe vesző ajánlat az ilyesmi egy épphogy nagykorúvá váló fiatalnak, aki a jelennek él, de a másik opció a sivár valóság lett volna Gábor számára: apja küldetésének lejártával hazamennek Magyarországra, ő pedig folytatja az ottani „szürke" életet. Ekkor még nem sejtette, hogy nagyon is vágyni fog majd egy kis „szürkeség" után.

Már véget ért a kiképzés, és a pszichiáter is hazautazott, amikor Carol egy délután kihívta Gábort a teraszra. Odakint izzóan sütött a nap. A nő egy fehérre festett fal elé állította a fiatalt, és három fényképet készített róla. Egyet balról, egyet szemből és egyet jobbról. Ezután egy papírlapot tett elé, amelyen ekkor már az ujjnyomata is rajta volt, Carol azt valószínűleg valamelyik whiskyspohárról vette le.

– Itt írd alá! – tolt a fiú orra alá egy sűrűn teleírt papírt.

Mielőtt odafirkantotta a nevét, Gábor gyorsan átfutotta a géppel írt szöveget. A dokumentumban az állt, hogy vállalja az együttműködést, információkkal látja el a megbízóit, és soha senkinek nem beszél erről a munkáról. Semmilyen körülmények között nem áll át a másik oldalra, és ha lebukik, hallgatni fog.

* * *

– Nem találkoztunk mi már John partiján? – szólalt meg egy negyven év körüli, erősen kopaszodó férfi Rimner Gábor háta mögött a görögországi Athén egyik központjában, az Omonia téren, 1973 júniusában, egy forró nyári napon. A fiú éppen egy kirakatot bámult, arca tükröződött a csillogó üvegben, és várta, hogy valaki leszólítsa. Nem tudta,

ki lesz az, de azt igen, hogy mi lesz a kérdésnek álcázott kód, hiszen Carol még Kartúmban elárulta neki. Ahogy azt is, hogy ő mit feleljen erre a bizonyos kérdésre.

– De, valószínű. És ha jól emlékszem, John kiváló száraz martinit tudott keverni – válaszolta a férfinak, aki így megbizonyosodott arról, hogy a megfelelő emberhez lépett oda.

Az idegen jelezte, menjen vele. Tíz percet sétálhattak, amikor betértek egy bérházba, felmentek egy lakásba, az idegen pedig székkel kínálta Gábort.

– Allennek hívnak – mutatkozott be a férfi, majd jeges italt készített maguknak. Rajtuk kívül még egy irtózatosan elhízott és szőrös fickó tartózkodott a lakásban, de ő csak úgy tett-vett a másik szobában, ügyet sem vetett rájuk.

Allen alaposan kikérdezte Gábort. Tudni akarta, mindenre emlékszik-e, amit Caroléktól Kartúmban tanult. Töviről hegyire mindent el kellett mondania a titkosírásról, a titkos üzenetek fogadásáról, a konspirációs szabályokról, a rejtekhelyekről, mindenről. Gábornak ez nem okozott gondot, Carolék alaposan a fejébe verték a hosszú időn át tartó kiképzés alatt.

Az athéni találkozást valószínűleg egy utolsó biztosítéknak szánta Carol. 1973 júniusában Gábor szülei még Kartúmban tartózkodtak, amikor a fiú már hazarepült. A korai leválást viszonyuk indokolta: a szülők ez idő tájt igen sokat veszekedtek, és Rimner későbbi megfogalmazása szerint „kisfiúként kezelték" őt. Vagyis mielőbb szabadulni szeretett volna a szülői kötelékből. Barátját, Bonevet sokkal lazábban fogták otthon, a hangulat is jóval kellemesebb volt abban a családban. Apját tehát arra kérte Gábor, ne az NSZK-n keresztül vegyék neki a repülőjegyet, hanem athéni átszállással, mert akkor Görögországból még Bulgáriába repülhet, hogy két hetet eltöltsön az akkor éppen nyári vakáción

a szülőhazájában nyaraló Bonevvel. Még utoljára, hiszen ki tudja, mikor látják újra egymást. Az apja ebbe belement, ezért amikor Carol megtudta az útvonalat, gondoskodott róla, hogy Gábor Athénban találkozzon Allennel.

A megbeszélés végén az amerikai férfi közölte vele, hogy a néhány év múlva esedékes nyugati útján jó eséllyel ismét vele találkozik majd. Így váltak el.

Athénból Gábor Szófiába repült, ahol Bonev már várta. Két hétig lógtak együtt, mielőtt a magyar fiú Budapestre utazott tovább. Már Bulgáriában rohamosan fogyott a pénze, ezért a Caroléktól kapott fényképezőgépet eladta Bonev egyik barátjának. Bár a búcsúzáskor megígérték egymásnak, hogy levélben tartják majd a kapcsolatot, Gábor 1973 nyarán Szófiában látta utoljára Bonevet, soha többé nem találkoztak.*

A Ferihegyi repülőtérre érkezve a vámon ki sem nyitották Gábor bőröndjét. Alighogy beköltözött hosszú időre itt hagyott budapesti lakásukba, elővette az amerikaiaktól kapott speciális vegyindigót, és megírta első levelét a megbízóinak. Tudatta velük, hogy jól van, szerencsésen megérkezett Magyarországra.

---

* A bolgár kommunista titkosszolgálat gyanúja szerint Bonev is kapcsolatban állt Carol kollégájával, Mike-kal – legalábbis évekkel később a bolgár titkosszolgálat ezt tudatta a magyar kémelhárítással. Bonev még Kartúmban tartózkodott, amikor egy fehér színű Volgával elgázoltak egy embert, majd a sofőr segítségnyújtás nélkül továbbhajtott. Kartúmban akkor mindössze két ilyen fehér Volga járt, az egyik a csehszlovák nagykövetség, a másik a bolgár kereskedelmi kirendeltség tulajdonát képezte. Utóbbit csupán Bonev, az apja és még egy alkalmazott használta. A bolgár titkosszolgálat később arra gyanakodott, hogy Bonevet is beszervezhették az amerikaiak, merthogy a gázolásos balesetet a helyi rendőrség eltussolta.

Gábor leendő szolgálatai ez idő tájt fel is értékelődtek az amerikaiak szemében. Néhány hónappal korábban ugyanis súlyos incidens történt Kartúmban: 1973. március 1-jén a Fekete Szeptember nevű palesztin terrorszervezet a szudáni fővárosban tíz diplomatát túszul ejtett a szaúdi követségen. Köztudomású volt, hogy a keleti, kommunista blokk titkosszolgálatai nemegyszer segítették az arab terroristákat. A kartúmi csapás során két amerikai diplomatát, köztük a nagykövetet és egy belga diplomatát megöltek, a többi túszt a szudáni erők kiszabadították. A két amerikai diplomatát, akiknek a testét és arcát a terroristák fegyvereikkel a felismerhetetlenségig szétlőtték, Carolnak kellett azonosítania. A nőt megrázta az élmény, életében először látott holttesteket. A terrorakció után Carol diplomataként nyilatkozott a *New York Times*nak.*

Budapest, 1973 nyara

A karórát, amit Gábor még a kiképzése alatt kapott Caroléktól, röviddel a hazatérése után eladta egy, a Déli pályaudvar közelében működő órásnak, mert pénzre volt szüksége. Jóllehet az amerikaiakkal Kartúmban abban állapodtak meg, hogy ha visszatér Budapestre, felvételizik valamelyik egyetemre, Gábor a tanulás helyett inkább állást keresett. Amikor az amerikaiaknak elküldött második titkos üzenetében 1973 nyár végén megírta, hogy ősztől az Electroimpex Külkereskedelmi Vállalatnál* kap állást, megbízói nem örültek a hírnek. Attól tartottak, hogy fiatal ügynökük nem úgy alakítja a jövőjét, ahogy azt még Szudánban egyeztették vele, és ez jó megérzésnek bizonyult. Gábor azzal érvelt, hogy egyelőre ha akarna, akkor sem tudna egyetemre menni, mert a Szudánban szerzett érettségijéből a magyart és a történelmet előtte még honosíttatnia kellene.

Szülőföldjén, ahonnan gyerekként elkerült, és ahová felnőtté válva visszatért, nyoma sem volt annak a szabadságnak, amit külföldiként Gábor a szudáni fővárosban élvezhetett. Amit nem látott, mert nem láthatott, hogy a magyar állambiztonsági szervek akkoriban egész Budapestet behálózták. A szocialista országok titkosszolgálatai ugyanis mindenről tudni akartak, hogy így védelmezzék a szocializmust a belső és külső ellenségtől. Ez persze nem jelentette azt, hogy mindenről tudtak is.

Magyarországon akkoriban hat titkosszolgálat működött, ebből öt a Belügyminisztérium, egy pedig a Magyar Néphadsereg irányítása alatt. A Belügyminisztérium alá tartozott az úgynevezett III-as Főcsoportfőnökség, és ez alá tagozódott be a belsőreakció-elhárítás, a kémelhárítás, a hírszerzés, a katonai elhárítás, valamint az operatív technika.

* Ez volt az egyetlen újságcikk, amelyben Carol Ann Roehl nevével találkoztam. Noha Gábornak nem árulta el, melyik hírszerző szervnek dolgozik, e könyv írásakor végzett kutatómunkám során rábukkantam egy olyan amerikai dokumentumra, ami egyértelműen azt igazolja, hogy a nő a CIA alkalmazásában állt. A *CovertAction Quarterly* című kiadvány 1978 és 2005 között jelent meg. Olyan, egykori CIA-sok alapították, akik kritikusak voltak a szervezettel. Az egyik kiadványukban azonosították Carol Ann Roehlt mint a CIA diplomatafedésben dolgozó hírszerzőjét. Mindez azt is jelenti, hogy Rimner Gábor – a később róla megjelent cikkek állításaival ellentétben – nem az amerikai katonai hírszerzés (Defence Intelligence Agency; DIA), hanem a CIA informátora volt.

* A szocialista Magyarország egyik legnagyobb külkereskedelmi vállalata; elektronikai eszközöket importált és exportált.

A belsőreakció-elhárítás, a hírhedt III/III, azoknak a magyar állampolgároknak a tevékenységét próbálta elhárítani, akikről úgy ítélték meg, hogy veszélyt jelentenek a rendszerre. Utóbbiak között az illegalitásban tevékenykedő ellenzékiek éppúgy megtalálhatók voltak, mint például azok a művészek – zenészek, írók, rendezők és sok más –, akikről az állambiztonság úgy ítélte meg, hogy nem a szocialista rendszer „barátai".

A III/II-es csoportfőnökség azokra a magyar és külföldi állampolgárokra vadászott, akikről azt gyanították, hogy valamelyik ellenséges titkosszolgálat emberei, mint amilyen Gábor is volt.

A III/I-es csoportfőnökség, vagyis a hírszerzés ugyanazt végezte, mint külföldön a CIA, azaz megpróbált valamelyik idegen országban információkat szerezni. A katonai elhárítás olyan kémekre vadászott, akik katonai titkokat próbáltak kifürkészni, az operatív technika pedig kiszolgálta a Belügyminisztérium alá tartozó állambiztonsági szerveket. Azaz ők adták a technikát, legyen szó lehallgatásról, fedőokmányok készítéséről vagy bármilyen, technikai jellegű segítségről. Gáborra és a hozzá hasonló kémekre értelemszerűen a III/II, tehát a kémelhárítás jelentette a legnagyobb veszélyt.

Carolék nem véletlenül figyelmeztették még kartúmi kiképzése alatt a fiút, hogy semmiképpen se menjen a budapesti nagykövetségre, de még a környékére sem. Valószínűleg ekkor már a CIA is tudta, hogy a magyar kémelhárítás különös figyelmet fordít a budapesti amerikai nagykövetség Szabadság téri épületének éjjel-nappali megfigyelésére: a magyar állambiztonságiak titokban lefotózták a követség épületébe belépőket, a követség alkalmazottait és azok mozgását is folyamatosan figyelték. A kémelhárítók egyik legfontosabb feladata a Budapesten élő amerikaiak lakásainak, ingatlanjainak a megfigyelése volt. Olyannyira az amerikaiak kerültek a megfigyelt külföldiek listájának első helyére, hogy amikor a nyolcvanas években az állambiztonság térfigyelő kamerák telepítését kezdte meg, az első ilyen eszközöket a budapesti Szabadság térre – az amerikai nagykövetség közelébe – telepítették.*

Az amerikaiaknak eljuttatott titkos üzenetek megírásához Gábor egy speciális vegyi indigót használt, amit még Caroléktól kapott Kartúmban. A titkosírást a kiképzés során egy átlagosnak tűnő, látszólag bármely papírboltban kapható levélpapírtömbön gyakorolta – ami persze korántsem volt átlagos. A tömb fele egy különleges vegyi anyaggal volt átitatva. Miután egymásra helyezett több ív levélpapírt, a legfelső lapra golyóstollal jó erősen rá kellett írnia egy fedőszöveget. Ez bármilyen semmitmondó, ártalmatlan levél lehetett, Carolék mindössze annyit kértek tőle, hogy hihető legyen. Arra is vigyáznia kellett Gábornak, hogy a fedőszöveget csak a lap egyik oldalára írja. Ha ezzel készen volt, a levél alól el kellett távolítania a többi papírt, és az írott szöveggel lefelé fordítva rá kellett helyeznie egy üveglapra. Erre jött egy fehér vegyi indigó, majd arra még egy sima levélpapír. A három egymásra fektetett papírt össze kellett fognia a sarkainál gemkapoccsal, hogy szét ne csússzanak. Míg a fedőszövegnek sűrűn írottnak kellett lennie, keskeny margóval, a levél hátoldalára, keresztbe írt szövegnek széles margót kellett hagynia, a szöveget nyomtatott betűkkel felvinnie, ujjnyi távolsággal a sorok között, pontok helyett

* Ezeket az első térfigyelő kamerákat csak viszonylag későn, 1988-ban helyezték ki, de a telepítést koordináló „Zeusz" fedőnevű titkos akciót már évekkel korábban elindították.

kis kereszteket rajzolva. Mindezt egy puha ceruzával, amit csak lazán kellett a papírhoz érinteni. Amikor ezzel is elkészült, a legfelső papírt – amin látható volt a ceruzával írt szöveg – harmonikaszerűen össze kellett hajtogatnia, élével az üveglapra állítania és a felső szélét meggyújtania. Így a papír minimális füstöt csinált a szobában, miközben megsemmisült. Miután elkészült a levéllel, csak fel kellett adnia postán, méghozzá olyan amerikai fedőcímekre, amelyeket a CIA használt a titkos üzenetek fogadására.

Gábor is fogadott magyar nyelven megírt üzeneteket az amerikaiaktól, ezeket postán kapta meg. Megtanították neki, hogy az egyébként látható, de semleges tartalmú levél harmadik sorában, a szöveg első O betűjének jobb felső részében található egy-egy mikropont, ami nem más, mint egy pont méretűre kicsinyített szöveg. Azért kettőt helyeztek el ebből, hogy ha az elvégzendő műveletet Rimner netán elrontaná, legyen még egy lehetősége. A mikropontot ugyanis ki kellett bányásznia a levélből, s ez már kissé jobb kézügyességet igényelt, mint a titkosírás. Az O betűt és a körülötte lévő, nagyjából egycentis területet ki kellett vágnia, majd azt egy kis tányérba beletennie. A tányérba ezután egy Universal márkájú előhívót kellett beleöntenie ahhoz, hogy a papírdarab – az írott oldalával fölfelé – megázzon. Nagyjából egypercnyi áztatás után két kihegyezett hurkapálcikával az O betűből nagyon óvatosan ki kellett kotornia a mikropontot. A celluloiddarabka egy miniatűr mikroszkóp segítségével olvashatóvá vált. Olyannyira, hogy egy ilyen kis celluloidon akár egyoldalnyi gépelt szöveg is elfért.

1974 őszén, amikor harmadik titkos üzenetét küldte el az amerikaiaknak, Gábor örömmel újságolta megbízóinak, hogy megházasodott. A hírnek a CIA-nál nem örültek, és amikor később visszakérdeztek, hogy felesége tud-e a titkos küldetéséről, Rimner azt hazudta, nem. A CIA okkal tartott tőle, hogy a fiatalember nem a kijelölt pályán halad. Ahogy múlt az idő, Gábor pályája valóban nem éppen úgy alakult, ahogy azt az amerikaiak szerették volna. Még az Electroimpexnél dolgozott, amikor a Belügyminisztérium útlevélosztálya mellékállást kínált neki: Líbiába utazó magyarok útlevelét kellett arabosítania. Akkoriban kevesen beszéltek idegen nyelveket Magyarországon, arabtudással pedig végképp alig bírt valaki, így kerülhetett a BM látókörébe Rimner. Mondhatni, házhoz hívták a kémet... Gábor igyekezett az amerikaiak kedvében járni, ezért aztán a BM-ből egy kis orvosságosüvegben hazacsempészett abból a zöld vegytintából, amit az útlevelek kiállításához használnak, és ezt egy titkos üzenetben elújságolta a CIA-nak. Elismerés helyett azonban alaposan ledorongolták. Soha többé ne tegyen ilyet – figyelmeztették –, ne kezdjen magánakcióba, mert ezzel a lebukását veszélyezteti! Az viszont felkeltette az amerikaiak érdeklődését, amikor Rimner közölte velük, hogy tudomása van egy olyan acélszerkezetes szállítmányról, ami részben a Szovjetunióból, részben Bulgáriából érkezett az országba. Ezt az információt az Electroimpexnél dolgozó egyik kolléganőjétől hallotta, aki a különös szerkezetet egy olyan, erdőben található katonai létesítményen látta, ahol szovjet katonák tartózkodtak. Ez az információ érdekelte volna az amerikaiakat, de Gábor nem tudott több részlettel szolgálni. „Kicsit felfújtam a dolgot, azt írván, hogy szovjet rakétatámaszpont, mert ez olyan jól hangzott" – mondta évekkel később a kémelhárításon tett vallomásában. Ebből is látható, hogy ekkor még élt benne a kamaszos hevület, a bizonyítási vágy, és valószínűleg szívesen kápráztatta el megbízóit bombasztikusnak ható információkkal.

A belügyminisztériumi állással kapcsolatban idővel megváltozott az amerikaiak véleménye, és kezdték ennek előnyös oldalait látni. Olyannyira, hogy szerették volna, ha Rimner állandó állást szerez ott, ám ez nem sikerült neki. Valószínűleg az ambíciói hiányoztak, és kezdett beigazolódni a pszichológus egykori meglátása.

Gábort a szudáni fővárosban nemcsak titkos üzenetek írására és fogadására képezték ki, hanem arra is, hogy ha csomagot kell átadnia, miképpen teheti meg ezt biztonságosan. Kartúmi kiképzése során az amerikaiak egy Budapest-térképen jelölték be Rimnernek, melyek azok a pontok a városban, ahol jelzéseket és küldeményeket hagyhatnak egymásnak. Összesen négy ilyen helyet jelöltek ki a magyar főváros térképén: egy jelzőhelyet és egy rejtekhelyet Gábornak, továbbá egy jelzőhelyet és egy rejtekhelyet az amerikai megbízóknak. Az *A* jelzésű hely a korabeli Rudas László, ma Podmaniczky utca és a Jókai utca sarkán, egy falra szerelt sárga műanyag távközlési doboz külső, Jókai utca felőli oldala volt. Ha Gábor üzenni akart megbízóinak, akkor erre a dobozra kellett egy öt-hat centi hosszú, fekete szigetelőszalagot ragasztania. Így adhatta a megbízói értésére, hogy a rejtekhelyre csomagot tett. Gábor rejtekhelyéül a Bajcsy-Zsilinszky út 62. kapualja melletti üzlet kirakatának teteje szolgált.

A megbízók jelzőhelye a belvárosban, a Kárpátia étteremmel szemben lévő egyik átjáróháznál volt, így ha Gábor látott az egyik oszlopon egy fekete szigetelőszalagot, akkor tudta, hogy a megbízók rejtekhelyére kell mennie. Ez utóbbi a Nagymező utca és a Mozsár utca sarkán lévő, falra erősített elműs kábelelosztó doboz volt. Ha küldtek csomagot, akkor azt a doboz alá erősítették. Maga a „csomag", amelyben az

egymásnak küldött üzenetek lapultak, egy fekete szigetelőszalaggal áttekert gyufásdoboz volt.

Gábornak még Kartúmban megtanították, hogy minden hónap első és harmadik szombatján ellenőriznie kell a *B* jelzőhelyet, ők pedig minden hónap második és negyedik szombatján ellenőrzik az *A* jelzőhelyet. Ha a *B* rejtekhelyen csomagot kapott, akkor a legközelebbi presszó vagy étterem mosdójában kellett kibontania és elolvasnia az utasítást, majd az egészet lehúzni a vécén. A szöveget rizspapírra írták, ami a vízben szétmállik. Carolék az értésére adták, hogy minden üzenetben pontosan megírják neki, hol rajzoljon az utca falára zöld zsírkrétával egy C betűt, ezzel jelezve: a csomagot rendben megkapta.

Mindössze két kódolt üzenetet tanítottak meg neki. Ha elfogyna a titkosíráshoz szükséges speciális vegyindigója, írja azt, hogy „a nővérem férjhez megy", ha pedig úgy érzi, veszélyben van, és ezért meg kell szakítaniuk a kapcsolatot, csak annyit írjon: „elmentem pecázni".

A küldeményváltás egy másik módszerét a „kézből kézbe passzolás" jelentette arra az esetre, ha Gábornak személyesen kellene találkoznia valakivel, és átvennie tőle valamit. Ebben az esetben megállás és lépésritmusváltás nélkül olyan szorosan kell elsétálnia az ellenkező irányba haladó ember mellett – nyitott, előremutató tenyérrel a comb mellett –, hogy az feltűnés nélkül át tudja csúsztatni a küldeményt a jobb kezéből.

1974 telén, amikor a Kárpátia étteremmel szemközti kapunál észrevette a jelzést, tudta: csomagja érkezett. Elment a Mozsár utcai kábelelosztó dobozhoz, úgy tett, mintha bekötné a cipőjét, eközben elvette a küldeményt.

A közelben lévő operettszínház mellett beült egy presszóba, ivott egy kávét, majd besietett a mosdóba, hogy ki-

bontsa a csomagot. Izgult, mert a mosdó ajtaját nem lehetett bezárni, ezért nekidőlt a hátával. A gyufaskatulyában ötszáz forintot talált (mai értéken ez nagyjából harmincezer forintnak felel meg), és egy levelet, amelyben csak annyit írtak neki, hogy a pénz ajándék, ezenkívül megírták, hová tegye ki a C betűs jelzést. Rimner begyűrte a farzsebébe az ötszázast, a levelet és a szigetelőszalagot lehúzta a vécén, majd gyorsan továbbállt.

Néhány hónappal később eljött az Electroimpextől, és a Budapest Szállóban helyezkedett el londinerként. Felesége és a szülei nem örültek az új állásának. A szülők értelmiségiként valami komolyabbat szerettek volna látni, a fiatalasszony pedig a több műszakos beosztást nehezményezte. Gábort ez nem érdekelte. Míg a vállalatnál ezernyolcszáznyolcvan forintot keresett, a szállodaiparban havonta akár nyolc-tízezer forintot is zsebre tehetett, ami óriási pénznek számított, még akkor is, ha ezért éjjel-nappal kellett gürcölnie. Legnagyobb meglepetésére az amerikaiak is örültek az új állásának. A CIA-t minden érdekelte a szállodával kapcsolatban. Kik járnak oda? Kik a törzsvendégek? Látogatják-e a helyet szovjet delegációk, amerikai vagy egyéb külföldi üzletemberek? Hány szoba van a szállodában? Van-e valamelyik szobában lehallgatóberendezés, és ha igen, akkor hol? Dolgoznak-e a szállodában belügyesek, és ha igen, hányan? Csak úgy bombázták Rimnert a kérdésekkel, de a fiatalember ezek jó részére nem igazán tudott válaszolni, mivel londinerként a részletekre nem volt rálátása. Pedig Gábor kémkarrierjében ez volt az egyetlen olyan állomás, ahol valóban értékes informátora lehetett volna a CIA-nak. A Szilágyi Erzsébet fasorban 1967-ben épült Budapest Szálló az első olyan hotelnak számított, amit kifejezetten a Nyugatról érkező vendégeknek szántak. A hotel már a külemével felhívta magára a figyelmet, nevezetes színfoltja lett a budai oldalnak. A henger alakú, magasba törő épület tetején lévő étteremhez terasz is tartozott, ahonnan be lehetett látni a várost. A Körszálló két évvel megelőzte a Duna-parti Hotel Duna Intercontinentalt is, ami hasonló céllal készült, és 1969-ben nyílt meg.

Ebben az időszakban Gábor már érezhetően teherként élte meg a CIA megbízását. Úgy tűnt, feltalálta magát a hetvenes évek Magyarországán, nyelvtudásának köszönhetően jó megélhetései adódtak, és talán egyszerűen kinőtt az ábrándképekből. A „kémsztori" kicsit unalmasabb foglalatosságnak bizonyult, mint a moziban látott James Bond-filmeken. Egy póráz végén élni, folyton leskelődni és utasításokra várni nem az a fajta szabadság volt, amihez Rimner hozzászokott. Ráadásul nős emberként különösen nehéz terhet jelentett egy efféle küldetés. Mivel londinerként sem tudott megbízóinak értékes információkkal szolgálni, de egyelőre nagy volt rajta a nyomás, hogy használható titkokat szállítson, arról tájékoztatta az amerikaiakat, hogy a Gellért-hegy alatt egy barlangrendszer húzódik, ahol katonai kórház és lőszerraktár található. Ez afféle igaz városi legenda volt, és bárki hallhatott róla: főleg idősebb budapestiek meséltek róla, akik még emlékeztek rá a háborúból. A katakombák valóban léteznek a budai Vár alatt, ám a hidegháború idején szigorúan titkos objektumként tartották nyilván. Itt működött a légoltalmi szükségkórház, amely már a második világháborúban és az 1956-os forradalomban is ekként szolgált.* A régi idők tanúi jól emlékeztek minderre, a nyilvá-

* A vár alatti alagútrendszer ma már egyszerű turistalátványosság, vezetett sétákon lehet megnézni, ahogy a Budavári Sziklakórházat és Múzeumot is. A kórház ma is bármikor használható lenne eredeti funkciójában.

nosság azonban csak jóval a rendszerváltás után szerzett tudomást a kétezer-háromszáz négyzetméteres létesítményről. Hogy az amerikaiak kezdtek-e valamit ezekkel az információkkal, utólag kideríthetetlen. Az ügynökök által szállított adatok először a kapcsolattartóhoz kerültek, majd onnan a CIA értékelő-elemző részlegéhez. A CIA-nak (vagy bármely más hírszerző szolgálatnak) a hálózata rengeteg információt gyűjt be a nagyvilágban; az ELEMZŐ-k dolga pedig, hogy a mozaikdarabkákat összeállítsák vagy ignorálják, és így rajzolódjon ki a hasznos kép.

Az amerikaiaktól kapott második titkos csomagot – benne ötezer forinttal – már 1976 elején vette át Gábor, azután, hogy a szállodai munkát is otthagyta. A három műszak, az örökös fáradtsága állandó viták forrása lett a házasságában, a sok munka pedig kikezdte az egészségét. Rimner „polgáribb" állás után nézett – ha ez a szó használatban lett volna a szocialista Magyarországon –, legalábbis átlagosabb, normál időbeosztással járó munkát keresett. Az OTP-nél helyezkedett el, és a takarékpénztár első kerületi fiókjában rálátása lett a vietnámi Saigonban (ma Ho Si Minh-város) békefenntartóként tevékenykedő magyarok devizaszámláira.* Ezeknek az adatoknak egy részét is továbbította a CIA-nak, ezt azonban már sokkal inkább a megbízóitól származó, külső nyomás hatására tette, mintsem belső meggyőződésből. Egyre kevésbé bírta a kettős élettel járó feszültséget. A felesége még inkább utálta a titkolózást – házasságuk

* A vietnámi magyar kontingens a vietnámi háború utolsó szakaszában teljesített szolgálatot a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság (NEFB) kötelékében. A magyar kontingensbe a katonák mellett polgári személyek is delegáltatták magukat 1973. január 26. és 1975. május 8. között, ahová három turnusban utaztak ki.

megromlott. 1976 végén, egy hideg, téli napon, amikor Rimner a korai sötétben sétált hazafelé a munkahelyéről, megérlelődött benne az elhatározás. Titkos üzenetében közölte a megbízóival, nehezen bírja ezt az egészet, és már bánja, hogy hagyta magát bepalizni Szudánban. „Pecázni mentem" – írta a levélben a tanult kóddal, ami azt jelentette: meg akarja szakítani megbízóival a kapcsolatot.

A CIA-nál úgy válaszoltak erre az üzenetére, mintha meg sem hallották volna a panaszát. Eddig olyan ügyesen csinált mindent, kár lenne, ha a magyar hatóságok tudomást szereznének a tényekedéséről – Rimner egy később tett vallomása szerint nagyjából ezzel a szöveggel adták a tudtára az amerikaiak, hogy továbbra is számítanak rá. Sőt, ezúttal már egy fenyegetést is belengettek: ha Rimner kiszáll, a magyar állam tudomására hozzák a kémtevékenységét. A döntése nyilván alaposan „kiverte a biztosítékot" a tengerentúli titkosszolgálatnál. Egy ilyen kudarc sok pénzbe, időbe és energiába kerül a szervezetnek, nem beszélve arról, hogy ugrott egy magyarországi kapcsolat. Gábor csak most érezte át igazán saját feláldozhatóságát: ha ő lebukik, az amerikaiaknak nincs veszítenivalójuk – neki viszont nagyon is.

A Cég tovább nyomult. Amikor egyik üzenetében Rimner megírta, hogy elveszítette a Szudánban kapott fényképezőgépét, az amerikaiak újabb csomagot küldtek neki, benne tízezer forinttal. Ez már igen komoly összegnek számított, többhavi fizetéssel ért fel. A csomagot a Hármashatár-hegyen, egy transzformátorház mellett található kettéhasadt fa oldalán helyezték el. A rejtekhelyre Gábor a feleségével ment el. A küldeményt, amely egy kődarabnak álcázott tartály volt, már otthon, egy kalapáccsal törte fel. Ezután a feleségével egyenesen egy budapesti étteremhez siettek, és az étlapot tartó kültéri doboz alá Gábor egy

C betűt rajzolt, így jelezve a CIA-nak, hogy átvette, amit küldtek.

A szervezet innentől sokáig nem hallott felőle, mert Gábort 1977 végén behívták katonának. Miután 1980-ban leszerelt, a házassága végképp zátonyra futott. 1980 februárjában felesége, Andrea elköltözött tőle, el is váltak. Ekkor már új barátnője, a pincérnőként dolgozó Edit mellett kereste a boldogságot, és ahogy feleségének, neki is kikotyogta, hogy az amerikaiak Szudánban beszervezték. Arról is beszélt a nőnek, hogy szabadulna a megbízóitól, és ha tehetné, elhagyná az országot. Egyetlen dolog kötötte még mindig a titkosszolgálathoz: a pénz, a biztos megélhetés. 1980 novemberében megírta nekik, hogy jelentkezett tolmácsnak a Honvédelmi Minisztériumba, de mire felvették volna, meggondolta magát. Ekkor már egyértelműen kihátrált volna az egyre inkább őrültségnek tűnő vállalásából. Viszont jelezte a CIA-nak, hogy a HM-ben iraki katonákat oktatnak különféle elektromos hadi berendezések kezelésére.

Nem ment túl jól a sora. A BM Útlevélosztályán időközben betöltötték a helyét, így jobb híján a katonaságnál szerzett információkat osztotta meg a CIA-val. Írt nekik a katonai szolgálat alatt megismert ügyeleti szisztémáról, az Orfeusz fedőnevű riasztó-, illetve összeköttetési rendszerről. Utóbbi működtetését az ügyeletes tiszt melletti szolgálat ideje alatt ismerte meg, és a levelében részletezett működési metódus mellett megbízóinak még táblázatot is közölt a rendszerről.

Egyre inkább úgy tűnt, Rimnerrel rossz lóra tettek az amerikaiak. Nemcsak azért, mert a fiatalember karrierje nem úgy alakult, ahogy azt Kartúmban Carolék megjósolták, de azért is, mert nem mindig tartotta be azokat a szigorú szabályokat, amelyek elsősorban az ő biztonságát szolgálták volna. Hiába volt „tiltott zóna" az amerikai nagykövetség, ennek ellenére kétszer-háromszor is előfordult, hogy felhívta őket, és boldog karácsonyt vagy boldog új évet kívánt angolul. Amikor pedig az OTP-fiókban dolgozott, és ott látott egy amerikai, bizonyos Joseph P. Hayes nevére kiállított amerikai útlevelet, arra tippelve, hogy az illető követségi dolgozó, betelefonált a külképviseletre, és a telefonhoz kérte Hayest. „Hayes úr nincs bent" – jött a válasz. Hogy miért követte el Rimner ezeket a „csínyeket"? Részben jó heccnek tartotta – talán az egész ügynökösdi brahista, kalandkereső természetéből fakadt. A lélektani háttere persze szövevényesebb lehetett: talán érezni akarta az amerikaiak jelenlétét, figyelő tekintetét, mert ez megnyugtatta őt. Mint a kisgyerek, aki a határokat próbálgatja a tiltott viselkedéssel.

1980 tavaszán azonban történt valami, ami bebizonyította: hiába érzi úgy, hogy az amerikaiak figyelnek rá, valójában nagyon is egyedül van.

Március 11-én egy budapesti rendőr főtörzsőrmester, H. János jelentést írt a főnökeinek, egyúttal kérte, hogy továbbítsák azt az állambiztonságnak. A rendőr állítása szerint előző nap este egy nőismerőse arról beszélt neki, hogy a barátja kémkedik, és azzal fenyegette meg: ha ezt elmondja bárkinek, megöli őt. A lány, aki a főtörzsőrmesternek panaszkodott, nem volt más, mint Rimner Gábor barátnője, Edit. A szerelemnél valószínűleg sokkal erősebb volt a sokk és az ijedtség, ami Gábor „vallomását" hallva érte a nőt, ezért kezdett beszélni. Nem tudhatjuk, hogy a férfi pusztán hencegésből árulta el a barátnőjének a titkát, vagy az egyre növekvő feszültség hatására ki kellett engednie a gőzt – annyi bizonyos, hogy eljárt a szája, és ez lett a veszte. H. János mindkettőjüket, Editet és Gábort is jól ismerte (hogy

honnan, nem tudható), és úgy tűnik, nagyon is elhitte, amit a nő mesélt neki. Legalábbis erre utal, hogy a jelentésében a rendőr azt is leírta: miután Rimner a katonaságtól leszerelt, arra kérte őt, ha a rendőrségnél akad olyan munka, ahol a nyelvtudását használni tudná, jelezze neki. A rendőr ezt nyilván azért tartotta fontosnak hangsúlyozni, mert gyanította, hogy Gábor valóban kém, és ezért akart a rendőrségnél elhelyezkedni.

Az állambiztonságnál nem tétlenkedtek. Egy ilyen rendőri jelentés akkoriban azonnal bekapcsolta a vészjelzőket – néhány nap múlva már „Janus" fedőnéven indítottak titkos nyomozást Rimner Gábor ellen. Egy 1981. március 26-i keltezésű dokumentum arról árulkodik, hogy miközben az állambiztonságiak tanúként kihallgatták H. Jánost és Editet, Gábor lakásán titkos házkutatást tartottak, bűnjelek után kutatva. Ettől kezdve már csak idő kérdése volt, mikor kapják el a CIA informátorát, aki mit sem sejtett a „Janus" akcióról, így esélye sem volt segítséget kérni az amerikaiaktól.

Nyolc darab vegyindigót, titkosírással írt leveleinek másolatát, egy darab mikropontot, mikropont előhívására alkalmazott vegyszert, annak olvasáshoz használt miniatűr mikroszkópot és a rejtek- és jelzőhelyeket jelölő térképet is megtalálták Rimner Gábor lakásán, ahol az elfogása után már az ő jelenlétében tartottak házkutatást a kémelhárítók.

Elfogásakor Rimner azonnal beismerő vallomást tett. Nem is nagyon lett volna értelme ellenállnia, hiszen egy jóval nagyobb hatalmú rendszerrel találta szembe magát. Minden, amitől félt, bekövetkezett. Még azt sem engedték neki, hogy szabadon válasszon magának ügyvédet. A kémkedés ugyanis politikai ügy volt, így aztán csak olyan ügyvédek védhették a gyanúsítottakat, akiket a rendszer „jóváhagyott". A polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányának előírásait – amelyet Magyarország 1976-tól kezdve nemzetközi szerződésben vállalt – durván sértette az a gyakorlat, hogy a politikai ügyben gyanúsítottá vált személyek egy elébük tett listából választhatták ki védőjüket. A listán szereplők úgynevezett „dupla nullás ügyvédek" voltak, akikben megbízott a rezsim. Az 1956-os szabadságharc leverése után született egyik törvény ugyanis kimondta, hogy a polgári és katonai büntetőeljárás során, ha azt „az állam érdekének megóvása különösen indokolja", meghatalmazott vagy kirendelt védőként csak az az ügyvéd járhat el, akit az igazságügy-miniszter az e célból összeállított jegyzékbe felvett.

Lássuk tisztán: nem csoda, hogy Rimner mindent bevallott. A letartóztatása idején is még viszonylag fiatal, huszonéves Gábor a szovjetek mellett elkötelezett, harcedzett vizsgálókkal nézett szembe, tehát óriási nyomás alatt állt. A Rimner-ügy egyik vizsgálója, Wéber Gyula még a Rákosi-korszak idején, 1953-ban csatlakozott az Államvédelmi Hatósághoz, az ÁVH-hoz. Ez a szervezet a kommunista diktatúra egyik legkegyetlenebb elnyomó szerveként működött, hírhedt volt kegyetlenségeiről és rendkívül durva módszereiről. Wéber az 1956-os forradalom idején a szovjet katonai alakulatoknál tartózkodott, 1957-ben pedig Fegyverrel a Hazáért Partizán Emlékéremmel tüntették ki, de még a Rimner-ügy vizsgálata után is kapott négy, újabb kitüntetést. A rendszerváltás időszakában, 1989 nyarán küldték nyugdíjba. De ugyanígy Rimnerék ügyén dolgozott az a Csenki István vizsgálati tiszt is, aki az 1956-os forradalmat követő megtorlások során többek között Nagy Imre és társai vizsgálatában is részt vett. Csenki 1971-től lett a BM III/1-A (kémelhárító vizsgálati) alosztály kiemelt fővizsgálója.

„Fiatal kamaszként úgy éreztem, hogy valamilyen kalandba keveredtem, amit pontosan úgy fogtam fel, mint az általam olvasott könyveket és megnézett filmeket. Politikailag semmilyen indító okom nem volt arra, hogy Magyarország ellen kémkedjek, sőt ha szudáni éveim alatt kialakították volna bennem a Magyarország iránti hazaszeretetet, ilyen tevékenységre nem vállalkoztam volna" – vallotta Rimner Gábor, aki valóban mindent elmondott, amire kihallgatói kíváncsiak voltak. És a kihallgatók mindent tudni akartak. Carolról, a beszervezés körülményeiről, a kiképzésről, a titkos kapcsolattartás formájáról és mindazokról az információkról, amelyeket Gábor titokban megosztott az amerikaiakkal.

„Megbízóimtól eredetileg azt a feladatot kaptam, hogy Magyarországon igyekezzek olyan munkahelyen elhelyezkedni, ahol fontos információk birtokába juthatok. Ezt nem tettem meg, sőt 1980 novemberében, amikor a HM egy fontos objektumába kerülhettem volna dolgozni, nem fogadtam el az ajánlatukat" – védekezett Rimner. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában fellelhető dokumentumok alapján úgy tűnik, a férfi valóban őszintén beszélt a kémkedéséről. És nem csak a saját szerepéről. Bevallotta azt is, hogy 1976-ban, amikor a feleségével, Andreával megromlott a házassága, akkor a nő nagynénjét is beavatta a titkába. Elmondta neki, hogy kémkedik, de úgy érezte, az asszony nem hisz neki. És hogy miért terítette ki a lapjait? „Lényegében önmagamat akartam valamilyen módon megnyugtatni, és ha lehet ezt a szót mondani: megszarolni, hogy jobban lekötelezve érezzem magam feleségemhez és családjához" – vallotta erről később a nyomozóknak. De nemcsak felesége nagynénjének tárulkozott ki, hanem egy másik, idősebb asszonynak is, akit gyermekkorából,

a szülei révén ismert. Ennek a nőnek a fia az Egyesült Államokban élt. Rimner Gábor vallomásában azt állította, azért mesélt neki a kémtevékenységről, mert úgy gondolta, csak akkor szabadulhatna megbízóitól, ha disszidálna, és ezzel kapcsolatban az asszony véleményére volt kíváncsi. Ám a nő megnyugtatta, mondván, senki nem fogja megtudni, hogy kémkedik, ezért tehát nem kell disszidálnia. Azzal, hogy Gábor elmondta ezeknek az embereknek a titkát, majd a kihallgatásán mindezt a vizsgálóknak is elárulta, az érintett személyek a környezetéből az ügy gyanúsítottjává váltak. Hiszen a tudomásukra jutott egy bűncselekmény, kötelesek lettek volna feljelenteni Rimnert, mégsem tettek semmit. De nemcsak ők, hanem a Rimner család ügyvéd barátja, Sz. András is bajba került. Andrea, a feleség vallotta be a vizsgálóknak, hogy az ügyvéd is tisztában volt azzal, mivel foglalkozik Gábor. Amikor Andrea válni akart, az ügyvédet kérte fel a képviseletére, ám a házaspár közös barátja Gáborra való tekintettel nem vállalta a megbízást. Andrea ekkor árulta el neki, hogy Gábor kémkedik. A feleség vallomása szerint tanácsot is kért az ügyvédtől, hogy mit tegyen, jelentse-e fel a férjét, de Sz. András azt felelte neki: semmit ne csináljon, ha pedig Gábor lebukna, tagadja, hogy bármiről is tudna. Vagyis Rimner Gábor egy sor ember rántott magával a bajba.

Mindenki nyakig ült a slamasztikában.

Rimner azonban nem csupán beismerő vallomást tett: 1981. június végén beadványt írt a Belügyminisztérium Vizsgálati Osztályának. Ekkor már lezárult az ügy vizsgálati szakasza, de a beadványában Rimner sérelmezte, hogy úgy érzi, a letartóztatása óta tanúsított őszintesége és segítőkészsége mintha nem talált volna visszhangra. „Hosszas gondolkodás azonban meggyőzött annak szükségességéről,

ami már régóta jár a fejemben. Nevezetesen az, hogy ezúttal aktív segítségemet is felajánlom, nem csupán passzív közreműködésemet. A kérdésre, hogy miért, csupán annyit tudok válaszolni, hogy azért, mert meggyőződésem, hogy sokat tudnék segíteni" – írta a beadványban, amelyben gyakorlatilag felajánlotta a szolgálatait a belügynek. Megismételte, amit már a vallomásaiban is hangsúlyozott, hogy tizennyolc évesen még nem volt stabil a világnézete, így az amerikaiak megbízását „várható izgalmas kalandként" látta. „Ahhoz nekem több évre volt szükségem – a hazatérést követően –, hogy megértsem egyértelműen, hogy én nem egy olyan általam elképzelt James Bondhoz méltó »nemes feladatot« végzek, és hogy ez nem film és nem regény, hanem hogy tulajdonképpen saját hazám ellen cselekszem. Ehhez előbb a szó szoros értelmében fel kellett fognom, hogy én voltaképpen itt vagyok otthon, hogy ez a hazám, és nekem is itt élnek a szeretteim" – írta levelében. Majd jött a felajánlása: bár az Egyesült Államok ellen nem vennék hasznát, írta, hiszen az amerikaiak ismerik őt, de arabnyelv-tudása miatt „arab vonatkozásban" szerinte sok sikert érhetne el: „Bizonyos vagyok benne, hogy ha annak idején nem az amerikai, hanem a magyar hatóságok szerveztek volna be, akkor is vállaltam volna. Most azonban nem csupán kalandvágyból teszem ezt, hanem meggyőződésből, hogy ez helyes. Bizonyítani szeretnék."

Ám felajánlkozására nem érkezett válasz.

A bírósági tárgyalás három napig zajlott. 1981. augusztus 3-án a bíróság bűnösnek mondta ki Rimner Gábort kémszervezet tagjaként, folytatólagosan elkövetett kémkedés bűntettében. Első fokon tíz év fegyházbüntetésre ítélték, mellékbüntetésként tíz évre eltiltották a közügyektől. Felesége, Andrea megrovást kapott, közös ügyvéd barátjukat,

Sz. András pedig felmentették a vád alól. 1982. október 6-án a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága szigorította az elsőfokú ítéletet: Rimner Gábort tizenkét évre, feleségét két év börtönbüntetésre ítélték bűnsegédi minőségben, kémszervezet tagjaként elkövetett kémkedés bűntette miatt. Csak Sz. András ítéletét hagyták helyben. Igaz, Andreának nem kellett börtönbe vonulnia, mert az ítélet végrehajtását a bíróság négy év próbaidőre felfüggesztette.

A Rimner-ügy állambiztonsági dossziéját 1983. január 5-án lezárták. Egy évvel később, 1984 januárjában egy interjú jelent meg Rimner Gáborral az *Ifjúsági Magazin* című lapban, *Akit a CIA beszervezett* címmel. Rimner egy 2016-os, a Pestisracok.hu-nak adott nyilatkozatában* azt állítja, az interjút valójában vallomásaiból ollózták össze, és azzal a céllal tették közzé a Kommunista Ifjúsági Szövetség, a KISZ lapjában, hogy a börtönbüntetését töltő bűnbánó kém egyfajta nyilvános gyónásaként olvassák a fiatalok. Az interjúban Rimner ugyanazt mondta el, ami a vallomásaiban is szerepelt, és név szerint említette a beszervezőjét, akinek a nevét a lapban Garol Ann Roelnek írták. Mivel a kémügy vizsgálata titkos volt, ahogy maga a tárgyalás és az ítélet sem került nyilvánosságra, így ha máshonnan nem, az *Ifjúsági Magazin* cikkéből tudhatták az amerikaiak, hogy a fiatalon beszervezett ügynökük mindenről kitálalt.

Rimner 1990-ben, a rendszerváltáskor szabadult a börtönből – akárcsak a többi politikai okból elítélt volt kém. A mellékbüntetésként kiszabott tíz év közügyektől eltiltás azonban csak 1993-tól lépett életbe. Ez pedig azt jelentette,

* Mező Gábor: Rimner Gábor egykori NATO-hírszerző: Nálunk családi hagyomány volt a kommunizmus gyűlölete. *Pestisracok.hu*, 2016. 03. 02. https://pestisracok.hu/211537-2/.

hogy 2003-ig nem szavazhatott választáson, nem alapíthatott céget, és egy sor más dologban korlátozva volt. Magyarország 1999-ben csatlakozott a NATO-hoz, egy évvel korábban Rimner az akkori NATO-főtitkárhoz, Javier Solanához fordult, hogy még Magyarország teljes jogú tagként való csatlakozása előtt járjon közben a magyar kormánynál a rehabilitációja miatt. „Furcsa, hogy ebben a rendszerben, a NATO-csatlakozás időszakában olyan dolgokért bűnhődöm, amelyek tulajdonképpen a rendszerváltást segítették. Így már teljes rehabilitációt, büntetlen előéletet kérek. Szeretnék egyenjogú állampolgár lenni.

Ez számomra most már presztízskérdés" – nyilatkozta 1998 novemberében a *Népszabadság*nak* az akkor arab- és angolnyelv-tanárként dolgozó volt ügynök. „Az exkém szülei még a nyolcvanas évek elején elhaláloztak. A letartóztatása után csak édesapját láthatta egyszer a rendőrségen. Két mondatot váltottak. Az apa megkérdezte tőle: miért tette. Rimner Gábor így válaszolt: »Mert ezt tartottam helyesnek«" – írta akkor a lap.

Szabadulása után Rimner többször kért kegyelmet a szabadságvesztésen kívül rárótt büntetési tételek ügyében, de mindegyiket indoklás nélkül elutasították. A rendszerváltás után ugyanis valamennyi kormány úgy ítélte meg, hogy Rimner pénzért elárulta a hazáját. 2009-ben *Kémek a porfészekben* címmel dokumentumfilm készült a történetéről.** A dokumentumfilmben Rimner határozottan tagadja, hogy pénzért kémkedett volna. A beszervezésére visszaemlékezve

* Egy volt kém – közügyektől eltiltva. *Népszabadság*, 1998. november 4.

** *Kémek a porfészekben – Rimner Gábor története.* Rendezte: Papp Gábor Zsigmond.

pedig a filmben azt állítja: amikor Szudánban beszervezték, és ő aláírta a nyilatkozatot, akkor az amerikaiak megkérdezték tőle, mennyi fizetést szeretne, mire ő azt felelte: nem szeretne fizetést, mert mindene megvan, nem érdekli őt a pénz. Bár a filmben elismerte, hogy küldtek neki pénzt az amerikaiak, azt állította: ezeket a pénzeket csak azért kérte, mert a belügyes „barátainak", akiktől információkat remélt, drága ajándékokat vett, ezeket pedig nem akarta a saját pénzéből megvásárolni.

Efféle ajándékokról, de még „belügyes barátairól" sem tesz említést a Történeti Levéltárban fellelhető vallomásaiban. Egyikben sem.

Ám nem ez az egyetlen ellentmondás az aktákban fellelhető vallomásai és az általa később, már a rendszerváltás után tett nyilatkozatai között. A dokumentumfilmben azt mesélte, szerinte a katonailag leghasznosabb információ, amit az amerikaiaknak továbbított, az volt, amikor arról tájékoztatta őket, hogy az egyébként elektronikai eszközökkel foglalkozó cég, amelynél dolgozott, acéltartó elemeket importál Bulgáriából, és azokat egy szovjet támaszpontra szállították le. Rimner a filmben azt állította: mivel ő kezelte a cég fuvarleveleit, gyanús lett neki, hogy ezeket az acéltartó elemeket egy erdőbe viszik ki. Elmondása szerint épp ezért elment megnézni a helyszínt, és kiderítette, hogy ott egy katonai bázis működik, tele orosz katonával. „Ott láttam egy olyan szállítóeszközt, amelyről én annak idején azt tanultam még lent Kartúmban, hogy semmi másra nem alkalmas, mint interkontinentális ballisztikus rakétáknak a szállítására" – meséli a filmben. Azt is hozzáteszi, hogy amikor megírta a jelentésében, hogy Magyarországon nukleáris robbanótöltettel felszerelt interkontinentális ballisztikus rakétákat tárolnak, az amerikaiak egy

válaszüzenetben nagyon sok részletet megkérdeztek, majd soha többet nem került szóba ez a téma.

Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában fellelhető vallomásai szerint nem teljesen ez történt. „Egy másik levelemben adatokat közöltem arról, hogy munkahelyem, az Elektroimpex milyen megrendeléseket eszközöl a Szovjetunióból, illetve hogy milyen szállítmányok érkeztek onnan. Ezek acélszerkezetek és elektronikai berendezések voltak. Közöltem, hogy ezek nagyrészt egy rakétakilövő bázison lettek felhasználva. Erről egyik kolléganőmtől, W. Jánosnétól hallottam, aki járt vidéken ezen a bázison. Megbízóimat ezek az adatok nagyon érdekelték, mert válaszlevelükben kérték, írjam meg, milyen jelzéssel vannak ellátva az ott szolgálatot teljesítő katonai alakulatok" – áll a Rimner-vallomásban, amiből kiderül: bár ő próbált kérdezősködni a kolléganőjétől, de a kolléganője közölte, hogy többet nem mondhat erről, mert titkos. Vallomása szerint tehát nem is járt az állítólagos bázison, noha ő maga is arról beszélt a kihallgatóinak, hogy megbízói azt hihették: személyesen járt ott, mert kérték, hogy írja meg az alakulatoknál szolgálatot teljesítők számát és állományjelzésüket. Csakhogy ezeket Rimner nem tudta, vallomása szerint a következő üzenetben közölte is az amerikaiakkal, hogy semmilyen további információval nem tud szolgálni.

Azaz nem teljesen ugyanazt a képet rajzolják ki a Rimner aktáiban megtalálható, általa aláírt vallomások arról, mit tett, mint a szabadulása utáni években adott nyilatkozatai. Kétségtelen, hogy a rendszerváltás után Rimner megtehette, hogy történetét saját emlékei, saját verziója szerint mesélje el, hiszen az ügyben keletkezett akták hosszú ideig államtitkot képeztek, sőt van olyan dosszié, ami a mai napig titkos.

Márpedig annak a társadalmi vitának, ami az egykori „NATO-kémek" rehabilitációja körül felmerült, éppen az a veleje, hogy mi motiválta őket. A kommunistaellenesség? A pénz? A hazaszeretetet? A rendszerváltást túlélő, egykoron a kommunista kémelhárításnál dolgozók azt állítják, Rimner és a hozzá hasonló exügynökök nem érdemlik meg a rehabilitációt, mert pénzért árulták el a hazájukat. Igaz, azt az egykori kémelhárítók nem veszik figyelembe, hogy Rimner és a többi exkém ellen úgy folytattak le a nyolcvanas években büntetőeljárást, hogy a gyanúsítottak nem kapták meg azt a jogi védelmet, ami egy jogállamban megillette volna őket. „A vád az én megítélésem szerint, és szerintem nem vagyok egyedül ezzel, egy kicsit a skizofréniára utal, meg a hatalom beképzeltségére és önteltségére. Ugyanis Magyarországnak a népe, a magyar nemzet [...] nem azonos a politikai vezetésével, nem azonos az éppen aktuálisan hatalmon lévő politikusokkal, pártokkal. Akkor Magyarországnak volt egy kommunista vezetése, csak és kizárólag az MSZMP volt és lehetett hatalmon, más nem lehetett. A hatalmukat bebetonozták, körbebástyázták hetvennégyezer orosz katonával, és ha a hatalmuk ellen tört bárki, arra menthetetlenül és kegyetlenül lecsaptak" – magyarázza a filmben Rimner, szerinte miért nem igaz az a vád, hogy ő, aki a fennálló hatalom ellen küzdött, a nép, az ország ellen cselekedett volna. Nyilatkozataiból úgy tűnik, szégyenteljesnek tartja, hogy azokat a politikai ítéleteket, amelyek a Kádár-rezsimben születtek, a jelenlegi rendszer felvállalja azzal, hogy nem semmisíti meg őket. A *Kémek a porfészekben* című dokumentumfilm végén mindenesetre kitérnek arra a teljesen abszurd helyzetre, hogy Rimner Gábort 2008-ban a Hazáért érdemkereszttel tüntették ki, az ezzel járó járadékot viszont nem kaphatja meg, mert nincs rehabilitálva.

A rendszerváltás idején nem csak Rimner szabadult az egykor nyugati titkosszolgálatoknak dolgozó magyar ügynökök közül.

1990. szeptember 7-én lépett ki botjára támaszkodva a budapesti Kozma utcai börtön súlyos ajtaján Halmi Zoltán. Ahogy Rimner, úgy Halmi sem kapott kegyelmet, egyszerűen csak idő előtt kiengedték a fegyházból, természetesen nem függetlenül a rendszerváltástól. Szabadulásakor az ötvenhét éves, de megromlott fizikai állapotú Halmi újságíróknak azt fejtegette, hogy őt és feleségét hamis vádak alapján ítélték el 1982-ben, ezért teljes rehabilitációra vár.

– Tőlem mindent elkoboztak, lakást, kocsit, szóval mindent. Ez az összes vagyonom – mutatott a trikójára a riporterek gyűrűjében az ősz hajú férfi, akinek „Kamélon" fedőnéven nyilvántartott, akkor még szigorúan titkos akták őrizték történetét a titkosszolgálat levéltárának mélyén.

KAMÉLEON

A LÖVÉST EGY NAGY TŰZEREJŰ FEGYVERBŐL ADTÁK LE, valahonnan az úttest szemközti oldaláról. A lövedék áthatolt az irodaépület ablaküvegén, át a függönyön és az álmennyezeten, hogy aztán végső nyughelye a betonfödém legyen. Amikor reggel bement az irodájába, a bogotái magyar külkereskedelmi kirendeltség titkárát, Halmi Zoltánt csak egy pillanatra lepte meg a látvány. Ekkor, 1974 nyarán, már majdnem egy éve, hogy magyar kereskedelmi diplomataként a kolumbiai fővárosban dolgozott. Megszokta a dél-amerikai virtust, a gyakori éjszakai lövöldözéseket. Persze bosszankodott, amiért még Bogotá előkelőnek számító rezidenciális negyedében sincs biztonságban az ember; egy olyan, helyi fegyveresek által védett irodaház tizenhatodik emeletén, ahol a magyar főkonzulátus működik.

A hetvenes évek Bogotája, ahol akkoriban nagyjából hárommillióan éltek, nyomornegyedeivel, szubtrópusi-hegyvidéki éghajlatával egészen más arcát mutatta, mint az európai országok fővárosai. Különösen a karácsonyi időszak lehetett furcsa egy magyar pár számára, mert arrafelé télen is hosszúak a nappalok, nem esik a hó, és nincs fenyőfa sem, amit fel lehetne díszíteni.

A rossz közbiztonság miatti szorongást leszámítva a negyvenegy éves Halmi Zoltán jól érezte magát Kolumbiában, akárcsak fiatal felesége, a huszonnyolc éves Zsóka. Magyar állampolgárként kivételezett helyzetben voltak, hiszen a hetvenes években, amikor a magyarok többsége csak a környező szocialista országokba utazhatott, ők Dél-Amerikába

mehettek külszolgálatra – egy olyan távoli kontinensre, amelyet honfitársaik nagy része legfeljebb a földgömbről ismerhetett. A kutyájukat, Tamást is magukkal vihették – a játékos bokszerre úgy tekintettek, mintha a gyerekük lenne, még a névadás is erről árulkodott.

Zsóka, aki Budapesten statisztikusként dolgozott, felnézett a férjére. Imponált neki Zoltán karrierje, egzisztenciája. Élvezte, hogy a férfi mellett diplomáciai fogadásokon vehet részt, érdekes emberekkel találkozhat. Zsóka az ezzel járó társadalmi presztízst is nagyra tartotta, élvezte, hogy ő lehet Halmi Zoltánné. A férjéről az otthoni ismerősök is tudták, hogy egykor a belügynél dolgozott; Budapesten ez a pedigré sokat számított, amikor még ott éltek, vagy a külszolgálatról néha hazalátogattak. Férjével a háta mögött Zsóka akár azt is megtehette budapesti munkahelyén, hogy esetenként kigúnyolja a főnökét. Irigyelték is érte kollégái. Halmi Zoltánnéként biztonságban érezte az egzisztenciáját, és el is várta Zoltántól, hogy jól, kényelmesen éljenek.

Halmi Zoltán nehéz gyermekkort tudhatott maga mögött. Édesanyja 1933-ban, néhány hónapos korában elhagyta, és a kisfiú árva gyerekként, nevelőszülőkkel nőtt fel. Ez akár sanyarú jövőt is előrevetíthetett volna, de a kommunista rendszer kegyesen bánt a fiúval – az akkori káderezési szisztémában, azaz a származási háttér felkutatása során előnyt jelentett neki az árvaság. Az általános iskola után Zoltán esztergályosnak tanult, majd az ötvenes évek elején csatlakozott a rettegett Államvédelmi Hatósághoz, az ÁVH-hoz. Ez a munka az ambiciózus Halminak – mint sokaknak akkoriban – egyfajta kitörési lehetőséget jelentett az egyszerű, kétkezi munkások világából. Szerencséjére nem azzal bízták meg, hogy a politikai rendszerrel szembeszegülő embereket verje félholtra, hanem a technikusoknál

helyezkedett el, lehallgatóberendezéseket szerelt az ÁVH célszemélyeinek lakásaiba. Az 1956-os forradalomban fegyverrel harcolt, de nem a forradalmárok, hanem a szovjetek által támogatott kommunisták oldalán, ez pedig később a hasznára vált. A forradalom leverése után '56-os érdemeit „a rendszer meghálálta": Partizán Érdemrendet adományoztak neki, majd – mint megbízható, elvhű kommunistának – szépen ívelt felfelé belügyes karrierje. 1960-tól három éven át a BM Idegennyelvű Főiskoláján tanulhatott, itt sajátította el a spanyol nyelvet. Ezután a III/I Csoportfőnökséghez, a hírszerzéshez került, a spanyolos részlegre. 1966-ban mint hírszerzőt helyezték volna ki Brazíliába, ám végül nem ő kapta meg az állást. Állítólag az akkori felesége miatt, akit a központban fecsegős természete miatt kockázati tényezőnek tartottak. Zoltán emiatt meg is sértődött, 1967-ben kérte a leszerelését, aztán kapcsolatuk megromlása miatt a feleségétől is elvált. Egykori belügyes kollégáival azonban nem szakította meg a kapcsolatot. Leszerelése után rövid ideig egy külkereskedelmi vállalatnál, majd a Kereskedelmi Kamaránál dolgozott, ahol a latin-amerikai országokra specializálódott. Valamennyire kárpótolta a kamarai munka, mert ha a brazíliai kiküldetés nem sikerült is hírszerzőként, kamarai tisztviselőként többször küldték szolgálati útra a távoli kontinensre.

Egykori kamarai kollégái szerethető, közkedvelt, segítőkész emberként jellemezték, akiről nem tudtak rosszat mondani. Azt azonban mindenki, akit régi ismerősei közül felkerestem, megjegyezte, hogy Halmi sármos, jóképű férfiként igazi nőcsábász hírében állt, és ez az életforma bizony sok pénzébe került. Noha jól fizetett állása biztosított egyfajta jólétet, havi keresete bizony megsínylette a tartásdíjat, amit első feleségének kellett rendszeresen átadnia közös

gyermekük után. Ahhoz, hogy fenntarthassa életszínvonalát, mellékállásban autós vizsgabiztosként dolgozott, néha pedig idegenvezetést is vállalt.

Mielőtt 1973 nyarán Bogotába helyezték a kereskedelmi kirendeltségre, Halmit felkérte a hírszerzés, hogy Kolumbia fővárosában ne csak mint kereskedelmi titkár dolgozzon, hanem „Hadfi" fedőnéven SZIGORÚAN TITKOS TISZT-ként, úgynevezett SZT-tisztként segítse a magyar titkosszolgálat, a hírszerzés munkáját is.*

A titkosszolgálatnak dolgozó SZT-tisztek kettős életet éltek. Egyrészt a Belügyminisztérium hivatalos állományához tartoztak, másrészt valódi munkahelyükön is helyt kellett állniuk – hasonlóan ahhoz, ahogy a diplomáciai fedésben dolgozó hírszerzőknek. Egy SZT-tiszt ugyanakkor a lábát sem tehette be a Belügyminisztérium épületeibe, nehogy lelepleződjön, vagy ahogy a titkosszolgálati zsargonban mondják, DEKONSPIRÁLÓDJON. Ugyanígy az SZT-tiszti fizetését is titokban, konspiráltan kapta meg. A róluk szóló BM-es nyilvántartásokban nem szerepelt a nevük, kizárólag a fedőszámuk, és jó esetben csak néhányan tudhatták valódi kilétüket. Az SZT-tisztek a titkosszolgálatok kinyújtott csápjaiként működtek. A közigazgatás, a gazdaság és a kulturális élet vezető beosztásában is bőven akadtak szigorúan titkos tisztek – anélkül, hogy erről a környezetüknek tudomása lett volna. Akadtak olyan SZT-tisztek, akik korábban a BM-nek dolgoztak, ezért tekintették alkalmasnak őket a feladatra, de a titkosszolgálat a civil életből is toborzott ilyen munkára erre megfelelőnek ítélt személyeket. Szigorúan titkos tiszt csak a rendszerhez, az államhatalomhoz hű, megbízható ember lehetett; a feladatra – a kiválasztásuk után – külön kiképezték őket. Jóllehet kilétük rejtett volt, a szocializmus időszakában nyílt titoknak számított, hogy bizonyos állásokat SZT-tisztekkel töltenek be. Ha valaki például egy minisztérium nemzetközi kapcsolataival foglalkozó osztályát vezette, vagy egy külképviseleten sajtó-, esetleg kulturális attaséként dolgozott, jó eséllyel SZT-tisztként is foglalkoztatták. De a hazai szállodák sem működhettek anélkül, hogy ne lettek volna oda telepítve ilyen személyek, hiszen a szállodavendégek szemmel tartása, a hotelszobák titokban történő átvizsgálása vagy éppen bekamerázása csak az ő segítségükkel volt biztonságosan kivitelezhető. A postákon a postai küldemények átvizsgálását is SZT-tisztek közreműködésével végezte a titkosszolgálat. A kémelhárításnál és a hírszerzésnél dolgozott belőlük a legtöbb, ezeknél a szerveknél egy ilyen kettős életet élő kolléga akár több ügynököt is irányított. A rendszerváltásig az állambiztonságban háromezer-háromezer-ötszáz SZT-tiszt szolgálhatott.

Halmit „az idők szava" miatt tartotta szükségesnek SZT-tisztként alkalmazni a magyar hírszerzés Bogotában. Ekkortájt a legtöbb dél-amerikai ország nagyobb gazdasági függetlenségre törekedett, ezért lassú távolodásba kezdtek az Egyesült Államoktól, miközben közeledtek a szocialista országokhoz. Az amerikaiak sem aludták át a változásokat: ők azon szorgoskodtak, hogy a térség egyes államainak különleges szerveit a CIA és az FBI tanácsadói segítsék, egyúttal feltartóztassák a szocialista blokkhoz való közeledésüket. A magyar hírszerzés tippkutatással bízta meg Halmit: találja meg Kolumbiában azokat a kapcsolatokat, akik az Egyesült Államokban vagy más nyugati országokban „hír-

* „Hadfi" dossziéja az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában található, a dosszié jelzete: Bt-1650. Halmi Zoltán és társai kémügyének vizsgálati aktái a V-1673787/1, V-1673787/2, V-1673787/3, valamint a V-167023 jelzetű dossziék.

szerző lehetőséggel rendelkeznek", és beszervezésük esetén titkos információkhoz juthatnak a magyar hírszerzés számára. Azt is feladatul kapta, hogy figyelje meg, nem áll-e valamelyik kiküldetésben dolgozó magyar állampolgár kapcsolatban nyugati, ellenséges titkosszolgálatokkal.

Amikor 1973 nyarán Halmit kiképezte a hírszerzés a délamerikai feladatra, beszervezője, Katona Péter őrnagy nem sejtette, hogy élete egyik legnagyobb hibáját követi el: kecskére bízta a káposztát.

* * *

Az amerikai diplomatával, aki egy életre megpecsételte a sorsát, Halmi egy diplomáciai rendezvényen ismerkedett meg. Az eseményt egy vidéki birtokon tartották Kolumbiában, 1974. december 14-én. Amikor az udvaron felállított ebédlőasztaloknál a Halmi házaspár elfoglalta az ülőhelyét, mellettük egy kreol bőrű, vidám kisugárzású férfi udvariasan kezet nyújtott Zoltánnak. Ez a találkozás akkor még a vakvéletlen művének tűnt.

– Üdvözlöm! Raul Mendez vagyok – mondta kedvesen a harminckilenc éves férfi, és kölcsönösen bemutatták egymásnak a feleségüket. Névjegykártyát cseréltek, így tudta meg Halmi, hogy asztaltársa az Egyesült Államok bogotái nagykövetségének munkatársa. A két házaspár szinte rögtön megtalálta a közös hangot és a közös témákat. Kölcsönösen elpanaszolták, milyen rossz a közbiztonság Bogotában, aztán hamar a kutyákra terelődött a szó, és kiderült: akárcsak Halmiék, a Mendez házaspár is él-hal az ebekért. Olyannyira, hogy Uruguayból, ahol Mendez apósa és anyósa él, magukkal hoztak egy tacskót. Zoltán és Zsóka is mesélt a kutyájukról, Tamásról.

– Tamás őrzi a lakást, és persze a feleségemet is! – viccelődött Halmi. Szinte végig a kutyákról beszélgettek, és annyira jól érezték magukat egymás társaságában, hogy amikor a rendezvény véget ért, telefonszámot cseréltek.

– Ha nem bánnátok, jó lenne egyszer összehozni a kutyákat! – javasolta Raul, a Halmi házaspár pedig bőszen bólogatott. Megbeszélték, hogy Mendez majd telefonál. Ezzel váltak el.

Hat nappal később Mendez az irodai telefonszámán kereste Halmit a kereskedelmi kirendeltségen. Elmondta, hogy az Uruguayban élő apósa beteg lett, ezért a felesége odautazott, ő pedig egyedül maradt, és egy étteremben üldögél. Olybá tűnt, sajnáltatja magát.

– Ide jöhetnél, ebédelhetnénk együtt! – ajánlotta Raul, Halmi pedig kapott az alkalmon.

Az ebéd alatt főleg a családról beszélgettek. Mendez elmesélte, hogy a feleségével öt évvel ezelőtt Uruguayban ismerkedett meg, amikor diplomataként ott teljesített külszolgálatot. Előtte már volt egy felesége, akitől elvált; két kiskamasz fia az exével él Kaliforniában. Uruguayi felesége európai származású, szülei Németországból vándoroltak ki Dél-Amerikába a harmincas években. Halmi mintha csak magát hallotta volna. Gyerek, válás, új, fiatal feleség. Ebben is rokon lelkek – állapította meg magában, és ezzel még inkább szimpatikus lett neki az amerikai.

– Nagyon beteg az apósom, a feleségem most Uruguayban marad vele. A nejem még a bogotái állását is felmondta az Air Argentinánál, úgyhogy a karácsonyt és az újévet is egyedül töltöm majd – kesergett Mendez. Halmi arra gondolt, újdonsült barátjának biztosan jólesne, ha az ünnepeket náluk tölthetné, így nem lenne egyedül, ám mivel ekkor már eldőlt, hogy Zsókával a karácsonyt és a szilvesztert

a főnökénél ünneplik, ez nem jöhetett szóba. Volt viszont egy mentőötlete.

– Az újév utáni vasárnap bikaviadal lesz. A teraszomról tökéletesen lehet látni. Gyere és nézzük meg együtt! – vetette fel Halmi. Mendez lelkesen fogadta az ötletet.

Ami Mendez és Halmi között zajlott ebben az időszakban, a diplomáciai fedésben dolgozó hírszerzők között megszokott játék. Főleg akkor, ha az ország, amelyet képviselnek, ellenérdekelt fél a hidegháborúban. Ilyenkor azért is közelednek egymáshoz, hogy feltérképezzék a másikat. Ahogy Raul Mendez óvatosan „becserkészte" Halmi Zoltánt, Halmi éppúgy örült Mendez közeledésének, mert így a budapesti központnak megküldött jelentéseiben részletesen beszámolhatott az amerikai diplomatáról és formálódó barátságukról. A jelentésekben a hírszerzők nem a valódi nevén írnak a célszemélyről, hanem fedőnevet adnak neki. Halmi jelentéseiben csak „Peter" néven emlegette Raul Mendezt.

„Újév utáni napokban fel is hívott a lakásomon, megköszönte a lemezt és a tokaji aszút, amit küldtem neki újévre, én úgyszintén a whiskyt és a bort, amit ő küldött, és megállapodtunk, hogy vasárnap feljön végignézni a bikaviadalt" – írta egyik beszámolójában Halmi az amerikairól. Mendez dicsérte Zsóka főztjét, és nem győzte ismételgetni, mennyire hasonlít az ő feleségére, mindketten szőkék és huszonkilenc évesek.

Néhány nap múlva Mendez már Bogotá legelőkelőbb kínai éttermébe hívta el a magyar párt. Halminak aznap nem sok kedve volt vacsorázni, mert napközben véletlenül rácsapta a kocsiajtót az ujjára, és a fájdalomcsillapítók ellenére szörnyű kínokat élt át. Nem is nagyon akarta ezt palástolni Mendez előtt.

– Nekem három ujjpercem hiányzik. Vietnámban egy gyutacs felrobbant a kezemben – próbált sorsközösséget vállalni vele együttérzőn az amerikai.

– Harcoltál Vietnámban? – érdeklődött a magyar.

– Másfél évig. De nem csak ott! 1959-től egy évig Bajorországban voltam katona. De akkor legalább a szabadságom idején elmehettem Olaszországba – mesélte Raul, Halmi pedig ideális pillanatnak találta ezt, hogy a nagypolitikára terelje a szót. Persze csak óvatosan.

– Lassan megjön az emberiség esze, és talán az értelmetlen háborúskodás helyett a mindenkinek előnyére váló kölcsönös együttműködés korszaka következik. Persze amíg a világ egyharmada dúskál a javakban, a másik kétharmada meg nyomorog, több tízmillió ember pedig az éhhalállal küszködik, addig nehéz lesz egyetértésre jutni – nézett el a távolba a magyar az étterem ablakán át, mintha csak hangosan tűnődne, közben persze nagyon is tudatosan odaszúrt egy kicsit a nyugati hatalmaknak.

– Az Egyesült Államokban is komoly bajok vannak – válaszolt Mendez, majd egészen belelendült a panaszkodásba. Hétmillió munkanélküliről, elszálló inflációról, kezdődő recesszióról beszélt.

Miközben a pincérek felszolgálták a finomabbnál finomabb kínai specialitásokat, Mendez Kínára terelte a szót.

– Amerikában és a Szovjetunióban is felismerték, hogy milyen komoly potenciális veszélyt jelent Kína fejlődési iránya. Ha tetszik, ha nem, előbb-utóbb rá fogunk kényszerülni arra, hogy közösen fogjuk le az ázsiai tigris mancsát – magyarázta a férfi. Az amerikai okosan dobta be a témát. Bár Kína kommunista ország volt már ekkor is, a szintén kommunista Szovjetunióval ellentmondásosan alakult a viszonya, és így van ez a mai napig is. Az ötvenes években

még szövetségesei voltak egymásnak Amerikával szemben, a hatvanas évektől kezdve azonban, amikor Kína a kommunizmus egyedi útját kezdte járni, „szakítottak". A hetvenes években Peking és Moszkva már kifejezetten haragban álltak egymással. Olyannyira, hogy később Kína – az ideológiai különbségeket félretéve – az Egyesült Államokkal kötött hallgatólagos szövetséget a Szovjetunióval szemben. De a kora hetvenes években még nem lehetett tudni, hogyan alakul a viszony a Peking–Washington–Moszkva-háromszögben, ezért Halminak is óvatosan kellett állást foglalnia a kérdésben. Inkább meg is kerülte, hogy nyilatkozzon erről.

– Majd meglátjuk! Nem szeretek jósolni – én mint kereskedő inkább a gazdasági tények alapján következtetek – zárta rövidre a témát, mire Mendez a feleségéhez fordult, és viccesen megjegyezte:

– Milyen szigorú ma a férje!

– Mindig ilyen, ha fáj valamije – mondta Zsóka sajnálkozva Zoltán sérült ujjára mutatva.

Ezen jót nevettek, aztán elbúcsúztak egymástól.

Halmi minden egyes találkozásuk után részletes jelentést írt a budapesti központnak arról, miről beszélgettek Mendezzel. A bogotái iroda főnöke is tudott az amerikai kapcsolatáról. „Közepes képességű, kis beosztású diplomata – jellemezte Halmi amerikai kontaktját. – Nem dohányzik, szeszesitalt nem fogyaszt, kivéve az elkerülhetetlen protokolláris alkalmakkor. Közvetlen, megnyerő modorú, egyszerű megjelenésű. A latinokra jellemző lassú észjárással [sic!] magatartásában van valami szimpatikusan egyszerű szerénység és közvetlenség. Származása és talán emiatt is [sic!] úgy vettem ki, hogy egy kicsit »kilóg« a sorból. Bár lehet, hogy ezt tudatosan és célzatosan érzékelteti velem így. Feleségével láthatóan kiegyensúlyozott családi életet él" – jellemezte „Petert", azaz Raul Mendezt egyik Budapestre írt jelentésében.

Halmiék egyre többször találkoztak Raullal, aki egy idő után már kizárólag a lakásukon hívta fel őket telefonon. Rendszeresen szerveztek közös programokat, éttermekbe jártak.

Egy alkalommal Halmi elmondta Mendeznek, hogy az egykor a bogotái irodájukban dolgozó kolumbiai titkárnő megkérdezte tőle, tudna-e segíteni neki, hogy a fia amerikai vízumot kapjon. Halmi először arra gondolt, hogy Mendeztől kér segítséget, de aztán inkább azt mondta a nőnek, nem tud segíteni, viszont ha nincs baj a fiával, úgyis megkapja a vízumot. Amikor ezt elmesélte Mendeznek, az amerikai helyeselt, hozzátéve: a vízumkérelmezők sokszor fals adatokat adnak meg, jobb, ha Zoltán kimarad ebből.

– Különben én nem a konzulátuson dolgozom, hanem a követségen, a politikai osztályon, a kolumbiai belpolitikával foglalkozom – jegyezte meg ekkor Mendez. Később az amerikai a fizetéséről kérdezte Halmit, mire a magyar elmondta neki, hogy ötszáz dollárt keres.

– Nem túl sok – biggyesztette le az ajkát Raul.

– Nekünk elég. Szerényen, de jól élünk belőle – felelte Halmi, aki az egyik jelentését úgy zárta, hogy Mendezzel való kapcsolatából az amerikai szándékait illetően egyelőre semmilyen következtetést nem tud levonni.*

* Halmi Zoltán és a CIA-s Raul Mendez beszélgetését a Halmi által „Hadfi" fedőnéven küldött, igencsak részletes jelentései alapján rekonstruáltam, figyelembe véve kapcsolatuk alakulását és azt, hogy Halmi jelentéseit csak egy adott pontig, külföldi beszervezéséig lehet hitelesnek elfogadni.

1975. május elején a magyar hírszerzés arra kérte Halmi Zoltánt, hogy kezdje meg Raul Mendez „szisztematikus tanulmányozását". A magyar SZT-tiszt jelentései alapján és a körülményeket kiértékelve Budapesten biztosak voltak benne, hogy Mendez valamelyik amerikai hírszerző szerv munkatársa, aki diplomáciai fedésben tartózkodik Kolumbiában, és azt a feladatot kapta, hogy Halmit tanulmányozza. Erre utalt az is, hogy Mendez félévnyi ismeretség után igyekezett úgy alakítani barátságát Halmival, hogy a közös családi programjaikról ne nagyon tudjanak a Bogotában élő magyar kolónia tagjai. A magyar hírszerzés ezért úgy döntött, hogy Halminak tovább kell mélyítenie a kapcsolatát Mendezzel, hátha ki tudnak alakítani egy „játszmás ügyet".

A JÁTSZMA a titkosszolgálati munka egyik legkifinomultabb része, és nem éppen veszélytelen tevékenység. Ilyenkor mindkét fél vékony jégen jár. Miközben Mendez és Halmi barátkoztak, nem mondták ki, de mindketten tudták, miről szól a játék. A CIA tanulmányozta Halmit, a magyar hírszerzés – Halmin keresztül – Mendezt, de az még nem dőlt el, melyik titkosszolgálat profitál majd jobban ebből a kapcsolatból: a magyar vagy az amerikai.

Budapesten tudták, Mendez azért próbálja feltérképezni Halmit, hogy az amerikaiak eldönthessék, beszervezik-e a CIA-hoz. A játszmában Halmi azt az utasítást kapta, hogy engedje a tanulmányozását, de ne engedje a beszervezését, miközben ő is tanulmányozza az amerikait. A budapesti központ azt várta Halmitól, hogy „dolgoztassa meg" Mendezt, ha pedig netán komolyra fordul az ügy, akkor Halmit a játszma idejére a magyar hírszerzés „kölcsönadta" volna a szovjet titkosszolgálatnak.

Egy játszmának többféle kimenetele lehet. Akár valamennyi, érintett titkosszolgálat is profitálhat, hiszen ha Halmi jól játssza a szerepét, akkor a magyar hírszerzés is jó pozícióba kerülhet. Főleg azért, mert így első kézből lehetnek majd információi arról, milyen módszerekkel dolgoznak az amerikaiak, akik rárepülnek egy magyar diplomatára. Ugyanakkor, ha nem elég felkészült vagy nem elég lojális a játszma főszereplője, könnyen kettős ügynökké válhat, vagy átállhat a másik oldalra anélkül, hogy erről az őt irányító központnak tudomása lenne. Különösen veszélyes egy ilyen játszmába belemenni egy távoli országban, ahol a másik, ellenérdekelt titkosszolgálat sokkal otthonosabban mozog, és könnyebben elérheti a célját, ami nem más, mint hogy átállítsa a maga oldalára a másik titkosszolgálat emberét – ez esetben Halmit. Ehhez csak egy megfelelő pillanatra van szükség, és egy zseniális tervre. Márpedig az amerikaiaknak megvolt a maguk terve. Olyan krízishelyzetet kellett teremteniük, amelyben Halmi Zoltán nem a „sajátjaihoz", hanem hozzájuk fordul segítségért. Az ördögi tervhez különösen jól jött a bogotái rendőrség korrumpálhatósága.

* * *

1975-ben Halmi békésen autózott a kereskedelmi kirendeltség szolgálati Mercedesével Bogotában, mígnem az egyik útkereszteződésben egyszer csak kivágódott elé egy taxi. A sofőr megpróbálta félrerántani a kormányt, de hiába: jókora fékcsikorgás közepette oldalba kapta a Mercedes orrát. *Szerencsére* senki nem sérült meg. Noha a karambolt egyértelműen a taxis okozta, Halmi legnagyobb meglepetésére 1976 tavaszán ellene indult eljárás, és nem a taxis, hanem az ő jogosítványát vonták be a bogotái rendőrök. Halmi, akinek a közlekedési szabályok a kisujjában voltak, mérhetetlenül igazságtalannak tartotta ezt a döntést, de úgy

érezte, tehetetlen. Megint csak szerencsére akadt azonban egy jóbarátja, aki azonnal a segítségére sietett: Raul Mendez. Az amerikai diplomata a bogotái rendőrségen elintézte neki, hogy visszakapja a jogosítványát, és ki se hallgassa a rendőrség. Sőt, Mendez megnyugtatta, hogy a tízezer pesós büntetést is kifizette helyette, amit a baleset miatt szabtak ki rá a rendőrök, az eljárás végén pedig elintézte, hogy a hatóságok kimondják: Halmi vétlen volt a balesetben.

Azzal, hogy az amerikai elsimította Halminak a baleset ügyét, a magyar férfi Mendez lekötelezettjévé vált, miközben tudta, hogy ettől kezdve zsarolható. A balesetről és annak elintézéséről nem szólt a budapesti központnak, titkos jelentéseiben erről nem tett említést. Ezzel pedig megállíthatatlanul elindult azon az úton, amelynek végén a CIA informátorává, egyúttal a magyar hírszerzés árulójává vált.

* * *

– Ugye mi kollégák vagyunk? – Mendez néhányszor feltette ezt a kérdést Halminak, utalva arra, hogy mindketten a hírszerzésnek dolgoznak, csak más-más oldalon állnak. Halmi sokáig úgy tett, mintha nem értené a célzást, ám egy idő után elismerte barátjának, hogy régen a Belügyminisztériumnak dolgozott. Úgy mesélte, az már a múlt. Arról, hogy Bogotában nemcsak kereskedelmi titkár, hanem a hírszerzés szigorúan titkos tisztje, hallgatott. Legalábbis egy ideig.

Halmi és Mendez között valóban barátság alakult ki, nem csupán eljátszották a másiknak, hogy rokon lelkek. Jól megértették egymást, egy hullámhosszon voltak. Halmi új magyar főnökével bezzeg, akit a kereskedelmi kirendeltségre raktak, állandóak voltak a feszültségek. Ki nem állhatták egymást. A kirendeltségvezető azt sem nézte jó szemmel,

hogy beosztottja az amerikaival barátkozik. Halmi, hogy védje magát, a központnak jelentette, milyen rossz viszonyban van a felettesével, aki ráadásul a titkos küldetését is akadályozza. Az új főnök rendszeresen ordítozott Halmival, követelte, hogy ne merjen barátkozni Mendezzel. Halmi úgy érezte, hiába védekezik azzal, hogy a belügy kérésére cselekszik, a kirendeltségvezetőt ez nem hatotta meg. „Az új főnököm és felesége szabadságunkról visszatértünk óta nem, hogy nem kommunistához méltóan, de még emberhez méltó magatartást sem tanúsítanak velünk szemben. Betegesen gyanakvók, rosszindulatúak velünk szemben, és embertelen, megalázó magatartást tanúsítanak a helyi alkalmazottakkal szemben is, ennek következtében fél éven belül a negyedik titkárnőnk van [a kirendeltségen – *D. A.*], a takarítónő felmondott, a háztartási alkalmazottuk otthagyta őket, a gépkocsivezető jelenleg keres új állást" – panaszkodott új főnökére és annak feleségére Halmi egy 1976. március végi titkos jelentésében. Az új főnök elvette Halmi postafiókkulcsait, a sofőrnek pedig megtiltotta, hogy átadja neki a magánleveleit. Ezeket Halmi a főnökétől többször csak szakszerűtlenül felbontva és visszaragasztva kapta kézhez. Amikor Halmi a sofőrjére bízott egy-egy levelet, hogy adja postára, a sofőrtől a főnök elvette, és ellenőrizte. Ha nagy ritkán Halmi igénybe vette a szolgálati autót, a sofőrnek be kellett számolnia arról, merre jártak. Egyedül viszont nem mehetett sehová a szolgálati kocsival, még hivatalos ügyben sem.

Amikor a hírszerzés két futárt küldött Bogotába, akiket Halmi a lakásán fogadott és jelezte nekik ezeket a problémákat, a futárok nem tulajdonítottak a dolognak túl nagy jelentőséget, az eredeti, „segélykérő" üzenet pedig feltehetően célba sem ért. Halmi úgy érezte, problémájával magára

maradt, ezért egy idő után fals jelentéseket kezdett leadni. Ellenben imponált neki, hogy Raul Mendez kollégaként tekint rá. Titkos jelentéseiben azt írta, hogy „Peter" (azaz Mendez) hamarosan távozik Bogotából. A budapesti központban ezt tudomásul vették, elfogadták, hogy Mendez tanulmányozása zsákutcába jutott, nem sejtve, hogy közben egy szigorúan titkos tisztjüket veszítik el.

Havi kétszázötven dollár – ennyit ígért munkájáért cserébe Mendez, és hogy a pénzt egy bankszámlán helyezik el. Ezen felül is kérhet pénzt, ha szüksége van rá, vagy bármilyen segítséget – tudatta a barát.

Halmi nem sokat gondolkozott. Ott helyben, Raul lakásán igent mondott az ajánlatra.

Három héttel később Halmi elújságolta a feleségének, hogy Mendezék kiruccannak a Bogotától kétórányi repülőútra, a Karib-tengeren található San Andrés szigetére egy kétnapos kirándulásra, és szeretnék, ha ők is velük tartanának.

– Én nem tudok elszabadulni, de te menj nyugodtan – beszélte rá az asszonyt. Zsóka majd kiugrott a bőréből örömében. Még soha nem látta a tengert, és most úgy mehet el Mendezékkel, hogy mindent az amerikai fizet. A repülőutat, a szállást, az ellátást.

Az asszony elutaztatásának nyilvánvaló célja az volt, hogy a férje ez alatt nyugodtan találkozhasson és dolgozhasson azzal a személlyel, aki bevezeti új feladatkörébe. Zsóka ekkor még nem sejtette, mivel foglalkozik Zoltán „hivatalos" munkaköre mellett.

A kirándulás előtt Raul bemutatta Zoltánnak egy kollégáját, az ötvenes éveiben járó Franket. Az ősz hajú amerikai tökéletesen beszélt magyarul.

– Frank megtanít mindenre, amit tudnod kell. Csak kövesd az utasításait. – Mendez szavaiból Halmi kikövetkeztette, a magyar származású férfi lesz a kiképzője és későbbi kapcsolattartója.

Miközben Zsóka a Mendez házaspárral élvezte a karibi sziget szépségeit, Frank Halmi lakására ment, és több órán át készítette fel a magyart a rá váró tevékenységre. Megtanította, hogyan tud titkosírásos levelet készíteni és azt előhívni, hogyan tud rejtjelezett üzeneteket fogadni és megfejteni, valamint elmagyarázta neki a rejtekhelyek és a jelzőhelyek használatát. Gyakorló SZT-tisztként és egykori BM-iskolásként Halminak persze voltak alapfogalmai ezekről a konspirációs módszerekről, de az amerikaiak egészen más rejtjelezési és egyéb technikákat használtak, mint a keleti blokkban Magyarország.

Halmi kiképzése és a kémtevékenység eszközei nem voltak teljesen azonosak a néhány évvel korábban, Szudánban betanított Rimner Gábor okítása során alkalmazott módszerekkel sem. Bár Halminak a titkos leveleket ugyanolyan vegyindigós technikával kellett elkészítenie, azok tartalmát nem mikropontos eljárással, hanem egy speciális tablettával tudta előhívni. A barna színű előhívó tablettát egy evőkanál vízben kellett feloldania, és az így keletkezett barna folyadékot egy gyufaszálra tekert vattadarabbal, hengerező mozdulatokkal kellett felvinnie a titkosírást tartalmazó levélpapírra. Ezáltal lilás színben láthatóvá vált az írás.

Frank titkos rádiójelek vételére is kiképezte őt. Egy közönséges kazettás magnón, a megadott időpontban és frekvencián kellett fogadnia az üzeneteket. Ezek mindig ötjegyű számsorokból álló „mondatok" voltak. A számjegyeket az elhangzás sorrendjében le kellett jegyeznie, majd az ugyancsak Franktől kapott rejtjeltömb számcsoportjait fölé írnia.

A számcsoportok kivonása után kialakult számcsoportokat egy átalakítótáblázat segítségével betűre kellett változtatnia. Így értelmes magyar szöveget kapott, ez volt maga az üzenet. Hasonlóképpen, de fordított sorrendben gyakorolta a rejtjelezett közlemények, illetve levelek készítését is.

Még a kiképzése során kifaggatták a belügyi állományban eltöltött idejéről, Halmi Zoltán pedig elmondta, kikkel dolgozott együtt. Tétovázás nélkül kiadott mindenkit. Arra kérték, hogy amikor visszatér Magyarországra, a gazdasági és a katonai adatokon kívül próbáljon meg minél több információt szolgáltatni a magyar hírszerzés állományába tartozó emberekről, volt munkatársairól és arról, hogy közülük kit, milyen állomáshelyre helyeznek át.

Még Bogotában megkapta az utasítást, hogy 1977 nyarán menjen Jugoszláviába, Korcsula szigetére*, ahol találkozni fog a CIA egyik emberével. Egy jelszó alapján ismerik majd fel egymást. Bárkit küld is a CIA, az illető meg fogja kérdezni Halmitól: „Beának hívják a kutyáját?" Neki erre azt kell válaszolnia: „Nem, az én kutyám neve Tom."

Férje beszervezéséről Zsóka akkor szerzett tudomást, amikor egyszer Halmi ruhájának a zsebében egy papírlapra bukkant, amin különféle számok szerepeltek. Amikor megkérdezte erről a férjét, ő elárulta, hogy Mendez beszervezte, a papíron pedig a rejtjelek megfejtéséhez szükséges számsorok állnak. Zsókát nyilván megrázta a férje életében – és így a közös életükben – beállt fordulat, de tudomásul vette, és kitartott Zoltán mellett.

A házaspár két hónappal azelőtt találkozott utoljára Mendezékkel, hogy hazautaztak volna Magyarországra. Zoltán

* Korcsula szigete ma Horvátországhoz tartozik.

és Zsóka búcsúzóul egy Bea nevű szuka bokszerkölyköt ajándékozott Mendezéknek, de ők is kaptak az amerikai házaspártól ajándékot. Zsóka egy elektromos gázöngyújtót és egy Latin-Amerikát ábrázoló térképet, Zoltán pedig egy faborítású, belül bársonnyal bélelt ékszeres dobozt. A doboz annyira megtetszett Zsókának, hogy elkérte a férjétől, aki ekkor avatta be a titokba – az ékszeres doboz titkába...

A kanapéjukon ültek egymás mellett, Halmi óvatosan félrehúzta a doboz elején lévő két szélső, téglalap alakú díszítést, ekkor a doboz alja kinyílt, és egy rejtekhely vált láthatóvá. Zsóka csodálkozva nézte, férje pedig elmagyarázta neki, hogy ezen a rejtekhelyen fogja hazacsempészni és tárolni a kémeszközeit. Azokat az eszközöket, amelyekkel tartani tudja majd a kapcsolatot a CIA-val.

Ekkor, az ékszeres doboz titkának a felfedésekor árulta el Zsókának azt is, hogy az amerikaiak még annál is többet tudnak róla, mint ő saját magáról: édesanyjáról osztottak meg vele információkat.

Noha Halmi árva gyerekként nőtt fel, tisztában volt vele, ki az édesanyja, ahogy azzal is, hogy az asszony Görögországban él. Ám amikor a belügynél munkát vállalt, ezt a tényt eltitkolta, mert hátrány érte volna, ha kiderül, hogy külföldön élő rokonai vannak. Soha, senkinek nem beszélt vér szerinti anyjáról. Miután a CIA beszervezte, Halmi Mendeztől tudta meg, hogy a nő, aki néhány hónapos korában elhagyta őt, a második világháború idején az angol titkosszolgálatnak dolgozott kémként.*

* Egy állambiztonsági jelentés szerint Halmi Zoltán édesanyja 1938-ban (öt évvel fia születése után) külföldre távozott, férjhez ment, Görögországban telepedett le, és ott élt Rosali Russel néven. Halmi személyesen 1980-ban találkozott először vele.

Halmi nagyszüleit négy gyerekkel – köztük Zoltán édesanyjával – a trianoni békeszerződés után átlökték a magyar–román határ innenső oldalára. Nagyapja mint volt első világháborús frontkatona Budapesten kapott állást rendőrként, 1944-ben rendőr főtörzsőrmesterként ment nyugdíjba. Édesanyja a kereskedelmi iskola elvégzése után az Angol–Magyar Bankban helyezkedett el titkárnőként. Ott ismerkedett meg egy nemesi családból származó banktitkárral, kettőjük szerelméből született Zoltán 1933-ban. A banktitkár családja hallani sem akart a házasságról, mert rangon alulinak találták. Az élet kíméletlenül oldotta meg a problémát: Zoltán apja a második világháborúban a Donkanyarban nem várta be végzetét, és mielőtt fogságba került volna, fejbe lőtte magát. Édesanyja az isztambuli magyar nagykövetségre került titkárnőnek, de előtte egy budapesti barátnőjére bízta pár hónapos kisfiát, mondván, hamarosan érte megy. Az asszony azonban nem jelentkezett a kisfiúért. Sem „hamarosan", sem később. A barátnő árvaházba adta a fiút, akit az érte járó tartásdíj miatt többedmagával két és fél éves korában fogadott örökbe a borbélyként dolgozó Halmi Mihály.

* * *

Zoltán és Zsóka 1976 szeptemberében hagyta el Kolumbiát, amikor a férfi szolgálata lejárt, és hazarendelték. Bogotából Frankfurtig repülővel mentek. Az összegyűjtött pénzükből Frankfurtban Halmi vásárolt egy Opel Kadett márkájú autót, a házaspár ezzel a kocsival utazott tovább Frankfurtból Budapestre.

A magyar hírszerzés elégedett volt bogotái munkájával, és Halmi igyekezett is fenntartani a látszatot, hogy minden

a legnagyobb rendben. 1976 őszén a hírszerzés úgy döntött, pihenteti egy kicsit. Az erről szóló dokumentumban azt írták, hogy „Hadfi" (azaz Halmi) „feladatát nagy szorgalommal és eredményesen végezte". Megemlítették, hogy Bogotában kapcsolatba került egy amerikai diplomatával – ez volt a „Peter-ügy" –, Halmi játszmás ügyet kezdeményezett, de ezt „rajta kívül álló okok miatt befejezni, illetve folytatni nem tudta".

A Frankéktől kapott utasításoknak megfelelően Halmi Zoltán csak hónapokkal később, 1977 februárjában kezdte el figyelni a CIA titkos rádióadásait.

Úgynevezett SÖTÉT HÍRSZERZÉS-t folytatott a CIA-nak. Ez a titkos információszerzésnek az a módja, amikor a hírszerző a kiválasztott célszemélyt megtévesztve, valódi kiléte felfedése nélkül próbál számára értékes értesülésekhez jutni, akár „álruhában": valaki másnak adva ki magát, akár csak a foglalkozását tekintve. Ebben az esetben a partner nincs tudatában, hogy „ellenséggel" áll szemben. Halmi éppen ezért olyan találkozókat kezdeményezett, ahol a benne megbízó és ezért gyanútlanul beszélgető ismerősei, barátai, egykori kollégái által kifecsegett információkat csíphetett fel, hogy aztán ezeket titkos jelentésekben továbbítsa a CIA-nak. Előfordult, hogy egy, a nyári szabadságát Magyarországon töltő hírszerző tisztet hívott meg a lakására, s így szerzett információt. A sors fintora, hogy a sötét hírszerzés technikájára épp magyar munkaadója képezte ki, mielőtt Bogotába ment, hogy SZT-tisztként segítse az állambiztonságot.

„Ez az üzenet egy olyan papirra van irva mely vizben teljesen elolvad. Miutan elolvastad, legy szives tepd el darabokra es huzd le a vecebe. Mindez le van irva a mellekelt specialis filmre. Tartsd meg a filmet egy biztonsagos helyen.

Vedd elo amikor szukseged van ra valamit megnezni" – így szólt a „Kedves Baratunk" megszólítással kezdődő levél, amelyben amerikai kapcsolattartói azt közölték Halmival, hogy számukra az ő biztonsága a legfontosabb szempont, egyben leírtak bizonyos instrukciókat, amelyek ezt a biztonságot szolgálják.

Az amerikaiak úgy tájékoztatták, hogy elsődlegesen továbbra is rádión kommunikálnak vele, és csak akkor fognak levelet küldeni, ha a rádióüzeneteket valamiért nem tudná venni.

Halmi vesztét a címére érkező levelek okozták. Ebben az időszakban a postai küldeményeket is ellenőrizte a magyar titkosszolgálat. Könnyen lehet, hogy erre sem Halmi, sem a CIA (amely nem végezte olyan rutinszerűen az állampolgárok megfigyelését, mint a magyar állambiztonság) nem számított. Miután néhány, Halmi Zoltán címére érkező levelet kiemeltek, az írásszakértői vélemény igazolta a kémelhárítás gyanúját, miszerint a levelek a CIA-hoz köthetők. De ez még mindig csak gyanú volt, így a kémelhárítás „Kaméleon" fedőnéven titkos nyomozást indított Halmi Zoltán ellen.

Első lépésként egy házaspárt költöztettek közvetlenül Halmiék mellé, a szomszéd lakásba. A házaspár mindkét tagja a titkosszolgálatnak dolgozott. Természetesen álnéven költöztek oda, a titkosszolgálat pedig gondoskodott róla, hogy legyen megfelelő fedőfoglalkozásuk is, ha netán a ház lakói közül valaki kérdezősködne. A házaspár otthonát a kémelhárítás bázislakásnak használta. Amikor Halmi és a felesége Görögországban nyaralt, a titkosszolgálat munkatársai behatoltak a lakásukba, és betechnikázták: lehallgatókészülékeket és rejtett kamerákat helyeztek el a lakás több pontján úgy, hogy a titokban rögzített kép- és

hangfelvételeket a bázislakásban felállított állandó technikai ügyelet személyzete fogadni tudja. A lakás titkos átkutatása közben kézírásmintát vettek Halmitól. A kémeszközöket azonban hiába keresték, azokat Halmi – e téren működött az óvatossága – még a görögországi útjuk előtt elvitte otthonról.

Jóval azután, hogy a Halmi házaspár visszatért Görögországból, a kémelhárítás észrevette, hogy a férj titkos üzenetet ír. Ám hiába rögzítette mindezt a rejtett kamera, az elhárítók nem tudták megcsípni a levelet, mert a fedőcímet nem ismerték, így a postai levélforgalomból nem tudták kiemelni a küldeményt. Azt viszont a lakásban készült rejtett kamerás felvételek elemzéséből sikerült megállapítaniuk, hogy Halmi hol tartja a kémeszközeit, így amikor újra átkutatták titokban a lakást, meg is találták őket. Így, hogy egyebek mellett rátaláltak a CIA utasításaira, a rejtjeltömbre, a vegyindigóra, az előre megírt fedőcímes levelekre és az előhívó tablettára, bebizonyosodott, hogy Halmi Zoltán az amerikaiaknak kémkedik.

A kémelhárítók ezután a rejtjeltömb segítségével visszamenőlegesen megfejtettek húsz olyan rádióüzenetet, amit addig vettek. Most, hogy a fedőcímet is ismerték, már az sem okozott problémát, hogy Halmi levelét kiemeljék a postaforgalomból. Igen ám, de hiába vették ki a levelet, a titkosírást nem tudták előhívni, ezért a küldeményt visszatették a levélforgalomba.

Hogy legközelebb ne legyen gondjuk az előhívással, titokban megint behatoltak Halmi lakásába, majd az ott talált vegyindigókat kicserélték a sajátjaikra, de ezt csinálták az előre megírt levelekkel is. Így sikerült beépülniük a Halmi és a CIA közötti összeköttetési rendszerbe.

1981. április 28-án és május 9-én a CIA újabb titkos rádiótáviratot küldött Halminak, de a kémelhárítás megakadályozta, hogy az amerikaiak ügynöke le tudja venni és meg tudja fejteni a táviratot, mivel egy napot késleltették az adást. Így a következő adásnapig időt nyertek. A rádióüzenetben a CIA jelezte Halminak, hogy hol hagyjon jelzést, ha át tudja venni a csomagot, ahogy azt is, merre hagyjon nekik jelet, ha már átvette. Ezután a csomag helyét is megjelölték neki. Mivel a kémelhárítás késleltette az adást, az így nyert idő alatt a megadott helyszínek környékét betechnikázták, hogy ha Halmi odamegy, mindent rögzíteni tudjanak. De nemcsak a jelzőhelyeket figyelték meg, hanem elmentek a Halminak küldött csomagért is. A konténerben némi pénzen kívül előre megírt leveleket találtak újabb fedőcímekkel, illetve vegyindigókat, tablettákat és a kódszámok sorát megadó új gammatömböt is.

A titkosszolgálat az előre megírt leveleket kicserélte, a címzésnél egy hat-nyolc milliméter nagyságú, X jelű, csak UV-fényben látható vegyi csapdát helyeztek el, a vegyindigót sajáttal cserélték ki, a tablettákról pedig mintát vettek. Mindezek után szépen visszahelyezték a küldeményt a konténerbe.

Amikor Halmi május 13-án elment a csomagért, a kémelhárítás rejtett kamerái minden mozdulatát rögzítették. Ezután a titkosszolgálatnak már semmi más dolga nem volt, mint a postaforgalomból kihalászni a magyar kém titkos leveleit, és előhívni őket. Halmi 1981. június 1-jétől július közepéig írt összes üzenetét el tudták olvasni. Miután elég bizonyíték gyűlt össze ellene, 1981. szeptember 22-én őrizetbe vették.

* * *

A római és a tokiói magyar nagykövetség, valamint a New York-i magyar ENSZ-misszió biztonsági tisztjei, a montréali magyar kereskedelmi kirendeltség titkára és a bécsi kereskedelmi kirendeltségen dolgozó egyik hírszerző is meglepődött, hogy miután 1981-ben váratlanul Budapestre hívták, a Ferihegyi repülőtéren már várták őket a főnökeik, és elvették tőlük az útleveleiket. A hazarendelt személyeknek fogalmuk sem volt arról, mi ez a felhajtás körülöttük, azt pedig végképp nem értették, miért vették el az utazáshoz nélkülözhetetlen okmányaikat. Közölték velük, hogy fontos ügyben kell kihallgatni őket, és csak akkor nyugodtak meg egy cseppet, amikor a belügyi vezetők hozzátették: tanúként. Ekkor még semmit nem tudtak arról, hogy a kémelhárítás nemrég őrizetbe vette egykori kollégájukat, Halmi Zoltánt. Ahogy a sajtóban sem jelent meg erről semmi hír, úgy a hírszerzésen belül sem kötötték senki orrára, hogy árulót fogtak.

Az öt, külföldről hazahozott magyar férfiban volt egy közös dolog: mindannyian jól ismerték Halmit, valamikor dolgoztak is vele, de ami ennél is fontosabb, mindannyian fecsegtek neki olyan dolgokról, amelyeket Zoltán aztán továbbított az amerikaiaknak.

Halmi árulása leginkább a római magyar nagykövetség biztonsági tisztjét, a negyvennyolc éves Keszthelyi Lászlót döbbentette meg. Ahogy tanúkihallgatásra kísérték fel, még fegyelmezettséggel palástolta zavarát, de amikor megtudta, hogy barátját, Halmi Zoltánt kémkedés miatt őrizetbe vették, szemlátomást eluralkodott rajta a pánik. „Húsz év alatt már annyi árulást tapasztaltam, hogy semmin nem lepődöm meg" – mondta a kihallgatótisztnek, miközben mégis egyre nyugtalanabb lett. Olyannyira, hogy idővel teljesen leblokkolt, verejtékezni kezdett, és arra kérte kihallgatóját, inkább

kérdezzen, és ő őszintén válaszol mindenre, de annyira rossz állapotba került, hogy nem tud összefüggően mesélni Halmiról. Keszthelyi tényleg őszintén beszélt. Azt akkor még nem tudhatta, hogy amikor római kiküldetése előtt feleségével együtt vacsorázni mentek Halmiékhoz, barátja lakását már lehallgatta és megfigyelte a kémelhárítás, így a válaszait össze tudták vetni a lehallgatási anyaggal. Keszthelyi megbízott Halmiban, és elmondta neki, hogy Rómába megy külszolgálatra – a CIA informátora ezt az információt is továbbította az amerikaiaknak.

„A kihallgatás végére feltehetően a fokozott koncentráció eredményeként fizikailag és szellemileg láthatóan kimerült" – olvasható a Keszthelyi kihallgatásáról készült jelentésben. A biztonsági tiszt félelme érthető volt: a kifecsegett információk miatt a hazahívott öt ember keményen megüthette volna a bokáját. Végül aztán Keszthelyi László is megnyugodhatott: a fecsegőket mindössze megrovásban részesítették.

Miután Halmit őrizetbe vették, a hírszerzés megüzente a bécsi, római, tokiói, kölni, brüsszeli, New York-i REZIDENTÚRÁ-kon dolgozó magyar kémeknek, hogy azonnal állítsák le hírszerző munkájukat, bármit csinálnak is éppen. Azért ezeket a rezidentúrákat értesítették, mert félő volt, hogy Halmi az ott dolgozók közül is árulhatott el kollégákat. Bár nem közölték velük, miért kell leállniuk a munkával, utasították őket, ha bármi rendkívülit vagy szokatlant tapasztalnak, azonnal jelentsék azt a budapesti központnak.

Amíg őrizetbe nem vették, Halmi a CIA-tól huszonnyolc rejtjelezett rádióüzenetet kapott, ő pedig huszonhat titkosírásos üzenetet küldött az amerikaiaknak. Kétszer kapott tőlük csomagot, kétszer pedig olyan titkosírásos levelet, amelyet Magyarországon adtak fel a címére. Szolgálatait összesen negyvenhétezer forinttal és ezerhétszáz dollárral honorálták. Egykori kollégái közül többen, akik óvatlanul fecsegtek neki, azzal védekeztek a vizsgálat során: úgy hitték, Halmi még a titkosszolgálatnál van, tehát egy közülük, akiben éppen ezért megbízhatnak.

Halmi Zoltán kémügyét három napig tárgyalta a bíróság. A vádlottat első fokon életfogytig tartó, feleségét mint bűnsegédet, öt évig tartó fegyházbüntetésre ítélték. A másodfokon eljáró bíróság 1982 májusában mérsékelte a büntetést, Halmit tizenöt év szabadságvesztésre ítélte, felesége büntetését helybenhagyta. A bíróság azzal indokolta Halmi büntetésének enyhítését, hogy bár éveken át kémkedett, a tevékenységének „nem lett káros következménye".

Miután 1990 őszén Halmi kiszabadult a börtönből, egy nagyobb interjút adott a *Képes7* című újságnak*. Ebben elismerte ugyan, hogy információkkal látta el egy amerikai kapcsolatát, azt viszont tagadta, hogy mindezért pénzt kapott volna.

„Nézze, igaza van abban, hogy nálam jóval bennfentesebb informátorai lehetnek például a Világbanknak a magyar iparról és kereskedelemről, a mezőgazdaságunkról. Igen, mondták már mások is, hogy nem lehetett titokértéke a magyar gazdaságról kiszivárogtatott adatoknak. Hacsak az a hír nem minősíthető hasznosnak, hogy vezetőink becsapták a világot! Hiszen már tíz évvel ezelőtt sem lettünk volna hitelképesek, ha a valódi adósságállományunk közhírré tétetik!" – nyilatkozta az interjúban. Arról is beszélt az újságnak, hogy tudta, figyelik. „Rejtett mikrofont és mikro-

* Szilas Zoltán: Mondóka a Fogócska utca ötből. *Képes7*, 1990. szeptember 29.

kamerát építettek a lakásomba, rögzítettek mindent, ami a lakásomban történt. Helyzetjelzőt és lehallgatót szereltek az autómba. Elhelyezték a szomszédomat Prágába IBUSZ-kiküldöttként, és egy kémelhárító »házaspárt« költöztettek a lakásába. Honnan tudom mindezt? Magam is elvégeztem a hírszerzőiskolát, sőt kémelhárító szakon tanultam egy évig. Csakhogy kiléptem a »cégtől« még hatvanhétben, mert nem bírta tovább a gyomrom... Nem, azt nem sejtettem, hogy mikor fognak lekapcsolni. Csak azt tapasztaltam, hogy egyetlen lépést sem tehetek kísérő nélkül."

Néhány héttel később egy név nélkül nyilatkozó egykori kémelhárító is megszólalt. Az egykori kémelhárító a *Népszavá*nak adott interjújában* kinevette Halmi azon megjegyzését, miszerint a CIA néhai ügynöke tudta, figyelik. „Hahaha. Akkor miért ment el a rejtekhelyre fölvenni a »konténert«, az utasításokat tartalmazó dobozt? Fogalma sem volt róla, hogy ekkor nemcsak figyeljük, hanem filmre is vesszük. Akkor még nem buktattuk meg őt, hanem hagytuk, hogy hazacipelje" – mondta lesajnálón a név nélkül nyilatkozó elhárító anélkül, hogy az akció részleteibe belement volna. Azt viszont elárulta, hogy Halmi egykori barátairól, kollégáiról jelentett. A volt kémelhárító szerint amikor 1982-ben Halmit elfogták, akkor Magyarország a „többi szocialista országhoz képest nagyon is demokráciának tűnt". „Ebben az időben kezdődött az ellenzék megfigyelése; addig ilyen csoport nem is létezett. De Halmi vajon hol tudta bemérni, hogy Magyarországon diktatúra van? Kolumbiában élt négy évig, s amikor hazajött, ötször jobban élt, mint az átlagpolgár. Szuperül berendezett lakásban pihenhetett, dúskált anyagi javakban – épp a kolumbiai kiküldetése révén. Ha itt diktatúra volt, akkor ő a diktatúra kedves gyermekeként élhetett" – sommázta véleményét a titkosszolga.

* Molnár Pál: Fizetett ártatlanság? *Népszava,* 1990. október 4.

* * *

Hősök vagy árulók voltak azok az emberek, akik akár kalandvágyból, akár pénzért, de egy idegen államnak kémkedtek a kommunista Magyarországon? Ki árulta el a magyar embereket? Azok, akik titkosszolgaként a kommunista politikai rendszert segítették? Vagy azok, akik egy idegen hatalom titkosszolgálatának jelentettek olyan személyekről, egykori kollégákról, akik csak egyszerű fogaskerekei voltak a nagy állami gépezetnek? Mennyire tekinthető a kommunista rendszer ellen küzdő hősnek az az ügynök, aki jelentéktelen vagy egyenesen értéktelen információkkal látta el a Szovjetunióval szemben álló Egyesült Államokat? Ha a kommunista rendszer hírszerzésénél és elhárításánál dolgozók többsége tiszta lappal indulhatott a rendszerváltás utáni új világban, akkor ez a tiszta lap miért nem járt azoknak, akiket kémkedés miatt ítéltek el a szocializmusban?

Az biztos, hogy Rimner Gábor és Halmi Zoltán nem lett a rendszerváltás nyertese. A kommunista Magyarország titkosszolgálata – a politikai rendőrség, tehát a Belügyminisztérium III/III-as Csoportfőnöksége kivételével – át tudta menteni magát az új rendszerbe. A hírszerzés (III/I) és az elhárítás (III/II) akkori vezetői a rendszerváltás hajnalán meg tudták győzni az új rendszer leendő döntéshozóit, hogy ha a politikai rendőrséget megsemmisítik is, rájuk továbbra is szükség van, mert az, amit ők tudnak, egy szakma. A formálódó politikai elit megértette ezt, hiszen tisztá-

ban voltak vele: ha új korszak jön is, Magyarországnak továbbra is szüksége lesz titkosszolgálatokra. Mivel a kémek ellen dolgozó elhárítás „talpon maradt", és sikeresen átmentette állásait az új korszakba, presztízsveszteség lett volna számára, ha rehabilitálják azokat, akik a rendszerváltás előtt valamely nyugati titkosszolgálatnak kémkedtek – vagyis akiknek a „lekapcsolásába" a magyar elhárítás annyi munkát fektetett. Ennek viszont egyenes következménye a morális ítélet: szovjet éra ide vagy oda, az egykori, Nyugatra dolgozó magyar kémek a hazájukat árulták el.

Nem Rimner és nem Halmi volt az egyetlen magyar, aki lebukott; tucatnyi hozzájuk hasonló kém ült börtönben a múlt rendszerben. És abban is biztosak lehetünk, hogy most is élnek közöttünk olyan magyarok, akiket annak idején valamely külföldi hírszerző ügynökség szervezett be, de nem buktak le, és a rendszerváltás utáni években tovább dolgoztak. Vagy dolgoznak mind a mai napig.

* * *

1999. január 30-án Rimner Gábor egy ismerősével vacsorázott egy budai étteremben, de vacsora közben rosszul lett: kiverte a hideg verejték, szívtájéki nyomást érzett. Felállt az asztaltól, de azon nyomban ájultan rogyott össze. Szerencsére még idejében került kórházba; ott tudta meg az ekkor már évtizedek óta erősen dohányzó férfi, hogy szívinfarktuson esett át. Ugyanezen a napon szörnyű hírt kapott. Egy egykori börtöntársa hatvanhat évesen elhunyt, és halála előtt pontosan ugyanolyan tüneteket produkált, mint Rimner, aki azt állította: a tragikus napot megelőző hónapokban egyetlenegyszer találkozott a hozzá hasonló exügynökkel. A találkozásra január 20-án került sor, tehát

tíz nappal az infarktusuk előtt, amikor is behívták őket az egyik kereskedelmi tévé reggeli műsorába, ahol az elmaradt rehabilitációjukról beszélgettek velük. Az adás előtt kávéval kínálták őket. Rimner arra gyanakszik, valakik akkor és ott megmérgezték őket. Bizonyítékai nincsenek.

Az egykori börtöntársat Halmi Zoltánnak hívták.

PISZKOS ÜGYEK OSZTÁLYA

A SZOCIALISTA KORSZAK HÍRSZERZÉSÉN BELÜL MŰKÖDÖTT egy különös osztály, amely az állambiztonság épületében a műanyag lambériás, dohányfüstös, tekervényes folyosók végén, egy viszonylag rejtett zugban bújt meg, és ritkán említették a hivatalos dokumentációkban. Ez a furcsa, szóbeszédek övezte „szürke zóna" volt a 7-es osztály. Vagy ahogy házon belül becézték: a piszkos ügyek osztálya.

Az osztály tevékenységét egyrészt az AKTÍV INTÉZKEDÉSEK alkották, másrészt a nyugati magyar emigrációra specializálódott. Valójában azonban ez az utóbbi vonal is csak eszköz volt arra, hogy az emigráció bizonyos figuráinak felhasználásával az aktív intézkedéseket támogassák. Az osztály által végrehajtott akciók legfontosabb célja a lejáratás, a bomlasztás volt: kárt okozni ott, ahol ezt a politikai érdekek indokolták. Ha például egy nyugati szervezetet az akkori, kommunista terminológiának megfelelően jobboldalinak minősítettek, akkor azt a piszkos ügyek osztályán dolgozó titkosszolgák megpróbálták lejáratni, tekintélyét aláásni. A nemzetközi jellegű akciókat a belügyminiszternek kellett jóváhagynia.

A 7-es osztály játékterében a kifogyhatatlan kreativitásnak csak a fantázia szabhatott határt. Megesett, hogy a NATO egyik görögországi támaszpontjára egy tábornokot készült kinevezni, és a piszkos ügyek osztályára hárult ennek a megakadályozása. (Lévén hogy Görögország igen közel esett a kommunista blokkhoz, egész pontosan határos volt vele.) Némi ötletelés után gondosan megtervezték,

hogyan rejtsenek el kábítószert a tábornok lakásán, ettől kezdve a magas rangú katonai vezető karrierje megtört: bár a drogfogyasztást nem tudták rábizonyítani, azt azonban igen, hogy drogot tart magánál.

A piszkos ügyek osztálya gyakran használt fel műveleteihez hamis okmányokat, legyen szó útlevelekről, jogosítványokról, cégjelzéses és fejléces levélpapírokról, netán újságcikkekről. Ezeket egy „kis VH" néven emlegetett objektum nyomdájában állították elő – a nevét a helyszín onnan kapta, hogy az egykori Vörös Hadsereg útján (ma Hűvösvölgyi út) működött. A „kis VH" óriási raktárában tárolták a hírszerző munkához szükséges hamis okmányokat (útleveleket, jogosítványokat, cégjelzéses és fejléces levélpapírokat, újságokat stb.), valamint a világ összes fellelhető és használatos nyomdafestékét és papíralapanyagát. A „kis VH" tehát lényegében a titkosszolgálat nyomdája és raktára volt, ezzel szemben a „nagy VH"-ban nyomták például a *Belügyi Szemlét*. Egyszóval nem létezett olyan dokumentum, amit a magyar hírszerzés ne tudott volna tökéletesen hamisítani. Egyetlen okmány akadt csupán, amivel a profi magyar hamisítók nem birkóztak meg: a nyugatnémet személyi igazolvány. Ezt a kártyát a „kis VH" szakértői nem tudták szétszedni, mert valahányszor megpróbálkoztak vele, az igazolvány elemeire hullott. A hírszerzés külföldön mozgó emberei mindenesetre szorgosan gyűjtögettek minden olyan okmányt, ami a kezük ügyébe akadt, legyen az bármilyen formanyomtatvány vagy dokumentum. A titkosszolgálat azokat a leveleket is „felfogta", ami ellenséges személyektől, szervezetektől vagy azok kapcsolataitól származott, így szereztek meg olyan eredeti fejléces papírokat, amelyeket azután hamisítani tudtak. A „kis VH" kivételezett helyzetben volt: míg a titkosszolgálat más részlegein dolgozók sokszor

panaszkodtak arra, hogy mennyire szegényes a technikai hátterük, vagy milyen kevés szolgálati autó áll rendelkezésükre, addig a nagy becsben tartott hamisítógyár minden támogatást megkapott.

Ezek mindig jól jöttek. A hetvenes években például a piszkos ügyek osztálya azt a feladatot kapta, hogy ügynökeik jussanak be a nyugatnémet kereszténydemokrata párt, a Bajor Keresztényszociális Unió (CSU) müncheni központjába, és ott helyezzenek el több száz szórólapot, mégpedig olyanokat, amelyekről egy kívülálló azt hinné, hogy a CSU röpcédulái. Valójában persze nem azok voltak, viszont elég hitelesnek tűntek ahhoz, hogy megnehezítsék a kapcsolatot a CSU és egy másik német párt, a Német Szabaddemokrata Párt (FDP) között. Igen ám, de a pártközpontba való bejutáshoz belépőkártya kellett. Az akció részeként az egyik magyar hírszerzőnek sikerült megközelítenie a CSU müncheni székházát, és onnan ellopnia egy párttagsági igazolványt. Ezt aztán Budapestre vitte, egyenesen a „kis VH"-ba, ahol a szakértők alaposan megvizsgálták. Elemezték a papír minőségét, színezését, a vízjelzést, és arra jutottak, hogy az igazolvány ultraibolya-sugárzásban világít. Amikor egy párttag belépett a székházba, az igazolványt a portánál felállított UV-lámpasor alá tartotta, így a portás ellenőrizni tudta, valódi-e az igazolvány, vagy sem. Ez a ma már mindennapos technológia Magyarországon akkor még egyáltalán nem terjedt el, de a mindennel felszerelt „kis VH" munkatársai ezt is megoldották. Az ellopott belépő mintájára hamisítottak egyet annak a magyar hírszerzőnek, akit azzal bíztak meg, hogy a szórólapokat a székházban elhelyezze. A hírszerző hiba nélkül teljesítette a küldetést.

Szintén ebben az időszakban történt, hogy a szovjetek utasítására a magyar hírszerzésnek afrikai baloldali szervezeteket kellett megsegítenie. A feladat szerint az egyik legnépszerűbb amerikai politikai napilap, a *New York Times* Angolában és Mozambikban terjesztett példányait kellett a magyar elhárítóknak megváltoztatniuk és újranyomtatniuk. A sajtó manipulálása a hidegháborús időkben alapvető gyakorlatnak számított, kezdve a legegyszerűbb beavatkozástól, a cenzúrától egészen a tények durva meghamisításáig. Itt azonban egy ellenséges hatalom sajtótermékét kellett „átformálni" saját érdekek szerint. Ez sem volt akadály. A szovjetek a két afrikai országba szánt példányokat a postán eltérítették, azok Budapesten kötöttek ki. Ekkor a „kis VH" villámgyorsan megváltoztatta és újranyomta az újságot, ügyelve arra, hogy a papír és a tipográfia is azonos legyen az eredetivel. A lapok pár órás késéssel, de megérkeztek Afrikába, immár olyan tartalommal, ami a szovjeteknek is tetszett. Internet nem lévén akkoriban, azoknak, akik a hamisított újságokat elolvasták, esélyük sem volt rájönni arra, hogy nem az eredeti példányokat kapták kézhez. Az újsághamisítás egyébként egyáltalán nem számított ritkaságnak, egy alkalommal a német *Spiegel* hetilap egyik, terjesztési céllal Magyarországra küldött számát nyomták újra a „kis VH"-ban, miután az újságban szaftos cikk jelent meg egy Ausztriában nyaraló magyar politikusról. A piszkos ügyek osztálya hathatós beavatkozásának eredményeképp a magyar standokra kerülő *Spiegel*ben a kínos cikket egyszerűen kicserélték egy másikra.

Az osztály módszereiből nem hiányzott az sem, hogy politikai botrányt robbantson ki külföldön, vagy egy már kirobbant botrányt meglovagoljon. Általános módszer volt – és hasonlót a mai napig használnak a titkosszolgálatok –, hogy olvasói levelekkel bombázzák a nyugati sajtót. Például egy amerikai állampolgár amerikai postacímről írt levelet

valamely lapnak, kifejtve egy adott témában a véleményét – ami véletlenül egybeesett a kommunista államok nézetével az adott témakörben. A piszkos ügyek osztályának akciói jellemzően a magyar külpolitikai törekvéseket segítették, de nemegyszer előfordult, hogy a szovjetek, azaz Moszkva utasításait kellett teljesíteniük (ahogy például az afrikai újsághamisítási ügyben is) – ilyenkor a magyar hírszerzők szovjet érdekeket szolgáltak. Ezeket a megbízásokat a hírszerzők a szovjet titkosszolgálat, a KGB budapesti összekötőjétől kapták. A szovjetek általában azzal a céllal fordultak a magyarokhoz, hogy a nemzetközi sajtót elérő ügynökhálózatuk segítségével segítsenek a nyugati médiában jobb képet festeni a Szovjetunióról, esetleg egyes szovjet politikusokról.

Azt, hogy a piszkos ügyek osztályán dolgozóknak kit kell célba venniük, az állami vezetők határozták meg az ellenségekről készített lista alapján. A listán előkelő helyen szerepelt egy német politikus, Franz Josef Strauss. A bajor CSU elnöke, Bajorország miniszterelnöke a hatvanas években több politikai botrány főszereplőjévé lépett elő. A keleti blokkban azért lett ő az első számú ellenség, mert az általa képviselt politika nemcsak a Szovjetunió ellen, hanem az NSZK-n belül tényked kommunista pártok ellen is irányult. Strauss 1988-ban halt meg, nem élte meg a kommunista Szovjetunió bukását, így életében legfeljebb csak sejthette, hogy az őt is érintő botrányok előidézésben a magyar hírszerzés is jelentős szerepet játszott. Strauss 1956 és 1962 között hadügyminiszterként tevékenykedett, ekkor Németország az amerikai Lockheed fegyvergyártó cégtől több vadászgépet vásárolt. Csakhogy a nyugatnémet légierő kötelékébe tartozó gépek közül több is lezuhant, pilóták halálát okozva, a közvélemény pedig a repülők beszerzésekor hadügyminiszter Strausst kezdte el hibáztatni. Ezt használta ki Budapesten a piszkos ügyek osztálya: olyan, Straussnak tulajdonított hamis levelezéseket gyártottak a „kis VH" boszorkánykonyhájában, amelyeket aztán kiszivárogtattak a német sajtónak. Ezek alapján úgy tűnt, mintha Strauss kenőpénzért cserébe, a szakértők tanácsa ellenére nagy számban rendelt volna meg technikailag hibás repülőket. Noha a vádat nem sikerült bizonyítani, Strauss pozíciója megingott, védelmi miniszterként lemondott, később már nem is vállalt kormányzati pozíciót.

Bár a fentiekből kitűnik, hogy a piszkos ügyek osztálya nevéhez méltóan tényleg szinte minden piszkos trükköt bevetett, volt azonban egy határ, amit nem léptek át: nem foglalkoztak külföldön végrehajtott politikai gyilkossággal, merényletekkel. Nem úgy a keletnémet titkosszolgálatnál, a Stasinál működő „piszkos ügyek osztálya", amely gond nélkül elvégzett ilyen akciókat – akár a szovjetek kérésére is. Ráadásul a magyar hírszerzésen belül működő 7-es osztály és a Stasi speciális osztályának vezetői ismerték egymást, évente többször személyesen is találkoztak, természetesen konspirált körülmények között.

Bármilyen „sötétben" játszott is azonban a 7-es osztály, az állambiztonsági szolgálatokon belül mégiscsak megvoltak működésének a maga törvényes keretei. Ha ezeket átlépte valaki, ugyanúgy lesújtott rá a törvény. Ennek jó példája az osztály egyik emblematikus figurája, Dalmady György operatív tiszt, aki igencsak megütötte a bokáját egy sikkasztási ügyért. Az eset remekül illusztrálja azt az abszurd *modus operandi*t, hogy a törvénytelenségek, simlisségek és félrenézések közepette valami viszonylag kis kihágást milyen erővel torol meg a hatalom. Dalmady egyik ügynökének, a „Burford" fedőnéven nyilvántartott egykori disszidens-

nek – valódi neve egyébként Molnár János volt – az állam a nyolcvanas években engedélyezte, hogy a titkosszolgálatnak, pontosabban a piszkos ügyek osztályának nyújtott segítségéért cserébe számítógépeket, lopott autót, farmert, magnó- és videókazettákat csempésszen Magyarországra, és azt eladja. Igen ám, de a csempészésből származó pénzből „Burford" a tartótisztjének, Dalmadynak is visszaosztott. „Burford" a csempészéshez azt a belügyi rendszert használta, amit a hírszerzés épített ki a Nyugaton illegálisan beszerzett COCOM-listás* termékek hazahozatalára. Emiatt közvetlenül a rendszerváltás előtt, 1989-ben az állambiztonság belső vizsgálatot rendelt el, Dalmadyt felfüggesztették. Apró csavar a sztoriban, hogy „Burfordot" 1989-ben kizárták a hírszerzés soraiból, mert a belső vizsgálat megállapította, hogy a nyugatnémet hírszerzés, a BND építhette be a magyar hírszerzésbe. A „Burforddal" közös stiklijei miatt Dalmadyra 1990-ben öt és fél év fogházbüntetést szabtak ki, egyebek mellett többrendbeli vesztegetés, folytatólagosan elkövetett, súlyos hátrányt okozó államtitoksértés, orgazdaság miatt. A Dalmady munkásságát alaposan feltáró Borvendég Zsuzsanna történész ezzel kapcsolatos tanulmányaiban** azt írja: Dalmady bűnös tevékenységeiről a feletteseit is tudtak, ahogy arról is, hogy a Nyugat-Németországban aktív tisztek és a magyar alvilág jól egymásra talált és közös üzleteket visz, mégsem tettek hosszú időn át semmit. Dalmady 1992-ben szabadult a fogházból, de az azt követő években is a zavarosban halászott, több eljárás folyt ellene. 2016-ban halt meg.

Ám nehogy azt higgyük, hogy a titkosszolgálatok sajátos helyzetét az új, immár demokratikus Magyarország titkosszolgái és a hozzájuk köthető kétes alakok nem játsszák ki! Fedőszervezeteket, fedőcégeket ma is alkalmaznak a magyar titkosszolgálatok, ha valamely műveletüket segíti egy ilyen lépés. Ezt a törvény lehetővé is teszi nekik, és feltételezhetően szinte mindig a törvények szerint járnak el. A „szinte mindig" azonban nem jelenti azt, hogy mindig – ahogy azt a következő történet is bizonyítja.

* * *

Az erős, mokány magyar férfit a Bécs–Schwechati repülőtéren osztrák rendőrök terítették földre 2011 nyarán. Róbert csak nagyon rövid ideig tartózkodott az osztrák fővárosban; a fiával és néhány emberrel találkozott ott, akiktől pénzt vett át. Sietett volna vissza Thaiföldre, ahol a magyar hatóságok elől bujkálva húzta meg magát egy ideje.

Róbertet régóta ismerték a hatóságok, ahogy a magyar alvilág is. A hetvenes–nyolcvanas években abba a budapesti bűnözői körbe tartozott, amelynek tagjai a magyarországi szervezett bűnözés úttörőinek számítottak: tuti tippek alapján rámolták ki gazdag maszekok vagy éppen feketén milliomossá váló magánzók lakásait, készpénzt, ékszereket, régiségeket keresve. Ezek voltak azok a betörőbandák, amelyek felszámolására a nyolcvanas évek elején a Belügyminisz-

* A COCOM-lista egy, a keleti blokk országait sújtó, multilaterális kereskedelmi embargó volt (Coordinating Committee for Multilateral Export Control). A listán szereplő termékeket tilos volt az embargó alatt álló országokba – a KGST-országokba és Kínába – exportálni, hogy azok így egyre inkább lemaradjanak a fegyverkezési versenyben. A COCOM-listát ezért a hidegháborús gazdasági hadviselés egyik formájának is lehet tekinteni.

** Kötetben: Borvendég Zsuzsanna: *A kádári Magyarország titkos élete*. Kárpátia Stúdió, Budapest, 2020.

térium egy rendőrségi szupercsapatot is ráállított*, és Presztízs fedőnéven indítottak nyomozást a csoportok felszámolására. Bár a Presztízs-ügyön dolgozó rendőrök az állambiztonsági szervektől is segítséget kaptak, de egykori nyomozók visszaemlékezései szerint a korabeli titkosszolgálat néha bizony akadályokat gördített egy-egy alvilági figura rács mögé juttatása elé. A rendőrök – okkal – azt gyanították, hogy a kommunista titkosszolgálat együttműködik néhány bűnözővel a saját céljai érdekében, így egy-egy betörésnél a szolgálat adta a tippet nekik. Cserébe annyit kértek a betörőktől, hogy ne csak értékeket, hanem például a szolgálat számára fontos iratokat is hozzanak el egy-egy lakásból. Vagy ha úgy adódott, velük csempésztettek az országba ezt-azt külföldről.

A korabeli dokumentumok szerint Róbert egyike volt azoknak, akik együttműködtek a bűnszervezetek után nyomozó rendőrökkel, és részletesen feltárták a Budapesten akkor kialakulóban lévő bűnözői csoportok módszereit. A Presztízs-ügyben Róbertet is elítélték, de a rendszerváltás után ott folytatta, ahol abbahagyta. Csak sokkal magasabb szinten. A kilencvenes évek elején Róbert hamis váltókkal több mint háromszázmillió forintot csalt ki a Merkantil Banktól. Ebben az ügyben a nyomozást Földesi-Szabó László – akkor még csak Szabó László – vezette, aki a kilencvenes években az Országos Rendőr-főkapitányság Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóságának csoportvezetője volt. A bankos csalás miatt Róbertet 1997-ben jogerősen elítélték, ám mivel időközben aláírt egy együttműködést az ORFK-val,

* A *Maffiózók mackónadrágban* (21. Század Kiadó, 2019) című könyvemben részletesen írok ezekről a betörőbandákról, azok meghatározó figuráiról és az ellenük indult rendőrségi műveletekről.

és Szabó hivatalos kapcsolatként segítette a szervezett bűnözés elleni küzdelmet, 1999-ben Göncz Árpád akkori köztársasági elnök kegyelmet adott neki. Egy évvel később az akkor mindössze negyvenhárom éves Szabó a Bűnügyi Főigazgatóság főosztályvezető-helyetteseként nyugdíjba vonult, de kapcsolatban maradt Róberttel. Mivel Szabó a rendőrségnél fedővállalkozások működtetésével is foglalkozott, nyugdíjba vonulása után úgy gondolta, hogy a Nemzetbiztonsági Hivatalnál – mint „beszállító" – kamatoztathatná a tudását.

A fedővállalkozások alapításától rendszerint a mai napig ódzkodnak a titkosszolgálatnál. Jó okkal: ezeket a cégeket valóban úgy kell „megalkotni", hogy még az adóhatóság előtt is rejtve legyen, ki a valódi gazda. És az sem magától értetődő, mi történik akkor, ha egy ilyen cég netán profitot termel. Ez esetben kié lesz a pénz? Így amikor az egykori rendőr Szabó a társával, Róberttel megjelent az NBH környékén, merőben új ötlettel álltak elő. Azt javasolták, hogy fedőszervezetként az NBH ne céget, hanem alapítványt hozzon létre. Így jött létre 2004 júliusában az Egymásért Egy-másért Egészséges és Művelt Emberekért Kiemelkedően Közhasznú Alapítvány, amely a valóságban az NBH fedőcégeként működött. Azaz megoszlanak a vélemények arról, mennyire volt ez ténylegesen fedőcég. Bár az ügy aktái titkosak, egy, a történetet közelről ismerő egykori titkosszolga szerint az Egy-másért Alapítványnak nem csináltak dossziét, nem volt műveleti cél. „Amolyan virtuális fedőcég volt" – fogalmazott a bennfentes.

Az alapítvány azt a látszatot keltette, hogy karitatív célból hoz be élelmiszercsomagokat a Távol-Keletről és Európából, de a valóságban ezeket az élelmiszereket a Tescónak és az Auchannak értékesítették. Azt, hogy a titkosszolgálatnak miért volt szüksége egy ilyen alapítványra, nem tudni.

Valójában semmilyen műveleti célt nem szolgált, márpedig egy fedőszervezet létrehozásánál éppen az a fő szempont, hogy legyen célja: amikor például az FBI kifejlesztett és az alvilágban elterjesztett egy olyan titkosított mobiltelefon-készüléket, amiről úgy hírlett, feltörhetetlen, ezzel az amerikai szerv azt kívánta elérni, hogy a csúcsbűnözők ezeket a mobilokat használják, így az FBI megfigyelhesse a kommunikációjukat.

Az Egy-másért Alapítvány azonban semmi ilyesmire nem volt alkalmas, legfeljebb törvénytelen üzletelésre: kihasználva, hogy az alapítvány karitatív célból importálja az élelmiszert és elhallgatva azok valódi célállomását, 2005 augusztusa és 2007 februárja között úgy adták el a behozott termékeket, hogy nem fizettek utána adót. A titkosszolgálati fedőcég tehát nem végzett titkosszolgálati munkát, ellenben a Nemzetbiztonsági Hivatal akkori vezetői, akik mindezt jóváhagyták, nem kerestek rosszul: az ügyben később megszületett vádirat szerint az akkori hivatalvezető, Galambos Lajos százötvenmillió, az NBH műveleti osztályvezetője, Gyarmati György százmillió forintot kapott. Róbert a szolgálataiért cserébe állítólag azt kérte a titkosszolgálati vezetőktől, hogy simítsák el a büntetőügyeit.

A vesztegetési ügy 2011-ben robbant ki, de az eljárás hosszú éveken át tartott, és a mai napig tart. 2021 őszén a bíróság első fokon letöltendő szabadságvesztéssel sújtotta a vádlottakat: Róbertet három, Galambost négy év, Gyarmatit két év hat hónap börtönbüntetésre ítélték, de az ítélet nem jogerős.

II. A KÁOSZ KALANDORAI

„A szemben lévő házból látták, hogy valakik betörtek, és fociznak az üres helyiségekben. Huligánnak néztek minket, ki is hívták a rendőröket. Amikor láttuk, hogy kijöttek a rendőrök, a kolléga lement a kapuba, kérdezte a rendőröktől, mit akarnak, aztán elővette a fegyverét és a BM-es igazolványt, és jelezte nekik, hogy lehet elfáradni..."

A TITOK VISSZAVÁG

A HIVATALI KÖTELESSÉG MELLETT a kíváncsiság is arra késztette Jónás Endrét, hogy kinyittassa azt a két páncélszekrényt, ami a Nemzetbiztonsági Hivatal Falk Miksa utcai épületében, a főigazgatói szobától egy ajtónyira állt.* Jónás megtehette ezt, mert megbízott igazgatóként 2002 nyarán egy rövid ideig ő vezette az NBH-t. 2002. június 6-án nevezték ki erre a posztra addig, amíg az új főigazgató haza nem tér külföldről, és át nem veszi az irányítást. Ám alig néhány nappal azután, hogy Jónás ideiglenes vezetője lett a szervezetnek, történt valami, ami az egész országot felbolygatta: 2002. június 18-án *Titkos ügynök a kormány élén* című címlapsztorijában a *Magyar Nemzet* azt állította, hogy az akkor frissen megalakult MSZP–SZDSZ-kormány miniszterelnöke, Medgyessy Péter a rendszerváltás előtt a titkosszolgálatnak dolgozott. E szerint Medgyessy D-209-es számon nyilvántartott, szigorúan titkos állományú belügyes főhadnagyként szolgált a Kádár-rendszerben. Az SZT-tisztek, azaz szigorúan titkos tisztek vagy eredetileg is állambiztonsági alkalmazásban álltak, akiket érzékenynek ítélt helyekre helyeztek fedőfoglalkozásba, vagy olyan civilek voltak, akiket éppen azért alkalmaztak, mert fontos beosztásban dolgoztak, és megbízhatónak ítélték őket. Egy 1969-es BM-parancs szerint minden fontosabb állami létesítményben létre-

* Ezt a történetet Jónás Endre a Medgyessy Péter SZT-tiszti tevékenységét vizsgáló parlamenti vizsgálóbizottság zárt körű ülésén mondta el 2002. augusztus 5-én.

hoztak fedett állásokat belügyi összekötők, tehát az SZT-tisztek számára. Ilyen pozíció ma is létezik a titkosszolgálatoknál, legfeljebb kihelyezett tisztnek hívják őket. Minden nagyobb vagy stratégiailag fontos állami cégnél működik olyan ember, aki burkoltan a titkosszolgálat munkatársa is.

A *Magyar Nemzet*-cikk megjelenésének másnapján Jónás Endre – az MSZP-s Tóth András államtitkár utasítására – belső vizsgálatot rendelt el az NBH-nál. A D-209-es botrány alig egy hónappal azután robbant ki, hogy az 1998 óta kormányon lévő Fidesz 2002 tavaszán alulmaradt a baloldallal szemben. Az államtitkárt és a titkosszolgálat ideiglenes vezetőjét is az érdekelte, vajon található-e bármilyen információ az NBH falain belül a D-209-es szigorúan titkos tisztről és egykori tevékenységéről, ám a belső vizsgálat eredménytelenül zárult. Az NBH munkatársai alaposan átkutatták az épületen belül található valamennyi nemzetbiztonsági adattárat, de még csak utalást sem találtak a dokumentumokban a D-209-esre. Jónás tudta, hogy a hivatal nyilvántartóján belül, egy elkülönített részen tárolnak olyan személyzeti maradványanyagokat, amelyek még a rendszerváltáskor kerültek át a Belügyminisztériumból az akkor újonnan alakult NBH-hoz. Jónás még az átadás-átvételi okmányokat is átnyálazta, ám a D-209-nek nyoma sem volt azokban a dokumentumokban. Lassan már letett arról, hogy bármit találhat, amikor két héttel később egy munkatársától aziránt érdeklődött, hova kerülnek azok az anyagok, amelyek a titkosszolgálaton belül nem kapcsolódnak egyetlen műveleti területhez sem.

– A főigazgatói irattárba – válaszolta az ügykezelő, Jónás pedig kissé meglepődött, mert egészen addig azt sem tudta, hogy létezik ilyesmi. Persze irattárnak talán túlzás is nevezni azt a két páncélszekrényt, amire az ügykezelő rámutatott.

Nemcsak a jellegük miatt, hanem mert a két szekrény főleg a mindenkori főigazgató személyes leveleit tartalmazta. Amikor Jónás – már csupán kíváncsiságból is – kinyitotta a páncélszekrényeket, évenkénti bontás szerint rendezett iratanyagokat talált. A dossziékban zömében zárt borítékok lapultak. Jónás nézegetni kezdte ezeket, és a harmadik iratgyűjtő kinyitásakor feltűnt neki, hogy a sok galambszürke tasak között megbújik egy világoszöld boríték. Amikor ezt magához vette, alig akart hinni a szemének. D-209 – ez állt rajta, valamint egy jelzés arról, hogy személyügyi anyag. Jónás azonnal jelentette az államtitkárnak, mire bukkant. A borítékot másnap bontották fel, a tartalmát pedig jegyzőkönyvezték. Az, hogy a D-209-es szigorúan titkos tiszt, azaz Medgyessy Péter személyügyi dossziéja hogyan került az NBH főigazgatójának páncélszekrényébe, nem derült ki. Annyi bizonyos, hogy a páncélszekrényben 1994-es anyagokat tároltak, de ilyen jellegű dokumentum törvényesen nem fordulhatott volna ott elő. Egy 1995-től hatályos törvény szerint ugyanis csak azok az iratok maradhattak az NBH-ban, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a szervezet a feladatait ellássa, minden más – legalábbis elméletileg – az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárába került át.

Éppen a Medgyessy Péter titkosszolgálati múltját vizsgáló és 2002 nyarán felálló parlamenti vizsgálóbizottság hosszú éveken át titkosított jegyzőkönyvei világítanak rá arra, milyen fejetlenség uralkodott a titkosszolgálatoknál a rendszerváltáskor és az utána következő években. Ezek a titkosítás alól csak néhány éve feloldott jegyzőkönyvek sokat elárulnak arról is, mit gondoltak saját munkájukról a titkosszolgák, és milyen keveset tudtak erről a világról a politikai elit tagjai.

Ahhoz, hogy megértsük, milyen előzmények után robbant a D-209-es ügy, és milyen megítélés alá estek akkoriban az „ügynökdolgok", egy kis kitérő erejéig vissza kell mennünk közvetlenül a rendszerváltásig, amikor is eldőlt, mi lesz az állambiztonságnak dolgozó vagy velük együttműködő emberek sorsa.

Közvetlenül a rendszerváltás előtt az állambiztonsági szerveknél dolgozók érezték, hogy ha politikai fordulat jön, a munkájuk veszélybe kerül. Elsőként a hírszerzés vezetése kezdett el tapogatózni, és kereste a kapcsolatokat azokkal, akikről sejtette, hogy egy fordulat esetén döntéshozói pozícióba kerülhetnek. Így keresték fel a hírszerzők Boross Pétert, akiben a jövő miniszterelnökét látták. Borosst meggyőzték arról, hogy bármi történjék is, hírszerzésre és elhárításra mindig szüksége lesz az országnak, különösen akkor, ha a Szovjetuniótól függetlenné válik. A titkosszolgák elővették a „szakemberkártyát": azzal érveltek, hogy ha az új kormány esetleg szélnek ereszti a titkosszolgálatokat, akkor nem tud majd új, hasonló szervezeteket felépíteni, hiszen ehhez nem állnak majd rendelkezésre szakemberek, akik kiképezhetnék az új generációt, legyenek azok hírszerzők vagy elhárítók.

Egyetlen szervezetért nem harcolt senki az állambiztonságon belül, ez pedig a politikai rendőrség, a III/III Csoportfőnökség volt. Azt ugyanis mindenki tudta, hogy demokratikus jogállamban nem létezhet ilyen alakulat. A III/III kellőképp dicstelenül fejezte be működését 1990. január 5-én a valamikori Bányász Moziban, a budapesti József körúton. Az akkor még kéz a kézben járó két új ellenzéki párt, a Fidesz és az SZDSZ közös sajtótájékoztatón jelentette be: bizonyítékai vannak arról, hogy a III/III még mindig titkosszolgálati megfigyelés alatt tartja a parlamenti pártokat és a rendszerrel kritikus közéleti szereplőket. Az ellenzék arra is fel tudott mutatni bizonyítékokat, hogy a III/III-nál nagy erőkkel nekiláttak megsemmisíteni az iratokat. Mielőtt az ellenzék nyilvánosságra hozta volna a sajtóban csak „Dunagate-botrányként"* elhíresült megfigyelési ügyet, előzetesen tájékoztatta erről a pártállam akkori első emberét, az MSZMP-s Németh Miklóst. A Dunagate mindenesetre hetekig vezető hír maradt az akkor már egyre szabadabban működő sajtóban: részletesen és sokat foglalkozott vele a köztévé *Híradó*ja, a különféle háttérműsorok és persze az újságok. A Belügyminisztérium először tagadta, hogy megfigyelték volna az ellenzéket, de miután a III/III egyik munkatársa, Végvári József rendőr őrnagy a nyilvánosság elé állt, értelmetlenné vált a további tagadás. Végvári ugyanis elmondta: maga keresett meg egy olyan ellenzékit, akivel megoszthatta a bizonyítékait. Az őrnagy egy evangélikus lelkészen keresztül jutott el a Fekete Doboz nevű videós forgatócsoporthoz**, akiket titokban, a karácsonyi ünnepeket kihasználva bejuttatott a III/III székházába. A stáb felvételeket készített a megfigyelésekből

* A rendszerváltás legnagyobb botránya amerikai „őséről", a Watergate-ügyről kapta nevét: 1972 nyarán a *Washington Post* című lap leközölte, hogy betörtek a Watergate-ház egyik, irodának használt lakásába, és az amerikai Demokrata Párt akkori elnökére nézve terhelő iratokat találtak. Az ügybe végül Richard Nixon elnök is belebukott.

** „A Fekete Doboz a kommunista Magyarország első független videókészítő-csoportja, majd a rendszerváltás egyik legfontosabb filmes krónikása volt. 1987-ben alapította Ember Judit, Elbert Márta, Jávor István, Lányi András és Vági Gábor. Dokumentumfilmjeiket úgynevezett videófolyóiratként terjesztették VHS-en. Hírnevüket a *301-es parcella* című dokumentumfilm hozta meg, amely dokumentálta Nagy Imre párizsi emlékművének felavatását 1988 júniusában" (forrás: Wikipédia).

összeállított napi jelentésekről éppúgy, mint a megsemmisítésre váró iratokról. A Dunagate-ügy miatt január végén Horváth István belügyminiszter lemondott, a III/III-at pedig megszüntették. A politikai rendőrség egykori munkatársai közül többeknek a BM személyzeti főnöke és a szervezet egykori vezetője úgy próbált segíteni, hogy elhelyezte őket más-más állami szerveknél. Volt, aki a rendőrséghez került, mások valamelyik megmaradt fedővállalkozásban kaptak állást, akadtak, akik a hadsereghez kerültek. Talán azok jártak közülük a legjobban, akiket az éppen ekkoriban alakuló szabadpiac szívott fel: a rendszerváltáskor ugyanis sorra jöttek létre a szürkegazdaságot kiszolgáló biztonsági cégek, ezeknek pedig jól jöttek a titkosszolgálati módszerekre kiképzett szakemberek. Alakult ugyan egy parlamenti vizsgálóbizottság, ami a Dunagate-ügyet tanulmányozta, de semmire sem jutott, a kommunista titkosszolgálatok múltját ugyanis a szőnyeg alá söpörték.

S hogy mi a jelentősége ennek a máról visszatekintve? Egyfelől tanulságos, hogy politikai, közösségi akarat híján a társadalom az azóta eltelt több mint harminc évben sem volt képes ellenőrizni a hazai titkosszolgálatokat (a kommunista szolgálatok utódait). Másfelől egyesek szerint a Dunagate-botrány és a III/III látványos bukása volt az ára annak, hogy a többi kommunista titkosszolgálat, a hírszerzés és az elhárítás át tudta menteni a hatalmát a rendszerváltás utáni időkre. Akik ezt állítják, bizonyítékokat nem, csak indítékot tudnak felmutatni: e szerint a hírszerzők és az elhárítók érdekében állt, hogy a politikai rendőrségnél törjön ki a nagy balhé, így a közvélemény figyelme a III/III-ra összpontosulhat, őket bünteti meg a politika, míg a többi szolgálat csöndben túléli a politikai változásokat. A III/III egykori vezetői később azzal indokolták az iratmegsemmisítéseket,

hogy a rendszerváltás előtt változott a büntető törvénykönyv, és már nem számított bűncselekménynek az, amiért korábban politikai okokból embereket figyeltek meg. Így tehát az ezekkel kapcsolatos iratokat is meg kellett semmisíteni. Azaz a volt vezetők szerint csupán annyi történt, hogy törvényesen jártak el a selejtezéskor. Ennél életszerűbb magyarázat, hogy a III/III-nál már tudták: bajuk lehet egykori ügynökeiknek, akik közül nem egy a formálódó politikai ellenzék soraiban is megjelent, ezért mindent megtettek annak érdekében, hogy védjék őket.

Pedig – mint az később nyilvánvalóvá vált – iratmegsemmisítések nemcsak a III/III-nál, de a hírszerzésnél és az elhárításnál is zajlottak közvetlenül a rendszerváltáskor. A D-209-es fedőnéven nyilvántartott szigorúan titkos tiszt, Medgyessy Péter kémelhárítói múltját vizsgáló parlamenti bizottság előtt 2002 júliusában drámai képet festett le erről az időszakról Simon Sándor, a Nemzetbiztonsági Hivatal második főigazgatója*. Miután a rendszerváltáskor a III/III megszűnt, létrejött az önálló hírszerzés, az Információs Hivatal, majd az önálló elhárítás, a Nemzetbiztonsági Hivatal. Az ekkor a BM-ben őrzött iratokat szétválogatták: a III/II anyagai az NBH-hoz, a III/I dokumentumai az IH-hoz kerültek. De nem minden. Simon visszaemlékezése szerint az NBH-ba ruháskosarakban, ömlesztve érkeztek meg az iratok, és nem is a teljes nyilvántartási rendszer. Mielőtt az NBH-hoz kerültek, az iratokhoz gyakorlatilag bárki hozzáférhetett a BM munkatársai közül; ahogy Simon fogalmazott, ezek a dossziék az akkori belügyes vezetők és be-

* Az 1990-ben alakult Nemzetbiztonsági Hivatal első vezetőjének posztját egy rövid ideig Nagy Lajos töltötte be, őt váltotta Simon Sándor. Kezdetben megbízott igazgatóként, később főigazgatóként vezette az NBH-t.

osztottak számára keresztül-kasul átjárhatók voltak. „Ezért következett be az a sajnálatos tény, hogy a rendszerváltás előtt operatív érdekekre hivatkozva jegyzőkönyv nélkül mindent semmisíteni lehetett. Volt olyan operatív terület, ahol hat darab páncélszekrényt adtak át üresen, a kisgyerek mackója meg a fényképe ott volt fölül, de más nem" – mesélte a bizottság előtt 2002-ben Simon. A volt főigazgató beszámolója szerint az NBH maradékanyagot vett át mindenféle nyilvántartás és leltár nélkül, és ezeket az anyagokat szerinte „meg lehetett hamisítani, ki lehetett emelni, módosítani lehetett". Ha tűntek el dossziék a rendszerváltás körüli zűrzavarban, márpedig tűntek el, akkor azokat a BM-ből hordták ki. Így tehát nemcsak a III/III-hoz tartozó dossziék kerülhettek ki, de olyan anyagok is, amelyek korábban a hírszerzésnél és az elhárításnál keletkeztek. „A rendszerváltás időszakában az operatív okmányok megsemmisítési folyamatában ma senki nincs, aki autentikus forrásként megmondja, hogy mi, mennyi, hol lett megsemmisítve" – mondta bizottsági meghallgatásán a D-209-es ügy egyik anyagára „véletlenül", az NBH egyik páncélszekrényében rátaláló Jónás Endre.

A rendszerváltáskor nemcsak az emberek, de még a formálódó politikai elit sem ismerte a titkosszolgálatok működését. „Gyakorlatilag semmilyen tájékoztatást nem kaptunk arról, hogy miként működtek a III-as Főcsoportfőnökség egyes szervezeti egységei vagy csoportfőnökségei. Megmaradt kollégáink, akik a titkárságon dolgoztak, vagy akikkel új vezetőként megismerkedtünk, azok mondták el, hogy miként dolgoztak ők, milyen szervezeti egységek voltak a III-as Főcsoportfőnökségen. Ők beszéltek az iratmegsemmisítésről, hiszen ők akkor is ott dolgoztak már" – emlékezett vissza Gálszécsy András, a polgári (azaz nem katonai)

titkosszolgálatokat 1990-től két éven át miniszterként felügyelő egykori politikus a D-209-es ügy vizsgálóbizottságának meghallgatásán. Az, hogy a titkosszolgálati iratanyagokban a kilencvenes években káosz uralkodott, és hogy egykori működésükbe még a történészek sem láthattak bele, a lehető legrosszabb forgatókönyvet idézte elő. Legendák, mítoszok, pletykák keltek szárnyra, és sorra bukkantak fel olyan dokumentumok – vagy ha ténylegesen nem bukkantak is fel, de hivatkoztak olyan dokumentumokra –, amelyekkel befolyásolni lehetett a közéletet. Nem egy-két évig, hanem hosszú évtizedekig.

Az egyik ilyen mítosz az úgynevezett ügynöklisták létezése.

Nem kérdés, hogy a kommunista állambiztonság ügynökökkel is dolgozott, ám a titkosszolgálati szerveket nem csak ügynökök segítették – és segítik ma is –, az organizációk kapcsolatrendszere ennél jóval szélesebb. Az ügynököket az állambiztonság beszervezte, ők pedig jelentést írtak. Csakhogy a pártállami időkből megmaradt dokumentumok hiányosak, így sok esetben nem lehet egyértelműen megállapítani, hogy ha ügynökként számontartottak is valakit, az illető mennyiben szolgálta a kommunista rendszert. Ráadásul tevékenykedtek az állambiztonsági szolgálatoknak olyan segítői is, akiket nem szerveztek be, nem kaptak fedőnevet, miközben nagyon is segítették a szolgálatokat. Azok, akik a kommunista állambiztonsági szervek egykori anyagainak teljes nyilvánosságra hozatalát ellenzik, épp emiatt érvelnek azzal, hogy minden hálózati személy története egyedi. Akadtak például, akiket beszerveztek ugyan, de nem jelentettek, míg mások semmitmondó jelentéseket adtak le. Medgyessy Péter egykori miniszterelnökről például nem az derült ki, hogy ügynök volt, hanem az, hogy a kémelhárítás

szigorúan titkos tisztje. Ez az SZT-tiszti pozíció majdnem olyan, mintha operatív tiszt* lett volna. Az SZT-tiszteket ugyanis nem beszervezte, hanem gyakorlatilag felkérte munkatársnak a titkosszolgálat. És persze felvetődik a kérdés: ha 2002-ben Medgyessy Péternek azért kellett megbuknia miniszterelnökként, mert a kommunista érában a kémelhárításnak dolgozott SZT-tisztként, akkor miért nem rehabilitálták azokat a magyar, de külföldi titkosszolgálatoknak dolgozó ügynököket, akiket a kommunista kémelhárítás buktatott le?

Az „ügynökakták" kérdése a rendszerváltás óta időről időre felmerül a közéletben. 1991 kora nyarán Antall József miniszterelnök lezárt borítékokat adott át a koalíciós partner Független Kisgazdapárt tizenegy politikusának. A személyre szóló borítékokban a kisgazda politikusok átvilágításának eredménye lapult, és a sajtóban gyorsan kiszivárgott, hogy a pártelnök Torgyán József borítékjában rá nézve terhelő adatok szerepelnek. A *Népszabadság* meg nem nevezett forrásokra hivatkozva huszonegy évig tartó III/III-as múltról írt.** Az Antall-lal többféle konfliktusban álló, „kezelhetetlen" Torgyán megtagadta a boríték átvételét, és sajátos védekezéssel egymillió forintos jutalmat tűzött ki annak, aki bármilyen terhelő adatot fel tud ellene hozni. Nem jelentkezett senki. Érthető, miért: Torgyán valóban nem jelentett senkiről, noha az '56 utáni megtorlások időszakában, 1957 végén „Szatmári Lajos" fedőnéven formálisan valóban beszervezte őt az állambiztonság.

A presszió hatására Torgyán József először igent mondott ugyan a beszervezésre, pár nappal később a beszervezési nyilatkozatot azonban aláírás helyett inkább összetépte, később pedig a lelkiismeretére hivatkozva kereken megtagadta, hogy bárkiről is jelentsen. Ez igen bátor tett volt 1958-ban, kisebb csoda, hogy megúszta egy formális kizárással a hálózatból. Az Antall-féle „borítékátadós botrányt" követő átvilágítási eljárás igazolta Torgyánt, akit nem találtak érintettnek az ügynökkérdésben. Ennek napvilágra jöveteléhez azonban, bár az iratok addig is rendelkezésre álltak, hat évnek kellett eltelnie: az ügynökbírák átvilágító határozata csak 1997-re készült el. A sajtó pedig hosszú időn át azt szivárogtatta, hamisan, hogy a politikus együttműködött az állambiztonsággal.

Torgyán Józsefre évekre ráégett az ügynökügy, de nem ő volt az egyedüli áldozata az átláthatatlanságnak: a politika más esetekben is szívesen felhasználta az aktákat az ellenfelek ellehetetlenítésére, zsarolására. Miután 1993-ban kizárták az MDF-ből, Csurka István az előremenekülést választotta, és saját maga írta meg lapjában, a *Magyar Fórum*ban beszervezése történetét, amivel elmondása szerint évek óta zsarolták. Csurkát Torgyánhoz hasonlóan pressziós alapon szervezték be '56-os internálása után, de állítása szerint soha senkit és semmit nem jelentett – ilyen adat valóban nem is került róla elő, míg az ártatlanságát csakugyan alátámasztják bizonyítékok.

„Csak a csodálkozás hangján lehet szólni arról a dossziéról, illetve annak átadás-átvételéről, amelyet a fáma szerint

* Operatív tiszt, aki hivatásos titkosszolgaként műveleti, operatív munkát végez. Az SZT-tiszt az utóbbit nem végzi, ő csak „jelent" vagy szakértőként tevékenykedik, míg az operatív tiszt akár be is szervez embereket, ismeri a konspiráció szabályait, ki van képezve mindenre.

** A vád: 21 évig ügynök volt. *Népszabadság*, 1991. június 3.

Németh Miklós adott át Antall Józsefnek. Mert világos, hogyha a fedlapon nincs rajta először is az, hogy kik készítették és mikor, valamint az, kik kapják és kapták már jóval előbb – például a készítők egyike-másika –, akkor ez az anyag teljesen értéktelen" – írta önleleplezésében* a rendszerváltás után a szélsőjobbra került író-politikus.

Bár Csurka szerint egyik rendszerváltó országban sem tudtak tökéletes megoldást találni az állambiztonsági múlt megnyugtató feldolgozására, a cseh példát figyelemre méltónak tartotta: „A volt Csehszlovákia cseh részében a lusztrációval majdnem túljutottak a dolgon. Annyit legalább elértek, hogy senki sincs pillanatnyilag a borítékosztogató szerepkörében, és lehet, hogy a csehek nemsokára elfelejtik ezt az egészet, belátva, hogy megemészteni nem képesek."**

A lusztráció, vagyis a közszereplők állambiztonsági átvilágítása a cseh, lengyel, szlovák, német gyakorlathoz képest Magyarországon csak nagyjából 2004-ig működött, akkor is amolyan „kiherélt" formában, ami nem sok konkrét hatással volt a közélet tisztaságára. Az első lusztrációs törvényjavaslatot Boross Péter belügyminisztersége alatt visszavonták, amiben annak is szerepe lehetett, hogy a kormányzó pártok frakcióiban is számos érintett ülhetett. Ungváry Krisztián történész kutatásai szerint a rendszerváltás utáni első Országgyűlésből legalább harmincöt képviselő és az Antall-kormány több minisztere szerepelt az 1990 előtti állambiztonság nyilvántartásában, köztük Horn Gyula,

* Csurka István: Átvilágítás. *Magyar Fórum,* 1993. július 1.
** Uo.

a hírszerzés hálózati személye a szófiai követségen, továbbá az elhárításba beszervezett Rabár Ferenc és Kádár Béla miniszterek. A pártok közül a legtöbb érintett személy a kisgazdáknál fordult elő, az 1990 utáni, első demokratikus parlament nemzetbiztonsági bizottságnak pedig minden harmadik tagját hálózati személyként tartotta nyilván az 1989 előtti állambiztonság.

Amikor nem sokkal a '94-es választások előtt végül mégis elfogadtak egy „ügynöktörvényt", az az állambiztonsággal együttműködők közül csak a III/III Csoportfőnökség hivatalos állományára és ügynökeire vonatkozott. Az állambiztonság társadalmi kapcsolatai ugyanúgy kimaradtak, mint a hírszerzésnek és az elhárításnak dolgozók teljes köre – így a törvény alapján rendben találták Medgyessy Pétert, a volt D-209-es SZT-tisztet is. A III/I-esek és III/II-esek is a belügyi apparátusnak dolgoztak, és a megbízások jellege sem minden esetben különült el tisztán egymástól. A magyar lusztrációs törvény két másik, máig ható komoly fogyatékossággal született meg: problémás volt annak meghatározása, ki tekinthető ügynöknek, továbbá bajos az a kitétel, kiknek a múltját ismerheti meg a nyilvánosság.

A törvényi definíció alapján csak az nevezhető ügynöknek, akitől egyrészt maradtak fenn jelentések, másrészt megvan a saját, kézzel aláírt beszervezési nyilatkozata, harmadrészt ellenszolgáltatást is kapott az ügynökösködésért. Mivel ezeknek az iratoknak a döntő többsége a valóságban megsemmisült, ráadásul a legtöbb ügynök nem közvetlenül anyagi előnyökért jelentett (hanem mert például megzsarolták, társadalmilag ellehetetlenítették őt és/vagy a családját), Magyarországon a tényleges ügynököknek csak a töredéke nevezhető perbiztosan ügynöknek. A köznapi és történettudományi felfogásban ügynöki munkát végző volt ügynökök

épp ezért számos alkalommal nyertek a bíróságon az őket nevesítő kutatókkal szemben.

A lusztrációs törvény 2000-es, majd 2004-es határidőt adott meg az átvilágításokra, tehát az azóta megválasztott politikusok múltjának átvilágítására semmilyen jogi lehetőség nincs. Igaz, a törvényi korlátozások miatt 2004-ig is csupán nem egészen száz esetben találták problematikusnak valamely közszereplő múltját, és senkinek nem kellett lemondania emiatt. A magyar Alkotmánybíróság pedig csak a közszereplők esetében tartja relevánsnak a kérdést, másoknál a múlt megismerhetőségét nem látták indokoltnak – ez az a bizonyos másik gyengesége a törvénynek. Ennél a kitételnél arra hivatkoztak, hogy sérülne az adott személy információs önrendelkezési joga.

Az információs önrendelkezési jogról 1996-ban hoztak törvényt. Ekkor jött létre a Történeti Hivatal, a későbbi Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL) elődintézménye. De míg a legtöbb környező országban az iratátadásnak kialakították a civil kontrollját, nálunk a titkosszolgálatok maguk dönthették el, hogy milyen iratcsoportokat adjanak át a levéltárnak, és mi az, amit inkább továbbra is titkosítanak. A hírszerzés érdemi irataiból például alig tettek valamit kutathatóvá, ahogy a KGB-vel való együttműködés részletei sem megismerhetők. A Vatikánban beszervezett magas rangú egyházi személyek kilétéről ugyanúgy nem lehet tudni, mint ahogy a legfelsőbb állami és pártvezetés számára készült tájékoztató jelentések sem megismerhetők. Bár a becslések szerint mostanra az összes keletkezett irat kilencvenhárom százaléka kutathatóvá vált, a legfontosabb dokumentumok közül rengeteg irat titkos minősítését tartja fenn az Információs Hivatal – az iratnyilvánosság kérdését 2007-ben vizsgáló Kenedi-bizottság* jelentése szerint sokszor indokolatlanul.

Azok, akik a teljes aktanyilvánosság hívei, azzal érvelnek: ha mindenestül megismerhető lenne a kommunista állambiztonsági szervek múltja, akkor láthatóvá válnának azok a kapcsolati hálók is, amelyek világosan megmutatnák, kik voltak a rendszer valódi irányítói. Ha minden akta nyilvános volna, akkor – érvelnek tovább a nyilvánosságpártiak – az emberek különbséget tudnának tenni ügynök és ügynök, SZT-tiszt és SZT-tiszt, pártvezető és pártvezető tettei és felelőssége között. Ám az ellenérv képviselői is hallatják a hangjukat: ha iratok semmisültek meg, és még a titkosszolgálati vezetők sem tudják, hány és miféle dokumentum nem hozzáférhető többé, érne-e bármit is a teljes nyilvánosság?

* Az állambiztonsági iratok átadását vizsgáló szakértői bizottság vezetésére 2007 nyarán kérte fel Gyurcsány Ferenc akkori miniszterelnök Kenedi János tudományos kutatót.

ÁTEJTŐMŰVÉSZEK

VOLTAK, AKIK A NÉMET HADSEREG, a Bundeswehr nyugalmazott tábornokaként ismerték, mások esküdtek rá, hogy dandártábornok. Akadtak, akik mint osztrák rendőr alezredest ismerték, mások rendőrségi szakértőként hivatkoztak rá, sokan pedig úgy tudták, hogy az osztrák vagy a német titkosszolgálatok biztonsági szakértője.

Határozott fellépésével, magabiztos kiállásával Dieter Hoffman sok mindenkit megnyert magának, amikor a rendszerváltás környékén, 1989-ben felbukkant Magyarországon. Azt, hogy kinek köszönhetően nyíltak meg a németül beszélő osztrák férfi előtt a magas rangú rendőri vezetők irodáinak ajtajai, ennyi év után már lehetetlen azonosítani, de kacskaringókkal teli titokzatos életének és magyarországi kalandjainak többé-kevésbé még feltárható részletei tökéletesen megmutatják azt a fejetlenséget és zűrzavart, ami a rendszerváltás után a rendőrséget és a titkosszolgálatokat egyaránt jellemezte.

Dieter Hoffmant közvetlenül a rendszerváltás előtt, 1989 elején a bécsi repülőtér biztonsági főnökeként ismerte meg az Országos Rendőr-főkapitányság néhány vezetője, olyanok, akik a gazdálkodásért feleltek. Egy – ma már nem működő – kft. vezetője mutatta be a férfit a rendőrségi potentátoknak. Ők kifejezetten örültek Hoffmannak, mert az osztrák azt ígérte, kiterjedt kapcsolatrendszere segítségével szívesen nyújt segítséget abban, hogy az elszegényedett rendőrség jó áron le tudja cserélni elavult eszközeit modern technikára. Hoffman jó érzékkel találta meg a belügy

gyenge pontját: a rendőrség technikai eszközeinek nagyobb része valóban elavult, sőt már akkor korszerűtlennek számított, amikor beszerezték őket. Ha egyáltalán be tudták őket szerezni. 1989 őszén a Belügyminisztérium azért tartott sajtótájékoztatót, hogy az újságírókkal közölje: szegény a rendőrség, öreg Ladákkal járnak.

A modern rendőrségi eszközök beszerzését ígérő Hoffman ajánlata azért is tűnt kecsegtetőnek, mert az osztrák azt ígérte, deviza sem szükséges hozzá, majd ő intéz külföldi bankhitelt. A budapesti repülőtérre nem egy alkalommal helikopterrel érkező Hoffman bárhová ment a rendőrségen belül, mindenütt szívesen látták. Már csak azért is, mert a megkeresett rendőri vezetők közül néhányan úgy tudták, hogy Hoffman nem is a bécsi repülőtér biztonsági főnöke, hanem a Bundeswehr nyugalmazott tábornoka, aki egyben az osztrák rendőrség hivatalos beszállítója. Utólag úgy tűnik, Hoffman azért férkőzhetett ilyen könnyedén a rendőrségi vezetők bizalmába, mert éppen zajlott a rendszerváltás, a férfi nemzetbiztonsági ellenőrzését pedig az elhárítás nem végezte el tisztességesen.

Az állambiztonsági szolgálatok ebben az időben estek szét, az új titkosszolgálatok, így a hírszerzés és az elhárítás még nem állt fel, a Budapesten nemes egyszerűséggel csak „Police" vagy „Security" feliratú autóval közlekedő Hoffman a köztes időszak nyertesének számított. Egy alkalommal például helikopterrel szállt le a rendőrség kommandósainak helyt adó épület udvarára, mert a géppisztolyaikhoz szükséges és hiánycikknek számító lőszereket hozott nekik ezerszámra, máskor Daihatsu márkájú autókat adott kölcsön a rendőröknek. Ezekkel a gesztusokkal Hoffman olyan magabiztosan bejátszotta magát az akkori rendőrségbe, hogy gyakran bejelentkezés nélkül esett be egy-egy magas rangú

rendőri vezetőhöz egy kis csevejre. Hoffman annyira élvezte a rendőrség bizalmát, hogy egy idő után szabadon mozoghatott a Ferihegyi repülőtéren is. Ekkoriban azt hangoztatta, hogy a Belügyminisztérium kinevezte őt a budapesti reptér nemzetközi biztonsági megbízottjának – ilyen titulus nem létezett ugyan, de tény, hogy (a mai napig rejtélyes módon) kapott egy felhatalmazást, miszerint biztonsági ügyekben eljárhat Ferihegyen.

Az ORFK repülőtéri biztonsági szolgálatának üdvöskéjeként Dieter Hoffman hosszú időn át tevékenykedhetett, mígnem 1993 februárjában az M7-es autópályán a rendőrség feltartóztatta a kocsiját, és őrizetbe vették. Vesztegetéssel és kémkedéssel gyanúsították meg. Vele együtt rács mögé került egy rendőr százados is, akit azzal gyanúsítottak, hogy Hoffman egy drága Audival korrumpálta. A később Hoffman ellen írt vádirat szerint azért vádolták meg kémkedéssel, mert az ügyészség szerint 1989 és 1990 között idegen állampolgároknak elárulta a magyar rendőrség rádiófrekvenciáját, és ily módon lehetővé tette, hogy lehallgassák a rendőrök beszélgetéseit. S bár később a bíróság felmentette a kémkedés vádja alól, Hoffman neve egy sokkal súlyosabb ügy vizsgálatában is felmerült. Ez a bizonyos illegális fegyverszállítási ügy magyarázatot ad arra, miért volt olyan fontos a titokzatos férfinak a rendszerváltás utáni években beágyazódnia a ferihegyi biztonsági szolgálat soraiba, mégpedig külföldiként.

A kilencvenes évek elején Magyarország szomszédságában már javában zajlott a délszláv háború. 1991-től a volt Jugoszláviát alkotó Szerbia, Horvátország, Szlovénia, Bosznia-Hercegovina, Macedónia és Montenegró sorra kiáltották ki függetlenségüket: elsőként Szlovénia és Horvátország, majd Macedónia és Bosznia-Hercegovina. Csakhogy mind-

ez háborúhoz, nem is akármilyen háborúhoz vezetett: a második világháború után az 1991 és 1995 között zajló délszláv konfliktus volt Európa legvéresebb háborúja.

Ennek a háborúnak egy apró epizódját jelentette, amikor 1993. július 21-én este a szlovéniai Maribor repülőterén a szlovén rendőrség százötven tonna fegyverre és lőszerre bukkant olyan konténerekben, amelyek a papírok szerint hivatalosan humanitárius segélyszállítmányt tartalmaztak. A szállítmány 1992 szeptembere óta állt a repülőtéren, a konténerekből a boszniai muzulmánokat látták el fegyverekkel.

A Mariborban megtalált fegyverekről kiderült, hogy azt egy Hungarian-Ukrainian Heavy Ltd. nevű cég, rövidebb nevén a HUK szállította a szlovén város repülőterére. Ami érdekessé tette az útvonalat, hogy a papírok szerint sajtot, cukrot és búzát szállító repülő Szaúd-Arábiában szállt fel. Onnan Budapest érintésével repült Mariborba, a magyar repülőtéren mindössze technikai leszállást hajtott végre, ezért a szállítmányát nem ellenőrizték a magyar hatóságok. Pedig ha megtették volna, akkor az összesen tizenegy konténerben több mint tízezer géppisztolyt, negyvenezer aknavetőt és hétszázötvenezer lőszert találtak volna. Ekkora tételben csak igazi nagypályások szállítanak fegyvert, így hamar világossá vált, hogy a szállítmány mögött egy rendkívül jól szervezett nemzetközi fegyvercsempész banda állt, amelynek kitűnő kapcsolatai lehetnek nemzetközi szervezetekkel, diplomáciai körökkel és politikusokkal is.

A fegyverszállítmány szervezésének egyik lebonyolítóját Dieter Hoffmannak hívták. Amikor a szlovénok 1993 júliusában megtalálták a segélyszállítmánynak álcázott konténereket, az akkor ötvenegy éves Hoffman már előzetes letartóztatásban ült a budapesti Gyorskocsi utcában kémkedés és vesztegetés gyanúja miatt. Ekkor már tudni lehetett

róla, hogy soha nem volt a német hadsereg nyugállományú tábornoka, sem osztrák biztonsági szakértő, ellenben az orruknál fogva vezette a magyar rendőri vezetőket. 1994-ben ítélte el a magyar bíróság, de csak a rendőr százados megvesztegetése miatt, a kémkedési ügyben felmentették. A vesztegetés miatt hat hónapot kapott, amit az előzetesben le is töltött, így szabadulása után azonnal kiutasították az országból. Akkoriban a sajtó nem igazán tudta eldönteni, kicsoda is Dieter Hoffman. Üzletember? Szélhámos? Netán kém? Közel három évtizeddel a történtek után erre a kérdésre talán már könnyebb válaszolni.

Dieter Hoffmanra az osztrák elhárítás először 1972-ben figyelt fel, mert túl gyakran utazott üzleti tárgyalásokra a Szovjetunióba. Két évvel később az osztrákoknak sikerült azonosítaniuk az egyik üzletfelét, „Vlagyimirt", akit a KGB tisztjeként ismertek. Ám Dieter Hoffman nemcsak a KGB-s tiszttel ápolt jó viszonyt a hetvenes években, hanem a RAF, a nyugatnémet szélsőbaloldali Vörös Hadsereg Frakció elnevezésű terroristaszervezet tagjaival is, akikkel Bécsben találkozgatott. A nyolcvanas évek közepén Dieter Hoffman már a magyar fővárosban bukkant fel, és a magyar FÉG (Fegyver- és Gázkészülékgyár) által gyártott magyar vadászfegyvereket szállított az Egyesült Államokba. 1989-ben szintén az osztrák elhárítás derítette fel, hogy Hoffman kapcsolatban áll egy Bécsben aktív cseh hírszerzővel, és nagyjából ez volt az az időszak, amikor az osztrák elkezdte keresni a kapcsolatot a magyar rendőri vezetőkkel. Erre azért is lehetett szüksége, mert miután Magyarországon valóban felhatalmazást kapott a Ferihegyi repülőtér biztonsági „átvilágítására", Ausztriában újra akcióba léphetett: arra hivatkozva, hogy ő a Ferihegyi repülőtér biztonsági megbízottja, ajánlatot tett a bécsi repülőtér biztonsági főnökének, mondván,

segít a repülőtéren felbukkanó drogcsempészek felderítésében. A bécsiek azonban nem fogadták el az ajánlatot, mert az osztrák elhárítás gyanúsnak találta. Azt viszont elhitték az osztrákok, hogy Hoffman a magyar állam megrendelésére dolgozik mint biztonsági szakértő – ez többé-kevésbé igaz is volt. A rendszerváltáskor szétesett magyar titkosszolgálatok, azon belül is a kémelhárítás ugyanis ebben az időszakban még olyan gyengén muzsikált, hogy Hoffman két éven keresztül gyakorlatilag azt csinálhatott Budapesten, amit csak akart. A magyar elhárítás csak jóval később kezdett behatóbban utánanézni a különös figurának, és amint felfedték Hoffman kilétét, jelezték a rendőrségnek, hogy ne nagyon álljanak vele szóba. Ez vezetett aztán odáig, hogy 1993 februárjában letartóztatták. A köztes időben azonban Hoffman sikeresen építette ki a kapcsolatait. Magyarországi tartózkodása alatt nemcsak a nemzetközi fegyverszállítmányok útjait egyengethette, de egy olyan emberrel is közös ügyletekbe fogott, aki évekkel később jól ismert alakjává vált a magyar szervezett bűnözésnek: őt Dietmar Clodónak hívták.

A Németországban született, ma már hatvanhat éves férfi még a harmincas éveinek közepén járt, amikor közvetlenül a rendszerváltás után felbukkant Magyarországon. A magyar titkosszolgálatok látókörébe nagyjából abban az időszakban kerülhetett, amikor az évtized közepén megkezdődtek az alvilági robbantások, leszámolások; felmerült ugyanis a gyanú, hogy a német üzletember fegyverekkel és robbanóanyagokkal kereskedik. Ez azt jelenti, hogy amikor Dieter Hoffmanra a kilencvenes évek elején a Nemzetbiztonsági Hivatal – viszonylag későn – felfigyelt, akkor Dietmar Clodóra még nem, noha a két férfi kapcsolatban állt egymással. Hoffmann magyarországi pályafutása viszont nagyjából

akkor ért véget, amikor Clodo képbe került. A két férfi ügyeit jól ismerő források azt valószínűsítik, hogy Clodóra éppen a kémkedést megúszó és csak vesztegetés miatt elítélt Hoffman irányíthatta rá a magyar hatóságok figyelmét. Tény, hogy amikor Hoffman már előzetes letartóztatásban ült, a Gyorskocsi utcában felkereste őt a Nemzetbiztonsági Hivatal akkori első embere. Ez persze nem magyaráz meg semmit, legfeljebb azt, hogy nemcsak a rendőrségnek, de a magyar titkosszolgálatnak is volt dolga Hoffmannal.

Ami Clodo pályafutását illeti: 1999-ben kommandósok rohamozták meg pilisszentlászlói és békásmegyeri házát. Pilisszentlászlón húszkilónyi robbanóanyagot és annak előállításához szükséges vegyszereket, valamint fegyvereket és fegyveralkatrészeket foglaltak le, ezért ragasztotta rá Clodóra a sajtó a „bombagyáros" becenevet. Már le volt tartóztatva, amikor kiderült, hogy Clodóval mint üzletemberrel Pintér Sándor korábbi belügyminiszter is találkozott 1997-ben. Erre azután derült fény, hogy az Országgyűlés nemzetbiztonsági bizottságának tagjai megtekinthették Clodo felesége, Ritterodesz Gabriella videónyilatkozatát. Ezen a felvételen a nő azt állította, hogy Pintér többször is tárgyalt Clodóval a Meggy utcában, a találkozókat Tóth Ernő, Pintér egykori munkatársa kezdeményezte. Tóth korábban a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság szervezett bűnözés elleni osztályának vezetőjeként dolgozott, Clodót a feleségén keresztül ismerte meg. Tóthné és Clodo felesége ugyanis régi barátnők voltak. A nemzetbiztonsági bizottság előtt Pintér egyetlen találkozót ismert el, de hozzátette, hogy előzetesen ellenőrizte a körülményeket, és semmi gyanúsat nem tapasztalt. A testület előtt azt állította: nem tudta, hogy a találkozón kivel tárgyal majd, Clodót pedig egy Edward nevű izraeli őrnagyként ismerte meg. Márpedig ha igaz,

amit Pintér állít, akkor az azt jelenti, hogy sötét múltja ellenére Dietmar Clodo is nagyjából ugyanúgy át tudta ejteni a csúcsrendőrként ismert Pintért és bizalmasait, ahogy néhány évvel korábban Dieter Hoffman is. Merthogy a Meggy utcai találkozón nem csak Pintér vett részt. A *Népszabadság* újságírója, Rádi Antónia még 2000-ben írta meg*, hogy az 1997-ben vállalkozóként dolgozó Pintért a Meggy utcai találkozóra elkísérte Valenta László és Horváth András is, akik korábban szintén a rendőrségen dolgoztak vele. Pedig nem lett volna nehéz alaposabban utánajárniuk, kicsoda valójában Dietmar Clodo. Németország ugyanis éppen abban az időszakban kérte a magyarok segítségét Clodóval kapcsolatban, amikor Pintér még országos rendőrfőkapitány volt. Nem is akármilyen ügyben fordultak a németek akkor a magyarokhoz: Jan Philipp Reemtsmát, a milliárdos társadalomtudóst, egy dohánykonszern tulajdonosát 1996 márciusában elrabolták hamburgi otthonából. A milliárdost öt hétig láncra verve tartották fogva egy pincében, mígnem harmincmillió márka váltságdíj ellenében szabadon engedték. Az emberrablók Hunyadi István és Dulai Sándor névre kiállított hamis útleveleket használtak, a német nyomozók pedig Clodo egyik üzlettársát, Thomast Drachtot tartották az emberrablás fő gyanúsítottjának. A németek kezdetben Clodót is bűnrészesként kezelték, de később csak tanúként hallgatták ki, a rossz nyelvek szerint ő dobta fel Drachtot, akit később el is ítéltek a Reemtsma-ügyben, a férfi 2013-ban szabadult a börtönből.

* Rádi Antónia: Pintér–Clodo találkozó: az üzlet az üzlet. *Népszabadság*, 2000. január 3.

Ám Dietmar Clodóban és Dieter Hoffmanban van még valami közös azon kívül, hogy a jelek szerint egész magas szinten tudtak kiépíteni kapcsolatokat: a rendszerváltás előtt mindketten a keletnémet titkosszolgálatnak, a Stasinak dolgozhattak. Dietmar Clodóról titkosszolgálati és rendőri körökben is úgy vélekednek, hogy annak idején a Stasival állt kapcsolatban. S noha Dieter Hoffman egy, a magyar *Kurír* című lapnak még 1993-ban megküldött levelében tagadta, hogy bármelyik titkosszolgálattal kapcsolatban állna, az egykori keletnémet titkosszolgálat és a közte lévő kapocs ma már bizonyítható. Markus Wolf, a Stasi egykori vezetőjének a kilencvenes évek végén megjelent *Az arc nélküli ember** című önéletrajzi könyvében közzétett egy fényképet, ami 1964-ben Zanzibárban készült. Ott, ahol a Stasi annak idején Wolf elmondása alapján titkos műveletet hajtott végre. A kép alatt lévő leírásban maga Wolf nevezi meg a szereplőket.

Az egyiküket Dieter Hofmannak hívják, és akik az osztrák férfit ismerték, azt mesélték: ő ugyanaz a férfi, aki a kilencvenes években a Ferihegyi repülőtéren épült be a biztonsági szolgálat soraiba a magyar rendőrség asszisztálása mellett.

* Markus Wolf: *Az arc nélküli ember.* Striker Judit fordítása. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1998.

SÖTÉT HÍRSZERZÉS

KÁTÉ – A TITKOSSZOLGÁLATI ZSARGONBAN így nevezik az OPERATÍV KÖRNYEZETTANULMÁNY-t. Ilyenkor a titkosszolgálat munkatársai rejtve feltérképezik egy célszemély életkörülményeit, hasonlóképp ahhoz, mint amikor a gyámügy egy családról környezettanulmányt készít – egyetlen, de igencsak fontos különbséggel: az „operatív kátézás" lényege, hogy titokban készül, anélkül hogy akár az érintett, akár a környezete erről tudomást szerezne.

József az ötvenes éveiben jár, jelenleg egy magánbiztonsági cégnél dolgozik, de korábban az állami szektorban tevékenykedett. A nyolcvanas évek második felében, huszonévesen került az akkori állambiztonsághoz, ahol kátésként dolgozott, majd a rendszerváltás után ugyanezt folytatta, ekkor már a Nemzetbiztonsági Hivatalnál, később pedig az 1995-ben megalakult és azóta is működő Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnál, az NBSZ-nél.

Míg a pártállam idején a Belügyminisztérium III-as Főcsoportfőnöksége alkotta a Magyar Népköztársaság állambiztonsági szolgálatát, beleértve a kémelhárítást, a hírszerzést és a politikai rendőrségként funkcionáló és a belső ellenzéket megfigyelő III/III-as Csoportfőnökséget, addig a rendszerváltás után új titkosszolgálatok alakultak. Létrejött az Információs Hivatal, ami a kormányzati információs igények figyelembevételével, a külföldi eredetű, illetve külföldre vonatkozó információk megszerzésével és azok értékelésével foglalkozik, így segíti a kormányzati döntéshozatalt. Röviden: az Információs Hivatalban dolgoznak

azok a hírszerzők is, akik külföldön már kémeknek számítanak. Az Információs Hivatal mellett 1990-ben megalakult a Nemzetbiztonsági Hivatal, ami 2010 óta Alkotmányvédelmi Hivatal néven ismert. Az NBH, majd később az AH feladatai közé tartozik a kémelhárítás, a gazdaságvédelem, az alkotmányvédelem, a non-proliferáció, azaz fegyverzet-ellenőrzés*, újabban pedig a migrációval kapcsolatos veszélyek elhárítása is. 1995-ig az NBH-n belül dolgoztak azok is, akik a titkos információgyűjtéshez nyújtották a szükséges technikai hátteret, legyen az telefonlehallgatás, titkos házkutatás, figyelés vagy éppen kátézás. Az 1995-ben megalakult Nemzetbiztonsági Szakszolgálat már önálló szervezetként végzi a mai napig ezeket a feladatokat. Ha valamelyik titkosszolgálat figyeltetni akar egy célszemélyt, vagy le akarja hallgatni, akkor ezt a munkát az NBSZ-től rendeli meg, amely így egyfajta technikai kiszolgáló szervezetként működik.

Az NBSZ nemcsak a titkosszolgálat, de a rendvédelmi, bűnüldözési szervek operatív-technikai kiszolgálását is végzi. A megfigyelt célszemély lehet akár külföldi kém, lehet egyszerű belföldi civil, aki valamilyen bűnügyben érintett, vagy csak gyanús. Amíg a figyelőknek vagy a lakást lehallgatóberendezésekkel felszerelő technikusoknak egyszerűen „láthatatlanul" kell dolgozniuk, addig az operatív kátézást végző titkosszolgáknak úgy kell feltérképezniük a célszemély életkörülményeit vagy őt magát, hogy senki ne sejtse, mire, azaz inkább kire megy ki a játék. Az operatív kátésok ezért nem mint titkosszolgák keresik fel a célszemély lakókörnyezetében élőket, hanem kitalálnak maguknak valamilyen LEGENDÁ-t, fedősztorit, és annak takarásában szereznek információkat.

– Mindenki figyelőnek születik, de van, aki továbbtanul, belőle lesz a kátés – viccelődött József, amikor a pályája kezdetéről kérdeztem. Állítja, egy jó kátés onnan ismerszik meg, hogy jó a kommunikációs képessége, a leglehetetlenebb helyzetekben is képes improvizálni és szimpatikusnak, megnyerőnek tűnni. Merthogy végső soron egy feladata van: el kell adnia magát és azt a legendát, aminek a segítségével a szükséges információkat megszerzi.

A kátés munkájának lényege, hogy a lehető legtöbbet kideríttsen a célszemélyről anélkül, hogy találkozna vele.

– Meg kell tudni például, hogyan ítéli meg az illetőt a lakókörnyezete. Mit csinál, merre jár, kik járnak hozzá. Régebben, még a rendszerváltás előtt annyiban más volt a helyzet, hogy mindenhol volt házfelügyelő, aki sok mindent tudott, és a hatóságok felé jelentési kötelezettsége volt. De ezeket a házmestereket se úgy kerestük fel mi, kátésok, hogy engem ez meg ez érdekel, hanem ugyanúgy legendával, mint másokat – mesélte József.

És hogy milyen egy jó legenda? Afféle képzeletbeli álruha, amelybe belebújva minél több dologról érdeklődhet a kátés. Amíg József a titkosszolgálatnál dolgozott, gyakran valamelyik hatóság emberének adta ki magát. Fedőokmányból nem volt hiány: ha úgy jött ki a lépés, akkor rendőrigazolványt lobogtatott, de majdnem minden létező hatóság igazolványa ott lapult a zsebében. A rendőrálcát azért szerette, mert ha a célszemély lakóhelyének közelében történt valami nagyobb bűncselekmény, az egész környék arról beszélt. Olyankor József mint a bűnügyben vizsgálódó nyomozó léphetett fel, a bűncselekményről is kérdezősködött,

* A fegyverzet-ellenőrzés azt jelenti, hogy az államok politikai vagy jogi korlátokkal próbálják elejét venni nemzeti katonai eszközök alkalmazásának és/vagy rendszerbe állításának.

de a válaszok sokszor akkor is értékesek voltak, ha a válaszoló – vagy ahogy a kátésok nevezik, az adatszolgáltató – spontán mesélni kezdett valami számára lényegtelennek tűnő részletről. József és kollégái sokszor éltek azzal a legendával, hogy „rendőrként" azt mondták a környéken élőknek: nemrég elkaptak egy embert, akinél sajtpapírokon egy csomó lakcím szerepelt. Az a gyanújuk, hogy kocsifeltörésekből vagy betörésekből élt az illető, és ezeket a címeket kell most lejárniuk, hogy megtudják, volt-e arrafelé kocsifeltörés, és ha igen, jelentette-e a károsult. Miközben erről kérdezgették az embereket, rengeteg olyan információt gyűjtöttek be, amiről az adatszolgáltató nem is sejtette, menynyire értékes. Az úgynevezett sötét hírszerzés során a hírszerző a kiválasztott adatszolgáltatót megtévesztve, valódi kiléte felfedése nélkül próbál számára értékes értesülésekhez jutni.

„Kátézást" ma is végez a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat. Az idők azonban változnak: ma már nincsenek házmesterek, ellenben van internet, közösségi média, kommentfelületek, és a felhasználók olyan digitális lábnyomokat hagynak maguk után, amelyekből akár mindennapi szokásaikat is ki lehet olvasni, ezek alapján pedig a személyek profilozhatók – nem ritkán kapcsolatrendszereiket is fel lehet rajzolni. Rendőrségi nyomozati anyagokban rendszeresen találkozom azzal, hogy egy-egy titkos nyomozás során képbe került személyt a felderítést végzők az interneten található digitális lábnyomai alapján „dolgoznak fel". Régen, amikor még nem használtak GPS-t a kátésok, sokszor éppen az okozott nehézséget, hogy, mondjuk, egy faluban a helyieknél kellett kérdezősködni, ez vagy az az utca vagy ház merre található. Ilyenkor sokszor visszakérdezett, kíváncsiskodott a helyi lakos, ami nehezítette a kátések munkáját. Persze ha

beszélgetésbe elegyedik a kátés titkosszolga, az sok gyümölcsöt is teremhet.

– Az OPERATÍV INFORMÁCIÓ az adatszolgáltatónak nem feltétlenül fontos információ, nekünk annál inkább – magyarázta interjúalanyom. Ma már József nem az állami, hanem a privát szférában dolgozik, és hasonló, kátés munkákat is vállal. Szerinte a legjobb legenda manapság a családfakutatás. A családfakutató „álruhájában" ugyanis nem kelt gyanút, ha sok kérdést tesz fel.

József elmesélte, a titkosszolgálatnál elvárás volt, hogy egy-egy kátézás során minél több adatszolgáltatóval beszéljenek, de minimum három-négy emberrel el kellett diskurálni. Akkor is így kellett eljárniuk, ha esetleg az első adatszolgáltatótól már teljes képet kaptak a célszemélyről. Erre azért volt szükség, mert a sötét hírszerzés útján szerzett információk mindegyike szubjektív, hiszen a kérdésekre válaszoló személy saját tapasztalatait, élményeit meséli el. Ilyenkor azt is meg kellett tudni, hogy az adatszolgáltató milyen viszonyban áll a célszeméllyel. Mert a kátézás legvégén, amikor a megszerzett információk alapján összeáll a kép, a kátésnak tisztában kell lennie azzal, hogyan kezeljen egy-egy adatot. Másképp ítélendő meg az az információ, amelynek forrásáról időközben kiderült, hogy a célszemély haragosa, és másképp egy olyan, amit egy, a célszeméllyel semleges viszonyban álló ember „kotyogott ki".

– Három-négy-öt szubjektív információhalmazból kellett a jelentésünkben a lehető legobjektívebb képet kialakítanunk a célszemélyről. Ha például valaki azt mondta róla, hogy ő egy nagyon rossz ember, négy másik pedig arról áradozott, hogy milyen kedves, ebből nyilván tudtuk, hogy nem egy rossz ember – magyarázta József. Az adatszolgáltatók nem mindig szószátyárok, de egy jó kátés eléri ná-

luk, hogy megnyíljanak. József szerint a nőnemű kátésokat – legyenek akár fiatal lányok, akár középkorú asszonyok – jobban elfogadják, nekik könnyebb a dolguk, mint férfi kollégáiknak.

– Régen még elvárás volt, hogy bejussunk a lakásba, tehát nem csak azt kellett elérnünk, hogy az ajtóban beszélgessünk az adatszolgáltatóval. Valahogy ki kellett eszközölnünk, hogy hívjon be, ültessen le, és kezdjünk el beszélgetni. Mert nem ugyanolyan eredményt érhet el az ember, ha az ajtóban kérdezősködik, mintha bent a lakásában kezd hosszabb társalgásba. Az ilyen beszélgetéseknek ugyanis van egy fonala. Előfordul, hogy az adatszolgáltató először hárít, leráz: „nem, nem ismerek senkit", aztán eltelik öt-tíz perc, átszakadt a gát, és akkor elmond egy csomó mindent – mesélte József.

Nagyrészt tiltották, hogy egy kátés közvetlenül célszemállyel beszéljen, főleg abban az esetben, ha egy hírszerzőgyanús figuráról vagy egy jól képzett ügynökről kellett információt gyűjteniük.

– Ha ugyanis közvetlenül egy kiképzett emberrel beszélgetünk egy legenda fedésében, az illető gyanút foghat, átláthat a legendán, pusztán azért, mert ő is ki van képezve hasonlóra. Megint más a helyzet akkor, ha nem túl okos célszemélyről van szó, ráadásul „civilről".

József utóbbi illusztrálására elmesélt egy történetet, ami kiválóan érzékelteti, mit is jelent a sötét hírszerzés, még ha nem is kém a célszemély.

1991 nyarán elrabolták egy dúsgazdag szegedi vállalkozó, Farkas Imre tizennyolc éves lányát, Farkas Helgát. Az ügyben rengeteg telefonhívást és levelet kapott a kétségbeesett édesapa. Egy nap különös levelet bontott fel: a kézírás alapján egy nem túl intelligens személy azt állította, ő rabolta el a lányt, és váltságdíjat követelt érte. Kikötötte, hogy a pénzt egy szegedi közvécében helyezzék el. A pénz átadásának helyszínéül megjelölt vécét ezután a rendőrök bekamerázták, majd várták, hogy a célszemély megjelenjen. Ahogy várható volt, fel is bukkant egy negyvenes éveiben járó férfi, de a vécébe érve észrevehette a kamerát, mert nyomban sarkon fordult, és elsietett. A titkosszolgálat figyelői követték, így elég hamar sikerült kideríteni, ki ő, és hol lakik. Ezután Józsefet mint kátést bízták meg azzal, hogy még jobban utánanézzen a férfinak. József kiderítette, hogy a célszemély meglehetősen szerény körülmények között él az édesanyjával. József „szociális munkásként" bejutott a lakásukba, és felvilágosította őket, hogy önkormányzati segélyre lennének jogosultak. Ehhez mindössze egy kérvényt kellene írniuk, és jó volna, ha ezt a férfi írná meg saját kezűleg – javasolta József, „az önkormányzat munkatársa". Fél óra múlva József már a célszemély kézzel írott kérvényével hagyta el a lakást, a kérvény pedig egyenesen ment az írásszakértőhöz. A rendőrök a kátés által összegyűjtött információk alapján tudták: nem a pénzszerzéssel próbálkozó férfi az elkövető.

Amikor József 1987-ben beállt kátésnak, a munkakönyvében (ami akkor kötelező volt) természetesen nem ez a foglalkozás állt, ahogy az állambiztonsági épületeken sem valós funkciójukat nevezték meg. József is egy állami vállalatnál állt alkalmazásban – csak éppen a valóságban nem létező vállalatnál, „papíron" előadóként. Így van ez ma is azoknál, akik hasonló munkát végeznek a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnál, máskülönben könnyen be lehetne azonosítani őket. Egy időben a belvárosban, Tisza István egykori magyar miniszterelnök rezidenciáján működött a kátések központja, persze fedőnéven, de onnan a rendszerváltás-

kor, 1989–1990 környékén ki kellett költözniük. A rendszerváltás pedig elhozta nekik a munkanélküliséget. A kátésok ugyanis addig sorra kiszolgálták az állambiztonság igényeit, függetlenül attól, hogy a kémelhárítás vagy éppen a III/III kérte meg őket egy-egy feladatra. A rendszerváltás az állambiztonságot „befagyasztotta", így a kátésoknak nem volt munkájuk addig, amíg létre nem jöttek az új titkosszolgálatok, és még nem alakult ki, „kit kell figyelni".

– Bejártunk dolgozni a titkos objektumba, de nem mentünk ki terepre. Ez azt jelentette, hogy míg az idősebb kollégák otthon maradtak, mi bementünk, és az üres épületet őriztük – idézte fel József ezt a mindannyiuk számára kilátástalan időszakot. – Aztán amikor átköltöztettek minket egy másik épületbe, a bútorok nélküli üres szobában fociztunk két radiátor között. Még függöny sem volt az ablakon. A szemben lévő házból azt látták, hogy bár már elköltöztek onnan a korábbi lakók, de valakik most betörtek, és fociznak az üres helyiségekben. Huligánnak néztek minket, ki is hívták a rendőröket. Amikor láttuk, hogy kijöttek a rendőrök, a kolléga lement a kapuba, kérdezte a rendőröktől, mit akarnak, aztán elővette a fegyverét és a BM-es igazolványt, és jelezte nekik, hogy lehet elfáradni... – mesélte a lehangoló időszakról József. Ekkoriban történt, hogy a titkos objektumban unatkozó egyik kátés a fegyvere tisztítása közben véletlenül szétlőtte a szobában lévő tévékészüléket.

– A kilencvenes évek elején úgy voltunk vele: jöjjön, aki jönni akar, csináljon, amit csinálni akar, de hagyjanak minket békén – mondta József a külföldi titkosszolgálatok magyarországi megjelenésével kapcsolatban. Ekkoriban rendeződtek át a politikai szövetségek és viszonyok, aminek egyenes következménye volt, hogy új, idegen titkosszolgálatok tűntek fel hazai pályán. József visszaemlékezése szerint ekkoriban a „román vonal" erősödött meg. Az 1989-es romániai forradalom idején és utána is rengeteg erdélyi magyar települt át Magyarországra, köztük bőven akadtak olyanok is, akiket a román titkosszolgálat, a Securitate dobott át mint lehetséges jövőbeli hírszerzőket.

József szerint a román ügynökök arra törekedtek, hogy kormányzati szintre, befolyásos, döntéshozó pozícióba kerüljenek. Ez egyáltalán nem olyan lehetetlen, mint amilyennek hangzik.

– Például átdobtak egy erdélyi mérnököt, aki a zöldhatáron jött át, és azt mondta, hogy a családja Romániában maradt. Esélyünk sem volt utánanézni. Bemutatta a mérnöki diplomáját, mondta, hogy szeretne elhelyezkedni. Az itt lévő román ügynökök segítették, pakolgatták fölfelé, és nagyon rövid idő alatt bekerült az államigazgatásba. A rendszerváltás utáni első kormánypártnak, az MDF-nek pont ez volt az irányvonala, két kézzel kapkodott az erdélyi értelmiségiek után. Elég volt, ha egy messziről jött erdélyi azt mondta Andrásfalvy Bertalannak, az akkori művelődési miniszternek, hogy anno együtt ropták valamilyen erdélyi táncházban. Andrásfalvy a hetvenes évek elejétől járt a táncházmozgalmakat felderíteni Erdélybe, sok-sok emberrel találkozott, egy áttelepült ügynök simán hazudhatta azt, hogy már találkoztak. Ilyen egyszerűen ment ez nekik. Bár a magyar kémelhárításnál érzékelték ennek a veszélyét, de nem sok mindent tudtak ellene tenni.

Azt, hogy mi volt az oka ennek a tehetetlenségnek, egy korábbi hírszerzési vezetőtől tudtam meg. Szerinte a kilencvenes években hiába adtak jelzéseket a titkosszolgálatok a kormányzatnak a román ügynökök aktivitásával kapcsolatban, a politikai döntéshozók egyszerűen nem értették meg: csak azért, mert valaki erdélyi magyar, még közel sem

biztos, hogy nem játszik ellenérdekelt oldalon. A magyar titkosszolgálat ismerte a Securitate működését, és tudta, hogy az erdélyi magyarok soraiba is sikeresen beépültek.

A kátések egyébként nemcsak a célszemélyeknek néztek utána, de ők végezték el a felderítéseket is, mielőtt a titkosszolgálat megtervezhetett egy technikai behatolást, például egy titkos házkutatást vagy egy helyiség bepoloskázását.

– Ilyenkor meg kellett tudnunk, mikor kik vannak otthon, van-e kutya, ki a gazdája. Pontosan le kellett írnunk, hol találhatók a konnektorok, mert a technikusok oda építették be a lehallgatót. A behatoláskor a figyelők a családtagokra álltak rá. El kellett őket csalni. Például ha volt egy nagymama otthon, akkor a nyugdíjbiztosítótól kapott egy idézést, hogy fáradjon be. Persze éppen akkor, amikor a technikai behatolást kellett elvégezni – magyarázta József.

A technikai behatolás már nem a kátések dolga volt, hanem az erre specializálódott kollégáké – akik persze tele vannak sztorikkal a különféle „necces" helyzetekről. A behatolásnál a legfontosabb, hogy ne maradjon nyoma, a tulajdonos ne jöjjön rá, mi történt, amíg távol volt. A profikat azonban nehezebb átverni. Különösképp a legprofibbakat: a követségek dolgozóit. József emlékei szerint a japánok például digitális ajtónyitó-számlálót szereltek fel, aminek a láttán a nyolcvanas években a magyarok széttárták a kezüket, és inkább visszavonulót fújtak. Az indiaiak még a japánoknál is kreatívabbnak bizonyultak: egyszer a magyar technikai behatolók kinyitották az egyik indiai képviselet páncélszekrényét, mire a szekrényből tucatnyi fehér egér rohant szét minden irányba. Esélytelen volt mindet megfogni, márpedig ha akár csak egy is hiányzik belőlük, a képviselet biztonsági tisztje tudni fogja, mi történt.

A technikai behatolás persze nemcsak azért csapatmunka, mert a behatolók már egy felderített objektumba mennek be, hanem azért is, mert a nekik segítő kollégák, akik többnyire a figyelőkből kerülnek ki, többszörös védelmi gyűrűt vonnak az objektum köré. Ilyenkor az összes olyan embert, akinek kulcsa van az adott helyiséghez – legyen az lakás, iroda vagy egyéb –, szoros megfigyelés alá vonja a titkosszolgálat: figyelik minden mozgását, lehallgatják a telefonját. Persze az efféle akciót eleve olyan időpontra tervezik meg, amikor tudják, hogy az érintettek távol lesznek az objektumtól, de mindig előfordulhat valami váratlan helyzet, amikor nincs mit tenni, improvizálni kell. József felidézett egy esetet, amikor egy magyar származású, de Budapesten is lakást bérlő nyugatnémet ügynök a környezetében elterjesztette, hogy néhány nap múlva Bécsbe utazik. A titkosszolgálat tehát alkalmasnak látta az időt arra, hogy behatoljon az ügynök budapesti lakásába. A fehér Mercedesszel közlekedő német férfit szoros figyelés alá vonták, de csak Győr közelében szúrták ki, hogy a kocsiban nem ő ül. Mint később kiderült, a célszemély tudta, hogy az elhárítás rajta van, ezért szándékosan terjesztette el a legendát bécsi utazásáról, majd amikor követni kezdték, az M1-es autópálya egyik lehajtójánál áttért egy mellékútra, autót cserélt, közben egy parókás segítője folytatta az utat a határ felé. Amikor a figyelők rájöttek, hogy baj van, gyorsan leadták a drótot azoknak, akik eközben a lakásába hatoltak be. Gyors döntésre volt szükség. Miután sikerült beazonosítani, milyen autóval és merre jár a célszemély, nem volt mit tenni: egy traktorral az útját állták. A férfi már nem tudta elkerülni a sérülésével járó karambolt. Profiként pontosan tudta, kiknek „köszönhette" a balesetét.

Máskor kevésbé veszélyes, inkább mókás helyzeteket kell megoldani csapatmunkában. A kétezres években történt, hogy az egyik fővárosi piac üzletét, ahol egy külföldi célszemély dolgozott, be kellett technikázni. Miután nagy nehézségek árán felszerelték a rejtett kamerát, az üzlet tulajdonosa mit sem sejtve egy nagy méretű szamovárt helyezett el egy polcon, ami kitakarta a kamerát. Nem volt mit tenni, be kellett küldeni az egyik titkosszolgát, hogy valahogy tüntesse el a szamovárt. A feladatot elvállaló, jó színészi képességekkel megáldott női kolléga besétált az üzletbe, körbenézett, majd összecsapta a kezét a gyönyörű a szamovár láttán, és közölte, hogy megveszi. Az eladó értetlenkedett, mondván, a szamovár nem eladó, csak dísz, de a hölgy annyira beleszeretett, hogy szó szerint bármi áron kellett neki az a szép tárgy. Végül megkapta. Igen ám, de szinte alig lépett ki az üzletből, az eladó egy másik szamovárt tett ugyanoda, így a kamera megint takarásba került. Az orosz teafőzőkért rajongó hölgy nem volt rest, visszament, és addig könyörgött, míg a másik szamovárt is sikerült megvásárolnia. Szerencsére az eladó kifogyott a szamovárokból – harmadszor igencsak gyanús lett volna ugyanazt a legendát felhasználni.

III. FANTOMLÉT

„Egy fiktív személyazonosság megalkotása azonban nem egyszerű mutatvány. Minden apró részletre, körülményre, rokonságra, felmenőkre gondolni kell, hiszen banális apróságok is gyanút kelthetnek. Ha például német vagy osztrák, esetleg olasz nemzetiségű legendát akartak kreálni az illegális magyar hírszerzőnek, akkor a háttértörténetét előkészítő titkosszolgák a temetőket járták itthon és külföldön, olyan sírokat keresve, ahol adott nemzetiségű emberek földi maradványai nyugszanak."

A SZOMSZÉD HÁZ LAKÓI

A MUNKANÉLKÜLI CHARLIE SZEME FELCSILLANT, amikor lakhelyén, a délnyugat-angliai Amesbury egyik parkjában 2018 nyarán megpillantott egy lezárt, celofánba csomagolt dobozt, ami egy parfümösüveget rejtett. A negyvenöt éves, tengődő férfi szerette összegyűjteni azokat az értékes tárgyakat, amelyeket az utcán talált, a bontatlannak tűnő parfümnek pedig különösen örült, mert arra gondolt, odaadja majd ajándékba a nála egy évvel fiatalabb élettársának, Dawnnak. Néhány nap múlva a lakásukban nagy titokzatoskodás közepette át is adta a parfümöt a nőnek. Még előtte a dobozban lévő pumpás adagolót megpróbálta az üvegbe helyezni, s ekkor a benne lévő folyadékból egy kevéske a kezére folyt. A folyadék olajosnak tűnt, Charlie ezért megszagolta az üveget, és csalódottan állapította meg, hogy nincs olyan kellemes illata, mint amilyen a parfümöknek. Gyorsan le is mosta a kezéről. Dawn is szerette volna megszagolni, és ahogy ezt szokás, egy kis folyadékot a csuklójára kent belőle. Néhány perc múlva a nő erős fejfájásra kezdett panaszkodni. Charlie fejfájás-csillapító tablettát keresett a lakásban, de alig negyedóra múlva az élettársa már szinte eszméletlen állapotban volt. A férfi mentőt hívott. Dawnt kórházba szállították, de a mentők azonnal fordulhattak is vissza, mert nem sokkal később Charlie is rosszul lett. A orvosok a pár életéért küzdöttek.

Hosszú napok teltek el, mire Charlie a kórházban magához tért, és szörnyű hírt közöltek vele: Dawn néhány nappal azután, hogy kórházba került, meghalt. A rendőrök kihall-

gatták a férfit, aki tőlük tudta meg, hogy az üveg nem parfümöt, hanem novicsokot tartalmazott. Charlie megdöbbent, hiszen a hírekből már hallott a halálos idegméregről, tele volt vele a sajtó. Néhány hónappal korábban az angliai Salisbury egyik bevásárlóközpontjában, egy étterem előtt ugyanettől a méregtől lett rosszul az akkor hatvanhét éves Szergej Viktorovics Szkripal nyugalmazott orosz katonatiszt és harminchárom éves lánya, Julia Szkripal. A két orosz is kórházba került, de szerencsésebbek voltak, mint Dawn, ők életben maradtak.

Pedig a novicsok a világ egyik leghalálosabb idegmérge – az orosz nyelven újoncot jelentő vegyi anyagot a hetvenes évektől kezdve fejlesztették tudósok a Szovjetunióban mint harmadik generációs vegyi fegyvert. A hidegháború idején olyan méreg előállítása volt a céljuk, amelyet a NATO-erők vegyi felderítői sem képesek kimutatni. A méreg az izmok akaratlan összehúzódását okozza, ez légzés- és szívmegálláshoz, végső soron halálhoz vezet.

Ahhoz, hogy a nyomozók megállapítsák, ki akarhatta Szkripal és lánya halálát, nem kellett messzire menniük. A szálak Moszkvába, a Kremlbe vezettek. Az egykori orosz katonatisztet, aki az FSZB* néven ismert egyik orosz titkosszolgálatnál dolgozott, a kilencvenes években a brit hírszerzés, az MI6 szervezte be – a katona ekkor még az orosz hadseregben szolgált. Szkripal értékes ügynöke lett a briteknek, összesen százezer dollárt fogadott el azért, hogy elárulja az Európában dolgozó fedett orosz ügynökök személyes adatait. 2004-ben azonban lelepleződött, letartóztatták, és hazaárulás miatt elítélték. Hosszú börtönbüntetés várt rá, mígnem 2010 nyarán az Egyesült Államokban történt valami, aminek köszönhetően az orosz áruló elnyerte szabadságát, a széles nyilvánosság előtt pedig feltárult egy olyan titokzatos világ, amiről azt gondoltuk, csak a kémthrillerekben létezik.

Ha el akarunk mélyedni ebben a különös világban, érdemes megismerni olyan, valóságos eseteket, amelyeket már nem tartanak titokban a titkosszolgálatok. Ezekben a történetekben senki és semmi sem az, aminek látszik.

Akárcsak az a parfüm, amire Charlie bukkant a parkban, és amiről a mai napig nem derült ki, vajon hogy került oda.

* * *

Olga érezte, nagy bajban van, amikor családi házukba 2011. október 18-án reggel hat órakor betört a német szövetségi rendőrség taktikai egysége, a híres GSG 9*. A fekete ruhás, felfegyverkezett, csuklyás kommandósok akkora robajjal rontottak a házba, hogy a háziasszony kis híján szívrohamot kapott az ijedségtől. Az ekkor a ház padlásán tartózkodó nőnek még volt annyi lélekjelenléte, hogy speciális laptopjának zsinórját kitépje a konnektorból, így visszavonhatatlanul törölni tudta a készülékről a moszkvai központnak szánt titkos üzeneteket. Fél perc múlva a kommandósok már a padlás betonjára szorították.

A csendes kis német falu lakóit meglepte a kommandós akció. A környéket mindig is békés emberek lakták, a legtöbb ott élő jól ismeri egymást, nem mindennapi a kom-

* FSZB: *Federalnaja Szluzsba Bezopasznosztyi Rosszijszkoj Federacii* – az orosz Szövetségi Biztonsági Szolgálat, a KGB utóda.

* GSG 9: *Grenzschutzgruppe* – Németország terrorelhárító alakulata.

mandósok látványa. Azon az őszi napon azonban Michelbach lakóinak azzal kellett szembesülniük, hogy mégsem ismernek mindenkit, bár ez a legkevésbé sem az ő hibájuk.

Elfogásakor Olga – ha egyáltalán ez az igazi neve – tudta: a játszmának vége, és egy évtizedekig tartó kettős élet lepleződött le. Miközben rátörték az ajtót a kommandósok, egy másik településen Olga férjét is őrizetbe vették a rendőrök. Az ötvenes évei közepén járó férfit több mint hatszáz kilométerrel arrább, a Németország nyugati felében található balingeni lakásában fogták el. Ezt a lakást a közös otthonuktól távol eső, korábbi munkahelye közelében bérelte a férfi; ebben az időben csak bizonyos hétvégeken járt haza abba a házba, ahol az őszi hajnalon felesége arcát a betonpadlónak szorították.

A házaspárt becsületes, szorgos, szimpatikus és barátságos embernek ismerték meg michelbachi szomszédjaik. Olga, hivatalos német okmányai szerint Heidrun Anschlag, és férje, Andreas Anschlag német állampolgárok ránézésre semmiben nem különböztek honfitársaiktól, külsejük alapján tökéletesen beillettek volna átlagos németnek –, csak az az egészen enyhe kelet-európai akcentus árulkodott arról, hogy nem tősgyökeres németek. Ha bárki firtatta is ezt, az Anschlag házaspár nem szégyellte megmagyarázni. Életrajzuk szerint Heidrun és Andreas 1990-ben, Ausztriában házasodott össze, mindketten német származásúak, de nem az anyaföldön születtek. Elmondása szerint Andreas 1959-ben Argentínában született Csehszlovákiából kivándorolt szülők gyermekeként, míg felesége a perui Limában 1965-ben, szülei pedig a Német Demokratikus Köztársaságból vándoroltak ki. E vegyes etnikai háttér magyarázta a szláv akcentust.

A valóságban azonban sem Andreas, sem Heidrun nem született Dél-Amerikában, és egyáltalán nem voltak osztrák felmenőik. Kettős életük előtt mindketten a Szovjetunióban éltek, ott is születtek szovjet szülőktől, és minden, amit az előéletükről és a származásukról állítottak, hazugság volt. Az, hogy a német házaspár valójában orosz, leginkább az ekkor már nagykorú lányukat, Mariát lepte meg az elfogásukkor. A Németországban született, de osztrák állampolgárságú szülei miatt szintén osztrák lányuk mindvégig abban a tudatban élt, hogy ő és a szülei osztrákok. A valóságban azonban látszólag unalmas életet élő szülei olyan orosz alvó ügynökök, azaz MÉLYFEDÉSBEN DOLGOZÓ KÉM-ek voltak, akiket a titkosszolgálati szakzsargonban ILLEGÁLIS HÍRSZERZŐnek neveznek. Szemben a diplomatafedésben, hivatalos kiküldetésben és legális főállásban tevékenykedő kémekkel, az illegális hírszerzők elvegyülnek egy adott ország társadalmában, teljes homály övezi valódi kilétüket, környezetük általában még csak nem is sejti származásukat – ezek az emberek egy merőben új életet kezdenek a célországban egy minden részletében kidolgozott fedősztorival. Az alvó ügynök kifejezésben – amely az angol *sleeping agent* átvétele – épp arra utal az „alvó" szó, hogy az ilyen hírszerzőknek hosszú évekig „csupán" az a feladatuk, hogy asszimilálódjanak a társadalomba, ahová be kell épülniük, maradjanak észrevétlenek, és ha ez már tökéletesen megvalósult, akkor „ébredhetnek fel", és kezdhetnek aktív munkába – onnantól kezdve pedig még körültekintőbbnek kell lenniük. Az illegális kémek olyan színészek, akik sosem tehetik le szerepüket, és egyetlen apró baki a mindennapok színpadán végzetes lehet.

Miután a német rendőrség lecsapott rájuk, egy szót sem szóltak, ezért a mai napig nem tudni, mi lehet a valódi ne-

vük. Csupán a keresztnevüket árulták el, de egyáltalán nem biztos, hogy tényleg Olgának és Szásának hívták őket, amíg nem alakultak át Anschlag házaspárrá. Nemcsak az igazi nevük, de múltjuk feltárása is nehézséget okozott a német kémelhárításnak, mert „Olga" és „Szása" már régóta éltek Németországban. Annyit sikerült kideríteni a múltjukról, hogy még a hidegháború idején, a nyolcvanas években képezték ki őket az egykori Szovjetunióban, kifejezetten abból a célból, hogy illegális hírszerzőként dolgozzanak Nyugaton. A kiképzésük valamikor 1975 és 1977 között kezdődött, a szovjet KGB külföldi hírszerzésre szakosodott igazgatósága „Tina" és „Pit" fedőnéven tartotta őket nyilván. Azt nem tudni, hány évet vett igénybe az oktatásuk, de akkoriban az orosz illegális hírszerzők képzésére hat–tíz évet is áldoztak a Szovjetunióban. Nem véletlenül: a hidegháború idején az illegális hírszerzők valóban veszélyes küldetésre vállalkoztak. Ha ugyanis egy diplomáciai fedésben dolgozó kém bukott le valahol, őt diplomáciai mentessége megóvta a börtöntől, de ha egy illegális kémet kaptak el, akkor semmilyen védelem nem illette meg. Ezért aztán az illegális hírszerzőket nemcsak arra kellett kiképezni, hogy tökéletesen és zökkenőmentesen beilleszkedjenek a célország társadalmába, hanem a hagyományos hírszerzői képességeken – például az álcázáson – túl az önvédelmet is magas szinten el kellett sajátítaniuk: egyebek mellett a lövészetet és az általános harci tudást.

Évekig tartó felkészítésük során Olgának és Szásának maximálisan meg kellett ismerniük új, fiktív személyiségüket, amelyet a központban felépítettek nekik, és amely későbbi életük alapjául szolgált: kitalált eredettörténetük minden apró részletét úgy kellett fújniuk, hogy egy esetleges vallatás esetén se essenek ki a szerepükből. Így már

a kiképzésük alatt elkészülhettek azok a hamis okmányok, amelyek segítségével a szovjetek hitelesíteni tudták a kreált identitásokat. A német kémelhárítás meg is találta az erről árulkodó első nyomot: 1984-ben két osztrák anyakönyvvezető – egymástól függetlenül – két útlevelet állított ki. Egyet Andreas Anschlagnak, aki 1959. december 6-án született az argentínai Valentín Alsinában; egyet Heidrun Freudnak, aki 1965. december 4-én született a perui Limában. Az egyik anyakönyvvezetőről biztosan kijelenthető, hogy korrupt volt, a másik feltehetően csak naiv. A nyilvántartásba vételben mindenesetre egy olyan korrupt osztrák ügyvéd segédkezett, aki a KGB-nek dolgozott. Ekkoriban még Olga és Szása is a Szovjetunióban tartózkodtak, és javában zajlott a kiképzésük.

Rövid mexikói kitérő után Andreas Anschlag 1988 júniusában osztrák útlevéllel belépett Németországba. A nyilvántartási hivatalban egy mexikóvárosi címet jelölt meg utolsó tartózkodási helyeként. A férfi Németországban tartózkodási engedélyt kapott, majd Aachenben bérelt ki egy lakást. Két évvel később követte őt felesége, aki Heidrun Freudnak nevezte magát, és állítólag Peruban született.

A nő Andreasszal 1990 szeptemberében Ausztriába utazott, ahol összeházasodtak – ennek révén Heidrun is osztrák állampolgársághoz jutott. Új lakhelyükön szorgalmasan alakítottak ki ismeretségeket, barátságokat, mert ez kulcsfontosságú volt beolvadásuk szempontjából. Újdonsült barátaiknak lelkesen mesélték a részleteket elképesztően romantikus esküvőjükről. A sztorijuk szerint már régóta ismerték egymást, amikor összeházasodtak. Akcentusuk sem lepett meg senkit, hiszen mindkettőjükről úgy tudták az ismerőseik, hogy Dél-Amerikából érkeztek, ott nőttek fel; s hogy ez az akcentus szláv, a hétköznapi embereknek a leg-

kevésbé sem tűnt fel. Ha Andreast Argentínáról kérdezték, egymás után idézte fel történeteit a gyerekkoráról, ahogy felesége is Peruról. Persze mindez kitaláció volt, de rendkívül hitelesen adták elő, hiszen valóban jártak fiktív szülőhazájukban, és ott-tartózkodásuk alatt alaposan meg kellett ismerniük gyermekkoruk helyszíneit is.

Az esküvő után mindketten visszatértek Németországba. Az ekkor a harmincas évei elején járó Andreas az aacheni Műszaki Egyetemen megkezdte gépészmérnöki tanulmányait, míg felesége egy lánygyermeket hozott a világra. A gyerekvállalás természetesen nem volt „kötelezően" teljesítendő feladat az illegális kémként tevékenykedő házaspár részére, de minden olyan természetes életesemény, amely erősítette fedősztorijukat, hasznos volt számukra is és megbízóiknak is. Persze nem kizárt a teljesen valóságos érzelmi kötődés, sőt: egy efféle küldetésnél muszáj is valamiképp működnie a „kémiának".

Szomszédjaik, barátaik és Andreas egykori diáktársai szemében kifejezetten rokonszenves fiatal pár voltak ők ketten, mindkettőjüket igen melegszívű, kiegyensúlyozott embernek írták le évtizedekkel később. Pedig a kilencvenes évek elején, a Szovjetunió felbomlása után nem éltek stresszmentes életet azok az illegális hírszerzők, akiket még a hidegháború idején „dobtak át" Nyugatra. A kommunista Szovjetunió épphogy szétesett, a korabeli titkosszolgálatokon belül is átrendeződtek az erőviszonyok, így az illegálisok teljes bizonytalanságban éltek. Az Anschlag házaspár is csak akkor nyugodhatott meg, amikor a KGB megszűnése után megalakult az orosz SZVR*, és tisztázódtak az új feladatok.

* SZVR: *Szluzsba Vnyesnyej Razvedki* – Külső Hírszerző Szolgálat.

Andreas állandó hallgatója lett az Aacheni Egyetemnek, igaz, csak hosszú idő után, 1998-ban szerezte meg mérnöki diplomáját. Friss diplomásként egy német autóipari beszállító cégnél kezdte meg a munkát, nem is akárhogyan: dél-amerikai kötődése miatt a társaság a brazíliai, mexikói és szlovákiai gyártóüzemek irányítását bízta rá. Emellett ő felügyelte a vállalat telephelyeit az Egyesült Államokban és Spanyolországban. A munkájával járó sok utazás teljes mértékben megfelelt titkos moszkvai munkaadója kívánságainak. Az minden bizonnyal tudatos döntés volt, hogy Andreas ne egy hadiipari vállalatnál helyezkedjen el, mert akkor alaposabban megvizsgálták volna a múltját, és ez esetben jó eséllyel gyanúba kerül.

Az Anschlag család 1998 nyarán a Bonn melletti Meckenheimbe költözött, ahol kibéreltek egy lakást. Abban az időben az összes szövetségi minisztérium, beleértve a kormányt is, alig húsz kilométerre működött ettől a lakástól, de az orosz nagykövetség székhelye is a közelben volt. A házaspár egy Bonn környékét ábrázoló térképen több olyan helyszínt jelölt meg feltehetően a moszkvai központ instrukciói alapján, ahol magányos fák, fakeresztek, kövek, földbe vájt lyukak éktelenkedtek. Csupa olyan helyet mutatott a térkép, ahol „konténereket" lehetett konspiratív módon elrejteni. Ezeket az átadási pontokat a bonni orosz nagykövetség alkalmazottai ürítették. Azok a követségi dolgozók, akik Anschlagékkal ellentétben diplomáciai fedésben dolgoztak az SZVR-nek. Jellemző, hogy a mélyfedésben és a diplomáciai fedésben lévő hírszerzők nem ismerik egymást, de ez nem jelenti azt, hogy ne dolgoznának ismeretlenül is össze. Ez esetben a diplomáciai fedésben lévő hírszerző legfeljebb csak azt tudta, hogy el kell mennie egy adott helyre felvenni vagy letenni egy csomagot, de azzal

már ő sem volt tisztában, ki hagyta azt ott, vagy ki megy érte.

A moszkvai központ kódolt rövidhullámon kommunikált a két illegális hírszerzővel, a rádiójeleket az orosz főváros környékéről továbbították. A házaspár rádiója nagyjából kétszáz kilométeres körben volt fogható a német–francia határon, abban a körben, ahol a pár ekkor éppen lakott. Heidrun Anschlag minden kedden, pontban reggel hat órakor dekódert csatlakoztatott egy rövidhullámú vevőkészülékhez és a számítógépéhez, hogy vegye a Moszkvából érkező utasításokat.

Az ezredforduló környékén Anschlagékat modernebb kommunikációs eszközökkel látták el, többek közt egy kis méretű műholdas rádiórendszerrel. Az ezen keresztül küldött üzeneteket egy Parabola nevű szoftver segítségével titkosították. Nem sokkal a lelepleződésük előtt már a YouTube-on keresztül is fogadtak és továbbítottak titkos üzeneteket. A kódolt üzenetet „Alpenkuh1" (Alpesitehén1) felhasználónév alatt kommentelték bizonyos YouTube-videók alá, majd ugyanabban a kommentfolyamban a moszkvai központ „Cristianofootballer" felhasználónéven válaszolt, szintén kódolt üzenet formájában.

2002-ben az Anschlag család ismét költözködésbe fogott. Ezúttal Landauba, a francia határ közelébe tették át székhelyüket. A férj céget váltott, de hű maradt az autóiparhoz. Életük minden egyes fontosabb mozzanatát, így ezt is egyeztették a moszkvai központtal. Az oroszoknak jól jött ugyan, hogy az autóipari munkái miatt Andreas esetleg tudományos és műszaki információkhoz is hozzáférhetett, de jellemzően ebben az időben sem az ipari kémkedésre fókuszált az orosz hírszerzés. A munkahelyváltással Andreasnak ezúttal külföldre is sokat kellett utaznia: a Cseh

Köztársaságba, Spanyolországba, az Egyesült Államokba, Portugáliába és Brazíliába. Ő felügyelte a DaimlerChrysler, a General Motors, a BMW és a Volkswagen projektjeit. Kifejezetten megbízható, barátságos munkatársnak ismerték kollégái és a főnöke, soha egyetlen rossz szót nem lehetett hallani róla.

Azt nem tudni, hogy 2008 előtt milyen sikeres beszervezéseket hajtott végre a házaspár, és így milyen titkokhoz fért hozzá. Azt viszont igen, hogy 2009-ben kapcsolatba kerültek egy holland diplomatával, akit Raymond Valentino Poeteray-nak hívtak, és Hollandiában, az ottani külügyminisztérium konzuli osztályán dolgozott. Ő volt a tökéletes ügynökjelölt: a holland külügyminisztérium hatvanegy éves, középszintű konzuli tisztviselője, szerény, hatékony, kollégái által kedvelt munkaerő, a szürke köztisztviselő archetípusa. A szerencsejáték-függőségben szenvedő, nős, kétgyermekes Poeteray más szempontból is ideális informátornak tűnt, hiszen Anschlagék tudták, a hollandnak pénzre van szüksége. Poeteray úszott az adósságokban, a felesége súlyos betegséggel küszködött, ezért egy pillanatig sem habozott, amikor a német házaspár megkörnyékezte őt, és pénzt ajánlott számára, ha titkos dokumentumokat ad át nekik. Anschlagék két éven keresztül kaptak különféle anyagokat Poeteray-tól, aki a külügyben hozzáfért a bizalmas iratokhoz. Ezekért nagyjából nyolcvanezer eurót fizettek ki neki. A holland diplomata értékes információkat adott át egyebek mellett a NATO-ról, az EU kül- és biztonságpolitikájáról, a líbiai polgárháborúról, ahogy arról is, mit terveznek a nyugati államok Koszovóban. Emellett saját elemzéseket készített Anschlagéknak, és bizalmas információkat közölt legalább két kollégájáról, akiket ezzel az SZVR potenciális célpontjává tett. Andreas havonta egyszer titokban találkozott a hol-

land ügynökkel, és hogy michelbachi szomszédjaik ne fogjanak gyanút a rendszeres, havi egy-két napos elutazásai miatt, munkahelyet váltott. Ez a fajta fokozott óvatosság egyébként az orosz mesterkémek* jellemzője. Andreas a lakóhelyétől több száz kilométerre vállalt munkát, miközben felesége háztartásbeliként tevékenykedett. A férfi húsz-harminc alkalommal találkozott holland ügynökével, leginkább Amszterdamban, Hágában, de előfordult, hogy a holland–német határvidéken bonyolították le a találkozókat. Az oroszországi központban mindeközben azon törték a fejüket, hogyan lehetne felgyorsítani Poeteray szakmai előmenetelét, és minél hamarabb elhelyezni őt a holland külügyminisztérium NATO-osztályán.

Moszkva elégedetten nyugtázta az Anschlag házaspár munkáját. Nemcsak azért, mert értékes információkhoz jutottak, hanem azért is, mert Andreas gyönyörűen építkezett politikai vonalon is: gyakran megfordult a Konrad Adenauer Alapítvány, a Friedrich Naumann Alapítvány és a Clausewitz Társaság nyilvános előadásain is, főleg az említett szervezetek EU-s és NATO-s témakörökben megtartott rendezvényein, ahol magas rangú német tisztviselőkkel kereste a kapcsolatot. Tippkutatást végzett. Néhány tisztviselőt, akit ezeken a rendezvényeken ismert meg, a moszkvai központ figyelmébe is ajánlott, de azt, hogy az SZVR-nek sikerült-e bárkit is beszerveznie az általa javasolt emberek közül, homály fedi. Nem kis német halakat kínált fel tálcán: a Katonai Elhárító Szolgálat egykori dandártábornoki rangú vezetőjét, a védelmi minisztérium kormányigazgatóját, a Szövetségi Fegyveres Erők Igazgatóságának nyugalmazott kormányigazgatóját, valamint a Szövetségi Polgári Védelmi és Katasztrófavédelmi Hivatal létrehozásában közreműködő egyik vezető tisztviselőt.

* A szót csak a köznyelv használja a különösen felkészült, rutinos hírszerzőkre.

A házaspár mesterien álcázta magát. Amikor például 2010 őszén Michelbachba költöztek, meghívták vendégségbe a környéken élő szomszédokat. A partin Andreas, a házigazda rövid köszöntőt mondott a jelenlévőknek, és nem felejtette el megemlíteni, miért van akcentusa: Argentínában született és Mexikóban nőtt fel – mesélte. A meghívottak később határozottan visszaemlékeztek ünnepélyes kijelentésére: „Először a feleségem tette lehetővé, hogy tanulhassak, most én teszem lehetővé, hogy ő tanulhasson" – közölte büszkén Andreas. Heidrun Anschlag ekkor a Hageni Nyílt Egyetemen hallgatott politológiát – mint azt később a szomszédok is megerősítették –, emellett a háztartásbeli nők nyugodt életét élte. Szép időben kint üldögélt a kertben egy nyugágyon, ölében a laptopjával, maga mellett egy halom könyvvel.

A házaspár nem költekezett látványosan. Néha-néha belefért egy-egy drágább étterem, de nem ez jellemezte őket, inkább a spórolás. Moszkvából is kaptak fizetést, de ügyelniük kellett arra, hogy a többletpénz ne látsszon meg az életmódjukon. Az SZVR Andreas Anschlagnak havi négyezer-háromszáz eurós ügynöki fizetést, feleségének négyezer eurót fizetett. Vagyis az orosz pár évente nagyjából százezer euróhoz jutott hozzá, természetesen adómentesen. Ehhez jött még a családfő rendes munkájából származó bére is.

Noha Andreas egy idő után – amikor távolabbi munkahelye közelében bérelt lakást – csak bizonyos hétvégenként tartózkodott michelbachi kertes házukban, ezekben az időszakokban is igyekeztek jó kapcsolatot ápolni a szomszé-

dokkal. A környékükön lakó emberek csak a pár letartóztatása után döbbentek rá: csakugyan volt néhány gyanús dolog e körül a két kedves ember körül. Például amikor a család nyaralni ment, nem bízták a ház kulcsait a szomszédokra, csak a postaládáét, pedig errefelé ez bevett szokás volt. Ha távollétükben bármi történt volna az ingatlannal, jól jöhetett volna valamelyik szomszéd segítsége.

Hosszú ideig úgy tűnt, minden tökéletes. A mélyfedésben dolgozó hírszerzők ekkor már két évtizede kémkedtek észrevétlenül. Ám 2011 augusztusának elején a német kémelhárítás egyre több olyan jelzést kapott Angliából, Franciaországból és Spanyolországból, amelyek alapján tudni lehetett, hogy orosz illegális hírszerzők tevékenykednek Németországban. Nincs ebben semmi furcsa, hogy külföldi társszolgálatok jelezték a gyanút a németeknek, mivel az orosz pár rendszeresen külföldön találkozott ügynökeivel. Ráadásul az amerikai hírszerzésnek sikerült feltörnie egy, a németországi Marburg városa és Moszkva között létrejött üzenetváltást. Michelbach, ahol Anschlagék laktak, Marburg külvárosának számít. Ez a nyom vezetett el az átlagosnak tűnő házaspárig, a németek ekkor kezdték megfigyelni őket – lehallgatták a telefonjaikat, átnézték a bankszámláikat. A titkos megfigyelésről azonban valahogyan a moszkvai központ is tudomást szerezhetett, legalábbis erre utal, hogy augusztus 21-én, amikor a házaspár Szerbiában egy Leonyid fedőnevű kapcsolattartójával találkozott, az orosz figyelmeztette őket a veszélyre. Leonyid már ekkor vázolta Anschlagék jövőbeni karrierjét: a terv szerint visszahívták volna őket Moszkvába, ezt követően az illegális hírszerzők képzését bízták volna rájuk. Leonyid ezen a találkozón egy lehallgatásbiztos telefonkészüléket adott át nekik, és megbeszélte velük, hogy – miután hazatérve megsemmisítik az

ellenük szóló bizonyítékokat – Szása és Olga Rost fedőnéven jelentkezzenek a bonni orosz konzulátuson. Leonyid azt kérte tőlük, hogy a speciális laptopot, a kémkedésre használt rádiót és műholdas készüléket tegyék tönkre, az azokon található adatokat töröljék, és dobják az összes eszközt valahol mély vízbe. Ha erre nincs lehetőségük, akkor egymástól távol eső helyekre rejtsék el a készülékeket.

Anschlagékat szíven ütötte, hogy vissza kell térniük Moszkvába. Különösen aggasztotta őket, hogy közös titkukról a már Németországban született, időközben nagykorúvá cseperedett lányuk nem tudott semmit. A szerbiai találkozó után Rómába utaztak egy romantikus hétvégére, valójában egy újabb konspiratív találkozóra. Az olasz fővárosban egy másik orosz összekötővel tartottak megbeszélést, akitől megtudták: előléptetik őket. Moszkva így akarta kárpótolni a házaspárt, hiszen egy jól felépített életet kellett egyik pillanatról a másikra otthagyniuk – ez lelkileg nagy trauma. Az Anschlagékhoz hasonló, mélyfedésben dolgozó ügynökök gyakorlatilag az egész életüket feláldozzák a „szent cél" érdekében, miközben a paranoia is óhatatlanul napjaik részévé válik.

Az orosz pár is gyanakvással figyelte a környezetét. Andreas az autóban folyamatosan ellenőrizte, nem követi-e valaki. A felesége aggódott, mert a bezacskózott szemét eltűnt a kertből, de még azon is elgondolkodott, vajon a vakondtúrások valódiak-e. Pedig a német kémelhárítás nem állított rájuk figyelőket: a németek tudták, hogy a házaspár profi, kiszúrnák a megfigyelésüket vagy azt, ha a környezetükben kérdezősködnének, ezért a telefonlehallgatásokból és más apróbb mozzanatokból próbálták kikövetkeztetni, mire készülnek. Így is akadtak bőven árulkodó jelek: a házaspár hajóutak iránt kezdett érdeklődni, visszavitték a könyvtár-

ból kikölcsönzött könyveiket, lemondták az újság-előfizetéseiket, és többször beszélgettek telefonon arról, mennyire aggódnak a lányukért.

A moszkvai központban nem sejtették, hogy a németek milyen közel járnak Anschlagékhoz, ezért nem a gyors kimenekítést választották, hanem egy lassabb, rendezett visszavonulást – ezzel a németek malmára hajtva a vizet.

Moszkva úgy kalkulált, hogy elég ideje van az illegális hírszerzők hazahívására, de ezúttal elszámították magukat. Andreas felmondott a munkahelyén, a családi házuk bérleti díját sem hosszabbították meg. A férfi a főnökeinek azzal indokolta a felmondást, hogy házassága megromlott, mert a munkája miatt csak hétvégenként találkozhat a feleségével.

A kémelhárítás időzítése tökéletes volt, a rendőrség kommandósai az utolsó pillanatban fogták el őket: Olgát közös házukban, férjét Balingenben. Letartóztatásuk után a német Szövetségi Bűnügyi Hivatal vette át a nyomozást a kémelhárítástól. Letartóztatásuk nemcsak barátaikat, szomszédjaikat döbbentette meg, de még saját lányukat is, aki ekkor szembesült azzal, hogy a szülei nem azok, akiknek egész életében hitte őket, hanem idegenek. Oroszok.

Olgát és Szászát – ahogy a német lapokban nevezték őket – külön börtönbe szállították, hogy még véletlenül se kommunikálhassanak egymással. A német kémelhárítás kapcsolatba lépett az osztrák, holland, venezuelai, mexikói partnerszolgálatokkal, de tíz másik állammal, köztük Magyarországgal is felvették a kapcsolatot, hogy minél alaposabban feltárhassák az orosz kémek múltját és tevékenységeit. Dokumentumokat, számítógépeket, de még egy egyszer használatos iPadet is lefoglaltak a nyomozók, így többé-kevésbé sikerült dekódolni a korábban már lehallgatott rádióüzeneteket, feltárni a konspiratív találkozókat, bonyolult pénzátutalásokat. Ekkor derült fény arra is, hogy a látszólag átlagos életet élő házaspár legalább hétszázezer euró vagyonra tett szert működése során. Igaz, a pénz nagy részét oroszországi bankokban helyezték el, azzal a feltétellel, hogy hazatérésük után szabadon rendelkezhetnek majd vele. A német állam azonban úgy ítélte meg, hogy a pénz illegálisan szerzett ügynökbér, amit az ország nem adózott bevételként tart nyilván, ezért félmillió euró követeléssel éltek Anschlagék felé. A házkutatás során egyébként a rendőrök harmincháromezer svájci frankot és egyéb, összesen harmincötezer euró értékű valutát találtak különböző rejtekhelyeken. A házaspárnak mégsem kellett aggódnia, mivel a moszkvai központban már korábban jelezték nekik, hogy ha elkobozzák is a vagyonuk egy részét, a több százezer eurót a hazatérésük után megkapják.

Az orosz hírszerzés a Frankfurt am Main-i konzuli képviselet két alkalmazottján keresztül jutott el bebörtönzött kémeihez, akik időközben orosz állampolgárként azonosították magukat. Azt állították, valódi nevük „Szása Rost" és „Olga Rost", de az ügyészség nem hitt nekik. Joggal: a „Rost" valójában egy jelszó volt a vészhelyzetre, a tervezett evakuálásra, amelyben a bonni orosz konzulátus is részt vett. A kihallgatásokon Andreas Anschlag kezdetben megpróbált ártatlannak tűnő magyarázatot adni a nyomozók vádjaira, függetlenül azok súlyosságától. Ám amikor a férfi rádöbbent, hogy a németek túl sok mindent tudnak, élt a jogával, és megtagadta a vallomástételt. Kevésbé volt fegyelmezett a feleség, aki az elfogásakor sokkot kapott, röviddel utána pedig beismerte, hogy valóban titkos üzeneteket fogadott és továbbított. De a nő a férjére kente az egész ügyet, mondván, Szása intézett mindent, ő csak a technikai műveletekben segédkezett. A rövid vallomás után Olga is hallgatásba

burkolózott; nem mentek vele sokra a rendőrök. Anschlagék valószínűleg előre megbeszélték, hogy Olga a férjére vall: így csak egyikük bukik.

A házaspár büntetőpere minden szempontból rendkívüli volt, hiszen már az első tárgyaláskor nyilvánvalóvá vált, hogy a vádlottak, akik nem akarták elárulni valódi nevüket, álnéven állnak a bíróság előtt.

Néhány hónappal letartóztatásuk után, 2012. március 24-én az általuk beszervezett holland diplomata, az akkor hatvanegy éves Raymond Poeteray csuklóján is kattant a bilincs: a német nyomozók a lefoglalt bizonyítékok elemzése alapján jutottak a nyomára. Poeteray-t az amszterdami Schiphol repülőtéren vették őrizetbe, éppen Bangkokba készült. A bőröndjében talált szemüvegtokokba rejtett pendrive-okon a holland külügyminisztérium bizalmas adatait tárolta – nagy valószínűséggel Thaiföldön akarta azokat értékesíteni. Ha nincs az Anschlag-nyomozás, Poeteray minden bizonnyal képbe sem kerül. A diplomata ugyanis nem dolgozott magas pozícióban a holland külügyminisztériumban, így az sem tűnt fel a holland kémelhárításnak, amikor az eladósodott, elszegényedett férfi anyagi helyzete jobbra fordult.

Amikor a holland diplomatát elfogták, Angela Merkel német kancellár és Vlagyimir Putyin orosz elnök stábja között már szigorúan titkos tárgyalások folytak arról, hogyan lehetne mindkét állam számára előnyösen lezárni ezt az ügyet. A gyakorlatban ez kémcserét jelentett: a németek átadják Olgát és Szászát, cserébe Moszkva olyan orosz állampolgárságú hírszerzőket küld haza, akik Németországnak kémkedtek, de a házaspárhoz hasonlóan lebuktak. Berlin két ügynökét kérte volna a házaspárért cserébe. Egyik Valerij

Mihajlov, az orosz FSZB egykori ezredese, aki egy szibériai büntetőtáborban töltötte büntetését. Igaz, Mihajlov nem a németeknek, hanem az amerikaiaknak kémkedett, ezért ítélték el tizennyolc évre. A másik ügynök, akit Berlin ki akart szabadítani, Andrej Dumenkov – ő valóban a németeknek akart átadni rakétafejlesztési adatokat, de 2006-ban lelepleződött. Berlin tisztában volt azzal, hogy egy kémcsere esetén minden egyes börtönben töltött nappal kevesebbet ér az orosz házaspár egy alkuban. Hiszen ha már egyszer börtönbe kerültek, az oroszok joggal mondhatják: minek adjunk értük értékes „csereembert", ha úgyis megbüntettétek a mieinket.

A kémcseréről szóló titkos tárgyalások ellenére úgy tűnt, Moszkvát látszólag hidegen hagyja Olga és Szása sorsa, a titkos tárgyalásokon csak húzták az időt. A tárgyalások után a német fél hónapokig várt az orosz ajánlatra. A németek gyors döntést sürgettek, végül ultimátumot szabtak a Kremlnek. Megüzenték: amint a szövetségi főügyész vádat emel a házaspár ellen, a német kormánynak nincs több mozgástere, akkor már túl késő az üzletet megkötni. Hiába sürgették az alkut, nem történt semmi, az ügyészség vádat emelt. Az ügynökcserének lőttek. Moszkva jó okkal „vacakolt", és hamarosan egyre többen értették, miért...

A közel száznegyven oldalas vádiratban történelmi jelentőségű ügynökthriller rajzolódott ki: a berlini fal leomlása és a hidegháború vége óta nem játszódott le ilyen súlyos kémügy Németországban. A házaspár férfi tagját az akkor hetvenhárom éves Horst-Dieter Pötschke védte. A jogász gyakorlott ügyvédnek számított kémügyekben, hiszen már a hetvenes–nyolcvanas években tucatnyi Stasi- és KGB-ügynököt képviselt, köztük a híres kancellári kémet, Günter

Guillaume-ot* is. „Nem csak hogy majdnem huszonöt évig egy idegen országban kellett élnie, emellett hamis néven házasodott, és hamis néven született gyermeke. Ez szörnyű" – mentegette a német sajtónak ügyfelét, „Sasha Rostot" Pötschke, aki állítólag személyesen is részt vett a lehetséges kémcseréről szóló titkos tárgyalásokon.

Persze Berlinben sem ostobák ültek, tudták, mire megy ki az oroszok időhúzása. Moszkva érdekében állt minél több részletet megismerni abból, hogy a német kémelhárítás hogyan jutott az orosz illegális hírszerzők nyomára, ezek az adalékok viszont csak a részben nyilvános bírósági tárgyaláson derülhettek ki. Az így szerzett információkból a moszkvai hírszerzés ügyesen tájékozódhatott, mit tudnak a németek az SZVR-ről, rendelkeznek-e adatokkal más alvó ügynökökről, milyen technikákat alkalmazott a kémelhárítás a felderítés során... A Moszkva számára hasznos időhúzásnak viszont a saját sorsa foglyává vált Olga és Szása a legkevésbé sem örült; a férfi az egyik tárgyaláson például azon dühöngött, milyen silány a börtönkoszt. „Egy szarfészek. Németország szégyene" – fakadt ki a börtönre. Persze mindez akár színjáték is lehetett a részéről, aminek célja a német igazságszolgáltatás becsmérlése volt. Olga könnyei viszont őszintének tűntek azokban a pillanatokban, amikor a tárgyaláson a kémkedéseikről mit sem sejtő lányuk került szóba. Maria ekkor értette meg, miért nőtt fel úgy, hogy

* A Berlinben született Günter Guillaume (1927–1995) az NDK titkosszolgálata, a Stasi hírszerzőtisztje volt. A bonni Szövetségi Kancellári Hivatalban (Bundeskanzleramt) kémkedett. Róla nevezték el a Guillaume-affért, Nyugat-Németország történelmének leghíresebb kémügyét. 1972-től Willy Brandt kancellár személyes referense volt. Brandt többek között a kémügy következményei miatt lépett vissza.

nem ismerte egyik rokonukat sem, nem voltak nagyszülei, unokatestvére. Amikor a tárgyalás második napján felolvasták Maria születési anyakönyvi kivonatát, Olga nem tudta tartani magát, sírva fakadt. De férje is hasonlóan aggódott a lányukért – amikor a karlsruhei szövetségi ügyészség kihallgatta, csak annyit mondott: az egyetlen dolog, ami számára fontos, hogy a lánya ne törjön össze a letartóztatásuk miatt.

A német ügyészség tudta, az Anschlag házaspár elleni nyomozással csak a jéghegy csúcsát karcolta meg, de így sem lehettek elégedetlenek: sikerült bizonyítaniuk, hogy 2008 és 2011 között Olga és Szása titkos NATO-s és EU-s dokumentumokhoz jutott hozzá a holland diplomatától, az így megszerzett anyagokat pedig titkos konténerekben vették át tőlük a bonni orosz követségen diplomatafedésben dolgozó hírszerzők. Csupán három év alatt a házaspár bizonyítottan több mint ötszáz dokumentumot és feljegyzést szerzett meg és továbbított Moszkvába.

„A mi ügyünk nem az árulásról szól. Andreas Anschlag idealista indíttatásból szolgálta a békét" – ezzel védekezett a házaspár férfi tagjának német védőügyvédje, Horst-Dieter Pötschke. Ügyfelét egyfajta úri csalónak írta le, aki a hazájához való hűségből vállalta magára azt a „súlyos áldozatot", hogy évtizedeken át hamis személyazonossággal éljen külföldön. És ez bizonyos szempontból igaz is...

Míg szülei alig várták, hogy szabaduljanak, lányuk, Maria nem akarta elhagyni Németországot, ahol a barátai éltek. Az ítéletet 2013. július 2-án hirdették ki: a férfit hat és fél, a nőt öt és fél év szabadságvesztésre ítélték. Mondhatni, olcsón megúszták: a hidegháború idején ennek a duplája is lehetett volna a büntetésük. Végül nem sok időt töltöttek börtönben. Olgát 2014-ben, férjét 2015-ben szabadon en-

gedték, egyúttal kitoloncolták Németországból, és visszatérhettek igazi hazájukba, Oroszországba. Szinte biztos, hogy cserébe Moszkva is elengedett olyan embereket, akik korábban a Nyugatnak kémkedtek. Valamiféle kémcsere tehát hallgatólagosan, a színfalak mögött biztosan megvalósult. Az Anschlag házaspár lánya állítólag Európában maradhatott, és megtarthatta osztrák állampolgárságát.

Bár az orosz páros előbb-utóbb lebukott volna, lelepleződésükben szerepet játszott, hogy 2011 őszén olyan lépéseket tettek, amelyek tervezett kivonulásról árulkodnak. Moszkva valószínűleg nem egy konkrét tipp alapján jutott arra a következtetésre, hogy a Németországban oly sikeres illegális hírszerzőpárosuk veszélyben van. Minden bizonnyal egy másik, az Egyesült Államokban zajló amerikai kémelhárítási művelet végkimenetele miatt gondolták úgy: jobb, ha világszerte aktív illegális kémeiket biztonságban tudják. Bő egy évvel az Anschlag házaspár elfogása előtt, 2010 nyarán ugyanis tíz illegális orosz kémet kapcsolt le az Egyesült Államokban az FBI. Egy egész hálózatot számoltak fel, bár ez nem ment könnyen, egy évtizedig tartó kémelhárítási munka előzte meg.

Arról, hogy az Egyesült Államokban egy illegális orosz kémekből álló, kiterjedt hálózat működik, az ezredforduló környéken értesült az FBI – az orosz titkosszolgálat egyik árulójától, Alekszandr Potyejevtől, aki az illegális oroszkémprogram egyik vezetőjeként elég sokat tudott. A kilencvenes években Potyejev hírszerzőként dolgozott, és diplomáciai fedésben sűrűn megfordult az Egyesült Államokban is. Az évtized végén, valamikor 1999 környékén „átállították" az amerikaiak, onnantól kezdve adott át nekik bizalmas információkat. 2000-ben került olyan pozícióba, hogy rálátást szerzett az Amerikába telepített illegális orosz hálózatra.

Ám hiába tudott Potyejev sokat az illegális kémprogramról, egy ilyen mélyfedésben működő kémhálózat felderítése már csak azért sem egyszerű, mert a kémeket Oroszországban éppen arra képezték ki, hogy teljes mértékben asszimilálódjanak, olvadjanak be az amerikai mindennapokba: házasodjanak meg, szerezzenek munkát, alapítsanak családot. Mivel a kémhálózat tagjairól az FBI megtudta, hogy főleg elhunyt emberek személyazonosságát felhasználva élnek, az ellenük 2000-ben indított kémelhárítási műveletet „Szellemtörténet" fedőnéven indították el. A művelet célja az volt, hogy elkapják a kettős életet élő, a környezetüket bravúrosan megtévesztő oroszokat. Persze az FBI nem a semmiből indult ki. Először egy New Jersey államban élő házaspárra, Richard és Cynthia Murphyre figyelt fel. A párról – amely a kilencvenes évek közepén telepedett le New Jersey államban – az FBI nyomozói gyanították, hogy álnevet használnak. Később ez a gyanú beigazolódott, és napvilágra került az eredeti nevük: Vlagyimir és Lidia Gurijev.

A Gurijev házaspár olyan jól játszotta a szerepét, hogy – akárcsak Anschlagéknak – nekik is született gyermekük, ráadásul kettő is: Kate és Lisa. A szomszédjaik nem sejtették, hogy nem amerikaiak, mindössze kelet-európai akcentusukat furcsállták, de Cynthia ezt állítólagos belga származásával magyarázta a kíváncsiskodóknak. A szomszédjai szerint rendkívül csinos, mindig jól öltözködő nő pénzügyesként és könyvelőként dolgozott egy manhattani vállalatnál, míg férje két lányukra vigyázott otthon. A család nem élt túlságosan nagy társasági életet, de nem is rejtőzködött, néha nyári kerti partikon is látni lehetett őket. Murphyék annyira igyekeztek beolvadni az amerikai társadalomba, hogy még otthon, egymás között sem beszéltek soha oroszul, kizárólag angolul.

Az illegális kémekből álló hálózatra, amelynek Murphyék is fogaskerekei voltak, 2010. június 27-én csapott le az FBI.

A kémhálózat tagjai jellemzően párokban dolgoztak, házaspároknak adták ki magukat. Kertvárosokban béreltek családi házat, napközben utazási ügynökként, pénzügyi tervezőként vagy éppen egyetemi tanárként dolgoztak.

A kémhálózat legfiatalabb hírszerzője azonban egyedül élt. Anna Kuscsenyko (vagy ahogyan angolosan használta nevét: Kushchyenko) még évekkel Amerikába érkezése előtt hozzáment egy brit férfihoz, és felvette a vezetéknevét, így lett Anna Chapman. Manhattanbe költözött, egysaroknyira Wall Streettől, és egy nemzetközi ingatlancég vezérigazgatójának adta ki magát. Chapman orosz összekötőjét Roman néven ismerte, de soha nem találkozott vele, nem tudta, hogy néz ki. Csak szerdánként kommunikáltak egymással. Olyankor Anna elvitte magával a laptopját egy nyilvános helyre, míg Roman a közelben megállt egy járművel – néha egy fehér kisbusszal. Amint megfelelő közelségbe kerültek egymáshoz, ugyanarra a titkosított, vezeték nélküli hálózatra csatlakoztak fel, így cseréltek üzenetet. Aztán Roman eltűnt, Anna pedig folytatta a napját.

Aztán egy 2010. júniusi reggelen Annát a szokásoktól eltérően telefonon hívta fel Roman, és sürgős találkozót kért tőle még aznap délutánra egy manhattani kávézóba. A találkozón átadott Annának egy hamis útlevelet azzal az utasítással, hogy azt adja tovább egy másik ügynöknek. Azt is közölte a nővel, milyen jelszóról ismeri majd meg ügynöktársát.

Annának rossz előérzete támadt, és gyanút fogott, de elkövetett egy súlyos hibát: felhívta az apját, aki az orosz külügyminisztériumban dolgozott, és megosztotta vele aggályait. Az ösztönei nem csaltak. Mint később kiderült, a férfi, aki Romannek adta ki magát, valójában az FBI ügynöke volt. Az amerikaiak lehallgatták Anna apjával folytatott beszélgetését, másnap pedig akcióba léptek: letartóztatták a nőt és kilenc másik ügynököt Washingtonban, New Yorkban és Boston környékén. Mindannyian hasonló módon és ugyanabból a célból éltek Amerikában, mint a Gurijev házaspár, azaz „Murphyék".

A Heathfield család az Egyesült Államokban, a Massachusettsben található Cambridge-ben tengette mindennapjait, és mindenki úgy tudta róluk, hogy kanadaiak. Amikor az orosz illegális kémhálózat felszámolásának napján, 2010. június 27-én Heathfieldék éppen egyik fiuk, Tim húszéves születésnapi bulijára készültek, váratlanul megszólalt náluk a csengő. A család azt hitte, a vendégek érkeztek meg kissé korán, de tévedtek: amikor kinyílt az ajtó, az FBI emberei özönlötték el a házat. „Kezeket fel!" – üvöltötték, aztán már kattant is a bilincs a szülők, Donald Heathfield és Tracey Foley csuklóján. Alex és Tim dermedten nézte végig, ahogy szüleiket az FBI ügynökei egy fekete autóba tuszkolják, velük pedig közlik, hogy a következő huszonnégy órában házkutatást tartanak az otthonukban, ezért jobban teszik, ha addig is egy előre lefoglalt hotelszobába költöznek. Még a házban közölték a gyerekekkel, hogy a szüleiket azért tartóztatták le, mert egy „idegen kormányzat illegális ügynökei". Amit a fiúk akkor még nem tudtak, hogy szüleiket valójában nem Donald Heathfieldnek és Tracey Foley-nak hívják, hanem Andrej Bezrukovnak és Jelena Vavilovának. Akárcsak az Anschlag házaspár lánya a szülei elfogásakor, a Heathfield fiúk ekkor szembesültek azzal, hogy szüleik nem is kanadaiak, hanem oroszok.

Ahogy Murphyék, úgy a Heathfield házaspár is kettős életet élt. A férfi, akit mindenki Donald Heathfieldként ismert, kanadai–amerikai kettős állampolgárként egy amerikai tanácsadó cég munkatársaként dolgozott az Egyesült Államokban. Mindeközben valójában Andrej Bezrukov az orosz hírszerző szolgálat illegális kémjeként élt az Egyesült Államokban, akárcsak felesége. Még a hidegháború idején, a Szovjetunióban képezték ki őket, éppen úgy, ahogy a Németországban évtizedeken át aktív Anschlag házaspárt.

A való életben Bezrukov és Vavilova a nyolcvanas években egy szibériai egyetemen ismerkedtek meg, akkortájt szervezte őket be a KGB az illegális kémprogramba. Andrej Oroszország ázsiai részén, a Krasznojarszki határterületen, Kanszk városában született, szeme enyhén keleties vágása, „tatáros" vonásai némiképp őrizték is népe jellegzetességeit. Jelena Tomszkban, Délnyugat-Szibériában született, ő is karakteres, széles arccsonttal, szőke hajjal. Évekig tartó kiképzésük alatt megszámlálhatatlanul sok nyelvórát vettek, megfigyeléseket, kódolást és más kémkedési trükköket sajátítottak el, végül egy ideig egy Moszkva melletti vidéki házban éltek, amelyet kiképzőik úgy alakítottak ki, hogy egy amerikai otthont utánozzon. A fiatal szibériaiak korábban még sosem utaztak, küldetésük révén megismerhették a nyugati életet, szokásokat – egyáltalán: kinyílt előttük a világ. Noha a Nyugatra telepítendő kémeik esetében a Szovjetuniónak mindig számolnia kellett a kockázattal, hogy a jobb élet elbűvöli őket, és átállnak az ellenséghez, netán megpróbálnak civilként tovább élni és eltűnni a számukra paradicsomi környezetben, azzal a hírszerzők nagyon is tisztában voltak, hogy ezért halál jár, de legalábbis intenzíven vadászni fognak rájuk a bérgyilkosok, akik sosem térnek haza dolguk végezetlenül.

A fiatal pár még a Szovjetunióban házasodott össze, de az 1980-as évek végén mégis külön-külön indultak Nyugatra. Kanadában találkoztak, „randizni" kezdtek, majd másodszor is összeházasodtak, ezúttal új, kanadai személyazonosságukat használva.

Első gyermeküket, Timet Jelena már Tracey Foley néven, Kanadában szülte meg. Az első emlék, ami Timnek ebből az időszakból megmaradt, hogy egy francia nyelvű iskolába járt. De ahogy azt évekkel később a brit *Guardian* című lap újságírójának elmesélte, emlékszik arra is, hogy apja ebben az időben egy pelenkaszállító cégnél dolgozott. Nem túl izgalmas munka, de tökéletes a legendaépítésre. A nyolcvanas években Andrej Bezrukov diplomás emberként ment ki ugyan Kanadába, de „Donald Heathfield" tanulmányainak semmi nyoma nem volt, ezért 1992 és 1995 között a Torontói Egyetemen egy közgazdászdiplomát kellett szereznie. 1994-ben megszületett Alex, rá egy évre pedig a család Párizsba költözött. Donald Heathfield ott szerezte meg a mesterdiplomáját, miközben a család egy kis párizsi lakásban élt, nem messze az Eiffel-toronytól.

Nem éltek fényűzően, a gyerekek közös szobán osztoztak, a szülők kanapén aludtak. 1999-ben, amikor arra utasították őket feletteseik, hogy Franciaországból az Egyesült Államokba költözzenek, egy volt KGB-s került hatalomra Moszkvában: Vlagyimir Putyin. Márpedig Putyin azt szerette volna, ha a hidegháborúban előszeretettel alkalmazott illegális hírszerzésre nagyobb hangsúlyt helyeznek.

Heathfield már képzett, tanult kanadaiként érkezett családjával az Egyesült Államokba. Jelentkezett a Harvard Egyetemre, hogy egy gazdasági szakon tanuljon. A gyerekeket a házaspár egy francia–angol nyelvű bostoni iskolába küldte, valószínűleg azért, hogy „maradjon bennük" európai kul-

túra, és ne érezzék magukat teljesen amerikainak. Oroszországról viszont soha nem beszéltek nekik, egyetlen orosz szó sem hangzott el soha a családban, csak franciául vagy angolul beszéltek egymással. Még orosz ételeket sem ettek soha. A nagyszülőkről keveset tudtak a gyerekek, de az idősebb fiú még emlékszik arra, hogy tizenegy éves koráig néha találkozott velük. Utólag derengett neki, hogy a nagyszülők mintha nem angolul beszéltek volna egymással. Tizenegy éves kora után azonban a nagyszülők „eltűntek" az életükből, csak fotókon látták őket néha, és karácsonykor kaptak ajándékot, amit elvileg ők küldtek nekik. A fiúk úgy tudták, nagyszüleik valahol Kanadában élnek.

Amikor Heathfield végzett a Harvardon, a Global Partners nevű üzleti tanácsadó cégnél helyezkedett el. Az idősebb fiú visszaemlékezése szerint apja sokat dolgozott, nagy baráti társasága volt, és arra buzdította Timet, hogy ő is tanuljon, mert csak így viheti sokra. A fiú így is tett. 2008-ban Tim egyetemre ment, nemzetközi kapcsolatok szakra. Ázsiára specializálódott, kínaiul tanult, egy szemesztert Pekingben töltött. Még ugyanebben az évben a család megkapta az amerikai állampolgárságot is, így a kanadai útlevelük mellé amerikait is szereztek. A két fiú a *Guardian*nek* azt mesélte: „abszolút normális" gyerekkoruk volt, háztartásbeli anyjuk sokat foglalkozott velük, suli után pedig rendszeresen sportolni hordta őket. A hétvégéket együtt töltötték, teljesen átlagos életet éltek. Sőt, a srácok néha úgy érezték, barátaik szüleinek a munkája sokkal izgalmasabb, mint az ő szüleiké. Pedig Heathfield és felesége élete minden volt, csak nem

* Shaun Walker: The day we discovered our parents were Russian spies. *theguardian.com*, 7 May 2016. https://www.theguardian.com/world/2016/may/07/discovered-our-parents-were-russian-spies-tim-alex-foley

unalmas. Miközben „átlagos életüket" élték, titkos csatornákon kommunikáltak az orosz hírszerzéssel, képekbe rejtett kódolt üzeneteket küldtek és fogadtak, aktívan kémkedtek. Heathfield a munkáján keresztül olyan üzletemberekkel ismerkedhetett meg, akik kormányzati vonalon mozogtak.

Miután a szülőket 2010 júniusában letartóztatták, bankszámláikat zárolták, a nagykorú gyerekek egy fillér nélkül maradtak. A két fiú a szülők kérésére Oroszországba repült. Amikor a repülőgép leszállt Moszkvában, idegen férfiak léptek oda hozzájuk. Azt mondták, ők a szüleik kollégái, bízzanak bennük, és kövessék őket. Tim és Alex ekkor döbbent rá, hogy a szüleik ellen felhozott vádak igazak, szó sincs félreértésről. „Fényképeket mutattak nekünk a húszas éveikben járó szüleinkről, akik egyenruhát viseltek. Ez volt az a pillanat, amikor felfogtam, hogy oké, ez a valóság. Addig a pillanatig nem akartam elhinni, hogy egy szó is igaz a vádakból" – mesélte a *Guardian*nek Alex. A rá következő napokban SZVR-es vendéglátóik igyekeztek megismertetni velük igazi hazájukat, Oroszországot. Városnézésre vitték őket, múzeumokba, de még balettelőadásra is.

Tim és Alex úgy érkeztek Moszkvába, hogy egy szót sem beszéltek oroszul, és semmit nem tudtak az országról, miközben a régi életük odaveszett: kanadai és amerikai állampolgárságuktól megfosztották őket, s mivel szüleik nevezetes lebukásának mindenütt híre ment, a médiában is, sok barátjuk megszakította velük a kapcsolatot. Főleg azok, akiknek a szülei Timék szüleivel is jóban voltak. Ők okkal érezték úgy, hogy „a kanadai házaspár" átvágta, kihasználta őket.

2010 decemberében Timéknek már orosz útlevelük, sőt orosz nevük volt. Ma már Tyimofej és Alekszandr Vavilovnak hívják őket, és bár hat év telt el kényszerű „hazaköltözésük" óta, még mindig nem szokták meg új identitásukat.

Kanadainak gondolják és vallják is magukat, miközben Kanada nem kér belőlük. Alex már Moszkvában élt, amikor jelentkezett egy torontói egyetemre, fel is vették, de az indulás előtti nap behívták Kanada moszkvai nagykövetségére, ahol a szeme előtt tépték szét a vízumát.

Az Egyesült Államok nem „ingyen" adta át Oroszországnak a tíz elfogott kémet. Olyan orosz hírszerzőket kértek értük cserébe, akik nekik dolgoztak, de az oroszok korábban elfogták őket. Így szabadult ki és ment Nyugatra négy olyan orosz állampolgár, akik nyugati titkosszolgálatnak dolgoztak. Köztük a brit hírszerzés által még a kilencvenes években beszervezett orosz katonatiszt, Szergej Viktorovics Szkripal.

Moszkva nagyon nem szereti az árulókat, ezért próbálta a Kreml az orosz titkosszolgálat bérgyilkosaival megöletni nyolc évvel később Szkripalt és a lányát. Ráadásul elegük lett abból, hogy a brit hírszerzés Szkripallal „haknizta" végig a közép-európai régiót, és a segítségével mélyíthették el az orosz vonallal foglalkozó nyugati és kelet-európai titkosszolgák tudását. Olyannyira így volt ez, hogy 2015-ben Szkripal Budapesten, az Alkotmányvédelmi Hivatalban tartott egy szűk körű előadást az orosz titkosszolgálatokról.

Miután a tíz lebukott orosz illegális hírszerzőt az amerikaiak visszatoloncolták Oroszországba, Moszkva arra koncentrált, hogy kiderítse, ki árulta el őket. Nem volt nehéz rájönniük. Szinte ugyanabban az időben, amikor az FBI az orosz kémek elfogását tervezte, az illegális osztály egyik vezetője, Alekszandr Potyejev azonnali szabadságot kért a főnökeitől, majd Minszkben vonatra szállt, és Ukrajnába utazott, ahol álnévvel hamis útlevelet szerzett, és Frankfurtig meg sem állt. Ott egy CIA-lakásba menekítették az amerikaiak egészen addig, amíg meg nem szervezték az útját az Egyesült Államokba.

„A férfi elárulta barátait, harcostársait és azokat az embereket, akik életüket áldozták a hazáért!" – dühöngött Putyin egy televíziós interjúban. Egy évvel később a katonai bíróság hazaárulásért huszonöt év börtönre ítélte távollétében Potyejevet. A tárgyaláson a bíró felolvasott egy szöveges üzenetet, amelyet szerinte Potyejev küldött a feleségének: „Próbáld meg nyugodtan fogadni. Nem egy időre, hanem örökre megyek el. Nem akartam, de muszáj volt. Új életet kezdek, és megpróbálok segíteni a gyerekeknek." Miután letelepedett az Egyesült Államokban, sajtóhírek szerint egy bérgyilkos próbálta kivégezni az otthonában, sikertelenül. Ezután a CIA Nemzeti Letelepedési Műveleti Központjának segítségével máshová költözött. Később ugyan elterjedt a halálhíre az orosz sajtóban, de amerikai újságírók bebizonyították: életben van.

A fentiekből úgy tűnhet, ezek a fantomsztorik a legerősebb országok hírszerzéstörténetének „gyöngyszemei", hiszen csak ők engedhetik meg maguknak az ilyen időigényes és költséges kiképzést és konspirációt, vállalva azt a hatalmas kockázatot, amellyel a szovjeteknek, illetve oroszoknak is szembe kellett nézniük.

Bármilyen meglepő azonban, e téren a magyar titkosszolgálat is „büszkélkedhet" jó eredményekkel: a hidegháború alatt Magyarországon is intenzíven zajlott az illegális kémek felkészítése, majd „átdobása" Nyugatra. Igaz, olykor aztán ezek az álszemélyiséggel élő hírszerzők is „átdobták" cserébe a magyar államot…

KETTŐS SZEREP

– NÉZZE, EZ A TÉMA, HOGY IS MONDJAM, rendkívül érzékeny. Ha van titok, amit tényleg a sírba szeretnénk vinni, akkor az az illegálisok világa, de legfőképpen azok személye – mondta a jovális öregúr, az egykori hírszerző, akihez azután jutottam el, hogy meg akartam tudni, alkalmaznak vagy alkalmaztak-e a magyar titkosszolgálatok mélyfedésben tevékenykedő illegális hírszerzőket. Olyanokat, mint a Németországban 2011-ben lebukó Anschlag házaspár, vagy mint az Egyesült Államokban elkapott illegális orosz kémek. A választ végül is megkaptam, amikor több forrásom megerősítette: Magyarországon már az ötvenes–hatvanas évektől kezdve képeztek ki illegális hírszerzőket, és bár hivatalosan az ezredfordulón felszámolták ezt a hálózatot, sok titkosszolga csodálkozna, ha kiderülne, hogy teljesen felhagytak volna ezzel a képzéssel.

A magyar illegális kémek egykori életét ismerő bennfentesek mindenesetre nem szívesen árulnak el részleteket erről a témáról, de abban minden beszélgetőpartnerem egyetértett – legyen az hírszerző vagy kémelhárító –, hogy az illegális hírszerzés a szakma csúcsa. Persze maga a kifejezés kissé félreérthető, hiszen egy külföldi államban végzett hírszerzés eleve nem lehet legális. De amíg egy állam kémelhárítása tisztában van azzal, hogy a diplomáciai státuszban lévő külföldiek egy része hírszerzést végez, addig az illegális kémek „radar alatt" maradnak, és csak valami komoly szakmai hiba vagy árulás, esetleg a kémelhárítók szerencséje szükséges ahhoz, hogy nyakon csípjék őket.

Az, hogy újraindult-e idehaza ilyen képzés, a legszigorúbban őrzött titkok közé tartozik, így esély sincs ennek kiderítésére. Volt olyan forrás, aki azt állította, hogy Magyarország 1998-as NATO-csatlakozása előtt a Nyugatra telepített illegális hírszerzőket visszahívták. Aki nagyon nem akart jönni, az Nyugaton maradt. Kutakodásom során tudomást szereztem egy olyan, a kilencvenes években a NATO-ban jelentős karriert befutó katonadiplomatáról, akit még a kommunista Magyarország hírszerzése „nevelt ki" és küldött külföldre, mivel eredetileg magyar állampolgár volt. De az egyik beszélgetőpartnerem említést tett egy olyan egykori, ma már nem élő illegális hírszerzőről is, aki jó barátságot ápolt Antall Józseffel, a rendszerváltás utáni első szabadon választott magyar kormány miniszterelnökével, méghozzá úgy, hogy kettős élete a miniszterelnök előtt is rejtve maradt, Antall csak a férfi magyar identitását ismerte. Arról is sikerült információkat szereznem, hogy bár a rendszerváltás után Nyugat-Európába már nem telepítettek illegális hírszerzőket, de a továbbiakban is juttattak ki hasonló küldetésekre magyarokat például a Közel-Keletre.

– A hetvenes–nyolcvanas években azokat a magyarokat vonták be az illegális programba, akiknek nem okozott gondot, ha évekre megszakítják a kapcsolatot közvetlen családtagjaikkal, szerelmükkel, barátaikkal, ismerőseikkel. Én ezért sem lettem volna alkalmas illegális hírszerzőnek – képtelen lettem volna azt mondani anyámnak, hogy holnap elmegyek az országból, és egy jó ideig nem jelentkezem – mesélte egy idős exhírszerző, akivel e könyv írásakor a legtöbbet beszélgettem erről a témáról. Mint elmondta, az illegális hírszerzőket – ellentétben a legálisokkal – rendszerint beszervezte a titkosszolgálat, akárcsak az ügynököket. Ezek az emberek tehát nem azért álltak illegális hírszerzőnek, mert

eleve ezzel akartak foglalkozni, hanem kiszemelték őket erre a munkára. A titkosszolgálat emberei legtöbbször egyetemeken „vadásztak" azokra a fiatalokra, akiket elég okosnak és kalandvágyónak gondoltak erre a feladatra. Nem csak az volt a szempont a kiválasztásnál, hogy az illetőnek ne okozzon gondot hosszú évekre szakítania a családjával, az is előnyt jelentett, ha beszélt már egy idegen nyelvet, lehetőleg jól, mert akkor valószínűleg egy másiknak az elsajátítása sem okozott akkora nehézséget. Ahogy például az orosz, úgy a magyar illegális hírszerzők kiképzése is évekbe tellett. Első lépésként a jelöltnek meg kellett szakítania a kapcsolatot mindenkivel a környezetében. Ez bizony nem könnyű feladat – lelkileg sem, és a gyakorlatban sem. Igaz, amíg állt a vasfüggöny, és a határok le voltak zárva, könnyebben lehetett a kapcsolatmegszakításra legendát, azaz kitalált sztorit kreálni: az illetőnek csak annyit kellett mondania a családjának és a barátainak, hogy lelép Nyugatra. Ekkortól kezdve, mivel akkoriban a tiltott határátlépést a törvény büntette, senki sem várta el a környezetében, hogy jelentkezzen. Így aztán évekig élhetett úgy, hogy nem adott magáról életjelet – miközben a valóságban két évig Magyarországon maradt, és nagy ütemben folyt a képzése. Arra nyilván ügyelni kellett, hogy mindez lehetőleg távol történjen lakókörnyezetétől, és még véletlenül se botolhassanak bele ismerősök az utcán. A kiképzésnek az is része volt, hogy a jelölt ez idő alatt észrevétlen tudjon maradni. Amúgy sokféle legendát lehetett alkalmazni annak igazolására, miért „tűnt el" valaki az országból. Az is járható út volt, ha például elhitették a szülőkkel, hogy a gyermekük külföldi ösztöndíjat nyert, ezért kell elutaznia hosszú időre.

– A kiképzés nem ott és nem úgy zajlott, ahol a „hagyományos" hírszerzőket képezték, hanem egy úgynevezett K

lakásban. Így hívták azokat a KONSPIRÁLT LAKÁS-okat, amelyeket a titkosszolgálat a saját céljaira használt – magyarázta a régi idők tanúja. Annak idején gyakran kivándorlók üresen maradt lakásait szerezte így meg valamelyik állambiztonsági szerv. Ma is vannak ilyen titkos lakások, ezeknek valódi tulajdonosait rendszerint beszervezi a titkosszolgálat, hogy még a tulajdoni lap se árulja el, milyen célra használják időnként.

Az a magyar fiatal, akit illegális hírszerzőnek képeztek ki, a K lakásba már nem a saját nevén költözött be, hanem egy másik, de még magyar személyazonossággal és a hozzá tartozó legendával. Azért alkalmazták ezt a módszert, hogy az illegális hírszerző mielőbb hozzászokjon a rá váró kettős élethez, tökéletesen elsajátítsa azt és az azzal járó hazudozásokat. Mivel illegális hírszerzőnek agilis, jó kapcsolatteremtő, okos fiatalokat szemeltek ki, ezért titkos kiképzésük alatt a leggyakoribb és legkedveltebb szerep az volt, ha a K lakásba mint fiatal egyetemista költözött be, már nem a saját nevén és nem a saját élettörténetével, hanem azzal, amit a kiképzés idejére megalkottak neki. Az ehhez szükséges hamis okmányokat természetesen az állambiztonság legyártotta.

A kémmunkára fogott fiatalnak a saját legendáját is tökéletesen ismernie kellett. Azaz például hiába nem járt a kiképzése alatt arra az egyetemre, amelyre a fedősztorija szerint igen, ha valaki az iskoláról kérdezte, ismernie kellett az adott egyetemi környezetet is: tudnia kellett, hol van az intézmény, az a tanszék, amin állítólag tanul, milyen tanórái vannak, és mikor, kik járnak oda. Ezért időnként a kiképzés alatt álló fiatal be is ment az egyetemre, ott mindent szemügyre vett, noha hallgatóként a valóságban nem járt oda.

A jelölt képzése mindvégig a titkos lakásban zajlott. Ebben a lakásban a jelöltet mindössze egyetlen tanára látogatta, a kiképzője. A kiképzője korábban maga is illegális hírszerzőként tevékenykedett, ezért ismerte a szakma fortélyait és mindazokat a veszélyeket, ami ezzel a munkával jár. Ezeket a módszereket a magyar illegálisok kezdetben az orosz hírszerzőktől tanulták meg a hatvanas évek elején. A fiatalt egyetlen kiképzőnek kellett megtanítania mindazokra a technikákra, amelyekre hosszú küldetése során szüksége lehet, mivel a jelölt létezéséről csak nagyon kevesen tudhattak még a hírszerzésen belül is. A betanított fiatalnak tehát – ellentétben a „hagyományos" hírszerzőkkel – nem voltak csoporttársai a képzés során.

A két évig tartó oktatás alatt a hírszerzés legyártotta azokat a dokumentumokat, amelyek már az illető külföldi életének beindításához voltak szükségesek. Ezzel egy időben meg kellett kreálni a hírszerző fiktív múltját is. Bevett fogásnak számított, hogy legendája szerint a gyerekkorát olyan környéken, azon belül is olyan házban töltötte az illető, amelyről a hírszerzés tudta, hogy városrendezési koncepció miatt a közeljövőben lebontják. Erre azért volt szükség, hogy ha hosszú évek múlva esetleg egy külföldi kémelhárító szolgálat gyanút fog, és a múltjában szimatol, ne találjanak senkit, aki emlékezne rá, de mindez ne is legyen gyanús. Márpedig ha egy szülői ház megsemmisül, a szülők pedig a legenda szerint meghalnak, a rokonokat pedig nem lehet fellelni, akkor a kémelhárítók sem juthatnak semmire.

Egy fiktív személyazonosság megalkotása azonban nem egyszerű mutatvány. Minden apró részletre, körülményre, rokonságra, felmenőkre gondolni kell, hiszen banális apróságok is gyanút kelthetnek. Ha például német vagy osztrák,

esetleg olasz nemzetiségű legendát akartak kreálni az illegális magyar hírszerzőnek, akkor a háttértörténetét előkészítő titkosszolgák a temetőket járták itthon és külföldön, olyan sírokat keresve, ahol adott nemzetiségű emberek földi maradványai nyugszanak. Persze ilyenkor az is szempont volt, hogy az elhunytak esetleges hozzátartozói se éljenek. Ezeket a valaha létező identitásokat használták fel a magyar hírszerzők, amikor hamis anyakönyvi kivonatot készítettek, vagy egyéb olyan dokumentumot, amit az illegális hírszerző a külföldre telepítésekor használni tudott. Ha például valakit Ausztriába, majd onnan Németországba „dobtak át" fiktív személyazonossággal, akkor az illető a kinti hatóság előtt be tudta mutatni a sváb származásáról szóló, de egyébként tökéletesen hamisított dokumentumait, így könnyebben jutott hozzá új állampolgárságához, és kezdhette meg új életét.

– Egy illegális hírszerző felépítésekor általában tizenöthúsz éves távlatban gondolkodtunk. Az illegálisoknak nem konkrét megbízásokat, hanem irányokat szabtunk meg – magyarázta az idős exhírszerző. A „hagyományos" hírszerzőkkel ellentétben az illegálisokat nem információgyűjtésre vetették be elsősorban; egészen más szerepet szántak nekik.

– A hidegháborúban kimondottan a háborúra készültünk. Arra, hogy ha kitör, és lezárja magát egy ország, ezzel megszűnik minden hagyományos információforrás, akkor legyenek olyan embereink az ellenséges területeken, akik információkkal segítenek minket. A legtöbb illegális hírszerzőt az NSZK-ba küldtük ki – mesélte a volt hírszerző.

Az illegális magyar hírszerző tipikus életútját a következőképpen lehet leírni: álnéven és fiktív múlttal a háta mögött Nyugatra „szökött", ezután továbbállt egy harmadik országba, ahol elkezdte az egyetemi tanulmányait, jó eset-

ben már az adott ország állampolgáraként. Az első időkben a legfontosabb cél az volt, hogy teljesen beilleszkedjen az adott társadalomba, akár úgy is, hogy családot alapít, miközben titkos csatornákon keresztül mindvégig kapcsolatban marad a budapesti központtal.

Kérdésemre, hogy az illető új családja rendszerint tudta-e, ki ő valójában, ezt a választ kaptam:

– Attól függ. Ha például egy férfi és egy női hírszerző eleve párban ment ki, azaz házastársként, akkor mindketten illegálisként dolgoztak. De ha egyedül ment ki egy férfi, és kint megismerkedett egy nővel, akkor egy idő után beavathatta a nőt is abba, kicsoda ő. Olyankor a nőt is beszervezte. Viszont ha úgy ítélte meg, hogy kockázatos lenne a beszervezésre és a beavatása, akkor elhallgatta előle a valós identitását. Ha problémás volt a kapcsolat, és veszélyt jelentett a párja a küldetésre nézve, akkor elvált tőle. Sokszor történtek ilyen válások.

– Az illető valós magyar identitásával eközben mi történt?

– Az megmaradt, hiszen ezt az embert nem törölték a nyilvántartásból. A hírszerzés gondoskodott arról, hogy legyen valaki, aki ezt a személyazonosságot, ennek az illetőnek a hazai életét „gondozza". Vegyünk egy példát! Van egy ember, aki Kovács Józsefként születik, ez a neve akkor is, amikor a hírszerzéshez szegődik. A kiképzése alatt kap egy fiktív, de magyar személyazonosságot, mondjuk, Szabó János egyetemista lesz. Majd amikor a kiképzése után külföldre küldik egy legendával, ott felvesz egy harmadik személyazonosságot, mondjuk, ő lesz Hans Jürgen. A hivatalosság szintjén (a valódi) Kovács József személyiségét is fenntartották, hogy egy esetleges hazatéréskor csak „üzembe

kelljen állítani".* Az első öt-hat évben nem jöhetett haza, ilyenkor, ha maradt itt családja, akkor az egykori kiképzője tartotta velük a kapcsolatot, de nekik sem mondta el az igazat. A kiképző időnként például meglátogatta a szülőket, elmesélte nekik, hogy az állami ösztöndíjjal kint tanuló Józsival minden rendben, szépen haladnak a tanulmányai, a család így megnyugodott.

Később Kovács József időnként hazatért Magyarországra. Ilyenkor ismét Kovács Józseffé vált ismerősei és családja számára. A titkosszolgálatnak azért is kellett gondoznia Kovács József magyar identitását, mert benne volt a pakliban az is, hogy előbb-utóbb, akár váratlanul, véget ér a külföldi megbízása, és ha ez esetben vissza akart térni Kovács Józsefként, akkor fontos volt, hogy legyen fedősztorija arra az időszakra is, amikor valójában külföldön dolgozott illegálisként.

– A központ hogyan tudta ellenőrizni a külföldre telepített hírszerzőt?

– Egy évben egyszer az emberünk hazautazott Magyarországra. Olyankor egy hónapig itthon tartózkodott. Ez elég idő volt arra, hogy beszámoltassák és kiderüljön, nem lett-e időközben kettős ügynök, áruló. De ez az egy hónap alkalmas volt arra is, hogy Kovács József felkeresse a szüleit.

---

* A fedőszemélyiségek és fedőokmányok megalkotásánál a titkosszolgálatnál mindig teljeskörűen járnak el: a hamis okmány mögött ott kell állnia egy minden intézmény nyilvántartásában szereplő „fantomszemélynek". Hogy ez miért fontos, arra jó példa egy megtörtént eset, amikor is egy hírszerzőt, aki fedőokmánnyal (vagyis fedett személyként) indult egy küldetésre, autóbaleset ért. Ilyenkor a rendőrségnek sem juthat tudomására, hogy a balesetben érintett személy nem az, akinek az okmányai mutatják. Ha intézkedés kezdődik, vagy eljárás indul bármilyen ügyben egy fedett titkosszolgával kapcsolatban, akkor azt a fedett személyiséggel folytatják le, aki valamennyi nyilvántartásban megtalálható mint „létező" személy.

A rendszerváltás előtt a legendagyártás könnyebb volt, hiszen sokan disszidáltak, és csak ritkán jöttek haza, azt is sokszor csak évekkel a disszidálásuk után tették meg először.

– Amikor Kovács József mint disszidens hazalátogatott, nem kellett attól tartania, hogy az itteni kémelhárítás esetleg felfigyel rá? Hiszen a kémelhárítás azért oda-odafigyelt azokra a magyarokra, akik leléptek Magyarországról.

– Maradjunk annyiban, hogy mivel ezek az emberek profi kiképzésen estek át, az a veszély nem fenyegette őket, hogy a kémelhárítás hálójába kerülnek.

– De miért nem a kinti identitásával jött haza?

– Elsősorban konspirációs okokból, hiszen egy ilyen hazautat egyáltalán nem volt könnyű megszervezni. Eleve úgy kezdődött, hogy előtte a kinti személyazonosságával egyik nyugat-európai nagyvárosból utazott a másikba, repkedett ide-oda, eközben nézte, figyelik-e. Végül a többedik állomáson felvette a kapcsolatot a helyi rezidentúrával, ahol ellátták azokkal a magyar okmányokkal, amelyekkel Magyarországra utazott.

– És ha a családjával jött?

– Akkor is hasonlóan járt el, feltéve, ha a párja is be volt szervezve. Ha a párja nem tudott a kettős életéről, akkor kitalált egy legendát, amivel fedi az utazásait. Például azt, hogy olyan munkakörben dolgozik, ahol gyakran kell hosszabb időre elutaznia.

– És ezt elhitte a feleség?

– Ó, a nők sok mindent elhisznek – nevetett fel ezen a ponton interjúalanyom, aztán komolyabban folytatta. – Ha viszont a házastársa nagyon akadékoskodott, akkor a legegyszerűbb volt elválni tőle. Ez mindig az adott helyzettől, körülménytől függött.

– Ha odakint családja lett, és az illegális hírszerző beavatta a feleségét vagy a férjét, akkor az egész család hazautazhatott?

– Igen, hasonlóan macerás módon. De ha például eleve párban mentek ki, akkor a legenda része volt, hogy valamelyikük családjában van egy magyar szál. Ebben az esetben az évenkénti egyszeri hazautazást meg lehetett indokolni azzal, hogy a rokonokat látogatják meg. Ilyenkor természetesen a kinti identitást használták a magyar határig, hiszen egy egész család jött.

– A gyerekeiket is beavatták?

– A gyerekek általában tízéves korukig nem kérdezősködnek. Akkor még nem. Tízéves koruk körül, illetve afölött már rájönnek arra, hogy valami nem stimmel. Mert valóban furcsa lehet, hogy hazajönnek Magyarországra, és átalakulnak magyar családdá, míg amikor visszamennek, hirtelen, mondjuk, németek lesznek. Tízéves kor alatt egy gyereknek ez még nem feltűnő, később már feltesz kérdéseket, ha másnak nem, magának. Ezek a megbízások jellemzően tizenöt–húsz éves időtartamra szóltak, így aztán gyakran szembe kellett nézni a gyerekek kérdéseivel. A rendszerváltás után előfordult, hogy az illegális hírszerző kérte, hadd maradjon külföldön, hadd élje tovább az életét a kinti identitásával, a kinti családjával. Olyankor nem feltétlenül derült fény a titkára a gyerekek előtt. Ha a gyerekek később szembesültek ezzel, már nagyobb korukban, akkor előfordult, hogy megzuhantak. Sokszor végzetesen…

Beszélgetőtársam ezen a ponton egy kis szünetet tartott.

– A gyerekeket ez az élethelyzet így is, úgy is megviselte. Külföldön nőnek fel, ott gyerekek, oda járnak iskolába. Van egy megszokott életük, nyugat-európai életszínvonalon. Aztán egyszer csak mindez véget ér, mert hazarende-

lik a családfőt. És akkor nincs mit tenni, ha a gyerek már nagy, el kell mondani neki az igazságot, nincs mese... Sajnos nem mindegyik gyerek tudta ezt a változást feldolgozni... Például azt, hogy odakint mindent megkapott, kényelmes életük volt, idehaza meg várta őket a kétszobás öröklakás. És hogy nincs választásuk. Persze ha már nagykorú volt az illegális hírszerző gyereke, ő akár kint is maradhatott.

– Ha beavatták a már öntudatos gyereket, az nem jelentett rizikót? Nem féltek attól, hogy elmondja másoknak is ezt a titkot?

– Külföldön nem avatták be egy bizonyos életkor alatt. Ha pedig már hazajött a család... Mit számított akkor már az? Persze akadtak olyanok is közülük, akik profitáltak abból, hogy gyerekként külföldön éltek, nyelveket tanultak meg, jó iskolákba jártak. A mai magyar gazdasági elit tagjai között nem egy olyan embert találni, aki illegális hírszerző gyereke volt. Olyan gyerek is volt, aki, miután hazajöttek a szülők és elteltek az évek, ugyanúgy a hírszerzésnél kötött ki, mint az apja, persze nem illegálisként.

– Fizetést is kaptak a magyar államtól az illegálisok?

– Persze, függetlenül attól, hogy a kinti életükben is volt munkájuk és fizetésük, a magyar hírszerzéstől is kaptak fizetést, hiszen alapvetően nekünk dolgoztak. Azoknak, akik a kinti identitásukból bőven meg tudtak élni, egy hazai OTP-számlára utalták a fizetésüket, és ott lassan gyűlt az évek során. Akiknek viszont annyira alacsony volt külföldön a fizetése, hogy kevés lett volna a megélhetéshez, ők az adott országban készpénzben megkapták a magyar hírszerzői bérüket.

– Nem lehetett egyszerű kifizetni őket.

– Hát nagyon nem. Eleve ott kezdődött, hogy egyetlen találkozót sem lehetett velük egyszerűen megszervezni, mindent rendkívül konspiráltan kellett csinálni. Ha az illető külföldön találkozott az összekötőjével, és az pénzt adott neki, erről született nyugta, hogy a pénzt átvette. Hiszen az összekötőnek is fillérre pontosan el kellett számolnia mindennel.

– Pedig azt gondolnám, hogy egy ilyen, nem teljesen szokványos helyzet remek lehetőség a trükközésekre, pénzügyi visszaélésekre.

– Mi tagadás, erre is akadt példa. Volt olyan illegális, aki a kinti identitásával céget alapított, a cég pedig az itthon működő magyar identitása által alapított másik céggel bonyolított le üzleteket. Így az illegális hírszerző saját magával üzletelt. Ez persze egyáltalán nem számított szabályosnak, pláne nem szokványosnak. Ugyanakkor jellemzően okos, tanult emberekről beszélünk, akik kint nem ritkán szép karriert építettek fel maguknak, sok pénzt kerestek, komoly üzleteket kötöttek meg. Így amikor sok év után visszahívták őket, bizony felmerült, hogy mi legyen azzal a vagyonnal, amit a kinti szerepükben, például külföldi üzletemberként, kereskedőként halmoztak fel.

– És mi lett ezekkel a pénzekkel?

– Nem kapták meg.

– De ha maguknak köszönhették ezt a vagyont, nem a magyar államnak, akkor mégiscsak megillette volna őket, nem?

– Ez az egyik nézőpont. Másrészt viszont ezek az emberek a magyar államnak köszönhették a külföldi karrierjüket. Nagyon sok pénzbe került a képzésük, és ha nem lettek volna illegális hírszerzők, nem biztos, hogy eljutottak volna külföldi egyetemekre.

– Ha valaki ennyi idő elteltével azt kérte, hadd maradjon külföldön, hadd élje tovább a felépített életét, akkor mi lett a magyar identitásával? Mi lett akkor Kovács Józseffel?

– Akkor Kovács József megszűnt létezni. Ez a verzió persze csak akkor működött jól, ha a fiatalon kitelepített illetőnek már nem volt magyar kötődése, nem maradt itt semmije, senkije. Ha már az élete és az identitása teljesen a külföldi életéhez kötötte, csak akkor lehetett Kovács Józsefet „felszámolni".

– Értsem úgy, hogy akkor Kovács József meghalt, legalábbis papíron?

– Értse, ahogy akarja...

– És akkor szakított is vele a hírszerzés?

– Igen.

– De feltételezem, hogy ha szakított is a titkosszolgálat ezekkel az emberekkel, az illegális hírszerzőkről maradtak dossziék, még ha szigorúan titkos akták is ezek.

– Persze, hiszen mindent dokumentálni kell.

– Előfordult, hogy idő előtt kellett visszahívni egy illegálist?

– Természetesen. Megesett például, hogy az illető kikotyogta egy titkos akció tervét, és ezért hívták haza. Megtörtént, hogy egy illegális hírszerző Németországban, azaz akkor még NSZK-ban lebukott, és börtönbe került. Az, akiről beszélek, egy NSZK-ban élő politikus elleni lejárató akciót készített elő, de megfogták. Később kicserélték egy másik kémre, így hazatérhetett.

– Mi lett vele, miután hazatért?

– A rendszerváltás után még hosszú ideig az Információs Hivatal kötelékében maradt, onnan is ment nyugdíjba.

– És mi történt akkor, ha valaki, akit külföldre küldtek, nem hozta a tőle elvárt teljesítményt?

– Ez nem egy olyan szakma, hogy én valakinek kiadom utasításba, hogy menjen ki, tanuljon, illeszkedjen be, majd legyen valamelyik kormányzati döntéshozó bizalmi embere, hiszen az, hogy kiből mi lesz, rengeteg körülménytől függ. De természetesen ez nem jelenti azt, hogy ne lenne egyértelmű, ha valaki, akit drága pénzen kiképeztek, csak lopja a napot. Ha valakiről kiderült, hogy használhatatlan, akkor egyszerűen csak megfenyegették, hogy ha nem teljesít, akkor jöhet haza, és mehet dolgozni az irattárba. De azért az illegálisokra jellemző, hogy ambíciókkal teli emberek, akik általában megtették, ami tőlük telhető, hiszen sikeresek akartak lenni a szakmájukban.

– Azt értem, hogy az eredeti koncepció szerint azért küldték ki a hírszerzőket, hogy ha kitör a háború, akkor az ellenséges területen hasznukat lehessen venni. Csakhogy nem tört ki a háború. Akkor mire voltak jók?

– Sok mindenre. Például tippkutatásra. Tudtak súgni arról, hogy kit érdemes megkörnyékeznünk, beszerveznünk. Odakint az illegálisok sokszor már az egyetemi éveik alatt rendkívül széles kapcsolatrendszert építettek ki, mindezt pedig tetézte, ha utána az üzleti életben is jeleskedtek. Nemegyszer egy ilyen illegális hozta össze az ügynöknek kiszemelt külföldi állampolgárt a későbbi beszervezőjével. Arra is lehetett használni ezeket az illegálisokat, hogy különféle külföldi akciókban, az akciók előkészítésében segédkezzenek, háttértámogatást nyújtsanak. Például abban, hogy egy nekünk dolgozó külföldi ügynököt a kocsijukkal Európán belül egy adott országból egy távolabbi, de még európai államba szállítsanak, ahol az ügynök a tartótisztjével biztonságos körülmények között találkozhatott. Azért voltak az ilyen típusú munkákra jók az illegálisok, mert ellentétben

a diplomáciai fedésben dolgozó hírszerzőkkel, ők nem voltak az adott ország kémelhárításának a látókörében.

– A titkosszolgálatok mindent dokumentálnak, nyilván az illegális hírszerzői dossziét is. Kik férhetnek hozzá ezekhez az anyagokhoz Magyarországon?

– Az adott titkosszolgálat vezetője mindenképpen. De ezt ne úgy képzelje el, hogy fogja magát a főigazgató, bemegy a szolgálat levéltárába, és ott kénye-kedve szerint lapozgatja a dokumentumokat anélkül, hogy erről bárki más tudna. Ennek szigorú belső szabályai vannak. Az én időmben például, és ez már bőven a rendszerváltás utáni időszakra is esett, ha egy illetékes, például a szolgálatokat felügyelő miniszter vagy az adott szolgálat főigazgatója bement egy ilyen levéltárba, akkor legalább három ember kíséretében tehette ezt meg. Vele tartott az osztályvezető, egy úgynevezett TÜK-ös, azaz titkos ügykezelő, és a történeti levéltár felügyelője. És mindent pontosan dokumentáltak, így például azt is, hogy egy adott vezető mibe nézett bele, mit vitt ki, mit hozott vissza.

– A Szovjetunió összeomlása, a hidegháború vége után már nem kellett attól tartani, hogy háború tör ki a keleti és a nyugati tömb között. Ha elfogadjuk, hogy az illegálisoknak akkor vette volna Magyarország hasznát igazán, ha kitör a háború, akkor kijelenthető, hogy a hidegháború végével hasznavehetetlenné váltak?

– Hm... Nézze, Magyarországnak a Varsói Szerződés szétesése után is voltak olyan céljai, elsősorban gazdasági-politikai vonalon, ahol fel lehetett használni az illegálisok pozícióját, kapcsolatrendszerét.

– Ma lehetnek külföldön aktív magyar illegálisok?

– Tudja, mit? Ezt a fantáziájára bízom.

* * *

Még a fantázia is szegényes olykor, ha az illegális hírszerzők mindennapi életét képzeljük el: a valóság meghökkentőbb fordulatokra képes, mint egy hollywoodi film. Jó példa erre egy még ma is élő egykori csehszlovák illegális kém, Václav Jelínek esete. Az 1944-ben született férfi a hidegháború idején Erwin van Haarlem álnéven élt és dolgozott Londonban. A valódi Erwin van Haarlem, akinek a személyazonosságát a csehszlovák hírszerzés ellopta, egy holland származású nő fia volt. Az asszonyt egy Gregor Kulig nevű lengyel náci katona erőszakolta meg a háborúban, ebből született a fiú. Van Haarlemet nem sokkal születése után – ekkor Kulig, az apa már elesett a fronton – Prágában örökbe adták, később pedig már eltűnt személyként szerepelt Hollandiában. Ez az identitás alkalmas tűnt arra, hogy a csehszlovák titkosszolgálat valaki másra ruházza. Jelíneket a szovjet KGB segítségével választották és képezték ki, kiképzése után, a hetvenes évek közepén bújt Van Haarlem bőrébe, és telepedett le Londonban. Ám két évvel azután, hogy Jelínek illegálisként kezdett dolgozni, váratlanul jelentkezett Erwin van Haarlem valódi édesanyja, aki a Vöröskereszt segítségével bukkant a fiára. Jelínek azt az utasítást kapta a központból, hogy MARADJON A LEGENDÁJÁBAN. Ez annyit jelent, hogy játssza tovább a szerepét, semmi olyat ne tegyen a váratlan esemény hatására, ami veszélyeztetné a küldetést. A férfi meghagyta tehát az asszonyt abban a tudatban, hogy ő a fia. A Nagy-Britanniában kezdetben pincérként, később műkereskedőként dolgozó férfi az „édesanyja" révén még hollandiai rokonságával is megismerkedett. 1988-ban azonban a brit kémelhárítás lebuktatta, hogy csehszlovák hírszerző. Ekkor tudta meg az asszony, hogy a férfi, akit a fiának hitt,

nem is a fia. Jelínek börtönbe került, egy sikertelen szökési kísérlet és egy éhségsztrájk után, már Csehszlovákia felbomlását követően, 1993-ban tért csak vissza Prágába, jelenleg is Csehországban él. Ő azon kelet-európai kivételek közé tartozik, akik egykor illegálisként tevékenykedtek, de ma már ismert a nevük és a történetük is.

Miután több olyan emberrel sikerült beszélnem, akinek rálátása van a magyar illegális hírszerzők sorsára, megtudtam: hivatalosan ezt a hálózatot az első Orbán-kormány idején számolták fel, egy-két évvel azután, hogy a Fidesz 1998-ban hatalomra került. Az Információs Hivatal vezetése azért döntött az illegális hálózat felszámolása mellett – a szolgálatokat felügyelő kormányzati szereplők egyetértésével –, mert úgy ítélte meg, hogy a hidegháború végével nincs értelme alkalmazni ezeket az embereket külföldön, emellett sok pénzbe is kerülnek, hasznuk viszont nincs sok. Akkoriban nagyjából száz főből állt ez a hálózat.

Még mielőtt a hatvanas évek elején elindult volna az illegális hírszerzők képzése Magyarországon, a magyar titkosszolgálat kevésbé szofisztikált módon hajtotta végre a külföldi akcióit. Ezekhez a műveletekhez semmi más nem kellett, mint gátlástalanság. Az egyik legnépszerűbb nyugat-európai autómárka, a BMW első magyarországi képviseletét ellátó Gerő László hosszú évtizedekkel ezelőtt hírszerzői területen tevékenykedett, története pedig a magyar hírszerzés legsötétebb időszakába is betekintést nyújt.

* * *

Amikor az osztrák rendőrök 1961. október 13-án feltörték Gerő László bécsi otthonának ajtaját, kaotikus látvány fogadta őket. A nappaliban összevissza hevertek a bútorok,

a falon vérnyomok, a szoba közepén egy szőnyegbe csavart véres takaró, az üres ampullák és egy injekciós tű pedig arról árulkodtak, hogy a Kaulbachstraße 1. szám alatt lévő lakásban valami szörnyű bűncselekmény történt – valami olyan, amihez a lakástulajdonosnak köze lehetett. Az osztrák fővárosban élő Gerő László, akit sokan magyar származású osztrák üzletemberként ismertek, előző nap elhívta a lakásába barátját, Ábrányi Aurélt, a Szabad Európa Rádió ismert újságíróját. Abba a lakásába, amelyet néhány hónappal korábban éppen Ábrányi intézett neki. Gerő ugyanis olyan otthont szeretett volna Bécsben, ahol a házhoz tartozó garázs közvetlen összeköttetésben van a lakással. Aznap, 1961. október 13-án azonban Gerőnek és Ábrányinak is nyoma veszett, a rendőrök egyiküket sem találták.

Ábrányi barátai úgy vélték, az újságíró eltűnéséhez köze lehet Gerőnek. És nem csak azért, mert Ábrányi utolsó ismert útja Gerő lakásához vezetett. Az újságíró ismerősei tisztán emlékeztek arra, hogy egy évvel barátjuk eltűnése előtt, 1960 őszén Ábrányit a munkahelyén felhívta Gerő, és egy szívességre kérte. Gerő azt mondta neki, hogy az autójával a Bécs melletti Riedbergben defektet kapott, és szerette volna, ha Ábrányi segít neki. Az újságíró csapot-papot hátrahagyva azonnal Riedbergbe sietett, és csak éjfélkor érkezett vissza a családjához. Hajnalban azonban rosszul lett, kórházba került, ahol az orvosok megállapították, hogy a férfit megmérgezték. Ábrányi, akit néhány nap múlva kiengedtek a kórházból, barátját, Gerőt sejtette a mérgezés hátterében. Emlékezett ugyanis arra, hogy miközben Gerő autójának javításában segédkezett, barátja szalámis zsemlével kínálta meg. Ábrányi beleharapott a zsemlébe, de szinte azon nyomban el is dobta azt, annyira keserűnek találta. Miután mindezt elmesélte a barátainak, ők óva intették

Gerőtől, de Ábrányi – számukra érthetetlen módon – nem szakította meg a kapcsolatot az üzletemberrel. Gerő azon a bizonyos napon, amikor a lakásához hívta barátját, valamit csinálhatott vele – gyanították a bécsi rendőrök. A lakásban megtalált üres ampullákban különféle opiátok nyomait találták, a rendőrök azt feltételezték, hogy Ábrányit – miután Gerő a lakására csalta – elkábíthatták és elrabolták. A lakásban talált vérnyomok Ábrányitól származtak, akárcsak az ott talált kitépett hajcsomók is. Az viszonylag hamar kiderült, hogy Ábrányi eltűnésének napján Gerő este nyolc órakor hagyta el a lakását autóval, egy óra múlva pedig már át is lépte a csehszlovák határt Berg községnél.

Az osztrák rendőrség körözést adott ki Gerő László ellen, de nem bukkantak a nyomára. Váratlan fordulat volt, amikor a szörnyű állapotú lakás októberi feltárása után két hónappal, 1961. december 1-jén a budapesti osztrák nagykövet kapott egy levelet tőle, amelyben azt állította, semmi köze Ábrányi eltűnéséhez. Két évvel később az osztrák követségen egy ügyvéd jelent meg, azt állítván, hogy ő képviseli Gerőt, aki azért nem tud együttműködni az osztrák rendőrséggel, mert nem kap kiutazási engedélyt. Az ügyvéd azt állította, hogy rajta keresztül ügyfele hajlandó segíteni a rendőröknek, és bizonyítani ártatlanságát. Ennek ellenére sem az osztrák nagykövetség, sem a bécsi rendőrök nem hallottak többé sem az ügyvédről, sem Gerőről. Valójában persze az ekkor már Magyarországon élő Gerőnek esze ágában sem volt segíteni az osztrák rendőröket, ez csupán a megvezetésüket szolgáló manőver lehetett.

Évtizedekkel később derült fény arra, hogy Ábrányit a magyar hírszerzés raboltathatta el Gerővel. Eszerint egy autó csomagtartójában, szőnyegbe csavarva vitték az újságírót a magyar műszaki határzárhoz, amit egy pillanatra,

amíg a kocsival áthajtottak rajta, kinyitottak, majd gyorsan visszazárták. Ezután az állambiztonsági szervek autóinak kíséretében a budapesti Gyorskocsi utcába, egy fogdába szállították Ábrányit, ahol egy orvos ellátta a sebesüléseit. Innentől kezdve viszont rejtély, mi történt vele. Egy valami biztos: a Gyorskocsi utcai fogdából soha többé nem került elő. Sem ő, sem a holtteste.

Ábrányi elrablásának részleteit csak 1987-ben ismerték meg a nyugati hatóságok, miután egy magyar hírszerző az NSZK-ba disszidált. Az emberrablás miatt 1987-ben már az NSZK-ban és Ausztriában is keresték Gerőt, mondván: ha bárki észleli, hogy felbukkan, azonnal vegyék őt őrizetbe.

De miért rabolta el Gerő László a magyar újságírót Bécsben?

A hozzáférhető állambiztonsági dokumentumokból ma már tudható, hogy Ábrányit, aki 1948-ban megpróbálta illegálisan átlépni a magyar határt, a katonai titkosszolgálat beszervezte, és Ausztriába telepítette. Az volt a feladata, hogy a francia hírszerzés ellen dolgozzon. Azzal a feltétellel vállalta el a megbízást, hogy egy idő után a családja, itthon maradt felesége is kiköltözhet hozzá Bécsbe. Igen ám, de az újságíró egy idő után átállt a másik oldalra, kettős ügynök lett, a francia és az amerikai hírszerzés ugyanis szintén beszervezte, és erről a felesége is tudott. Amikor itthon maradt felesége rádöbbent, hogy megromlott a viszony férje és a magyar titkosszolgálat között, mert Ábrányi nem teljesíti a megbízásokat, a nő megpróbált külföldre szökni. Ez nem sikerült, elkapták, bebörtönözték, majd beszervezték és szabadlábra helyezték. Ekkor Ábrányi már a Szabad Európa Rádió bécsi tudósítójaként tevékenykedett, és egy budapesti kémcsoportot szervezett Budapesten állomásozó francia, török és olasz diplomaták részvételével. Ezt a kémszerve-

zetet viszont éppen a felesége információinak a segítségével számolta fel 1955-ben a magyar kémelhárítás, majd ezután minden erejüket arra összpontosították, hogy a szemükben árulónak számító Ábrányit elkapják és megbüntessék. Egy olyan illegális magyar hírszerzőt állítottak rá, aki a legendája szerint üzletemberként, külkereskedőként tartózkodott Bécsben. Ő volt Gerő László, aki azzal az ürüggyel férkőzött Ábrányi bizalmába, hogy egy osztrák–magyar vegyesvállalatot hozna létre, ehhez lenne szüksége az ügyvéd jogi munkájára.

Ez volt az egyetlen olyan emberrablás, amit a hidegháború idején a magyar titkosszolgálat bizonyítottan elkövetett külföldön, de korántsem biztos, hogy az egyetlen. Gerő illegális hírszerzőként tevékenykedett Bécsben, s bár az évtizedekig titokban tartott emberrablás után nem térhetett vissza Ausztriába, Magyarországon látványosan ívelt felfelé a karrierje. A hatvanas években az állami vállalat, az Interag Rt. vezérigazgatója lett, és ilyen minőségben ő teremtette meg a Shell és a BMW első magyarországi képviseletét is. A hatvanas–hetvenes években, mint az Interag Rt. vezetője, többször nyilatkozott a magyar sajtónak. Közvetlen kollégái azonban sejtették, hogy a múltja sötét titkokat rejt. Egyrészt azért, mert a felsőbb kapcsolataira hivatkozó Gerő László azzal is eldicsekedett, hogy komoly szolgálatokat tett a magyar államnak, másrészt pedig azért, mert kínosan ügyelt arra, hogy 1961 után ne lépjen osztrák területre. Miután 1987-ben egy egykori magyar hírszerző elárulta a nyugati hatóságoknak az Ábrányi elleni akció részleteit, a magyar titkosszolgálat is lépéseket tett. Gerő – aki ekkor már nem az Interag Rt. vezetője volt – Izraelbe ment, ahol rövid időn belül állampolgárságot szerzett. Ám elkövetett egy hibát: 1989-ben, amikor azt hitte, már rég elévült a bécsi emberrablási ügy, saját néven az osztrák fővárosba költözött. Amikor pedig ugyanebben az évben néhány magyar újságíró elkezdte megkaparni az Ábrányi-ügyet és felkereste Gerőt Bécsben, az egykori Interag-vezér interjút adott a köztévében. Tagadta, hogy a titkosszolgálatnak dolgozott volna, ahogy azt is, hogy köze lenne Ábrányi eltűnéséhez. Azért mert nyilatkozni, mert nyugodt volt a múltját illetően. Tévedett. Az osztrák rendőrök éppen az interjúból tudták meg, hogy Gerő Ausztriában tartózkodik, ezért nyomban őrizetbe vették. Elítélni azonban nem tudták: rossz egészségi állapotára hivatkozva az eljárás addig húzódott, míg Gerő 1998-ban meghalt – még mielőtt ítélet született volna az ügyében.

Gerő László élete nemcsak az Ábrányi-ügy miatt figyelemre méltó, hanem azért is, mert egy olyan pénzügyi „művelet" fűződik a nevéhez, amelyre azóta sem igen volt példa Magyarországon. A nyolcvanas évek közepén a Magyar Kereskedelmi Bank egy luxemburgi cégnek és egy osztrák üzletembernek százhúszmillió dollár hitelt nyújtott azért, hogy egy kaliforniai olajfinomítót megvásároljanak. A luxemburgi cégről később kiderült, hogy Gerőé. A nagy üzletből azonban nem lett semmi, a bank nem kapta vissza a pénzét, a százhúszmillió dollárnak pedig nyoma veszett... Hogy mire, kinek kellett ez a pénz, és ki védte Gerő hátát, a mai napig nem tudni.

IV. TERRORJÁTSZMÁK

„Egy óra múlva az autó megállt, a túszokat átültették egy másik kocsiba.
Miután elindult velük a második autó, egyszer csak azt érezték,
hogy valaki leveszi a szemükről a kötést.
– Szálem álejkum – köszönt az ismeretlennek Oláh erősen
hunyorogva, azt gondolván, valamelyik más csapatnak
vagy közvetítőnek adták át őket.
Az autó nagyjából ötszáz métert tett meg, amikor a kötést
kioldozó férfi megszólalt, méghozzá magyarul:
– Most már megnyugodhatnak."

A SAKÁL BUDAPESTEN

Valahol az Alkotmányvédelmi Hivatal irattárának a mélyén hever sok-sok ládányi irat C-79 fedőnévvel. A dossziék tartalma szigorúan titkos. A tucatnyi kötetből álló, több ezer oldalnyi anyag egyike a titkosszolgálat féltve őrzött kincsének. Bennfentesek szerint a ládák nemcsak iratokat, hanem sok minden mást, köztük lehallgatott beszélgetéseket rögzítő szalagokat, sok-sok fényképet, videófelvételeket, DNS-t őrző hajszálat és még ki tudja, mi mindent rejtenek. Ami közös ezekben az „emlékekben", hogy mindegyiket a magyar titkosszolgálat első terrorelhárító osztálya gyűjtötte össze a nyolcvanas évek elején egy olyan emberről, aki egy időben Budapesten éldegélt, de ma már egy franciaországi börtönben raboskodva tölti öreg napjait. Ő Ilich Ramírez Sánchez, ismertebb nevén Carlos, a Sakál, akit néhány évtizede még a világ egyik legveszélyesebb terroristájaként tartottak számon. És akinek az egykori magyar kommunista titkosszolgálathoz fűződő fura viszonyát azért is érdemes bemutatni, mert a Sakál és csapatának budapesti megjelenésével egy időben alakult meg a magyar titkosszolgálaton belül a terrorelhárítás.

* * *

Egy feltűnően magabiztos férfi jelent meg 1979. január 13-án a budapesti Intercontinental szálloda recepcióján. A fekete, hátrafésült hajú, harmincas kinézetű, Fawaz Ahmed Adil nevére kiállított jemeni diplomata-útlevelet lobogtató

férfi, miután lefoglalta a szobáját és fizetni akart, teátrális mozdulattal kivágta a recepciós pultra, majd kinyitotta az aktatáskáját.

– Ez elég lesz? – kérdezte kaján vigyorral.

A recepciós alig hitt a szemének. A dollárokkal kibélelt aktatáskában egy pisztoly is lapult. Az, hogy valakinél fegyver van, ekkoriban egyáltalán nem volt szokványos dolog a pesti éjszakában, de nem volt mit tenni, hiszen a vendég az útlevele alapján diplomatának számított, a recepciós nem hívott rendőrt. A szálloda azonban jelentette a titokzatos, magát arabnak valló, de spanyol akcentussal beszélő vendég – na meg a vele érkező, szintén kevéssé bizalomgerjesztő figurák – nem mindennapi antréját az állambiztonság külföldieket és szállodákat ellenőrző osztályának. Több hónappal később a keletnémet titkosszolgálat arról tájékoztatta a magyar elhárítást, hogy a Nyugat-Európában merényleteket elkövető rettegett terrorista, a Sakál néven is ismert Carlos Budapesten tartózkodik. A magyar elhárításnál ekkor esett le a tantusz, hogy a jemeni „diplomata" és Carlos ugyanaz a személy.

Most mihez kezdjenek?

Noha azt gondolhatnánk, hogy egy terrorista nem olyan harsányan érkezik meg egy szállodába, mint tette azt 1979 telén Carlos, hanem feltűnésmentesen, a szélsőbaloldali, magára kommunista világforradalmárként tekintő, valójában narcisztikus és szociopata Sakál ezt is megtehette Magyarországon. Ő ugyanis úgy tekintett a szovjet befolyási övezet alatt álló kelet-európai országokra, mint szövetségeseire, ahol védelmet, biztonságot és kényelmet kap. Ahol nem kell attól tartania, hogy a rendőrség vagy titkosszolgálat levadássza, hiszen ő csak a kapitalistákra jelent veszélyt. Exhibicionizmusa és narcisztikussága is hajlamossá tette arra,

hogy egy általa biztonságosnak vélt országban ne egyszerűen meghúzza magát, éppen ellenkezőleg: ő és társai úgy jártakkeltek divatos playboyként a budapesti éjszakában, mint a turisták.

Az akkori magyar politikai vezetés (a Magyar Kommunista Munkáspárt Politikai Bizottsága) azonban – akárcsak a titkosszolgálat – megszeppent, amikor megtudta, hogy Carlos a Német Demokratikus Köztársaságból Budapestre tette át a bázisát és idehozta csapatát, legfőbb bizalmasait. Mivel a Sakál rendszerint a Szovjetunióból érkezett Magyarországra, a magyar politikai vezetés a szovjetektől várt volna iránymutatást, hogy mit is kezdjenek a helyzettel. De hiába, Moszkvából nem jöttek válaszok, csak kérdések. A Carlos-ügyet közelebbről ismerők szerint ez azért lehetett így, mert Moszkva igyekezett távol tartani magát a hírhedt bűnözőtől, viszont szerette volna, ha Carlos felügyelet alatt marad, a piszkos munkát épp ezért csatlós államaira, köztük Magyarországra hagyta – bajlódjanak csak ők a gátlástalan szociopatával. Magyarország még mindig szerencsésebbnek mondhatta magát, mint az NDK vagy Bulgária, amelynek politikai és titkosszolgálati vezetői nemcsak hogy megtűrték a terroristákat, de támogatták, alkalmanként pedig használták is őket, míg a Kárpát-medencére inkább „csak" afféle logisztikai szerep hárult.

Noha Carlos kommunistaként tekintett magára, egy gazdag venezuelai családban született 1949-ben, és ügyvédként dolgozó dúsgazdag apja is kommunista nézeteket vallott. Ez azonban nem akadályozta meg az apát abban, hogy a családját Nyugat-Európába küldje, a kamaszéveit Sánchez Londonban töltötte, drága iskolába járt. Később egy moszkvai egyetemre ment, ahonnan viszont züllött életmódja miatt 1970-ben kirúgták. Még moszkvai tartózkodása alatt is-

merkedett meg azokkal a palesztin diákokkal, akiknek köszönhetően orosz „tanulmányai" után a libanoni Bejrútban kötött ki. Ott csatlakozott a szélsőbaloldali Népi Front Palesztina Felszabadításáért (NFPF) nevű terrorszervezethez, amely nevében foglalt célja mellett Izrael megsemmisítésén dolgozott. Ilich Ramírez Sánchez itt kapta a Carlos becenevet, amely dél-amerikai gyökereire utalt. Carlost az NFPF képezte ki fegyveres harcra, gépeltérítésre, hírszerzésre, felderítésre is, majd – mint több nyelvet kiválóan beszélő emberüket – visszaküldték Londonba alvó ügynöknek. A brit fővárosban spanyoltanárként vállalt munkát, de ez természetesen csak a fedősztorija volt. A palesztinok azzal bízták meg, hogy alvó ügynökként derítse fel a lehetséges nyugati célpontokat, és építse ki azoknak a konspirált lakásoknak a hálózatát, amelyre a terroristáknak szükségük lehet.

Az első komolyabb megbízatását 1973-ban kapta, meg kellett ölnie Joseph Sieffet, a Mark & Spencer áruházlánc tulajdonosát. A zsidó származású üzletember túlélte ugyan a támadást, ennek ellenére Carlos megdicsőült az őt kiképző NFPF vezetőinek a szemében, ezért újabb feladatokkal bízták meg. 1975-ben kézigránátos támadást hajtott végre egy párizsi kávézó ellen, a merényletben két ember meghalt, többtucatnyian megsérültek. Ez a merénylet vezette el a brit titkosszolgálatot, az MI5-ot és a Scotland Yard nyomozóit Carloshoz, akinek londoni lakásán házkutatást tartottak. A lakásban a nyomozók rátaláltak Frederick Forsyth *A Sakál napja* című könyvére, később emiatt ragadt rá a Sakál gúnynév. Carlos nem állt le, sorra követte el a terrorakcióit. 1975 decemberében, Bécsben egy általa irányított kommandóval betört a Kőolaj-exportáló Országok Nemzetközi Szervezetének, az OPEC-nek a székházába, túszul ejtette az éppen ott tárgyaló minisztereket, akiket Líbiába,

majd Algériába hurcolt el. Még amikor ezt az akciót tervezték, az NFPF arra utasította Carlost, hogy az Egyesült Államok szövetségesének számító Szaúd-Arábia és Irán olajminiszterét mindenképpen végezze ki, míg a többi túszt jelentős összegeket követelve engedje csak szabadon. A Sakál viszont engedett az algériai elnök ajánlatának, aki azt ígérte neki: ha a túszok szabadon távozhatnak, akkor Carlosék is. Igaz, az akció így sem volt vértelen, mert amikor az OPEC székházába betörtek, egy rendőrt, egy biztonsági őrt és egy OPEC-alkalmazottat meggyilkoltak.

Mivel a bécsi akciónál nem mindenben követte az NFPF utasításait, a palesztin szervezet szakított vele. Nem rázta meg, hogy búcsút intettek neki: alakított egy saját terrorszervezetet, Világforradalom Karja néven. Abban az időben a szervezet több más terrorista csoporttal állt kapcsolatban, de Carlos narcisztikus irányítása alatt az egyik legveszélyesebb brigáddá vált, főbb bevételeik emberrablásokból és illegális fegyverkereskedelemből származtak. 1976-ban Jugoszláviában letartóztatták, és már-már úgy tűnt, hogy a nyugatnémet hatóságoknak átadják, de ezt is megúszta: Irakba deportálták, ezután pedig a Közel-Kelet és az NDK között ingázott.

A Világforradalom Karja – a palesztin NFPF-fel szemben – már nem az arab nacionalizmusra, hanem a marxizmusra épült, éppen ezért nyugati, kapitalista célpontokat szemelt ki magának. Kelet-Európa ideális bázisnak bizonyult Carlosék számára, a szovjet érdekszférába tartozó NDK titkosszolgálata nem jelentett rá semmilyen veszélyt, nem kellett attól tartania, hogy a nyugat-európai hatóságoknak átadják. Sőt, a Stasi hetvenöt fős stábot és lakást bocsátott rendelkezésére Kelet-Berlinben.

A Közel-Kelet és Kelet-Németország között ingázó Carlos azt hitte, nemcsak a Stasi, de a magyar titkosszolgálat is kedves lesz hozzá, ezért 1979 elején úgy döntött, Budapestre teszi át a Világforradalom Karja székhelyét. A magyar politikai vezetés ebben az időszakban kifejezetten jó kapcsolatokat ápolt Algériával, Líbiával, Szíriával, Irakkal és a palesztinokkal. A magyar titkosszolgálatok azért sem állhattak ellenségesen Carlosékhoz, mert azzal az arab baráti országok nemtetszését is kiváltották volna, márpedig ezek az államok kitűnő kereskedelmi kapcsolatot ápoltak Magyarországgal. Arról már nem is beszélve, hogy Magyarország „nagy testvére", a Szovjetunió titkosszolgálata, a KGB nagyon is bensőséges viszonyt ápolt palesztin terrorista szervezetekkel, bár akkoriban ezt legfeljebb csak feltételezni lehetett.*

Amikor 1979 januárjában Carlos és csapata először bukkant fel Budapesten, a terroristát világszerte ismerték, sőt a világ legveszélyesebb emberének tartották. A személye és tevékenysége a hírek iránt érdeklődő magyar újságolvasók előtt sem volt ismeretlen. A legelső magyar újságcikk, amelyet a Sakálról találtam, 1975 júliusában jelent meg a *Magyar Nemzet*ben** egy olyan gyilkosság apropóján, amelyet Carlos az év júniusában, Párizsban követett el. Akkor

* Manapság már bizonyítékok állnak rendelkezésre arról, hogy a KGB ebben az időszakban árnyékháborút folytatott Izrael ellen a palesztin szervezetekbe beépített ügynökei révén, mivel a cionista szervezetek tevékenysége és a zsidók nagymértékű kivándorlása létében fenyegette a Szovjetuniót. A hetvenes–nyolcvanas években a szovjet hírszerzők pénzelték, kiképezték és fegyverekkel látták el a terrorakciókra készülő palesztin szélsőségeseket.

** Pethő Tibor: A Sakál. *Magyar Nemzet*, 1975. július 13.

egy terroristatársa elárulta őt a francia kémelhárításnak, ám amikor két elhárítótiszt és a besúgó a lakására ment, Carlos mindhármukat meggyilkolta. Az első magyar nyelvű cikk mindenesetre a brit *Daily Mail* újságra hivatkozva egy olyan titokzatos csoportnak állította be a Sakál csapatát, amely „a dél-amerikai tupamarók, a palesztin gerillák, a japán »Vörös Hadsereg«, az északír IRA, a nyugatnémet Baader–Meinhof-csoport, a baszk elégedetlenek, a török merénylők" felett áll amolyan ernyőszervezetként. Ennél is érdekesebb a *Magyar Nemzet* cikkének azon része, amely azt sugallta, hogy Carlosékat valójában az Egyesült Államokból a CIA irányítja. 1976 tavaszán az *Esti Hírlap* arról számolt be, hogy az Interpol által körözött Sakál Svédország fővárosában, Stockholmban tartózkodik, ezért a svéd királynőt védelem alá helyezték. Utólag megmosolyogtató, de ugyancsak az *Esti Hírlap* közölt 1982 tavaszán egy cikket* arról, hogy a mexikói rendőrök abban a hitben éltek, sikerült letartóztatniuk a Sakált, „a világ legrettegettebb terroristáját", mígnem bebizonyosodott: rossz embert fogtak meg. Hát persze, mert amit az *Esti Hírlap* nem tudott – csak a magyar elhárítás –: Carlos ebben az időszakban már Magyarországon tengette a napjait.

Amikor a Carlos-féle banda először jelent meg Budapesten 1979 januárjában, a Sakállal tartott élettársa, a magyar állambiztonsági szervek által csak Lili fedőnéven emlegetett Magdalena Kopp, valamint a terroristavezér jobbkeze és bizalmasa, Strehl Fred-Jürgen, alias Steve is. Lili és Steve,

* Nem a Sakál napja... *Esti Hírlap*, 1982. március 12.

csöppent, úgyhogy kipattant a kocsijából, és lőni kezdte a német rendszámú autót, amelyben két magyar figyelő ült. A dél-amerikai öt lövést adott le, két lövedék eltalálta a kocsit, az egyik figyelő mellett néhány centire húztak el, de szerencsére senki nem sérült meg. A „nyugatnémetek" elhajtottak, de a kaland itt még nem ért véget. Másnap, amikor Carlos útnak indult a belvárosba, újra észrevette a német rendszámú kocsit, amelyben most egy figyelő ült. A Deák tér környékére érve a Sakál váratlanul kiugrott az autójából, odament a figyelőhöz, fegyvert nyomott a hátába, és így kísérte be a közeli rendőrőrsre. Ott büszkén mutogatta a rendőröknek, hogy fogott egy nyugatnémet kémet, majd visszatért az Intercontinental szállodába.

Kisvártatva a terrorelhárítás egyik vezetője, V. József ezredes már az Intercontinentalban kereste fel őt, mert egyértelművé vált, hogy a megtévesztő trükk nem jött be, és Carlos is rájöhetett a magyar titkosszolgálat ármánykodására.

Amikor az ezredes a szállodában elmondta neki, hogy ő képviseli az állambiztonságot, Carlos kapva kapott az alkalmon, és előadta igényeit. Jelezte, hogy Magyarországot amolyan pihenőhelyként használja, de beszélni akar a politikai vezetéssel és a titkosszolgálat vezérkarával arról, milyen szolgáltatásokat tudna nyújtani pénzért és a megfelelő védelemért cserébe. A szolgáltatásokon olyan merényleteket és erőszakos akciókat értett, amelyeket külföldön, magyar célok érdekében tudna végrehajtani. V. Józsefnek úgy tűnt, Carlos bármire és akár az ellenkezőjére is képes. Az ezredes Carlosban egy kiszámíthatatlan, öntörvényű, politikai fantazmagóriáktól túlfűtött, de képzett, tanult és jó képességű, éppen ezért roppant veszélyes embert látott. A magas beosztású tiszt visszaemlékezése szerint megpróbálta megértetni Carlosszal, hogy Magyarország nem olyan biztonságos

hely számára, mint ahogy azt ő gondolja, hiszen a nyugati titkosszolgálatok is ismerik a tartózkodási helyét.*

Ám a Sakált ez nem ijesztette meg, ezért a 8-as osztály új tervet eszelt ki. Azt szerették volna elérni, hogy a veszélyes terrorista költözzön el a belvárosi luxusszállodából az élettársa és segítője által már belakott Vend utcai villába, mert ott sokkal könnyebben szemmel tartható, mint az Intercontinentalban. A terrorelhárítók ezért titokban átkutatták a hotelszobáját, de a kutatást úgy állították be, mintha betörés lett volna. Ez bejött. A betörést látván Carlos odábbállt, és bevette magát a Vend utcai házba, amelynek ekkorra már minden apró szegletét bepoloskázták. A terrorelhárítóknak ehhez kapóra jött az a véletlen, hogy a ház tulajdonosa, a kommunista orvos korábban az állambiztonságnak dolgozott, így maximálisan együttműködött a terrorelhárítással. Ettől kezdve a Sakál és társai szoros figyelés alatt álltak, a C-79-es dosszié pedig egyre csak gyarapodott.

Carlosék szoros figyelése alatt nyilvánvaló lett, hogy a Sakál olyan külföldi országok titkosszolgálataival áll kapcsolatban, amelyek pénzzel, fegyverekkel és diplomataokmányokkal segítik őt és csapatát. A legszorosabb kapcsolata Líbiával alakult ki, de Románia, Szíria és Jemen is támogatta. Mindeközben azonban a nyugati titkosszolgálatok, az amerikai CIA és a német vagy éppen a francia elhárítás is mindig pontosan tudta, merre jár a hírhedt terrorista. A magyar

* A Terrorelhárítási Központ folyóirata, a *(T)error & elhárítás* 2015-ös első számában Beke József és dr. Hegyes Gabriella írt tanulmányt a magyarországi terrorelhárítás kezdeteiről és a C-79-es dossziéról. Ehhez a tanulmányhoz interjút készítettek V. Józseffel. A tanulmány címe: *A terrorelhárítás kezdetei Magyarországon – A C-79-es dosszié.* http://epa.oszk.hu/02900/02932/00007/pdf/EPA02932_terror_elharitas_2015_1_01.pdf

elhárítás azt is gyanította, hogy Carlos és a francia kormány között is zajlik valamiféle kommunikáció, a gyanú szerint egy Jacques Vergès nevű francia jogász közvetített Carlos és a párizsi vezetés között. Az ízig-vérig kommunista eszméket valló jogászról tudni lehetett, hogy szélsőbaloldali terroristák jogi védelmét látta el, 1982-ben kétszer is járt Budapesten, ahol a margitszigeti Thermal Hotelban vett ki egy szobát. A hotelból telefonon hívta fel Carlost a Vend utcai villában, a Sakál ezután kereste őt fel a Thermal Hotelban. A találkozóról az állambiztonság is tudott, de hiába: Carlos és az ügyvéd a Margitszigeten sétálva beszélgetett egymással, a magyar titkosszolgálat nem tudta őket közben lehallgatni.

Carlos és csapata bérelt rózsadombi villájukban 1980 tavaszától egész fegyverbázist alakítottak ki, de robbanóanyagokat is tároltak ott. Szoros ellenőrzésük közben a magyar titkosszolgálat arról is értesült, hogy Nyugat-Európában milyen akciókat terveznek végrehajtani, mégsem figyelmeztették az érintett államokat. Ezt az egykori terrorelhárítók azzal magyarázzák, hogy annak idején nem álltak kapcsolatban a nyugati szolgálatokkal, ezért jobb híján a szovjet KGB-nek továbbították ezeket az információkat. Abban bíztak, hogy a Szovjetunió akkori elnöke, Leonyid Iljics Brezsnyev, aki éppen abban az időben utazott Franciaországba, amolyan „baráti gesztusként" informálja majd a francia elnököt, Valéry Giscard d'Estaing-t a terroristák terveiről. A francia és az orosz vezetés ez idő tájt óvatos közeledésbe fogott, nem volt hát esélytelen a magyar elhárítók terve, de nem úgy alakult, ahogy elgondolták: a KGB-nek átadott információt a szovjetek „benyelték", Carlosék pedig akcióba léptek. 1981-ben a román titkosszolgálat megbízásából felrobbantották a Szabad Európa Rádió müncheni szerkesztőségét,

a támadásban kilenc ember sérült meg, ezután pedig jöttek a francia célpontok elleni merényletek.

A francia hatóságok 1982 februárjában letartóztatták Carlos barátnőjét, Magdalena Koppot és egy terroristatársukat, az autójukban robbanóanyagokat és hamis okmányokat találtak. Koppot öt év börtönre ítéltek ugyan, de jó magaviselete miatt 1985 tavaszán szabadulhatott, és csatlakozott az akkor már Damaszkuszban élő Sakálhoz. Merthogy Carlost hosszas huzavona után sikerült a magyar elhárítóknak kiszorítaniuk az országból. Az is igaz, hogy ehhez a végső lökést az Egyesült Államok adta meg: 1984-ben a washingtoni magyar nagykövetet berendelték az amerikai külügyminisztériumba, ahol közölték vele: tudják, hogy Carlos gyakran tartózkodik Budapesten. Ettől kezdve a magyar politikai vezetésnek már nemcsak kínossá, hanem ártalmassá is vált a terrorista megtűrése. Tudták, ha az amerikaiak bebizonyítják, hogy Carlos a magyar főváros rendszeres „vendége", akkor Magyarország felkerülhet a terrorizmust támogató országok listájára, és ez olyan politikai-gazdasági szankciókkal járhat, amit a budapesti vezetés már nem vállalt.

Időközben Carlos is egyre kezelhetetlenebbé vált – megesett, hogy Budapesten civilekre fogott fegyvert, félő volt, hogy kiszámíthatatlan természete miatt esetleg kárt tesz valakiben. A terrorelhárítás határozottan lépett: tudatta vele, hogy nem maradhat tovább. A magyarok azzal érveltek, hogy már az amerikai titkosszolgálat is tudja, hol van, így többé nem tudják a védelmét biztosítani. Carlos értett a szóból, 1985 őszén elhagyta Magyarországot. De nem akárhogyan: a magyar titkosszolgálat beleegyezett, hogy a fegyvereket, robbanószereket és hamis okmányokat, amelyeket egy fémládában tartott, ő és az emberei magukkal vigyék. A dél-amerikai előbb Prágába ment, ám amikor onnan ki-

utasították, megpróbált visszatérni Budapestre. Még Prágából felhívta a Belügyminisztériumot, és azt kérte, hadd térjen vissza Magyarországra, de válaszul határozott elutasítást kapott. Állítólag önérzetesen kijelentette: ahol ennyire nem várják, oda nem megy. Sértődötten Bagdadba, majd Damaszkuszba repült, ahol a szír titkosszolgálat védelme alatt élt egy ideig.

A nyilvánosság mindenesetre csak közvetlenül a rendszerváltás után, 1990. június 27-én értesült arról, hogy a nyolcvanas évek első felében a hírhedt terrorista Magyarországon bujkált. Ekkor jelentette be Horváth Balázs akkori belügyminiszter, hogy felkérték a legfőbb ügyészt, indítson büntetőeljárást több korábbi pártvezető ellen, amiért menedéket adtak Carlosnak. Horváth bejelentése után a frissen létrejött Nemzetbiztonsági Hivatalon belül is indult egy belső vizsgálat. Kiválasztottak néhány ügyészt, akik az NBH épületében szigorú titoktartás mellett átnézhették a C-79-es jelű dosszié iratait. A vizsgálat teljes titokban tartását a kormány azzal indokolta: féltek, hogy a túlzott nyilvánosság esetleg növelné Magyarország terrorfenyegetettségét.

Az ügyészek a vizsgálat végén mindenesetre arra jutottak, hogy a dokumentumok alapján nincs olyan egykori pártvezető, titkosszolgálati vezető, aki ellen vádat lehetne emelni a terroristának nyújtott segítség tárgyában, ahogy az sem támasztható alá, hogy bárki segítette volna a magyar vezetésből Carlosék csoportját. A Carlos-ügyet 1991 nyarán az ügyészség lényegében lezárta, a legfőbb ügyész pedig közölte, hogy felfüggesztik a nyomozást, mert fontos kérdések tisztázására csak az ekkor még bujkáló Carlos kihallgatása után lenne lehetőség. Bár hivatalosan senki nem erősítette meg, de ekkorra már sem a nemzetbiztonsági kabinet, sem Antall

József kormánya nem tartotta jó ötletnek a C-79-es ügy további vizsgálatát. Ebben az időszakban érkezett Budapestre Jean-Louis Bruguière, a Carlos-ügy francia vizsgálóbírója, és kapott hat oldalt a C-79-es dossziéból. Később a francia *Libération* című lap erre a néhány oldalra hivatkozva írta azt, hogy Magyarországon keresztül juttattak fegyvereket Carlosék az ETA nevű baszk terrorszervezetnek. Ma már tudni lehet, hogy nemcsak az ETA-nak juttattak Magyarországról fegyvereket, hanem az IRA egyik kommunista szárnyának is, ezekről az üzletekről pedig a magyar titkosszolgálatoknak is tudomásuk volt.

Évekkel később a francia bíróság meghallgatott tanúként olyan magyar elhárítókat, akik a C-79-es ügyön dolgoztak, de a tárgyalás során nem firtatták a magyarok felelősségét. Carlos azután állt Franciaországban bíróság elé, hogy 1994-ben, az akkor már Szudánban „pihenő" terroristát a francia titkosszolgálat elfogta és Franciaországba szállíttatta.

A Carlos és társai által végrehajtott akciók legalább ezerötszáz halálos áldozatot követeltek, ebből a Sakál – saját bevallása szerint – nyolcvanhárom embert saját kezűleg ölt meg. 1994-es elfogása után a francia bíróság több gyilkosság miatt is elítélte, legutóbb 2017-ben egy 1974-ben, Párizsban elkövetett kézigránátos támadásért, amelyben két ember meghalt, harmincnégyen megsebesültek.

A mára elvénhedt, de kétes hírnevére még mindig határtalanul büszke Carlost a börtönben rendszeresen látogatja a Párizsban élő Liszkai László újságíró, aki már két könyvet is írt a Sakálról. Az egyiket a rendszerváltás után, amikor egykori magyar elhárítók árultak el neki részleteket a C-79-es ügyről, a másikat néhány éve adta közre a terroristával a börtönben folytatott legalább százórányi beszélgetés-

anyagból összeállítva.* Liszkai László megkeresésemre elmondta, Carlos még mindig tud pár szót magyarul, továbbra is a kommunista világforradalom tábornokának tartja magát, és határozottan állítja: annak idején nemcsak a magyar titkosszolgálattal állt kapcsolatban, de találkozott magyar politikai vezetőkkel is, még ha nem is Kádár Jánossal. Hogy kikkel, arra már nem emlékszik.

Simon Sándor, aki a Nemzetbiztonsági Hivatal főigazgatói posztját töltötte be 1990 és 1994 között, a kétezres évek elején egy – nem a Carlos-ügyben, de a rendszerváltás titkosszolgálatait is érintő témában létrehozott – zárt ajtók mögött működő vizsgálóbizottság előtt arról beszélt, hogy azokkal a magyar vezetőkkel, akik kapcsolatba léptek vele, Carlos „olyan modorban próbált tárgyalni, mintha ő irányítaná a titkosszolgálati munkát és ő szabná meg a feltételeket".

Simon szerint a magyar szolgálat csak azért működött együtt a terroristával, hogy megismerje azokat a rejtekhelyeket, ahol a Carlos-csoport a fegyvereit, robbanóanyagait, az iratait és az ellátmányát tartotta.

„Ez a célkitűzés sikerült is" – mondta a bizottság előtt Simon, aki szerint a terroristával való kapcsolattartás nem öncélú volt, és nem is Carlost akarták segíteni, hanem a kiszorítása és a fegyverei megszerzése volt a cél.

„Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a Carlos-csoport olyan technikai eszközöket mutatott meg, és olyan fegyvereket hagyott akkor itt, amelyekhez a magyar államnak, a magyar szervezeteknek nem volt lehetőségük hozzájutni

* Liszkai László két könyve: *Carlos a vasfüggöny árnyékában* (Ct Press Kiadó, Budapest, 1992) és *Carlos szerint a világ – Szemtől szemben a Sakállal* (Robox Kft., Budapest, 2017).

és beszerezni. A pénzügyi ellátottsága pedig messze túlment az akkori hivatali lehetőségen" – mondta Simon Sándor.

A rendszerváltás után, 1990 nyarán egyébként Horváth Balázs akkori belügyminiszter csak azután beszélt először a Carlos-ügyről, hogy az amerikai *Washington Times* megírta: a hetvenes–nyolcvanas években Kelet-Németországban, Lengyelországban, Csehszlovákiában és Magyarországon is működtek terroristakiképző-táborok, a lap által közölt térkép szerint az egyik a Balaton közelében. Az amerikai lap szerint a keleti blokk országaiban szabadon folyhatott az illegális fegyverkereskedelem, az államok szabad átvonulást engedtek a terroristáknak. Igaz, ezek a nyilvánvalóan az amerikai titkosszolgálatoktól származó értesülések már nem „csak" Carlosra vonatkoztak. Akkor ugyan még nem lehetett tudni, mert az ezzel kapcsolatos információk szigorúan titkos dossziékban hevertek a magyar hírszerzésnél, de ma már nem titok, hogy a nyolcvanas években Carloson kívül más terroristák vagy terroristagyanús figurák is megfordultak Magyarországon a titkosszolgálat tudtával – az azóta hozzáférhető állambiztonsági dokumentumok is ezt igazolják.

A téma egyik legnagyobb szakértője, Orbán-Schwarzkopf Balázs történész kutatásai alátámasztják, hogy Magyarország fegyvereket adott el külföldre olyan csoportoknak, amelyeket Nyugaton terrorszervezetként tartottak nyilván, a fegyverüzleteket pedig általában a katonai titkosszolgálat felügyelte. A fegyverszállításokban olyan magyar vállalatok segédkeztek, mint a Malév légitársaság, a Mahart hajózási vállalat vagy éppen a fuvarozással foglalkozó Hungarocamion, az üzleteket pedig a Technika Külkereskedelmi Vállalat bonyolította le. A fegyvereket gyakran a Hungarocamion járműveiben rejtették el – legtöbbször zöldborsó-

szállítmányok alatt. A történész szerint ezek a magyar katonai titkosszolgálatok által levezényelt fegyvercsempészakciók okozták, hogy a hetvenes–nyolcvanas években többször támadtak meg magyar kamionokat külföldön. E támadások azonban nem kerültek be a hazai hírekbe, hiába is kerestem, nem találtam ezekről szóló magyar újságcikkeket. A Malév-gépeket is használták fegyvercsempészésre, a történész szerint 1982-ben az utasok szeme láttára pakolták be Budapesten a szíriai Damaszkuszba leszállítandó fegyvereket. És vélhetően ezek a fegyverszállítások vezettek ahhoz a tragédiához, ami a Malév 240-es számú járatával történt. A Budapest–Bejrút-útvonalon, menetrend szerinti közlekedő repülőgép ötven utassal és tízfős legénységgel a fedélzetén zuhant a Földközi-tengerbe Libanon partjainak közelében 1975. szeptember 30-án. A tragédiát senki nem élte túl, a baleset körülményei máig tisztázatlanok. Az okokról titkosszolgálati körökben két verzió is kering. Az egyik szerint a gépen titokban az izraeliek ellen harcoló palesztinoknak szánt fegyvereket szállítottak, az izraeliek ezért lőtték le a járatot úgy, hogy az darabokra hullva zuhant a tengerbe. A másik teória szerint az utaslistára felkerült egy palesztin politikai vezető neve, aki akkortájt valóban Budapesten tartózkodott, ám végül – biztonsági okokból – nem repülővel, hanem autóval hagyta el Magyarországot a vele együtt utazó delegációval együtt. Erről azonban a gépet lelövő izraeliek nem tudtak.

Egyik teória sem alaptalan, hiszen abban az időszakban a magyar titkosszolgálatok nyakig benne voltak a közel-keleti játszmákban. Orbán-Schwarzkopf Balázs évtizedekkel későbbi kutatásai arról árulkodnak, hogy az akkori, Magyarországon keresztül zajló fegyverszállításokban és kábítószer-csempészetében külföldi terrorszervezetek és szervezett

bűnözői körök is érintettek lehettek, ez pedig jócskán feladta a leckét a magyar titkosszolgálatoknak. Ahogy a Carlos-féle brigád is Magyarországon keresztül üzletelt a fegyverekkel, úgy más terrorszervezetek is jelen voltak Budapesten. Ezek közé sorolható a török–kurd–örmény Szürke Farkasok nevű csoport, amely a budapesti török alvilággal is szoros kapcsolatban állt. A magyar kémelhárítás pontosan tudta, hogy a Szürke Farkasok budapesti emberei az iraki nagykövetség diplomata rendszámú autóival szállítanak kábítószert, és sok minden mást. A hatvanas–hetvenes–nyolcvanas években a magyar gazdaságot alapvetően meghatározó feketegazdaságnak és budapesti feketepiacoknak ezek a külföldi szereplők jelentették az egyik motorját, miközben az adott csoportok kapcsolatban álltak az olasz maffiával éppúgy, mint más, Carloshoz hasonló súlyú alakokkal. Merthogy nem Carlos és társai voltak az egyetlenek, akik a nyolcvanas években Budapesten találták meg a számításaikat. A Sakál mellett felbukkant a magyar fővárosban Abu Nidal* és köre is. 1987 májusában például, amikor ismeretlenek halálos áldozattal járó bombamerényletet hajtottak végre a kuvaiti Malév-kirendeltség ellen, Abu Nidal szervezete próbált segíteni Budapesten a magyar terrorelhárítóknak a lehetséges elkövetők felkutatásában. Igaz, ahogy Carlost, úgy Abu Nidalt és körét is igyekezett kiszorítani az országból az elhárítás, de utóbbit csak a nyolcvanas évek végén.

Ezek a közel-keleti kötődésű terrorszervezetek ugyanúgy működtek, akár egy külföldi titkosszolgálat: saját céljaik

* Abu Nidal (1937–2002) palesztin terrorista, akit utóbb a hetvenes–nyolcvanas évek Oszama bin Ládenjeként kezdtek emlegetni. Közel száz jelentős merényletért tartják felelősnek, amelyek több mint ezer ember halálát okozták.

érdekében ügynököket szerveztek be a magyarországi egyetemeken tanuló arab fiatalok körében. A terrorszervezetek hírszerzői a legtöbbször állami ösztöndíjjal érkeztek, és ezzel a fedősztorival dolgoztak, a háttérben pedig a közel-keleti államok nagykövetségein belül működő hírszerzői rezidentúrák segítették őket. Az akkori Budapesti Műszaki Egyetem egyik hallgatója, akit a magyar titkosszolgálat „Huszein" fedőnéven jegyzett, az Abu Nidal Szervezethez tartozott (a csoportot a vezetőjéről nevezték el), és azzal a feladattal bízták meg, hogy külföldről érkező és Magyarországon átutazó embereket szállásoljon el. Mellette jó néhány, Budapesten tanuló arab egyetemista, aki nem mellesleg illegális valutaváltóként is tevékenykedett, szintén közel-keleti szervezetekhez volt bekötve.

Persze a játszma oda-vissza zajlott, mert a magyar titkosszolgálat is szervezett be arab egyetemistákat, de ugyanígy „építkezett" a Közel-Keleten is. Bár a magyaroknak sokszor komoly fejtörést okozott, hogyan lavírozzanak okosan a néha egymással szövetkező, néha viszont egymással is viaskodó közel-keleti szervezetek játszmáiban és üzelmeiben, ezek a kapcsolatok a rendszerváltás utáni évtizedekben is hasznosnak bizonyultak.

SZÉTROBBANTVA

BÁR A RENDSZERVÁLTÁS IDEJÉN A III-AS FŐCSOPORTFŐNÖKSÉG „elemeire hullott", egyetlen területét csodával határos módon elkerülte az időszakra jellemző összevisszaság.

Interjúalanyom a nyolcvanas években még rendőrként dolgozott, de a rendszerváltást már titkosszolgaként élte meg, mégpedig terrorvonalon. Immár hosszú évek óta a szolgálati világtól távol, civilként tevékenykedik, de szívesen mesélt arról a területről, amit a magyar titkosszolgálat a kilencvenes évek elején ugródeszkaként használhatott, amikor „új barátokat" kellett szereznie. Ez a terület a terrorelhárítás.

Egy budapesti kávéház hátsó zugában ültünk le, és mindenekelőtt arra voltam kíváncsi: csakugyan teljesen szétesett a kilencvenes évek elején a rendőrség és a titkosszolgálat?

– Milyen volt a hangulat az elhárításnál a rendszerváltás környékén?

– Szörnyű. Akkor volt a Dunagate-botrány. Totál fejetlenség jellemezte a szervezetet. Zúzott mindenki minden iratot, amit csak lehetett, és sajnos válogattak is a dokumentumok között.

– Mindenki ki tudta játszani ezt a káoszt?

– Simán. Volt olyan, hogy liszteszsákokba rakták a doszsziékat és úgy vitték ki. Nem csak a III/III-asok zúztak – mindenki mindent. A III/II, azaz a kémelhárítás is. Aztán egyszer csak jött egy olyan felső utasítás, hogy semmit, ami a terrorral kapcsolatos – azaz ami a III/II alatt működő 8-as osztály B alosztályához tartozott –, ne zúzzunk be!

– Addig azokat is megsemmisítették?

– Arra szerencsére nem került sor. Mi, a terrorelhárítás ebből kimaradtunk, különben minden megsemmisült volna, Carlos, a Sakál és Abu Nidal dossziéi is. Hála istennek nekünk ott maradtak az elődök által fölhalmozott anyagok. Mi akkor kezdtünk el építkezni, mert nagyon hamar tudtuk, hogy mi kimaradunk a káoszból, minket nem számolnak fel, építkezhetünk tovább.

– Mi számított akkor legfontosabbnak a terrorelhárításnál?

– A rendszerváltás hajnalán a szocialista táborhoz tartoztunk, a Nyugat ellensége voltunk, ebben a Belügyminisztérium alá tartozó állambiztonságnál 1989-ben még nem éreztünk változást. Egyetlen olyan „fogyasztható felület" maradt, amiről lehetett tudni, hogy túléli a rendszerváltást, ezért is hozták létre: ez volt a terrorelhárítás. A terrorelhárítás hátán ment a nyugati titkosszolgálatokkal való kapcsolatfelvétel. A terrorizmus a keleti és a nyugati blokk országaiban is közös ellenségnek számított. A kémelhárításnál 1989–1990 tájékán még nem voltak letisztázva a vonalak, a terrornál viszont megvolt a közös érdek. Ezért aztán a politikai vezetés is engedte, hogy csináljuk a melónkat, így tudtuk felvenni a nyugati elhárító szervekkel a kapcsolatot. A rendszerváltás hajnalán, 1989-ben mi már a német hírszerzés, a BND szervezésében tárgyaltunk Bécsben a japán titkosszolgálattal – mint terrorellenes osztály. Ez nagyon nagy dolog volt akkoriban.

– Egykori rendőrök visszaemlékezése szerint a szocialista érában megesett, hogy dolgoztak egy-egy ügyön, például betörések felderítésén, majd egyszer csak megjelent az állambiztonság, és levette őket egy-egy bűnözőről. A terrorellenes vonal is csinált ilyet? Kapcsolatban állt az alvilággal?

– Azt, amiről beszél, a rendszerváltás előtt csak a politikai vonal, főleg a III/III csinálta. Mindenütt ott voltak a III/III csápjai, így az alvilágban is. De a III/II 8-as osztály B alosztálya, tehát a terrorvonal, nem állt kapcsolatban az alvilággal. A nyolcvanas években ennek az alosztálynak egyetlen feladata volt: a közel-keleti terrorszervezetek Magyarországon megpihenő tagjainak a megfigyelése. A kommunizmusban rettentően sok arab, a Közel-Keletről származó diák tanult Magyarországon. Nagyon sok, a Nyugat által terrorszervezetnek nyilvánított csoportosulás Magyarországon szabadságharcos felhangot kapott. Nem támogatta őket senki idehaza, de Magyarország pihenőhelyként, bázisként szolgált nekik, itt nem üldözték őket. Ha valami beütött külföldön, akkor az illető idejött két hétre eltűnni. Ez azzal járt, hogy a szolgálat szóba állt vele, és iszonyú sok információ keletkezett. Rengeteg adat gyűlt így össze az emberekről, a szervezetek felépítéséről. Ezeket az adatokat nem zúztuk be, ami aranybányának bizonyult a rendszerváltás után, amikor a nyugati szolgálatokkal kellett jó kapcsolatokat kialakítani.

– A rendszerváltáskor meg tudta tartani a hálózatát a terrorellenes vonal?

– Nagyon kemény munkával értük el, hogy a meglévő hálózati személyeink ne ijedjenek meg és maradjanak.

– Ezek a hálózati személyek magyar állampolgárok voltak?

– Volt közöttük magyar és külföldi is.

– A magyar hálózati személyek a rendszerváltáskor tartottak attól, hogy később kiderül róluk: súgtak az állambiztonságnak?

– Igen. Nekünk viszont volt egy ütőkártya a kezünkben: az, hogy ez nem ideológia, politika, hanem terror. Ég és

föld. A terror nemcsak tisztán elhárítási történet, hanem rendőrségi is. Kemény beszélgetések zajlottak le az ügynökeinkkel, de szerintem a meglévő kapcsolatrendszer hetvenhetvenöt százaléka megmaradt.

– A külföldi hálózati személyek milyen körből kerültek ki?

– Főleg itt tanuló diákokból, dolgozókból, és itt már végzett, hazaköltözött emberekből. Ez azt jelentette, hogy külföldre is elértek a csápjaink. Ha már külföldön élt a kapcsolatunk, akkor is dolgozott nekünk tovább, a rendszerváltás után is.

– A magyar hálózati személyek milyen körből kerültek ki?

– Vendéglátás, szállodaipar, vagy szórakoztatóipar. Csupa olyan helyről, ahol a számunkra érdekes külföldiek megfordultak.

– Amikor a rendszerváltás után elkezdték tovább építeni a terrorvonalat, akkor sem került kapcsolatba a Nemzetbiztonsági Hivatal terrorellenes vonala az alvilággal?

– A nemzetközi tapasztalat szerint a terrorizmus, illetve a szervezett bűnözés összefonódik. Érdekes módon ez nálunk nem nagyon történt meg.

– Miért nem?

– Azért nem, mert a rendszerváltás után nálunk nem működtek terroristák, nem volt itt bázisuk. Ide a terrorista beutazott, majd továbbment, de nem kereste a kapcsolatot az alvilággal, sőt igyekezett távol tartani magát attól a közegtől. Nem tapasztaltuk, hogy a magyar alvilág bármilyen módon kapcsolódott volna a látókörünkbe került emberekhez: az arab közösségekhez, az imaházakhoz, az itt tanuló külföldiekhez.

– Az arab pénzváltókhoz sem?

– Nem ott váltották a pénzüket. A szírek a Nyugati pályaudvar környékén, az egyiptomiak a belvárosban dolgoztak. Voltak köztük is embereink, amolyan szűrésre, de nem volt kapcsolat köztük és a terroristák között. A pénzváltóktól jöttek be információk a szervezett bűnözésről, pénzmosásról, de mivel az nem a mi asztalunk volt, ezért azokat továbbítottuk.

– Említette, hogy 1989-ben az elhárításon belül a terrorosok vették fel először a kapcsolatot a nyugati partnerszolgálatokkal, ebben pedig a német BND-nek volt szerepe, amelyik a japán titkosszolgálattal hozta össze a magyar terrorelhárítókat. Mit akartak a japánok?

– Azt, hogy segítsünk nekik a japán Vörös Hadsereg nevű terrorszervezet tagjainak és mozgásának a feltérképezésében. De aztán nemcsak a japánok kértek ilyen segítséget, hanem több nyugati titkosszolgálat, például a francia, amelyik Carlosra vadászott. A rendszerváltástól kezdve aranybányának bizonyult mindaz, amit az egykori állambiztonság terrorvonalon csinált. Ha kérdezett valamit egy nyugati partnerszolgálat, akkor csak átnyálaztuk a dossziékat, és adtuk is át az információkat. Persze arra azért odafigyeltünk, hogy ilyenkor ne sérüljenek a mi érdekeink sem. A Moszad budapesti összekötőjével napi kapcsolatban álltunk onnantól kezdve, hogy felvettük velük a kapcsolatot. A figyelődossziékból meg tudtuk mondani, hogy ez és ez a terrorista, aki annak idején Budapesten járt, kivel és mikor találkozott. A rendszerváltás után megalakult Nemzetbiztonsági Hivatal azért tudott jó kapcsolatokat kialakítani a külföldi partnerszolgálatokkal, mert terrorvonalon ilyen jó aktákkal, információkkal rendelkezett.

– Magyarországon egyetlen terrorakció volt akkoriban, a ferihegyi robbantás*. Nem sikerült megelőzniük.

– Valóban nem. Az úgy ért minket, mint derült égből villámcsapás. Amikor felrobbant a busz, aznap mindenki rohant az ügynökhálózatához. Senki nem tudta a hálózatból, hogy kik csinálhatták. De mindenki elmondta az ügynökeinek, hogy tartsák nyitva a szemüket, és bármit hallanak, azt azonnal mondják.

– Jött a hálózatból később értékes információ a robbantással kapcsolatban?

– Nem nagyon.

– Azért ez egyfajta kudarc, nem?

– Európaiak voltak az elkövetők, a mi köreinkben nem is forogtak, erre vezettük vissza azt, hogy nem volt információnk. Annyit tudtunk csak kideríteni, hogy az indítószerkezet bizonyos részei az Ahmed Dzsibrílhez** tartozó szervezettől jött. Ennyi. De személyi kötődéseket nem sikerült felderítenünk.

– De azért a kilencvenes évek második fele már mozgalmas volt: történt jó pár robbantás Budapesten is. Azokban jutottak valamire?

– Minden robbantással foglalkoztunk, de aztán kiderült, hogy ezek alvilági történetek, nem a terrorhoz tartoznak.

– És akkor a titkosszolgálat mossa kezeit?

* A Ferihegyi gyorsforgalmi úti merénylet a rendszerváltás idejének egyik első robbantásos terrorakciója volt. Az 1991. december 23-án elkövetett robbantás a Szovjetunióból kivándorló zsidók ellen irányult, és szélsőbaloldali terroristákhoz köthető. Halálos áldozatot nem követelt.

** Ahmed Dzsibríl (1938–2021) a Szíria-barát Népi Front Palesztina Felszabadításáért-főparancsnokság vezetője.

– 1995-től már hatályba lépett a nemzetbiztonsági törvény. Ha egy robbantásról hamar kiderült, hogy az alvilághoz van köze, akkor az a rendőrség asztala volt.

– De nem is segítették a rendőröket információkkal?

– Ha a mi vonalainkon bejöttek olyan információk, amelyek nem a terrorhoz tartoztak, hanem például egyes bűnözőkkel vagy bűncselekményekkel voltak kapcsolatosak, akkor azt természetesen továbbítottuk.

– A rendőrségnek?

– Nem, mert mi nem álltunk közvetlenül kapcsolatban velük. Mi a Nemzetbiztonsági Hivatalon belül továbbítottuk ezeket az információkat az értékeléssel-elemzéssel foglalkozó igazgatóságnak.

– És mi lett ezeknek az információknak a sorsa?

– Arra nekünk, „rabszolgáknak" már nem volt rálátásunk. Mi csak továbbítottuk, és kész, az már odafönt dőlhetett el, hogy milyen információ hová kerül.

– De feltételezem, hogy a terrorvonalon mozgó titkosszolgák és a rendőrök útja azért találkozott néhány ügynél. Például amikor 1998 nyarán az Aranykéz utcában robbantottak*, nyilván nem lehetett egyből tudni, hogy terroristák műve-e, vagy az alvilágé.

– Valóban. Annál az ügynél például érintkeztünk a rendőrséggel. Egy szállodai vonalunkról jött be az az információ, hogy a Béke Hotelban gyanús szlovákok tartózkodnak,

* Az Aranykéz utcai robbantás 1998. július 2-án történt Budapest belvárosában, a kilencvenes évek magyar maffiaháborújának egyik legnagyobb erejű bombatámadásaként. Célpontja a rendőrség és később a bíróság ítélete szerint is Boros Tamás vállalkozó volt, aki részt vett az úgynevezett „olajszőkítésben". A robbantás az olajmaffiában megkezdődő leszámolások része volt.

ezért kimentünk. Mi hívtuk ki a rendőröket, hogy nézzék át a szállodát bombakereső kutyákkal. Ilyen esetekben persze találkoztunk a rendőrökkel, de ezek kivételes esetek voltak.

– És ahogy kirajzolódott, hogy egy ilyen robbantáshoz nincs közük a terroristáknak, leszálltak az ügyről?

– Igen. De ha bármi információ bejött, akkor azt továbbítottuk. Ám azt, hogy mi lett ezeknek az információknak a sorsa a későbbiekben, nem tudtuk.

– Az Aranykéz utcai robbantás esetében jött be bármilyen olyan információ a terrorellenes vonalra, ami fontos?

– A saját információink alapján mi máshogy láttuk azt a történetet. Mi inkább arra tettük a hangsúlyt, hogy Boros Tamás indifferens célpont volt. Ha bosszút akarnak rajta állni, egyszerűen kilövik. Ott szerintünk az az ügyvéd* és az ügyvéd táskája volt a célpont, mindkettőt meg kellett semmisíteni.

– Miért? Mi volt abban a táskában?

– Azt nem tudtuk.

– Az Aranykéz utcai robbantás hátterében ezek szerint a titkosszolgálat terrorellenes vonala mást vélt felfedezni, mint a rendőrök. Akadt még olyan esemény, amit máshogy értékeltek?

– Akadt olyan személy, így fogalmaznék. Például Szemjon Mogiljevicsről, akit a rendőrök és a sajtó is az orosz maffia magyarországi képviselőjeként tartott nyilván, mi másképpen vélekedtünk. Mi amolyan felfújt lufinak gondoltuk, nem igazi keresztapának. Abból csinált bizniszt, hogy a kilencvenes években Izraelbe kivándorolt zsidók

* Boros Tamás ügyvédje, Szabó Gábor – Boros és Szabó ketten együtt voltak jelen az Aranykéz utcai helyszínen.

vagyonát „menedzselte". Kapcsolatban állt ő mindenkivel, ez volt a módszere. „Szeva bácsi" ráadásul minden szervnek azt mondta, amit az hallani akart. Így kommunikált a CIA felé, a Moszad felé, a volt KGB felé és felénk is. Így tette a segge alá a vaslemezt. Ez nyújtott neki védelmet, ebből remélt hasznot.

– Tehát Mogiljevics kapcsolatban állt a Nemzetbiztonsági Hivatallal?

– Találkoztunk vele néhányszor, de akkor már tudtuk róla, hogy több pályán focizik. Első körben ő próbált meg felénk közeledni. Neki is megvolt a saját gárdája, és akkor jöttek szállodai vonalakból jelzések, hogy Szevával kellene beszélnünk, mert ő mindent tud. Megüzentük neki, hogy találkozzunk. Első körös baráti ismerkedés. Már az első beszélgetésnél nagyjából bemértük, hogy terrorosként sokat nem várhatunk tőle. Nem nagyon tudtunk mit kezdeni azzal, ha közölte, hogy az egyik ellensége éppen most vett magának fegyvereket. Leírtuk jelentésben és továbbítottuk, de ennyi. Amúgy is tudtuk, hogy a rendőrök is szóba állnak vele. Kedélyesen meghallgattuk, amit elmondott, és megköszöntük.

– De a kilencvenes években voltak olyan robbantások, amelyeknél nem lehetett felfedezni alvilági indítékot. Ezekkel sem foglalkozott a terrorellenes vonal?

– Ezeknél a robbantásoknál arra a következtetésre jutottunk, hogy valamelyik külföldi titkosszolgálat, külföldi állam érdeke, hogy nálunk legyen rossz a közhangulat. A végrehajtók bűnözők voltak, nem terroristák. Arra jutottunk, hogy ez nem klasszikus terror, az elkövetők nem követeltek semmit. Ezért nem a mi asztalunk.

– Kezdem azt érezni, hogy jogosak azok a kritikák, amelyekkel a rendőrök a titkosszolgákat illetik. Míg a rendőrtől

eredményeket várnak, addig a titkosszolgák bármit mondhatnak, nincs számonkérés.

– Ez így nem igaz. Nagyon sok olyan melónk volt, ami utóellenőrzésről szólt. Mert miután kialakítottuk a nyugati szolgálatokkal a kapcsolatot, rengeteg HÍRIGÉNY-t kaptunk tőlük, ezeket az információkat pedig rendesen le kellett járni. És olyan munkánk is sok volt, amikor egy külföldi partnerszolgálat kérte, hogy a Magyarországra érkező célszemélyeit kontaktoljuk végig: figyeljük meg, hova megy, kikkel találkozik.

– Ezek a célszemélyek terroristák voltak?

– Olyan emberekről beszélünk, akik terrorszervezethez tartoznak, fontos emberek a szervezetben, de nem végrehajtók.

– Ilyenkor a magyar terrorosok tudták, hogy a célszemély kicsoda?

– Igen, mert a partnerszolgálat megmondta. A kilencvenes években a terroristák már nem használták bázisként Magyarországot, legfeljebb átutaztak, vagy csak egy-két napot tartózkodtak nálunk.

– És mit csinált ez idő alatt egy terroristagyanús figura Budapesten?

– Volt, aki várost nézett, volt, aki ki sem mozdult a hotelszobájából. Volt, aki találkozott valakivel, olyankor azt is felkaptuk, akivel találkozott, azaz őt is megfigyeltük, és a végén kiküldtük az anyagot a külföldi társszervnek. Onnan gyakran visszajött a jelzés, hogy ismerik azt az embert is, akivel itt találkozott. A társszervnek ez egy fontos információ volt, mert ebből tudták, hogy vagy valami készül, vagy valamelyik szervezet kommunikál a másikkal.

– Előfordult, hogy ilyenkor a célszemély magyar emberrel találkozott?

– Nem voltak magyar kapcsolataik.

– Ha találkozott valakivel a célszemély, akkor lehallgatta az elhárítás, hogy miről beszélgetnek?

– Ha tudtuk, akkor igen.

– Mitől függött, hogy le tudják-e hallgatni?

– Azért nem olyan könnyű beépülni egy szállodába! Ha tudtuk, hol vannak, akkor leültünk a közelben egy megfelelő táskával, ami videó- és hangfelvételt készített. Vagy az adott helyen, például egy szállodában dolgozó ügynökünkön keresztül odatetettük az asztalra azt a hamutartót, ami a technikát rejtette. De nem mindig volt ilyenekre idő. Előfordult, hogy egy kolléganővel rohantunk át ketten a Falk Miksából az Astoriára, amikor a figyelők jelezték, hogy beült valahova, és találkozott valakivel a célszemély. Odarohantunk a speciális táskával, leültünk a közelben és kagylóztunk, miközben a kívülállóknak úgy tűnhetett, csak egy kávézó pár vagyunk.

– Melyik volt a legemlékezetesebb munka, amit külföldi partnerszervezettel együttműködve csináltak a kilencvenes években?

– Amikor a japánok arra kértek, hogy a japán terroristákat, a japán Vörös Hadsereg öt tagját figyeljük meg. A japánok tudták, hogy ezek az emberek be fognak utazni Budapestre. Megkaptuk tőlük a japánok fotóit és az álneveiket, amelyeken utaztak. Abban az időszakban még volt határfigyelés, és voltak vízumlapok, azokon fényképek. Emlékszem, egyszer japán zenészek érkeztek Budapestre, és az egyik muzsikus neve megfelelt az egyik álnévnek, amit a terroristák használtak. Amikor a határfigyelésen kiszúrták ezt, kirongyoltunk a reptérre, félreállítottuk az illetőt, erre kiderült, hogy vaklárma. Sűrű elnézést kértünk a zenekartól. Végül azonban sikerült felkapnunk a társaságot, köztük

a főnököt, Maszao Adacsit is. A japán hatóságoktól csak annyit kértünk, hogy ne Magyarországon tartóztassák le őket, hanem külföldön, mert egyébként fennállt volna egy Magyarország elleni bosszúnak a veszélye. Mi viszont leadtuk nekik a drótot, hogy a japánok merre, hova mennek. Az ilyen együttműködések arra is jók voltak, hogy a japánoktól olyan technikai eszközöket kaptunk, amilyenekkel akkor még a szakszolgálat sem rendelkezett.

– Történt olyan, hogy a magyar titkosszolgálat Budapesten, egy terroristagyanús személy megfigyelésekor értesült egy leendő terrortámadásról?

– Nem, ilyen az én időmben nem fordult elő. Olyan viszont igen, hogy egy későbbi vizsgálat során Magyarországon végrehajtott utóellenőrzésünknek köszönhetően sikerült olyan információhoz jutnia egy külföldi szervnek, ami nagyban segítette őket a nyomozásban. A terrorvonalon van egy mondás: ha egy terrorakció végrehajtását eldöntik, akkor azt végre is fogják hajtani. Az úgynevezett terrorelhárítás lényege az információszerzés, elemzés és továbbadás a megfelelő csatornára. Figyelni kell, milyen a terroristagyanús személyek mozgása világszerte, mert ebből is lehet következtetést levonni arra vonatkozóan, mire készülnek.

– De feltételezem, hogy nem minden terroristát „kellett" beengedni az országba csak azért, hogy megfigyelhessék őket.

– Persze hogy nem! De ha egy külföldi partnerszolgálatnak ez a kérése, akkor érdemes igent mondani. A kilencvenes években már nem engedtük meg, hogy a terroristák bázisként használják Magyarországot. Így amikor a repülőtérre megérkezett egy terroristagyanús figura, aki a listákon volt, már vártuk a reptéren. Olyankor elmagyaráztuk neki, hogy tudjuk, kicsoda, és nem látnánk szívesen Magyarországon. Ezt megértették és odábbálltak.

KILENC HÓNAP A POKOLBAN

FURCSA ZAJ SZŰRŐDÖTT BE A SZOBÁBA, de a negyvenöt éves Dunajszky Gábor ekkor még nem fogott gyanút. Az óra hajnali hármat mutatott. A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat grozniji irodavezetője arra gondolt, az épület védelmét ellátó három testőr valamelyike talán éppen edz – előfordult ilyen még a hajnali órákban is. Ám a dübörgésre hasonlító hang nem csitult, és Dunajszkynak rossz előérzete támadt. Kinézett a folyosóra, és döbbenten látta, hogy terepruhába öltözött, állig felfegyverzett maszkos emberek rohannak felé. Mire észbe kapott, két fegyveres a szobájában termett, egyikük lekapta a lepedőt az ágyról, és Dunajszky fejére borította, hogy lehetőleg semmit ne lásson. A kezükben géppisztolyt szorongató támadók tudták, ki ő, mert a nevén szólították, miközben feldúlták a szobát – feltehetően pénzt kerestek, mi mást.

– Nyugalom, minden rendben lesz! – szólt oda egyikük oroszul Dunajszkynak, de az irodavezetőt ez cseppet sem nyugtatta meg. A támadók néhány perc múlva behozták a szobába Dunajszky kollégáját, Oláh Istvánt is. Fegyverekkel sakkban tartották a két férfit, közben pedig lázasan pakolták össze mindazokat a tárgyakat, amelyeket értékesnek gondoltak, köztük a szeretetszolgálat műholdas telefonját, számítógépeit is. Amikor végeztek, géppisztolyokkal lökdösni kezdték a lepedővel letakart fejű magyarokat, kitaszigálták őket a szobából a folyosóra, onnan pedig az épület elé. A két magyar ekkor már tudta, hogy túszul ejtették

őket – akkoriban gyakoriak voltak az emberrablások Csecsenföldön. Eszükbe sem jutott ellenkezni, értelmetlen és veszélyes is lett volna. Miközben kifelé lökdösték őket, és semmit nem láttak, megbeszélték egymás között, hogy mindent úgy csinálnak, ahogy az emberrablók parancsolják. Odakint a maszkos férfiak betuszkolták őket egy kocsiba, a fejükhöz géppisztolyt szorítottak, és lenyomták őket az ülésre. Így indultak el Csecsenföld közepén a grozniji éjszakába 1997. október 23-án.

Dunajszky Gáboron és Oláh Istvánon kívül a szeretetszolgálat grozniji irodájában dolgozott egy harmadik magyar állampolgár, Hidvégi Ágnes is, de őt a támadók – akik kisebb csodával felérő módon engedtek a nő hosszas könyörgésének – nem rabolták el. Miután túszul ejtett kollégáit a fegyveresek elhurcolták, Hidvégi kiszabadította köteleik közül az iroda védelmével megbízott testőröket, akiknek a támadáskor esélyük sem volt felvenni a harcot a túlerővel szemben. Mivel az emberrablók magukkal vitték az iroda műholdas telefonját is, Hidvégi az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet, az EBESZ grozniji képviseletére rohant, hogy onnan értesítse a szeretetszolgálat budapesti vezetését a történtekről.

Egy nappal később a magyar újságok öles betűkkel, címlapon számoltak be arról, hogy Csecsenföldön tizenöt-húsz, oroszul és csecsenül beszélő fegyveres rabolt el két magyar állampolgárt. A magyarok elrablásának hírére az akkori MSZP–SZDSZ-kormány külügyminisztere, Kovács László bejelentette: a magyar diplomácia teljes eszköztárát beveti a két túsz kiszabadítása érdekében.

Azt akkor még senki nem sejtette, hogy az elrabolt magyarok ezután még kilenc hónapig sínylődnek majd elvetemült és mindenre kész csecsen dzsihadisták fogságában. Ahogy azt sem, hogy a két magyar kiszabadítása a legveszélyesebb, egyúttal legsikeresebb magyar titkosszolgálati művelet lesz, amelyet magyarok addig külföldön végrehajtottak. És amelynek végén a miniszterelnöki széket akkor épphogy elfoglaló harmincöt éves politikus, Orbán Viktor sóhajt majd fel megkönnyebbülten.

* * *

A kilencvenes években Csecsenföld a világ egyik legveszedelmesebb helyének számított, amiben persze szerepet játszott, hogy akkoriban súlyos háború dúlt arrafelé. A Kaukázus északi részén fekvő terület egykoron a Szovjetunióhoz tartozott, de a szovjet birodalom 1991-es összeomlása után a csecsenek úgy döntöttek, kikiáltják hazájuk függetlenségét. Az oroszok ezt a legkevésbé sem nézték jó szemmel – 1994-ben ki is tört az első csecsen–orosz háború. A háborúnak egy Groznij és Moszkva közötti tűzszünet vetett véget 1996-ban. A csecsenek úgy gondolták: azzal, hogy az oroszokat kiverték, győztek, ám ez hiú reménynek bizonyult. Néhány évvel később újra fellángoltak a harcok, sőt mára oroszbarát politikusok tartják kézben a hatalmat Csecsenföldön.

1996-ra a csecsen gazdaság padlót fogott, az emberek munkanélkül tengődtek, az országban kaotikus állapotok uralkodtak, amit mi sem szimbolizált jobban, mint a golyók szaggatta, szétlőtt épületek és az utcán tétlenül lófráló fegyveres, munka nélküli férfiak látványa. Mindeközben az ország egyre inkább iszlamizálódott, a fanatikus dzsihadiz-

mus remek táptalajra lelt a csalódott, identitásukat kereső csecsenek körében.

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat, amelynek grozniji irodájában Dunajszky Gábor és Oláh István is dolgozott, még a tűzszünet létrejötte előtt, 1995-ben indította el kaukázusi misszióját, ami elég nagy falat volt egy akkor alig négy éve alapított magyar bázisú, nemzetközi segélyszervezetnek. A szeretetszolgálat egy akkoriban alakult nemzetközi ernyőszervezet, az Action by Churches (ACT) alá tagozódott be. Groznijban alakították ki a központjukat, ott nyitottak irodát, az ACT tagjaként pedig az orosz pravoszláv egyházzal együttműködésben végezték a munkájukat. Tevékenységük főleg abból állt, hogy egyedülálló anyáknak, árváknak, öregeknek juttattak el alapvető élelmiszereket, amelyeket helyi kereskedőktől szereztek be, hogy így is segítsék a megroppant csecsen gazdaságot. Emellett ingyenkonyhát üzemeltettek, ahol több száz civil étkezhetett mindennap. A szolgálatot épp ezért igencsak kedvelték a helyiek, különösen Hidvégi Ágnest, hiszen tudták, menynyi jót tett a lakosságért. A szeretetszolgálat irodájában persze nem csak magyarok dolgoztak, csecsenek is, köztük egy olyan férfi, akinek népes családja rendkívül befolyásosnak számított Csecsenföldön.

Jó viszonyt ápolt a szeretetszolgálattal a csecsen elnök, Aszlan Maszhadov is, részben azért, mert a nyolcvanas években a szovjet néphadsereg katonájaként Magyarországon szolgált. Ám hiába vezette az országot az 1997 januárjától hivatalba lépő elnök, egy idő után már egy ilyen erős ember támogatása sem jelenthetett garanciát arra, hogy az iroda munkatársai biztonságban dolgozhatnak Csecsenföldön. Amíg a szovjet birodalom állt, a muszlim vallású csecsenek

csak titokban gyakorolhatták hitüket, ám a birodalom szétesése elhozta a szabad vallásgyakorlást. Ez odáig vezetett, hogy a kilencvenes évek közepétől ezen a vidéken egyre több olyan, az iszlám szélsőséges ágát, a vahabizmust képviselő iszlamista bukkant fel és szerzett befolyást, akiket a függetlenségért küzdő elnök képtelen volt irányítani. A szélsőségesek vagy a magukat annak hazudó közönséges bűnözők közül sokaknak az emberrablás jelentette a fő bevételi forrást: sorra raboltak el külföldi újságírókat, orvosokat, csupa olyan embert, akik amúgy nem ártottak senkinek – ezek a sokszor a túszok halálával végződő incidensek az elnök külföldi megítélésének sem tettek éppen jót. Az emberrablás Csecsenföldön kiépült üzletággá lett, az ezzel foglalkozó bandákban egymás között is adták-vették a túszokat, szabályos emberkereskedelem zajlott. Az emberrablásban utazó bandákon belül mindenkinek jutott valami szerep, így a váltságdíj reményében mindenki tarthatta a markát: azok, akik az emberrablást végrehajtották éppúgy, mint a túszokat szállítók vagy azokat őrzők, figyelők, és persze azok, akik a váltságdíjakról tárgyaltak. Jól szervezett, összeszokott, háborúban megedződött, profi, kiképzett katonákból álló csapatok portyáztak, akiket teljesen hidegen hagyott az is, ha az általuk elrabolt áldozatok éppen az ő elesett, csecsen honfitársaiknak segítenek. Csakis a pénz érdekelte őket, amit a külföldi túszokért cserébe reméltek.

Az emberrablások, a gyilkosságok, az erőszak, az utcai lövöldözések hozzátartoztak a csecsenek mindennapjaihoz. Egy évvel Dunajszky Gábor és Oláh István elrablása előtt éppen grozniji irodájukból hurcolták el a Nemzetközi Vöröskereszt hat alkalmazottját, akiket aztán meg is gyilkoltak nem messze a várostól. Máskor más, kevésbé védett segély-

szervezetek munkatársait kapták el a kíméletet nem ismerő bűnözők.

Dunajszky Gábor és Oláh István nem látták, hová hajtanak velük az autóval, csak akkor szedték le fejükről a lepedőt, amikor belökték őket egy föld alatti sötét, levegőtlen lyukba. Ezt az ablaktalan vermet felülről egy csapóajtó választotta el a külvilágtól. Semmilyen fény nem szűrődött be. A két férfit egy méteres lánccal bilincselték össze a vaksötétben, a láncokat fogvatartóik a falhoz erősítették, hogy esélyt se adjanak a szökésre.

Kegyetlen időszak következett a két magyar életében. Az emberrablók szinte mindennap verték, kínozták, éheztették őket. Az ötgyermekes Oláh István később elmondta: napi kétszer adtak ugyan nekik enni, de csak éppen annyit, hogy ne haljanak éhen. Kenyeret, vizet, a későbbiekben néha egy kanál zsírt. Olykor, ha őreiknek éppen úgy tartotta kedvük, két napra belökték őket egy még szűkebb, még sötétebb lyukba, ahol sem felállni, sem leülni, sem lefeküdni nem tudtak. A fogság teljes ideje alatt végig azt a ruhát viselték, amelyben elrabolták őket, így amikor az októberi időjárás már télire fordult, szabályosan fagyoskodtak. A pszichikai kínzás részeként elrablóik folyamatosan félretájékoztatták a magyar foglyokat arról, milyen napszak van éppen – ők mégis tudták, mert figyeltek a jelekre, például a pincébe kintről behallatszó madárhangokra. A fogság minden napja egyformán telt. „A »változatosság« legfeljebb annyi, egyszer verik az embert vagy rúgják, vagy éppen az egyikünk feje mellé lőnek egy méterről. Alvás, evés, kis torna, fetrengés egy kisméretű pincében. Kilenc hónapig

ez elég monoton, ha úgy tetszik" – mesélte néhány évvel később a *Népszavá*nak adott interjújában* Dunajszky.

Az emberrablók az ökumenikus szeretetszolgálat grozniji irodájából elrabolt műholdas telefonon léptek először kapcsolatba a segélyszervezet budapesti központjának egyik munkatársával, azzal, aki akkor éppen felvette a telefont. Az első kapcsolatfelvétel után azonban már nem a szervezet alkalmazottja beszélt velük – legfeljebb az emberrablók hitték azt –, hanem annak a speciális csapatnak az egyik tagja, amely kifejezetten azért jött létre, hogy a két túszt valahogy kiszabadítsa. Ezt a különleges egységet az Országos Rendőrfőkapitányság, a Nemzetbiztonsági Hivatal és az Információs Hivatal néhány jól képzett tagja alkotta. A magyarok elrablásának évében, 1997-ben még az MSZP és az SZDSZ volt kormányon, és az akkori miniszterelnök, Horn Gyula, illetve a külügyminiszter, Kovács László szabad kezet adott a különleges teamnek, amely naponta referált a politikai döntéshozóknak a fejleményekről. Hetente egy megbeszélést is tartottak, ezen a külügyminiszter mellett az akkori pénzügyminiszter, Medgyessy Péter is jelen volt. A pénzügyminiszternek kellett ugyanis gondoskodnia arról, hogy a csapat munkájához szükséges extrapénzt előteremtsék – egy ilyen nemzetközi művelet ugyanis nem olcsó mulatság.

Miután az emberrablók először bejelentkeztek a szeretetszolgálat budapesti irodájában, a túszejtőkkel a Nemzetbiz-

* A Csecsenföldön történtekről 2000 nyarán Dunajszky Gábor többrészes interjút adott a *Népszavá*nak. (Dési János: „Titeket a saját kollégáitok hagytak cserben". *Népszava*, 2000. augusztus 12.) Amikor később a sajtó az ügyről kérdezte, a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat egykori irodavezetője azt válaszolta: a Dési Jánosnak adott interjúban mindent elmondott, amit erről a történetről el akart mondani.

tonsági Hivatal egyik munkatársa tárgyalt, aki a szervezet képviselőjének adta ki magát. Az emberrablók hárommillió dollárt követeltek, ami akkori árfolyamon hatszázmillió forintnak felelt meg. Mindez egy olyan időszakban, amikor Magyarországon bruttó hatvanhétezer forint volt a havi átlagkereset. A magyar csapat egyetlen célja az időhúzás lehetett. Időt kellett nyerniük, hogy kiderítsék, kik az emberrablók, de ahhoz is, hogy a követelt pénz egy részét összeszedjék. Azzal ugyanis tisztában voltak, hogy ha élve akarják viszontlátni a magyarokat, akkor, ha nem is a teljes összeget, de valamennyit oda kell adniuk a túszokért cserébe. Tudni kell, az országok világszerte eltérően reagálnak arra, ha a polgáraikat elrabolják és váltságdíjat követelnek értük. Az Egyesült Államok és Nagy-Britannia hivatalos álláspontja jól ismert és egyértelmű: nem fizetnek a túszokért. Azzal érvelnek, ha fizetnének, azzal a terroristákat, a bűnözőket támogatnák, egyúttal további emberrablásra ösztönöznék őket. Ezzel szemben akadnak olyan európai országok, jellemzően ilyen Svájc, Németország vagy Franciaország, amelyek állampolgáraik életét tartják a legfontosabbnak, tehát hajlandók fizetni. A fizetés tényét többnyire azonban még ezek az országok is titokban tartják, épp az említett okból: ne bátorítsák vele a túszejtő, emberrabló szervezeteket.

A magyar csapat tisztában volt vele, hogy Csecsenföldön kaotikus a helyzet, a régió külföldi titkosszolgálatok játszmáinak színhelye, éppen ezért vigyázniuk kellett azzal, melyik külföldi szolgálattól milyen információkat kérnek, vagy éppen milyen adatot osztanak meg. Nem tudhatták ugyanis, hogy ebben a méhkasban ki kinek az embere, ki kinek súg, márpedig egyetlen rossz lépés a túszok életébe kerülhetett. Legalább ennyire bizalmatlannak kellett lenniük a csecsen biztonsági szolgálattal, hiszen – ismerve a helyi viszonyokat – benne lehetett a pakliban, hogy akár kapcsolat lehet köztük és az emberrablók között. A magyaroknak csak olyan külföldi partnerszolgálattal volt érdemes együttműködniük, amelyiknél nem fenyegetett a veszély, hogy valamely információ rossz kezekbe kerül. A csapat éppen ezért nem a Csecsenföldön vállaltan jelen lévő orosz Szövetségi Biztonsági Szolgálattal, az FSZB-vel vette fel a kapcsolatot, hanem egy olyan, kis létszámú orosz terrorellenes egységgel, amely közvetlenül az akkori orosz elnök, Borisz Jelcin alá tartozott. A kevés beavatott oroszon kívül jól jött még annak a csecsen férfinak a segítsége is, aki Dunajszkyékkal együtt a szeretetszolgálat grozniji irodájában dolgozott, és befolyásos családját mindenki ismerte Csecsenföldön. Informális csatornákon ez a csecsen család is minden követ megmozgatott, amit csak tudott, jelezve: a két magyar, akiket elhurcoltak, a család „vendége" volt.

Nagyjából két hónappal azután, hogy grozniji irodájukból elrabolták a két magyart, a budapesti csapat megtudta fogvatartóik nevét: vezetőjüket Dokunak hívták. Ekkor már azt is tudták, hogy olyan profi exkatonákkal van dolguk, akik vahabiták, szélsőséges muszlimok. Ez a hír persze túlzottan nem lepte meg a budapesti csapatot, hiszen a csecsen harcosok többsége az iszlám vahabita ágához tartozott. A vahabizmus hívei szigorúan a Korán tanításai szerint élnek, törvényként egyedül a tradicionális iszlám jogot, a saríját fogadják el. Az iszlámnak ez az irányzata Szaúd-Arábiában államvallás, a budapesti túszszabadító csapat ezért úgy döntött, vallási vonalon próbál hatni az emberrablókra. Ez persze nem olyan egyszerű, de Budapestnek volt egy óriási előnye. A rendszerváltás előtt a magyar titkosszolgálatoknak sikerült igen kiterjedt arab ügynökhálózatot létrehozniuk, a közel-keleti és arab államokban fontos kapcsola-

taik voltak. Ezeken keresztül érték el aztán, hogy egy tekintélyes vahabita vallási vezető üzenjen a csecsen emberrablóknak, védelmébe véve a magyar túszokat.

A budapesti csapat éjjel-nappal a túszok kiszabadításán dolgozott, de erről Dunajszky és Oláh mit sem tudott.

Ők úgy érezhették, magukra maradtak. A veréseket, kínzásokat fogvatartóik videóra vették, a videókazettákat pedig eljuttatták a moszkvai magyar nagykövetségre, hogy ezzel is jelezzék: nem viccelnek. A kazettákat nem postán küldték el, hanem csecsenekből álló „futárszolgálaton" keresztül, így ha akarta volna, sem tudta volna lenyomozni a magyar csapat, honnan érkeztek a felvételek. Nem könnyítette meg a budapesti csapat dolgát, hogy formális és informális csatornákon keresztül is számtalan olyan hír kapott szárnyra, amiről kiderült, nem igaz. Egyszer a túszok haláláról is érkezett – mint később beigazolódott: fals – jelentés.

A nyilvánosság mindebből csak a színfalak előtt zajló eseményeket láthatta, azaz a magyar diplomácia politikai erőfeszítéseit. Ezek eleinte nem sok eredményt hoztak ugyan, de fontosak voltak. Nemcsak azért, mert a kormányzatnak nyilvánvalóan mindent meg kellett tennie politikai szinten, amit csak tud, hanem azért is, mert ezek a látványos lépések jól elfedték a háttérben zajló titkos, megfeszített munkát, amit a rendőrökből és titkosszolgákból álló csapat fáradhatatlanul végzett. Az oroszok beleegyeztek, hogy a magyar hatóságok kapcsolatba léphessenek a grozniji vezetéssel. Egy ízben például Kovács László külügyminiszter Londonban tárgyalt Maszhadov csecsen elnökkel a foglyok sorsáról. Csecsen források többször állították, hogy több, majdnem sikeres mentőakciót hajtottak végre, de az emberrablók „fülest" kaphattak, és távoztak rejtekhelyükről a foglyaikkal együtt. A magyar művelet részleteit is ismerő források azonban bő húsz évvel az események után azt állítják, a csecsenek részéről nem volt semmilyen mentőakció. Sem sikeres, sem sikertelen.

Tény viszont, hogy 1998. január elején az emberrablók új helyre szállították a két túszt. Ott annyiban alakult jobban a sorsuk, hogy végre tisztálkodhattak. A lelki terror azonban nem ért véget. Ha néha kaptak egy kevéske levest, azt közös tálból, közös kanállal kellett elfogyasztaniuk. Ebben az időszakban mindkét túsz legalább tizenöt kilót fogyott.

Fél év elteltével, amikor az emberrablók rájöttek, hogy a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat* a foglyok rendszeres verése ellenére sem hajlandó fizetni, brutális lépésre szánták el magukat.

1998. április elején Dunajszkyt arra utasították, hogy mondja el a telefonban, ha nem fizetnek, a túszejtők levágnak egy darabot az egyik ujjából. Ám a telefonvonal másik végén a budapesti tárgyaló Dunajszky elmondása szerint azt felelte, nem tudnak mit tenni, nem tudnak fizetni akkor sem, ha megcsonkítják őt. Miután ezt Dunajszky lefordította oroszra, fogvatartóik beváltották a fenyegetésüket, kisujjának egyik ujjpercét levágták.** Végül az ujjdarabot egy szalaggal átkötve elküldték Magyarországra. Napokkal később, amikor újra beszéltek Magyarországgal, a magyar tárgyaló azt mondta, nem kapták meg a szalagot – az ember-

* A túszejtők a szeretetszolgálattól várták a váltságdíjat, a szervezettel kommunikáltak, de a szabadítási akciót és az anyagi hátteret a magyar állam szervezte és biztosította.

** A szoba padlóján egy deszkára helyezték Dunajszky ujját, arra rátettek egy vadászkést, aztán egy kalapácsszerű eszközzel ráütöttek erősen a késre, mindezt videóra vették.

rablók ezt nem hitték el. Ekkor felhívatták Dunajszkyval a szüleit, az apja nem is tudta, mi történt a fiával – a szeretetszolgálat ugyanis azt mondta neki, hogy a fia és a társa jól vannak, és a szeretetszolgálat mindent megtesz a kiszabadításukért. Május elején az emberrablók újra ujjlevágással fenyegetőztek, és mivel nem kaptak Budapesttől számukra pozitív választ, ismét beváltották a fenyegetésüket: Dunajszky kisujjáról levágtak egy másik ujjpercet is, az ezt bizonyító videót pedig elküldték Magyarországra, a második ujjperccel együtt. Úgy tűnt azonban, hiába verik, kínozzák őket, hiába csonkítják Dunajszkyt, a magyar állam (azaz, ahogy a csecsenek vélték, a szeretetszolgálat budapesti központja) nem hajlandó fizetni. Ezért hetekkel a második csonkítás után az emberrablók arra utasították a két magyart, hogy hívják fel a szeretetszolgálatot, és kérjenek egy ügyvédet, akinek a telefonban lediktálhatják a végrendeletüket.

Ez ugyancsak ijesztő epizód volt, s bár a két túsznak is úgy tűnhetett ekkor, hogy közel a vég, valójában kezdtek jóra fordulni a dolgok.

A magyar titkosszolgálatok által beindított „szaúdi vonalnak", valamint a segítőkész, befolyásos csecsen család közbenjárásának köszönhetően a budapesti csapat hamarosan fellélegezhetett: enyhült a nyomás a fogvatartók részéről. Ekkor már bizakodhattak a magyarok, hogy élve láthatják viszont a túszokat. Azzal, hogy az emberrablókra egy nagy befolyással bíró vahabita vallási vezető is nyomást gyakorolt, a magyarokat hozta kedvezőbb alkupozícióba.

Egy, a részleteket ismerő forrás azt mesélte, a magyar tusztárgyaló keményen tárgyalt a csecsen emberrablókkal. Az egyik legfontosabb mozzanat a megbeszélés elején annak felmérése volt: mit akarnak az emberrablók: pénzt vagy „szemétkedni" – ahogy interjúalanyom fogalmazott. Mert

ha pénzt akarnak, tette hozzá, akkor nem lehet az a céljuk, hogy megöljék a túszaikat. „Azt kellett feléjük kommunikálnunk, hogy ha megölik őket, akkor nem lesz pénzük, csak gondjuk" – fogalmazott a forrás.

A csecsenekkel – többnyire Ruszlán nevű képviselőjükkel – tárgyaló titkos magyar csapat folyamatosan rögzítette az emberrablókkal folytatott beszélgetéseket, amelyeket azután szakértők elemeztek alaposan a hanghordozástól kezdve a tónuson át minden apró részletig. A hangelemzésekből az derült ki, hogy az emberrablók mindenáron pénzhez akarnak jutni.

A budapesti csapat a hárommillió dollárt idővel lealkudta egymillióra, végül még ezen az összegen is faragni tudtak. Amikor a tárgyalások oda jutottak, hogy a csecsenek ígéretet tettek a túszok szabadon engedésére, némi pénzért, de közel sem az eredetileg követelt váltságdíjért cserébe, már csak egyetlen kérdés maradt: mikor és hogyan hozzák el onnan őket biztonságosan. Azaz úgy, hogy arról senki ne tudjon a túszok kiszabadításán dolgozó kis magyar csapaton kívül. Se az oroszok, se a csecsen hatóságok, se mások.

A kiszabadításukra indított akció azért is húzódott el júliusig, mert 1998 májusában tartották Magyarországon a parlamenti választásokat. A választások második fordulóját május 24-én rendezték. Nyert a Fidesz, Orbán Viktor viszont csak július 6-án foglalta el a hivatalát, két nappal később pedig a Kovács Lászlót váltó Martonyi János lett a külügyminiszter. Az új kormány nem volt könnyű helyzetben. Éppen ekkor csúcsosodott ki a magyarországi „maffiaháború" (július 2-án a budapesti Aranykéz utcában végrehajtott robbantásban négy ember életét vesztette), Orbán Viktor pedig kezdő miniszterelnökként szerzett tudomást a titkosszolgálati művelet tervéről, amely a Csecsenföldön

elrabolt túszok hazahozataláról szólt. A frissen hivatalba lépett miniszterelnöknek csak jóvá kellett hagynia az ekkorra már teljesen előkészített műveletet. Politikaitőke-kovácsolás szempontjából egyik kimenetel sem kecsegtetett túl sok haszonnal: ha az akció meghiúsul, akkor az éppen kormányra kerülő Fidesznek is árthat, ha pedig sikerül, a titkos művelet miatt a nyilvánosság úgysem ismerheti meg, milyen hősöket tudhat magáénak az ország.

A terv finoman szólva is rendkívül veszélyes volt.

Nemcsak azért, mert a fogolyszabadításban részt vevőknek a saját életüket kellett kockáztatniuk, hanem azért is, mert a ki- és a visszautazást is teljes titokban, titkosszolgálati fedéssel, az érintett országok tudta nélkül kellett végrehajtani. A ki- és beutazás összes részlete a mai napig államtitok. Akiket sikerült megkérdeznem az akcióról, annyit elárultak: a nyolcvan évre titkosított művelet leginkább egy James Bond-filmre hasonlított, annyi különbséggel, hogy míg a filmben garantáltan nem hal meg a főhős, ennél a műveletnél nagyon is kétséges volt, ki ússza meg élve.

A fogolyátadás napján csecsen elrablóik körülbelül egy órán át utaztatták a sivár tájban autójukkal a két, bekötött szemű túszt. Oláh István próbált rájönni, vajon merre, hova vihetik őket. Egy gyors mozdulattal éppen csak lehúzta egy pillanatra a szeméről a kötést, hogy legalább azt lássa, honnan jön az árnyék, keletre vagy nyugatra tartanak-e. Egy óra múlva az autó megállt, a túszokat átültették egy másik kocsiba. Miután elindult velük a második autó, egyszer csak azt érezték, hogy valaki leveszi a szemükről a kötést.

– *Szálem álejkum* – köszönt az ismeretlennek Oláh erősen hunyorogva, azt gondolván, valamelyik más csapatnak vagy közvetítőnek adták át őket.

Az autó nagyjából ötszáz métert tett meg, amikor a kötést kioldozó férfi megszólalt, méghozzá magyarul:

– Most már megnyugodhatnak.

Ahogy ezt az ismeretlen magyar férfi kimondta, a túszok tudták, hogy kiszabadultak. Az időtlen idők óta tartó, szüntelen feszültség után leírhatatlan volt a megkönnyebbülésük.

Mi sem bizonyítja jobban a művelet rendkívüli jó fedését, mintsem az, hogy az orosz hatóságok lepődtek meg a legjobban, amikor megtudták: a magyarok hazareptették túszaikat. Hiába is keresték, Moszkvában nem találták nyomát annak, hogy magyar lajstromszámmal berepült és távozott volna a térségből repülőgép.

A fiatal miniszterelnök fellélegezhetett.

„Olyan helyzetet kellett teremteni – ez végül is kilenc hónapig tartott –, amelyben a túszejtők belátják: nincs más megoldás, mint a túszok szabadon bocsátása." Ezt a foglyul esett magyarok hazahozatala után nyilatkozta Kovács László volt külügyminiszter, cáfolva, hogy Dunajszky és Oláh szabadságáért a magyar állam fizetett volna.* A valóság azért ennél árnyaltabb. Dunajszky ugyanis később azt állította, hogy egymillió dollárt fizettek értük. Amikor az akció részleteit ismerő embereknél bő két évtizeddel az esemény után erről érdeklődtem, megtudtam: valóban fizettek értük pénzt, de közel sem egymillió dollárt. A kifizetett összeg is inkább csak amolyan „költségtérítés", merthogy az emberrablókat képtelenség lett volna jobb belátásra bírni, ha egy fillért sem kapnak.

* Ez esetben is az motiválta a fizetés tényének tagadását, hogy ne menjen híre a magyar állam „készségességének", mert ezzel csak ösztönöznék az emberrablás gyakorlatát.

A két magyarnál rosszabbul járt az az új-zélandi és három brit mérnök, akiket Dunajszkyék szabadulása után három hónappal raboltak el Csecsenföldön. Az ő levágott fejüket három hónap fogva tartás után találták meg Groznij mellett, egy út szélén.

A kilencvenes évek óta egyébként sokat változott a „váltságdíjbiznisz". Ma már akár a bűnüldözők előnyére is lehet fordítani, ha a túszejtők készpénzben követelnek váltságdíjat. Napjainkban ugyanis léteznek olyan bankjegyazonosító szkennerek, amelyekkel részletgazdag elemzés készíthető a papírpénzről. A gond csak az, hogy ezeket a szkennereket még kevés helyen használják, leginkább csak bankokban, ezért széles nemzetközi együttműködésre lenne szükség ahhoz, hogy kellően hatékonyan alkalmazhassák őket. A technológia mindenesetre már adott lenne ahhoz, hogy a váltságdíjként kifizetett pénz útját követve a titkosszolgálatok eljuthassanak a „rosszfiúkhoz".

RÉS A PAJZSON

– NEVE?

– Abdallah Merouan Ali.

– Állampolgársága?

– Szír.

A fekete hajú, jóképű fiatal srácnál nem voltak papírok, úgy hallgatták ki a győri idegenrendészeten. A tőle levett ujjnyomat – ekkor még – nem szerepelt a rendőrségi adatbázisban. Ám a tolmácsnak, aki 2004 áprilisában jelen volt a meghallgatásán, feltűnt valami: a huszonéves férfi, noha azt állította, szír, az akcentusa alapján nem tűnt annak, inkább magrebi arabnak*. A tolmács ezt jelezte is a Nemzetbiztonsági Hivatal helyi illetékesének, aki nem lépett semmit, így az Aliként bemutatkozó férfi nem került a magyar titkosszolgálat látókörébe.

Néhány héttel korábban, 2004. március 11-én Európa eddigi legnagyobb terrortámadását szenvedte el Spanyolország – éppen két és fél évvel a 2001. szeptember 11-i amerikai terrortámadások után. Egy összehangolt akcióban négy vonatot robbantottak fel terroristák, a merényletekben százkilencvenegy ember halt meg, ezernyolcszázan megsebesültek. A terrorakciót muszlim terroristák vállalták magukra, azt állítván, azért öltek meg ennyi embert, hogy így bosszulják meg, amiért Spanyolország katonákat küldött

* A Magreb-térséghez tartozik Marokkó, a Nyugat-Szahara, Algéria, Tunézia és Líbia sivatagos része.

Irakba. A spanyol rendőrség hajtóvadászatot indított a merénylők ellen. Április 3-án a rendőrség bekerítette azt a lakóövezetet a Madridhoz tartozó Leganés városrészben, ahol a hét, feltételezett elkövető lakott. A rendőri készültséget azonban kiszúrta az egyik elkövető, az akkor huszonegy éves Abdelmajid Bouchar. Kiabálni kezdett, hogy így értesítse a veszélyről a lakásban maradt társait, akik nem sokkal később öngyilkosok lettek, ő viszont még meg tudott szökni a rendőrök elől. Noha nemzetközi körözést adtak ki ellene, a fiatal Franciaországon, Belgiumon és Hollandián is akadálytalanul átjutott az ellenőrzéseken, mígnem az osztrák–magyar határra ért, ahol Abdallah Merouan Ali néven, szíriai menekültként mutatkozott be. Így került aztán az idegenrendészet elé, ahol – bár a tolmácsnak gyanús lett az akcentusa – szintén egérutat nyert. Papírjai nem voltak ugyan, de mivel menekültstátuszért folyamodott, elindult az ilyenkor szokásos eljárás, ő pedig nyakába vette az országot. Miközben a nemzetközi és a magyar sajtó is a madridi terrortámadástól volt hangos, a merénylet egyetlen túlélő merénylője Magyarországon tartózkodott.

„Ali" a bicskei menekülttáborba került, ahol szerényen meghúzta magát. Senkivel nem került konfliktusba, barátságos, mosolygós ember benyomását keltette. Ha valaki kérdezte tőle, azt mondta, korábban pékként dolgozott. A fővárosba járt bulizni, Budapesten törökökkel barátkozott össze. Átlagos srácnak látszott, senkinek meg sem fordult a fejében, hogy szélsőséges muszlim volna. Nem látták soha imádkozni, a budapesti imahelyeket kerülte, ellenben ivott, dohányzott, csajozott.

Néhány hónap után szinte úgy ismerte Magyarországot, mint a tenyerét. Talált magának magyar barátnőt, egy dunaalmási lányt. A menekülttáborba esze ágában sem volt visz-

szatérni, élte az életét, piti kábítószerügyletekből tartotta fenn magát. A drogüzlet szépen fialt, „Ali" drága öltönyökben feszített. Voltaképpen ez lett a veszte. 2005 nyarán vonattal Szerbiába utazott. A szabadkai vasútállomáson sétálgatott, amikor egy egyszerű igazoltatás lebuktatta. Egy rendőrnek gyanús lett, hogy az Aliként bemutatkozó férfi menekültnek adja ki magát, miközben tiszta és drága ruhát visel. Bekísérték a rendőrségre, ujjlenyomatot vettek tőle, és a nemzetközi adatbázisból ekkor derült ki, hogy az elfogott delikvens nem más, mint Abdelmajid Bouchar, a madridi merénylet egyetlen életben maradt elkövetője.

Bouchar letartóztatása után a szerb titkosszolgálat, a Biztonsági Információs Ügynökség munkatársai rendkívül dühösek voltak a magyar titkosszolgálatra. Azt gondolták, a magyarok tudtak Boucharról, de mert nem akartak konfrontálódni az al-Kaidával, ezért inkább „áttolták" őt Magyarországról, bajlódjanak csak vele a szerbek. A valóság ennél kiábrándítóbb: Bouchar úgy élt Magyarországon másfél éven keresztül – egy idő után magyar barátnőjével –, hogy egyáltalán nem került a magyar titkosszolgálatok látókörébe, noha világszerte égen-földön keresték. A szerbek feltételezése annyiban nem volt alaptalan, hogy megesik olykor: egy adott állam, ahol felbukkan egy nemzetközi terrorszervezethez tartozó figura, inkább kiszorítja, áttolja az illetőt a szomszédos országba, hogy egy esetleges elfogással ne haragítsa magára a terrorista társait – ez esetben nem kisebb kaliberű szervezetet, mint az al-Kaida észak-afrikai szárnyát. Hasonló taktika ez, mint amikor a nyolcvanas években Carlosszal, a Sakállal bántak kesztyűs kézzel a magyar elhárítók; igaz, van egy fontos különbség: ha Bouchart a magyar hatóságok beazonosították volna, biztosan elkapják, hiszen nemzetközi körözés volt érvényben ellene.

Így azonban nem maradt más lehetősége a magyar elhárításnak, mint utólag rekonstruálni, mit is csinált a madridi merénylő Magyarországon. E munka során a Nemzetbiztonsági Hivatal munkatársai megpróbáltak felkutatni mindenkit, akivel Bouchar megismerkedett. Bárkivel beszéltek is, valamennyi ismerőse – Bouchar török barátai és magyar barátnője is – őszintén megdöbbent: senki nem nézte ki a fiúból, hogy köze lenne Európa legsúlyosabb terrortámadásához. Az NBH-nak azt kellett kiderítenie, hogy közel másfél éves magyarországi tartózkodása alatt Bouchar épített-e ki terrorista sejtet, de erre utaló nyomot nem találtak. Ahogy egy volt titkosszolga fogalmazott: a marokkói srác csak „dekkolt" nálunk. Valószínűleg biztonságos búvóhelynek érezhette az országot, és a történtek fényében ez jó megérzésnek bizonyult részéről. Az már kellemetlenebbül érintette a magyar elhárítást, hogy az őt meghallgató tolmács figyelmeztetése elsikkadt, és nem került az NBH látókörébe a madridi merénylő – a spanyolok sem örültek, és eltartott egy ideig, amíg a szerb partnerszolgálat is túllépett a sérelmein. De ahogy ez lenni szokott, a közvélemény semmit nem érzékelt mindebből. Csak 2006 tavaszán „borult a bili", amikor a spanyol *ABC* című napilap megírta, hogy Bouchar hónapokon át Magyarországon bujkált. A magyar hatóságok azzal védekeztek, hogy amikor 2004 tavaszán ujjlenyomatot vettek az álnevet használó merénylőtől, akkor az még nem szerepelt az adatbázisban, ezért nem tudták, hogy ő az. Mindenesetre a Bouchar-ügy a titkosszolgálati világ egyik sajátosságára is jó példa, mivel a kisebb botrány kirobbanásakor az akkor még kormányközeli

napilapnak számító *Népszavá*ban megjelent egy cikk*, ami azt állította, hogy mialatt Bouchar Magyarországon tartózkodott, a nemzetbiztonsági szolgálatok tudtak a mozgásáról. A szerző nélküli írást – ami vélhetően a magyar újságolvasók megnyugtatására szolgált – nem kommentálta ugyan az NBH, és a cikk eleve nem fedte a valóságot, ugyanakkor nem segített a szerb és a magyar elhárítás közötti konfliktus enyhítésében. Annak pedig, hogy 2004 áprilisában a tolmács figyelmeztetése ellenére sem ugrott rá az NBH a gyanús fiatalemberre, nem lett következménye a titkosszolgálaton belül. „A spanyoloknak mindenesetre nem volt olyan könnyű beadni, hogy mi tényleg ilyen bénák voltunk, mert Spanyolországot és egész Európát nagyon megrázta a madridi merénylet. Nálunk pedig a fokozott biztonsági intézkedések dacára simán héderezett a srác, akit az Interpol vörös kóddal keresett" – mesélte egy, az ügyre annak idején rálátó forrás. Az Interpol vörös listájára csak a rendkívül veszélyes körözött bűnözők kerülnek fel. Olyanok, akikkel ha a világ bármely pontján összefut egy rendőr, habozás nélkül a legkeményebb taktikai módszereket alkalmazza az elfogásakor.

Bouchart 2007 őszén Spanyolországban tizennyolc évi börtönbüntetésre ítélték, amiért terrorista szervezet tagjaként robbanóanyagot birtokolt. Ő és a társai a „régi vágású" terroristákhoz tartoztak, akik még a hetvenes–nyolcvanas években aktív merénylőkhöz hasonlóan bombákat szereztek be vagy készítettek, majd kiválasztották a pályaudvart, a középületet vagy egyéb helyet, megtervezték az akciót, végrehajtották, de már előtte gondoskodtak a menekülőutakról, a „safe house"-okról, ahova visszavonulhatnak. Ma-

* Tudhatott az NBH a spanyol terroristáról. *Népszava*, 2006. március 9.

napság már nem ez a jellemző, hanem a spontán és éppen ezért nehezebben kivédhető támadás, amikor a terrorista autóval a tömegbe hajt, vagy késekkel, fegyverrel felszerelkezve kezd ámokfutásba egy forgalmas helyen, mit sem törődve azzal, hogy a mészárlás közben ő is az életét veszti. Ez jól jelzi a terror fanatizálódását a hetvenes–nyolcvanas évek óta: Carlosék még jó pénzért űzték a „bizniszt", például fegyverkereskedelem által, idővel aztán egyre inkább a vallási fundamentalizmus motiválta a terrorcselekményeket.

Miközben a nyolcvanas években még gyerekcipőben járó magyar terrorelhárításnak egy kiszámíthatatlan Carlos jutott, és a kiszorítását saját kútfőből kellett megoldania, addig ma már a legtöbb efféle műveletet a magyarok is a világ nagy titkosszolgálataival, a britekkel, az amerikaiakkal, a törökökkel, az izraeliekkel, az olaszokkal vagy éppen a németekkel közösen oldják meg, de az sem ritka, hogy az oroszok nyújtanak segítséget.

Ezeknek a titkosszolgálati műveletek a lényege nem minden esetben az, hogy egy terroristagyanús figurát ártalmatlanná tegyenek, ahogyan például egy rendőri szerv cselekedne. A cél a megelőzés. Amikor a könyvhöz gyűjtöttem információkat egykori titkosszolgáktól, több olyan történetet is hallottam a kilencvenes és a kétezres évekből, ami arról szólt, hogy az elhárítás emberei leültek egy-egy terroristagyanús figurával, éppúgy, ahogy annak idején a kommunista magyar titkosszolgálat vezetője, V. József tette Carlosszal, a Sakállal. Irak 2003-as amerikai lerohanása és Szaddám Huszein diktátor kiiktatása után az iraki hadsereg nem egy tisztje találta meg a számítását az iraki al-Kaida soraiban, és megesett, hogy ilyen, harcra kiképzett profi katonák bukkantak fel Magyarországon. Egy alkalommal a magyar titkosszolgálat emberei egy budapesti szállodában tartottak „műveleti beszélgetést" az egyik iraki őrnaggyal, aki korábban az al-Kaida iraki szárnyához tartozhatott és harcolt az amerikaiak ellen, de akkor már menekültként szerette volna magát elfogadtatni. A magyarok alaposan felkészültek a találkozásra, a szállodát is bebiztosították, mert nem lehetett tudni, nem sül-e el rosszul a találkozó, sőt azt sem lehetett kizárni, hogy a célszemély esetleg egy robbanómellényben jelenik meg a találkozón. Eleve érzékeny volt a téma, hiszen arra kellett rábeszélni az irakit, hogy saját érdekében hagyja el Magyarországot. Ki kellett őt szorítani. Eredetileg a magyarok és az egyik környező ország titkosszolgálata is azt szerette volna, ha az Egyesült Államok „átveszi", és Guantánamón köt ki az illető. Végül sikerült rábeszélni, hogy jobb lesz, ha elmegy messzire – valahol a Közel-Keleten kötött ki.

Az első Orbán-kormány egyik magas beosztású politikai tisztviselője azt mesélte, bár jó volt az amerikai–magyar titkosszolgálati együttműködés, de érzése szerint a CIA egy kissé banánköztársaságnak tekintette Magyarországot. Az egykori politikus egy történettel illusztrálta ezt. Egyszer Washingtonból egy „fontos ember" kereste meg, és azt próbálta elérni nála, hogy az amerikai kormány számára kellemetlen, állítólag terroristagyanús személyt, akiről tudták, hogy Dél-Európából érkezve Magyarországon halad keresztül, ahogy belép a magyar határon, a magyar elhárítás emberei hívják félre, és „tekerjék szőnyegbe". „Velünk akarta elvégeztetni a piszkos munkát" – sommázta a volt politikus, aki azt állítja, a nem hivatalos csatornán érkezett amerikai kérést természetesen visszautasította. Noha az egykori tisztviselő által előadott történetet a jellegéből fakadóan nem tudtam ellenőrizni, tény, hogy néhány éve beigazolódott: Litvánia és Románia több ponton megsértette az emberi jogok európai egyezményét azzal, hogy lehetővé tette a CIA

számára, hogy a 2000-es években a területükre szállítsanak, ott fogva tartsanak és megkínozzanak terrorizmussal gyanúsított személyeket, olyanokat, akiket aztán a guantánamói fogolytáborban őriztek. A titkos CIA-börtönökről egyébként először 2005-ben jelent meg egy leleplező cikk a *Washington Post* című amerikai napilapban*. Az újság – országok említése nélkül – azt írta, hogy kelet-európai államokban akkor nagyjából harminc al-Kaida-vezetőt és további hetven embert tartanak fogva, a kihallgatásukat pedig az a CIA végzi, amely ezt az értesülést sem megerősíteni, sem cáfolni nem akarta. Amikor a cikk megjelent, az NBH azonnal megkereste a CIA budapesti összekötőjét, aki azzal nyugtatta meg a magyar titkosszolgákat, hogy ilyen tervről ő nem tud, titkos börtönök létesítését a CIA sosem kérte Magyarországtól. A cseh belügyminiszter ezzel szemben elismerte, hogy hozzájuk érkezett ilyen kérés, de azon nyomban elutasították.

A kétezres évek elején – a kilencvenes évekhez képest – eleve magasabb fokozatba kapcsolt a titkosszolgálat a terrorelhárítás területén. Az NBH trükkösen oldotta meg azt is, hogy felmérje a magyarországi muszlimok radikalizációját: egy civil szociológushallgatót kértek fel arra, hogy készülő diplomamunkájához a szolgálatok által megadott kérdéseket szerkessze bele abba a kérdőívbe, amellyel így a közösségek tagjait monitorozni lehetett. Noha a magyarországi muszlim közösségek háza táján csak elvétve fordultak elő szélsőségesebb nézeteket vallók, a prevenció jegyében sokakra rászállt az elhárítás. Egy budapesti török élelmiszer-

* Dana Priest: CIA Holds Terror Suspects in Secret Prisons. *washingtonpost.com*, November 2, 2005.

bolt tulajdonosára rákülték az adórevizorokat, a rendőröket, de az elhárítás emberei is rendszeresen meglátogatták, mert azt gyanították, hogy terroristagyanús személyekkel tart kapcsolatot. A vegzálás odáig fajult, hogy végül a tulajdonos bankszámláját is zárolták, a boltja csődbe ment. Ennél keményebben léptek fel egy Budapesten élő palesztin fogorvossal, dr. Saleh Tayseerrel, az egyik legnagyobb fővárosi imahely vezetőjével szemben, amikor 2004-ben a rendőrség bizonyíték nélkül őrizetbe vette, arra hivatkozva, hogy merényletet tervezett a Budapestre éppen akkor látogató Móse Kacav izraeli elnök és egy zsidó múzeum ellen. Tayseert két hónapig tartották előzetes letartóztatásban, majd ejtették az ügyet, ő pedig jókora kártérítésre perelte a magyar államot. Titkosszolgálati forrásokból utólag megtudtam, hogy Tayseert 2004-ben csak azért kapcsolták le, hogy nullára csökkentsék az esélyét bármilyen incidensnek a Kacav-látogatás idején. Ez azt jelenti, hogy a palesztin fogorvos valójában nem készült semmi rosszra, de az elhárítás még véletlenül sem akart bajt. Igaz, Tayseert nem volt nehéz szélsőségesnek beállítani, mert bár Magyarországon egyik muszlim közösség sem számított szélsőségesnek, a fogorvos által fenntartott imahelyen azért hébe-hóba megfordult olyan szaúdi vendég, akinek a neve hallatán a titkosszolgálatnál felkapták a fejüket. És Tayseer kapcsolatrendszerébe is bele lehetett kötni. Az általa üzemeltetett imahelyet fenntartó alapítvány egyik alapítója Elfatih Hassanein üzletember, akit korábban többször ért az a vád, hogy a délszláv háború idején – feltételezések szerint az al-Kaida terroristáival is együttműködő – bosnyákoknak szállított illegálisan fegyvert. A Nemzetközi Antiterrorista és Biztonsági Szakértők Szövetségének állítása szerint Hassanein vezetett egy bécsi székhelyű szervezetet is, a Harmadik Világ Jótékonysági

Ügynökséget (Third World Relief Agency; TWRA), amelyet szoros szálak fűztek Oszama bin Ladenhez. A *Washington Post* anno megírta azt is, hogy a TWRA-t az egyiptomi sejk támogatta, akit a New York-i World Trade Center ikertornyai ellen 1993-ban elkövetett első terrortámadás szellemi atyjaként tartanak számon.

Azután viszont, hogy a szabadon engedett fogorvos körüli – enyhén koncepciózus – terrorvád elült, a titkosszolgálat „közös gondolkodásra" törekedett vele. S hogy ez mit jelentett? Azt, hogy miközben az elhárítás úgy tett, mintha partnerként kezelné Tayseert és közegét, a háttérben a szolgálat emberei megfúrták azokat a budai mecsetépítési törekvéseket, amelyek mögött a fogorvos és az alapítványa állt. A titkosszolgálat ugyanis kockázatosnak tartotta volna, ha a Budaörsi úton egy nagy iszlám központ épül. A muszlim bázis végül nem is épült meg.

FEKETE RUHÁBAN

A SÓSKÚTI CSALÁDI HÁZHOZ A RENDŐRSÉG bevetési egységének hat kommandósa érkezett 2002. január 30-án. A nyomozók megtudták, hogy a házban rejtőzik a huszonnyolc éves R. Attila. A német–magyar kettős állampolgárságú, rendkívül veszélyes bűnöző drogkereskedelemmel foglalkozott Németországban. Egy német börtönben raboskodott, amikor 2001-ben kórházba került, ahonnan viszont megszökött és Magyarországra menekült; itt édesanyja sóskúti házában húzta meg magát. Az Interpol német irodája nemzetközi körözést adott ki ellene, a magyar rendőrök pedig azután értesítették a bevetési egységet, hogy a férfi rejtekhelyét felderítették. Amikor a hat kommandós körülvette a házat, és hangosbeszélőn többször megadásra szólították fel a bűnözőt, csak az édesanyja és annak másik fia jött ki, akik a rendőröknek azt mondták, hogy Attila nincs odahaza, előző este elment, de azt nem tudják, hova. Ekkor a felfegyverzett, álarcot viselő, golyóálló pajzzsal is felszerelkezett kommandós egység behatolt a házba.

Odabent Attila, aki néhány perccel korábban még zuhanyozott, az egyik helyiségben egy tapétavágó késsel a vele szembe kerülő két kommandósra támadt. Dulakodni kezdtek, Attila szúrt és csapkodott, az egyik rendőrt a halántéka és a szeme között, a másikat a füle alatt szúrta meg. Attila teste csúszott a szappantól, a két kommandós sehogy sem bírt vele, a bűnöző pedig megmarkolta az egyik kommandós hátán lévő Uzi géppisztolyt, és sípcsonton lőtte vele az álarcost.

Noha kis híján tragédiába torkollott az akció, a kommandósokat ért incidensről közvetlenül az eset után csak egy nyúlfarknyi hírben számoltak be az újságok – a rendőrség érthetően nem verte nagy dobra, mi történt pontosan. A sípcsontján meglőtt és emiatt többórás műtéten áteső kommandóst mindenesetre meglátogatta a kórházban Pintér Sándor belügyminiszter, aki gratulált a bevetési egység tagjainak a sikeres elfogáshoz.

Az egyébként tapasztalt kommandóst, aki ekkorra már több száz sikeres bevetésen vett részt, és akinek Attila a dulakodás közben megszerezte a géppisztolyát, Hajdu Jánosnak hívták. Hajdu nevét nyolc évvel később már egy újonnan megalakult szervezet, a Terrorelhárítási Központ főigazgatójaként ismerhette meg az ország.

Hajdu János nem a sóskúti incidens miatt fordított hátat a rendőrségnek, hanem azért, mert úgy érezte, a Fidesz 2002-es bukása után, Pintér Sándor belügyminiszter távoztával a rendőrségen belüli rosszakarói ellehetetlenítették. 2002-ben ugyanis eljárás indult ellene, miután egy, az elfogásról készült videófelvételen úgy volt látható, Hajdu indokolatlanul erőszakoskodott a gyanúsítottal. Az ügyben később felmentették, őt viszont nagyon bántotta, hogy koholt vád alapján hurcolták meg, emiatt szerelt le. Egy évekkel későbbi interjúban erről azt mondta: „Pintér idején azért nem tudták elvágni a torkom, mert nála ez nem volt olyan könnyű"*, de a 2002-es kormányváltás után már nem akadt, aki megvédje.

* Az interjú az azóta megszűnt, *Zóna* című internetes lap felületén jelent meg 2008-ban.

Ilyen előzmények után nem csoda, hogy Hajdu a Fidesz felé húzott, és miután leszerelt, az ekkor már ellenzékben lévő Fidesz biztonsági főnöke, Orbán Viktor testőre lett. Először 2006-ban szerepelt a neve a sajtóban, amikor Orbánt – még ellenzéki vezetőként – és gyerekeit állítólag levélben fenyegették meg ismeretlenek, de Hajduék jelezték, hogy nem kérnek rendőri támogatást, megoldják maguk a pártelnök védelmét. Négy évvel később, amikor Orbán Viktor másodszor is Magyarország miniszterelnöke lett, egykori testőre egy olyan szervezet létrehozására kapott felhatalmazást, ami jelenleg is meghatározza Magyarországon a terrorelhárítást. A Terrorelhárítási Központ, azaz a TEK felállítása azonban nemtetszést váltott ki nemcsak rendőri, de titkosszolgálati körökben is. Ahhoz, hogy megértsük, milyen okok húzódtak meg a TEK-re zúduló harag mögött, kicsit mélyebbre kell ásnunk és régebbre visszatekinteni, ugyanis a 2010 utáni terrorelhárítás alakulásában Hajdu valójában csak egy aprócska szereplőnek tűnik.

A Fidesz-kormány örökös belügyminisztere, Pintér Sándor sosem kedvelte igazán a Nemzetbiztonsági Hivatalt. Egykori titkosszolgálati vezetők ezt a fajta bizalmatlanságot a zavaros kilencvenes évekre vezetik vissza, amikor Pintér még a rendőrséget vezette. Többen is megerősítették, hogy amikor a kilencvenes évek derekán a Pintér bizalmi köréhez közel álló emberek kerültek az NBH látókörébe, és erről a rendőrség első embere tudomást szerzett, még inkább megromlott a szolgálatokkal való viszonya. Sokak szerint aztán 2010-ben pecsételődött meg a Nemzetbiztonsági Hivatal sorsa – Orbán ekkor került másodszor a kormányfői székbe, és megint Pintér lett a belügyminiszter. Orbán ugyanis talán még Pintérnél jobban is neheztelt az NBH-ra. Hogy miért? Nos, ennek két magyarázata is van – hogy melyik hangzik

el, attól függ, hogy fideszes vagy a Fidesszel nem szimpatizáló bennfentessel beszélget az ember. A fideszes magyarázat szerint a 2010-es kormányváltás után derült fény arra, hogy létezik egy olyan műveleti dosszié, amelyben többek közt egy, a Fidesz elnöksége és a pártelnök között lezajlott 2006-os, rögzített telefonbeszélgetés tartalma található. Az is kiderült a kormányváltás után, hogy az NBH-t 2007 és 2009 között vezető Laborc Sándor hivatali laptopján „Ovi" és „Bajusz" nevű mappákba mentette az Orbán Viktorról (ő lenne „Ovi") és a Kövér László későbbi házelnökről („Bajusz") gyűjtött információkat. A Fidesz narratívája szerint tehát a titkosszolgálat 2010 előtt adatokat gyűjtött Orbánról és Kövérről, azaz két ellenzéki politikusról. Az ügyben büntetőeljárás indult Laborc ellen hivatali visszaélés miatt, de a volt főigazgatót bűncselekmény hiányában jogerősen felmentették. Az ügy részletei titkosak, így csak a bennfentesek információira hagyatkozhattam, amikor az „Ovi-/Bajusz"-ügy hátterét próbáltam kideríteni. Az „Ovi-/Bajusz"-mappák e szerint a 2006-os év legnagyobb politikai botrányával, az akkori kormányfő, Gyurcsány Ferenc őszödi beszédének kisziváro gtatása ügyében, „Gerilla" fedőnéven indult titkosszolgálati vizsgálattal függenek össze.* Ebben a vizsgálatban felbukkant Carlos egykori tolmácsá-

* Gyurcsány Ferenc miniszterelnök zárt körben, az MSZP-frakció májusi, balatonőszödi tanácskozásán elmondott beszéde 2006. szeptember 17-én hangzott el előbb a Kossuth Rádióban, majd a teljes magyar sajtóban. A nyilvánosságra került felvétel miatt még aznap tüntetés kezdődött, másnap pedig egy csoport megrohamozta az MTV székházát. A beszéd miatt kirobbant zavargások október 23-ig tartottak. Elsősorban az keltett országos felháborodást, hogy a kormányfő arról beszélt: „Hazudtunk nappal, éjjel meg este. [...] Nem csináltunk semmit négy évig. [...] Elkúrtuk, nem kicsit, nagyon!"

nak, a nyolcvanas években még szélsőbaloldali, de a kétezres évekre már szélsőjobboldali körökben mozgó Eduardo Rózsa-Floresnek a neve – az ő kalandor múltja miatt kapta a vizsgálat a „Gerilla" fedőnevet. Rózsa-Flores azt állította, hogy az őszödi beszéd hangfelvétele – még a kiszivárgás előtt – nála és társainál landolt, majd ők juttatták el azt fideszes politikusoknak. Flores beszélt egy, a budapesti Fidesz-irodában zajlott találkozóról, ahol megjelent több akkori fideszes nagyágyú – Kósa Lajos, Varga Mihály, Navracsics Tibor és Várhegyi Attila –, akik az irodából telefonon keresztül beszéltek Orbán Viktorral; ő ekkor éppen a reptéren volt. Flores elmondása szerint a budapesti irodában több másolat is készült a felvételről, amelyeket aztán motoros futárokkal küldtek szét a sajtónak. Az „Ovi-/Bajusz"-mappa a titkosszolgálati vizsgálatot közelebbről ismerők elmesélése alapján nem Orbán vagy Kövér lehallgatott beszélgetéseit, hanem a két ellenzéki politikus híváslistáját tartalmazta, mert az NBH arra volt kíváncsi, igaz lehet-e az a találkozó, amiről Flores beszélt. Ez azt jelenti tehát, hogy Orbánról és Kövérről azért gyűjtött adatokat az NBH, mert a titkosszolgálat által a szélsőjobboldali kötődése miatt eleve szemmel tartott Floresszel ily módon kapcsolatba kerültek. Az „Ovi-/Bajusz"-ügyben indított büntetőeljárásban mindenesetre jogerősen felmentették Laborcot a hivatali visszaélés vádja alól.

Az is növelte a fideszesek bizalmatlanságát az NBH 2010 előtti tevékenységével kapcsolatban, hogy a kormányváltás után tudták meg: Laborc Sándor és Glemba Zoltán, az NBH műveleti főosztályvezetője 2008-ban többször találkozott az ekkor még szabadlábon lévő Portik Tamással, a magyar szervezett bűnözés ismert figurájával. Laborcék azután találkoztak Portikkal, hogy a bűnöző egyik ismerőse, Vajtó Lajos

felkereste a titkosszolgálatokat akkoriban felügyelő minisztert, Szilvásy Györgyöt, és átadta az üzenetet: e szerint Portiknak információi vannak korrupt rendőri vezetőkről, ezeket az információkat pedig megosztaná a titkosszolgálattal. A miniszter átadta az üzenetet Laborcnak, aki ezután döntött úgy, hogy találkozik Portikkal. Glemba Zoltán 2008. július 4-én „konspirált speciális érdekviszonyon alapuló kapcsolat létesítéséről" szóló javaslatot terjesztett elő, amit aztán Laborc engedélyezett. Arról, hogy az NBH felvette a kapcsolatot Portikkal, a szervezeten belül kizárólag Laborc és Glemba tudott. Laborcék úgy szervezték, hogy Portikkal nyilvános helyen, személyesen találkoznak, a találkozók időpontját pedig konspiráltan egyeztetik: a második találkozón Portik kapott tőlük egy telefonszámot, amit csak nyilvános telefonfülkéből hívhatott. Sem maga a mobilszám, sem az ahhoz tartozó készülék nem az NBH-é volt. Noha egy 2008-as belső szabályzat előírta, hogy a titkosszolgálat bármely kapcsolatát – legyen az akár önkéntes, társadalmi vagy bizalmi – központilag nyilvántartásba kell venni, ez Portik esetében elmaradt. Igaz viszont, hogy a találkozón elhangzottakat rögzítették, dokumentálták, tehát nem hallgatták el. Mindenesetre egy későbbi vizsgálat, amit a találkozó miatt az Országgyűlés nemzetbiztonsági bizottsága kezdeményezett, szakmai hibaként felrótta, hogy a titkosszolgálat első embere nyilvános helyen találkozott az alvilág egyik ismert figurájával. Azt is Laborc szemére vetették, hogy nem utasította határozottan vissza azokat a politikai tartalmú megjegyzéseket és felajánlásokat, amelyeket Portik a beszélgetés közben tett. Portik ugyanis baloldali érzelmű emberként állította be magát, akit a jobboldali kormány le akar vadászni.

A fideszes politikusok később úgy értékelték ezeket a találkozókat, hogy Laborc és Glemba róluk akart terhelő információkat gyűjteni Portikon keresztül, míg a volt titkosszolgálati vezető szerint szó sem volt erről, valójában a szervezett bűnözői körök és a rendőrség közötti korrupt kapcsolat feltárása lett volna a cél. „Itt vannak igazából a nagy kérdések, és talán azt kellene vizsgálnia a bizottságnak, hogy 1993-tól Portik Tamás 2008-ig, illetve mostanáig, 2012-ig, hogy létezik az, hogy így megerősödött. Függetlenül attól, hogy ki volt kormányon. Függetlenül attól, hogy ki volt a belügyminiszter, függetlenül attól, hogy ki volt az országos főkapitány, ki volt a Központi Bűnüldözési Igazgatóság, később a Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság, később a Nemzeti Nyomozó Iroda vezetője, de kik voltak az illetékes megyei főkapitányok, kik voltak a felderítő főosztályok és osztályok vezetői" – mondta Laborc évekkel később, amikor a politikai botránnyá dagadt Portik-találkozók hátterét vizsgálta az Országgyűlés nemzetbiztonsági bizottsága. Laborc arra utalt, hogy a rendőrség hosszú-hosszú éveken át nem foglalkozott a szervezett bűnözéssel, pedig az lett volna a dolga. Fideszes politikusok szerint azonban éppen 2010 után került bilincs több magas rangú korrupt rendőri vezető csuklójára, és ekkor fogták meg Portikot és másokat is, akiket azóta több olyan alvilági gyilkosságért is elítéltek, amelyeket még a kilencvenes években követtek el, de sokáig felderítetlenek maradtak. Egykori titkosszolgák szerint nincs ellentmondás ebben, Laborc pedig pusztán arra utalt, hogy a kétezres években a rendvédelmi szerveket, így a rendőrséget is szemmel tartó NBH sok-sok olyan információt küldött a rendőrség belső elhárításának, ami segített volna felszámolni az akkor még aktív és erős szervezett bűnözői csoportokat, ám semmi nem történt. Márpedig az NBH

önmagában tehetetlen volt, hiszen a rendőrséggel szemben a titkosszolgálat nem nyomozhat.

Bárkinél van is az igazság, ettől még tény, hogy a 2010-es kormányváltás után Orbán legszívesebben beszántotta volna azt az NBH-t, amelynek egyik korábbi vezetőjéről kiderült, hogy „Ovi" néven nyitotta a róla szóló mappát. Ezt a helyzetet használhatta ki az NBH-val eleve bizalmatlan Pintér Sándor, és ennek a helyzetnek lett a nyertese Orbán korábbi testőre, Hajdu János is. Első körben átnevezték a Nemzetbiztonsági Hivatalt – valószínűleg német mintára – Alkotmányvédelmi Hivatallá, majd jött a feketeleves: sorra vettek el az intézménytől olyan területeket, amelyek korábban ennek a szervezetnek a hatáskörébe tartoztak. Így került el az AH-tól a terrorelhárítás az újonnan megalakuló és Hajdu János igazgatta Terrorelhárítási Központhoz, de sok titkosszolgát szívott el az ekkoriban felálló Nemzeti Védelmi Szolgálat is, ami pedig mások mellett a korrupt rendőrök leleplezésére hivatott, noha ezt a feladatot korábban szintén az AH és annak jogelődje, az NBH végezte.

Az, hogy az AH-tól a TEK elvette a terrorelhárítást, nagyon fájt a titkosszolgáknak, akik a talpig feketébe öltözött exkommandós Hajdu Jánosban nem láttak mást, mint egy talpig feketébe öltözött exkommandóst, aki nem ért a titkosszolgálati munkához, hiszen sosem dolgozott ezen a területen. Titkosszolgálati körökben úgy ítélték meg, hogy Hajdu afféle ajándékként kapta meg Orbántól a TEK-et, amiért hosszú éveken át a testőreként dolgozott. Tény, hogy mire Orbán másodszor kormányfő lett, a személyi védelmét ellátó csapat nagyra nőtt, így kérdésessé vált, mi lesz velük. Logikusnak tűnt volna, ha Orbán testőrsége a rend-

őrség égisze alatt működő Köztársasági Őrezredbe* olvadjon bele, de a miniszterelnök egy merészet húzott: a TEK létrehozásával immár egy új szervezet látta el a védelmét. A TEK-re amolyan kakukktojásként tekintettek: mivel nem tartozott a rendőrséghez, viszont nagyon sok pénzt ölt bele a kormány, ezért egy sor irigye lett a mindig is forráshiánnyal küszködő rendőrség berkein belül, de legalább ennyi haragost szerzett a titkosszolgák körében, akiknek végig kellett nézniük, hogy miközben az AH pozíciói gyengülnek, a két, újonnan létrejövő szerv, a Hajdu által irányított TEK és a Pintér „érdekeltségébe" tartozó Nemzeti Védelmi Szolgálat (NVSZ) is izmosodik. Míg a TEK feladatköre elemezni és értékelni Magyarország terrorfenyegetettségének helyzetét, szervezni és koordinálni a terrorcselekmények megelőzését és elhárítását végző szervek – kivéve a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat és az Információs Hivatal – tevékenységét, addig az NVSZ feladata többek közt a rendvédelmi szervek (rendőrség, Nemzeti Adó- és Vámhivatal, katasztrófavédelem stb.) belső elhárítása – például a korrupt rendőrök, pénzügyőrök lebuktatása, legújabban pedig a hálapénzt elfogadó orvosok leleplezése.

Az, hogy a terrorelhárítás egy sem nem titkosszolgálatként, sem nem rendőrségként működő, de többségében rendőrök alkotta, hibrid szervezethez kerül, az AH külföldi partnerszolgálatainak sem túlzottan tetszett. Különösen az európai titkosszolgálatokat tömörítő Terrorelhárítási Csoporton (Counter Terrorism Group; CTG) belül váltott ki

* A 2012-ben megszűnt állami szervezet fő feladata a hazai és külföldi vezetők védelme, a kormányzati szempontból kiemelt jelentőségű objektumok őrzése, valamint a hazai és nemzetközi állami rendezvények biztosítása volt.

ellenérzéseket. Márpedig a CTG az egyik legfontosabb európai titkosszolgálati szervezet a mai napig, amely az EU Hírszerző- és elemzőközpontján (Intelligence and Situation Centre) keresztül a brüsszeli döntéshozókkal is kapcsolatban áll. Így amikor az AH egyik vezetője a CTG egyik brüsszeli megbeszélésén bemutatta a TEK koncepcióját, a teremben ülők nem fogadták túlzott lelkesedéssel. Nem azért, mintha bajuk lett volna egy terrorelhárítási központ létrehozásával, hiszen a 2001. szeptember 11-i amerikai, majd a madridi és a londoni terrortámadások után a szakma úgy ítélte meg, hogy a különféle titkosszolgálati szervek által megszerzett információkat érdemes hatékonyabban összegyűjteni, elemezni, értékelni. Sorra alakultak is terrorelhárítási központok a kontinensen. Csakhogy ezek az intézmények a TEK-kel ellentétben nem rendőri szervezetek, hanem olyan, csendben, hírverés nélkül dolgozó központok, amelyek elsősorban titkosszolgálati területen jártas szakembereket foglalkoztatnak. Ilyen a spanyol Nemzeti Terrorellenes Koordinációs Központ, ami a 2004-es madridi merényletek után alakult, a brit Egyesített Terrorelemző Központ, vagy a román Terrorellenes Művelet Koordinációs Központ. A TEK-hez talán leginkább a lengyel Terrorelhárító Központ hasonlít, már amennyiben azok is segédkeznek veszélyes bűnözők elfogásában. De fontos különbség, hogy a lengyel szervezet is a belső nemzetbiztonsági szolgálaton belül működik, nem pedig önálló rendészeti egységként, mint a TEK. De bármekkora ellenérzés kísérte is titkosszolgálati körökben a TEK megalakulását, ma már Hajdu szervezete teljes jogú tagja a CTG-nek.

A legfontosabb különbség a rendőri szervek és a titkosszolgálatok között azonban a szemlélet: nagyon más, ha egy rendőrségi egység végez terrorelhárító munkát, és más, ha

egy titkosszolgálat. A titkosszolgálati szemlélet a bűnügyi, rendőri felderítőivel szemben nem bizonyítékalapú, sokkal szélesebb körben kutat információk után, de ami a legfontosabb: térben és időben láthatatlanul elébe megy a konkrét bűnügyeknek. Ennek a munkának részei azok a játszmák, amelyekkel az ellenérdekelt feleket megtévesztik, megvezetik – gondoljunk csak arra, amikor a nyolcvanas években a 8-as osztály nyugatnémet rendszámú figyelőkocsival akart ráijeszteni a terrorista Carlosra. Az efféle játszmáknál nem feltétlenül az a célja, hogy a végén lekapcsolják a célszemélyt. Persze ezek a trükkök veszélyeket is rejtenek magukban, ezt is a Carlos-ügy mutatja a legjobban, amikor a megtévesztett terrorista rálőtt a magyar figyelők autójára, mert azt hitte, németek, és meg akarják őt fogni. A titkosszolgálati munkában azért sem feltétlenül a „lecsapás" a játszma vége, mert ha lekapcsolják a célszemélyt, akkor visszamenőleg kiderülhet, hogy meg lett vezetve, esetleg az időközben beszervezett informátorok is lebuknának. Ez pedig nagyobb kárt okozna, mint ha az illetőt futni hagyják. És vannak olyan helyzetek, amikor tényleg titokban kell intézni mindent, különben nagy galiba lesz. Egyszer egy nagykövetség dolgozóinak a lehallgatása közben derült fény arra, hogy az épület egyik páncélszekrényében – feltehetően még a nyolcvanas évekből ott maradt – bomba lapul. Nyilván valamely terrorszervezet „ajándékaként" került oda, vélhetően egy annak idején a követségen diplomatafedésben dolgozó hírszerzőn keresztül. Amikor a követség dolgozói megtalálták az „elfelejtett" robbanószert, ötletelésbe kezdtek, mihez kezdjenek vele. A követséget lehallgató titkosszolgálat – az adott ország saját titkosszolgálata – nem szólhatott a külföldi diplomatáknak, hogy tudomást szerzett a „talált tárgyról", de valamit tennie kellett, ezért aztán egy éjjel

titokban behatoltak az épületbe, egy másolatra cserélték a bombát, az igazit kivitték, és később egy biztonságos helyen robbantották fel. Hasonló eset 1985-ben is megtörtént: akkor a Carlos-ügyön is dolgozó 8-as osztály a Ferihegyi repülőtéren szolgálatot teljesítő embereitől kapott egy „fülest", miszerint az egyik budapesti követség olyan nehéz futárcsomagot kapott, hogy az átadásnál a tiszt alig bírta megemelni. Az elhárítás munkatársai ezért úgy döntöttek, az egyik hétvégén titokban behatolnak a követségre. Az ott dolgozó diplomaták közül kettőre ráállítottak egy-egy prostituáltat, akik vidékre csábították el a férfiakat, hárman hazamentek a családjukhoz, a negyedik kiment Érdre a barátnőjéhez. Az ő Érden parkoló autójára centire ráálltak két másik kocsival, hogy az illető még véletlenül se tudjon visszajönni. Majd behatoltak a kiürült fővárosi követségre, és megtalálták a csomagot, amelyről kiderült, hogy bomba. A robbanószert végül hatástalanították úgy, hogy azt később se vegyék észre, emellett egy olyan speciális anyaggal is bekenték, amellyel kétszáz méteres körben követni tudták az útját. Napokkal később a követség egyik diplomatája a budakeszi Vadasparkban, egy fatörzs belsejében rejtette el, ám a környéket titokban bekamerázó elhárítók hiába vártak, senki nem ment a csomagért. Két hét múlva újra megjelent a diplomata, visszavitte a bombát a követségre, aztán diplomáciai csomagként feladta a Ferihegyi reptéren.

Persze a játszma sem mindenek felett áll. Például ha egy titkosszolgálat arról értesül, hogy valakinek az életére akarnak törni, akkor azt mindenáron meg kell gátolnia – akár saját erővel, akár rendőri segítséggel.

És amíg egy rendőrségi szerv alapvetően a felderítéssel együtt a veszélyes bűnözők elfogásában érdekelt, addig a titkosszolgálatnak ezzel ellentétes érdekei is lehetnek.

Több, korábban a titkosszolgálatnál terrorellenes vonalon dolgozó szakember is azt mesélte: egyáltalán nem ritka, hogy a titkosszolgálat – bizonyos feltételek mellett – „megtűri", hogy az ország területén terroristagyanús személyek tartózkodjanak. Persze nem mindegy, milyen feltételek mellett.

Az mindenesetre nem csak a nyolcvanas éveket jellemezte, hogy a szolgálatok emberei felkeresnek egy-egy ilyen személyt, és úgynevezett „műveleti beszélgetés" keretében elcsevegnek vele. Például arról, hogy hagyja el az országot, különben problémái lehetnek, vagy arról, hogy békén hagyják, ha ő sem csinál semmit Magyarországon, és nem is szervez innen semmilyen akciót. És bizony sokszor ez az érdekük azoknak az államoknak is, amelyek Magyarországgal szövetségesek a terrorellenes harcban. Ez a szemlélet ugyanis abból indul ki, hogy még mindig jobb, ha ezek a veszélyes alakok békében, de a szolgálatok szemei előtt vannak, mintha eltűnnének egy távoli országban, kikerülve a nyugati elhárítás látóköréből. Merthogy ne legyenek illúzióink: az olyan „klasszikus" terrorszervezeteknek, mint például a Fatah, a Palesztin Iszlám Dzsihád vagy a Hamász, mindig is voltak Magyarországon embereik. Olyanok, akikkel valamilyen módon, de kapcsolatban kellett állnia a magyar elhárításnak, mégpedig éppen a megelőzés érdekében.

A TEK vezetésében egészen másképp gondolkodnak erről. A szervezet szóvivője, Jasenszky Nándor 2017-ben beszélt a Lemil nevű szakblognak* arról, hogy a titkosszolgálati és a rendőrségi gondolkodásmód igenis összeegyeztethető, főleg a terrorelhárítás területén, ezért is jó a TEK

* „A TEK – mint koncepció – szerintem jó". Nagyinterjú a TEK kommunikációs vezetőjével. Első rész. 2017. 05. 23. *lemil.blog.hu,* https://lemil.blog.hu/2017/05/23/_a_tek_mint_koncepcio_szerintem_jo

koncepciója. „Kezdetben eretnekségnek tűnt a felderítésen belül a titkosszolgálati és bűnügyi képességek ötvözése, és a műveleti támogatás egy egységbe szervezése", mondta az interjúban, de szerinte ez a „képességkombó" jó. „A zsaru megismeri a titkosszolga agyának működését, a gumitalpú [értsd: titkosszolga* – *D. A.*] hozzáidomul a bűnügyes tempójához. Klasszikus win-win szituáció, szerintem" – nyilatkozta a szóvivő.

A TEK a megalakulása óta eltelt években kapott hideget-meleget, miközben Hajdu mintha élvezte is volna, hogy a klasszikus titkosszolgálatokkal ellentétben az ő irányítása alatt álló szervezet nagyon erősen jelen van a nyilvánosságban. A TEK menekítette ki a magyar állampolgárokat 2011-ben a polgárháborúba sodródott Líbiából, de ők hoztak haza egy Szudánban elrabolt magyar ENSZ-békefenntartót, valamint egy Thaiföldön elrabolt magyar fiatalt** is. Bár ezek a mentőakciók a laikusok számára úgy tűnhetnek, mintha a TEK emberei egymaguk oldanák meg az adott feladatokat, a többi magyar titkosszolgálat, de leginkább a külföldi partnerszolgálatok segítsége és közreműködése nélkül az ilyen nemzetközi mentőakciókat lehetetlen volna végrehajtani. Már csak azért is, mert külföldön nem lehet bevetni fegyveresen a TEK-et. Amikor például 2011-ben a Thaiföldön elrabolt magyar fiút kellett kiszabadítani, az amerikai FBI bangkoki összekötője segített a TEK-nek. Ám a nagy nyilvánosság nemcsak a sikereket, de a kudarcokat is felszínre hozta. 2013-ban a TEK egyik felderítőjét érte lövés Budapest belvárosában: egy körözött bűnözőt fogtak el éppen, amikor az akció végén az egyik kommandós visszacsúsztatta a tokjába fegyverét. Csakhogy a fegyver véletlenül elsült, eltalálva az autóban ülő kollégát, aki megúszta egy sebesüléssel a balesetet.

Előfordultak aztán más esetek, amikor a TEK-et valami olyasmi miatt gúnyolták ki a nyilvánosságban, amiért egyáltalán nem érdemelte meg. A megalakulása utáni időszakban, 2011 októberében a Terrorelhárító Központ csaknem száz éles lőfegyvert foglalt le egy vecsési vámszabad területen. Az akció után Hajdu közölte, hogy a katonai fegyverek Londonból érkeztek repülővel a budapesti Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtérre. Csakhogy a sajtó közben kiderítette, hogy a lefoglalt fegyverek a Brad Pitt amerikai színész főszereplésével Budapesten készülő film kellékei lettek volna. A TEK-kel kritikus sajtót az sem hatotta meg, hogy Hajduék a sajtótájékoztatón éleslövészeten bizonyították, hogy a fegyverek nem voltak megfelelően hatástalanítva.

Hat évvel később derült rá fény, hogy az európai illegális fegyverpiacra tízezer kiselejtezett, hatástalanított szlovák fegyver került ki, köztük azok, amelyeket a 2015-ös párizsi terrortámadás-sorozatban használtak a terroristák. A háttérben egy olyan, az EU-ban öt éven át zajló összehangolt operatív nyomozás állt, amelyet épp a TEK 2011-es akciója indított el. A Szlovákiában kiselejtezett és hatástalanított fegyvereket hamis iratokkal vásárolták fel, így az illegális fegyverkereskedők színházi kellékként tudták azokat külföldre szállíttatni.

* A „becenevet" valószínűleg jellegzetes, puha talpú, csendes járást lehetővé tevő cipőjükről kapták a titkosszolgák.

** A Thaiföldön elrabolt magyar fiatalember kiszabadítását dolgozza fel részletesen Novák András *Kémes ügyek* című könyve (H. C. L. Kiadó, Budapest, 2013).

V. ÁTJÁRÓHÁZ

„Idősebb Kovács Bélának már Tokióban feltűnt, hogy fia barátnője folyamatosan utazik a világban, szinte mindig úton van. Rengeteget repült Tokióból Nyugat-Európába, Skandináviába, de ázsiai országokba is. És az utazások során más-más útlevelet használt. Megesett, hogy Szvetlana Ómija, máskor Szvetlana Schön névre kiállított okmányokkal közlekedett. Mindezt azért tehette meg, mert nem ifjabb Kovács Béla volt az egyetlen férfi, akivel házasságot kötött."

OROSZ RULETT

Vess keresztet

MARTIN MÖLLER MEGKAPTA AZ ÜZENETET: orosz kapcsolattartójával Hévízen találkozik.

Az idős osztrák ezredest még a nyolcvanas években az iráni Teheránban szervezte be az orosz katonai hírszerzés, a GRU*, így tehát évtizedek óta kapcsolatban állt velük. A kommunikációjuk a Sztrela–3 nevű orosz katonai műholdon keresztül zajlott – Möllert kellő időben megtanították arra, hogyan használja. Kicsit régimódi kapcsolattartásnak számított ez, mert a Sztrela–3-at még a hidegháború idején vetette be az orosz titkosszolgálat, de a Möllerrel való kapcsolattartásra tökéletesen megfelelt. Az osztrák ezredes akkor tudott titkos üzenetet küldeni, amikor az orosz Sztrela–3 katonai műholdak éppen Közép-Európa felett repültek. Az oroszok küldtek neki egy listát, hogy a műholdak mikor tartózkodnak közvetlenül osztrák terület felett. Amikor Möller megkapta a kapcsolatba lépéshez szükséges háromjegyű kódot, egy kis „kütyün" keresztül rácsatlakozhatott a Sztrela–3-ra. Egyébként ugyanezen a műholdon keresztül kommunikáltak egymással a GRU emberei, amikor 2004-ben Katar fővárosában, Dohában meggyilkolták Zelimhan Jandarbijev volt csecsen elnököt. Az osztrák ezredes tehát nem akármilyen társasággal állt kapcsolatban,

* GRU: *Glavnoje Razvedivatyelnoje Upravlenyije* – Felderítő Főcsoportfőnökség.

hanem a GRU egyik legveszélyesebb egységével, az emberrablásokra, gyilkosságokra szakosodó, 29155 néven ismert csoporttal. A munkája miatt NATO-s dokumentumokhoz is hozzáférő ezredes legtöbbször a Sztrela–3-at használva juttatta el az oroszoknak az általa megszerzett információt, de a beszervezése óta eltelt évtizedekben néha személyesen is találkozott a tartótisztjével. Ezeket a találkozásokat sosem Ausztriában, hanem egy harmadik országban szervezték. Leginkább Szlovákiában, de ha úgy adódott, Budapesten és Hévízen is leültek egymással megbeszélést tartani.

A Budapesttől alig kétórányi autóútra található Hévíz a maga nyolcszázharminc hektáros kiterjedésével a legkisebb város Zalában, ám a külföldi turisták körében az egyik legnépszerűbb magyarországi település. Mások is kedvelik azonban a turistákon kívül. Ezen a csendes, nyugodt, pihenésre és feltöltődésre alkalmas helyen senkinek nem tűnik fel a város másik, kevésbé ismert, mondhatni, láthatatlan arca: a gyönyörű település az orosz kémek paradicsoma. Könnyen lehet, hogy miközben ezeket a sorokat írom, Hévízen éppen egy titkos találkozót bonyolít le valamelyik orosz titkosszolgálat.

Az orosz hírszerzők azért kedvelik Hévízt, mert könnyűszerrel el tudnak vegyülni a városban. Az ide látogató turisták zöme ugyanis orosz, sőt az elmúlt években sokan közülük Hévízre költöztek, mások ingatlanokat vásároltak itt vagy a környéken. Ezért olyan sok arrafelé a közterületeken vagy a boltokban a cirill betűs felirat. Persze mindez nem jelenti azt, hogy a Hévízre látogató oroszok többsége kém lenne, éppen ellenkezőleg: az orosz hírszerzők amiatt tudnak itt jól elrejtőzni vagy titkos találkozókat lebonyolítani, mert a nagy többség olyan civil, akik akaratukon és tudtukon kívül is tökéletes fedéssel szolgálnak a kémeknek.

Az osztrák Martin Möller hévízi kiruccanásait utólag sikeresen rekonstruálták a nyugati kémelhárítók. Az ezredes ellen büntetőeljárás indult: el is ítélték kémkedésért. Möller 2018-ban bukott le. Az ügyében született hatósági iratokból kiderül, hogy évente huszonhétezer eurót kapott az oroszoktól a szolgálataiért cserébe. Möllernél találtak egy listát azokról az időpontokról, amikor a Sztrela–3 Ausztria fölött járt, így pontosan tudta, mikor tud üzengetni az oroszoknak. Lelepleződésének egyik oka éppen az lehetett, hogy a GRU rettegett egységének tagjai az ő környezetében bukkantak fel közvetlenül azelőtt, hogy nyomuk veszett a Salisbury városában 2018 márciusában Szergej Szkripal és lánya ellen idegméreg-hatóanyaggal elkövetett merénylet után. Így amikor a Salisburyben történt eset után a GRU-s szálat kezdték el felfedni az európai kémelhárítók, a hirtelen eltűnt oroszokkal való kapcsolata miatt Möller is képbe került.

Möller súlyos károkat okozott Ausztriának és a NATO-nak is. Minden, az osztrák hadsereg felszereltségére vonatkozó információt megosztott Moszkvával, legyen szó a radarállomásokról vagy légvédelmi rendszerekről. Egy minikamerával képernyőfotókat készített az osztrák hadsereg intranetes hálózatáról (ez a belső kommunikációs hálózat), aminek következtében nemcsak az osztrák hadseregről, de az Európai Védelmi Ügynökségről* és a NATO-ról is infor-

* Az ügynökség szerepéről és mibenlétéről így fogalmaz az Európai Unió hivatalos oldala: „Az Európai Védelmi Ügynökség (EDA) 2004-ben kezdte meg működését. Dánia kivételével az összes uniós tagország képviseltetni magát a szervezetben, amely a katonai erőforrások fejlesztését segíti. Munkájával előmozdítja a védelmi együttműködést, és teret ad olyan új kezdeményezéseknek és megoldásoknak, amelyek javítják a védelmi képességeket." (Forrás: europa.eu)

mációkat adott ki. A NATO-ról például azt, hogy a katonai szövetség milyen ellenlépéseket tesz az Afganisztánban a lázadók által gyakran használt úgynevezett rögtönzött (nem hagyományos módon előállított és alkalmazott) robbanóeszközök, az IED*-k ellen. Ennek azért van jelentősége, mert Oroszország titkosszolgálata jutalmat fizetett azoknak a tálib terroristáknak, akik a szövetséges erőket támadták meg, márpedig az IED-k elleni NATO-lépések tudatában Moszkva azzal is tisztában lehetett, hogy melyek a szövetségi erők gyenge pontjai. Tehát a Möller által átadott információk az Afganisztánban szolgáló NATO-kontingensek katonáit, köztük a magyarokét is veszélyeztették.

Bár Martin Möller titkos találkozóit utólag sikerült feltárnia a nyugati kémelhárításnak, a legtöbb hévízi megbeszélés titokban maradt. Azok az egykori magyar kémelhárítók, akikkel erről beszélni tudtam, azt mesélték: a magyar elhárítás nem is tesz meg mindent annak érdekében, hogy Hévízre nagyobb figyelem összpontosuljon, ezért aztán azon sem kell csodálkozni, ha a város a jövőben is a külföldi kémek paradicsoma lesz.

Igaz, ha az elhárítás oldaláról nézzük, a körülmények sem éppen kedvezők. Titkosszolgálati körökben tényként kezelik, hogy az orosz titkosszolgálatok az orosz ortodox egyházakat is előszeretettel használják műveleteik fedésére. Ortodox papok „postás" szerepet töltenek be, a templomok pedig postaként vagy akár titkos találkozási helyszínként működnek. Érthető okból: egy papot megfigyelni mindig kényesebb, mint egy civilt, egy templom pedig eleve zártabb, diszkrétebb helynek számít, mint bármilyen más épület. Hévízen – éppen a sok ott tartózkodó orosz állampolgár miatt – 2019 decemberében helyezték el az ortodox templom alapkövét az ortodox egyház által megvásárolt területen, az építkezéshez a magyar kormány négyszázmillió forint támogatást nyújtott a központi költségvetésből a moszkvai patriarchátushoz tartozó magyar orosz ortodox egyházmegyének. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a Hévízen épülő templom az orosz titkosszolgálat bázisa lenne, de biztosak lehetünk benne: a beruházás nem kerülte el az Európában egyre aktívabban tevékenykedő orosz kémek ellen dolgozó nyugati titkosszolgálatok figyelmét.

Magabiztosak, agresszívak, nagyképűek – amikor ehhez a könyvhöz gyűjtöttem információkat, így jellemezték egykori magyar kémelhárítók azokat az orosz hírszerzőket, akik Magyarországon tevékenykednek. Sokan vannak, és profik – hangzott el egy másik minősítésük. Ám a profi oroszok is hibázhatnak, és nemegyszer hibáznak is. Néhány évvel ezelőtt egy nagydarab, szőke, kék szemű orosz diplomata, Oleg részt vett egy budapesti biztonságpolitikai konferencián, amit egy jelenlévő későbbi beszámolója szerint „végigaludt". A konferencia után Oleg egyenesen a Liszt Ferenc repülőtérre sietett, hogy továbbutazzon. Az orosz nem vette észre, de a reptéri check-in pult előtt kígyózó sorban várakozott egy olyan lengyel biztonságpolitikai kutató is, aki szintén részt vett a konferencián. A lengyel felismerte, és tudta, hogy az illető orosz diplomataként ült azon a tanácskozáson. Ám megdöbbenve látta, hogy a pulthoz érve Oleg egy svéd útlevelet húz elő a kabátjából. Van, amikor egy apró figyelmetlenség elég a lelepleződéshez…

Magyar kollégáik szerint az orosz hírszerzőkre jellemző, hogy szakmailag nem tartják nagyra a magyarokat. Már a hidegháború idején is lenézték a magyar hírszerzőket és

* IED: *improvised explosive device* – rögtönzött robbanóeszköz.

elhárítókat, nem véletlen, hogy akkor is inkább más szocialista országok titkosszolgálataival működtek együtt szívesebben: a bolgárokkal a narkoterrorizmus területén, a csehekkel a DEZINFORMÁCIÓ-s műveletekben és az aktív intézkedésekben, a keletnémetekkel pedig a nyugatnémetek elleni küzdelemben.

A Magyarországon tevékenykedő orosz kémek ráadásul jókora előnyben vannak a többi külföldi hírszerző szolgálathoz képest, mivel éveken át nem sajnáltak időt és fáradságot, hogy tökéletesen feltérképezzék és ezáltal kitűnően megismerjék az országot. Vagyis nemcsak Hévízen mozognak otthonosan, de a fővárosban is. Tudják, melyek azok a helyek – például a csendesebb, kis forgalmú lakótelepi átjárók –, ahol kényelmesen és biztonságosan használhatják a figyelési és ellenfigyelési technikákat.

Tipikus módszer náluk például a „nyulak" alkalmazása. A nyulak azok a csaliemberek, akik a kémelhárítók figyelmét elterelik: amíg az elhárítók a „nyúl" mozgását figyelik, addig az orosz hírszerző végzi a dolgát. Ha fontos kapcsolattal kell találkozniuk, nem restellnek rendkívül hosszú, több órán át tartó önellenőrzést végezni, hogy megtudják: figyelik-e őket. Ilyenkor képesek akár vidékre utazni a fővárosból, nemegyszer az országhatár közelébe, váltott járművekkel vagy különböző közlekedési eszközökkel, legyen az autó, vonat, busz, bármilyen sorrendben. Azért csinálják ezt, mert a többórányi utazás alatt biztosan ki tudják deríteni, figyelik-e, követik-e őket az elhárítók. Mivel ismerik az országot, azt is tudják, melyek azok a területek, ahol gyanús, ha valaki rajtuk kívül megjelenik vagy áthalad. Ilyen lehet például egy üresen álló csarnok vagy egy isten háta mögötti földút. Előfordul tehát, hogy az orosz hírszerző elindul a budapesti orosz nagykövetségtől, órákon át közlekedik váltott járművel Budapesten, majd elmegy messze vidékre, rengeteg útba ejtett kacskaringóval, majd így tér vissza a fővárosba, és egy újabb bonyolult konspirációs út végén elmegy oda, ahol a találkozója esedékes. Nagyon felkészült és profi, nagy létszámú, sok járművel rendelkező figyelőstáb kell ahhoz, hogy egy ilyen „túrát" végig tudjanak követni, és közben észrevétlenek is maradjanak. Majdhogynem lehetetlen. Az orosz hírszerzőkről az elhárítók is tudják: nem ülnek le beszélgetni a titkos kapcsolatukkal, ha nincsenek maximálisan meggyőződve arról, hogy nem állnak figyelés alatt. Éppen ezért az oroszok figyelésénél az elhárítás többet nyer azzal, ha az adott napon nem figyelteti a hírszerzőt. Lehet, hogy ezáltal az elhárítás nem tudja meg, kivel találkozik aznap a célszemély, de még mindig jobban jár, mintha lelepleződne a figyelés. Hévízen kívül az orosz kémek legalább annyira szeretik Szentendrét. Utóbbi előnye, hogy közel esik Budapesthez, a belvárosát pedig keresztbe-kasul behálózzák a kacskaringós kis utcák, sikátorok. Kedvelt helyszíne az orosz kémeknek a szerb templom környéke, de a helyi éttermekben is bonyolítanak le találkozókat.

Persze nem minden meetingjüket készítik elő szigorú konspirációval. A kevésbé fontos kapcsolataiknál nem figyelnek ennyire a biztonságra, sőt kifejezetten lazán veszik a szabályokat. Ennek az is az oka, hogy az orosz titkosszolgálatok Magyarországra nem az elit hírszerzőiket küldik. Részben éppen azért nem, mert tudják, Budapesten kevésbé kell tartaniuk a lebukástól.

Hogy miért?

A több évtizedes szovjet megszállás következtében a rendszerváltás után Magyarország barátságos, de kifejezetten távolságtartó viszonyt ápolt Moszkvával, az egymást követő magyar kormányok arra összpontosítottak, hogy minél kö-

zelebb kerüljenek az áhított Nyugathoz, ami a magyarok számára egyet jelentett a demokráciával, a jóléttel és a szabadsággal. A kilencvenes években Oroszország eleve a káoszt, az elmaradottságot sugározta magából, a nyugat-európaiaknak leginkább a zavarosban halászó orosz maffia, valamint a szegények és gazdagok között tátongó mérhetetlen szakadék jutott az eszükbe, ha Oroszországra gondoltak. Az oroszok is érezték, hogy vert helyzetben vannak, a birodalmuk szétesett. Az orosz–magyar diplomáciai kapcsolatok megtorpantak, miután 1998-ban hivatalba lépett az első Orbán-kormány. A fiatal miniszterelnök, Orbán Viktor ekkor magától értetődően a Nyugat felé húzott: a magyarok elsöprő többsége a NATO-tagság és az Európai Unió híve volt. A kilencvenes évek legvégéhez közeledve Oroszország annyira legyengült, hogy államcsődöt jelentett, így a korábban tekintélyes orosz piacot is ellátó nagyobb magyar cégek – mint például a Rába, az Ikarus vagy a Globus – megszűntek vagy összementek. Az orosz–magyar kapcsolatok csak a kétezres évek elejétől kezdtek el javulni, azután, hogy 2002-ben idehaza ismét baloldali kormány került hatalomra. Medgyessy Péter szocialista kormányfő 2002-ben Moszkvába látogatott – tette ezt sokatmondón alig néhány hónappal azután, hogy a sajtóban lelepleződött kémelhárítói múltja, amit ő azzal az abszurd védekezéssel próbált kimagyarázni, miszerint a kommunista érában ő szigorúan titkos tisztként a KGB ellen ügyködött. A Medgyessyt követő és szintén a baloldalhoz tartozó Gyurcsány Ferenc maga is folytatta a munkálkodást, hogy Magyarország minél jobb kapcsolatokat ápoljon az orosz vezetéssel. Olyannyira, hogy 2006-ban kétszer is találkozott Vlagyimir Putyin orosz elnökkel. Azzal a Putyinnal, aki a hidegháború idején a KGB-nél töltötte hírszerzőként a napjait. Putyin

a nyolcvanas évek közepén végezte el a KGB iskoláját, majd kiküldetése okán családjával együtt az NDK-ba, Drezdába költözött. Ott hivatalosan a Barátság Háza igazgatójaként tevékenykedett – valójában ez csak a fedőfoglalkozása volt KGB-s hírszerzői tevékenysége leplezésére. Amikor 1989-ben keletnémet tüntetők felgyújtották az NDK titkosszolgálatának, a Stasinak a székházát, meg akarták rohanni azt a székházzal szemben elhelyezkedő villát is, amelyben – bár titkosan, de mégis köztudottan – a KGB hírszerzői, köztük Putyin is dolgoztak. Putyin egy pisztollyal a kezében fenyegette meg a tüntetőket, hogy bajuk esik, ha megtámadják a villát. A tüntetők végül visszavonultak, Putyin pedig rögtön megpróbált támogatást kérni Moszkvától, de semmilyen érdemi segítség nem érkezett. Moszkva hallgatott, a fiatal hírszerzőt magára hagyta. Ez meghatározó mozzanat volt a későbbi orosz elnök ambícióit illetően. Miután visszatért Oroszországba, nehezen viselte, hogy az egykor erős birodalom darabjaira hullott. Életrajzírói ezekre az élményekre vezetik vissza, hogy miután 2000-ben hatalomra került, csupa olyan emberre épített, akikkel korábban a titkosszolgálatnál dolgozott együtt Drezdában. Ettől kezdve egyetlen cél hajtotta: ne alázhassák meg többé Oroszországot úgy, ahogyan 1989-ben történt Drezdában. Putyin szakmai múltja miatt kódolható volt, hogy az orosz külpolitikában és diplomáciában is sokkal hangsúlyosabb szerepet kapnak a titkosszolgálatok és azok módszerei. Így is történt. A magyar vezetés tehát abban az időszakban kezdett el újra közeledni Moszkvához, amikor Putyin és stábja már nem barátként tekintett a magyarokra, legfeljebb csak eszközként, lehetőségként. Azzal ugyanis, hogy Magyarország 2004-ben belépett az EU-ba, felértékelődött Oroszország számára.

És ezt a lehetőséget Putyin és az orosz titkosszolgálat ki is használta.

KGBéla

Egy félig orosz, félig magyar házaspár bukkant fel 2003-ban Budapesten. Nem sokkal azután, hogy berendezkedtek az itteni életre, salátabárt nyitottak Angyalföldön. A férj, Kovács Béla szürke, csendes, átlagos embernek tűnt, akárcsak felesége, az orosz Szvetlana Isztonisa. Két évvel azután, hogy a távoli Oroszországból Budapestre költöztek, Kovács Béla felkereste egykori katonatársát, Józsefet. Tudta róla, hogy a férfi egy nemrég alakult radikális jobboldai pártnak, a Jobbiknak a tagja. A volt katonatárs szívesen tett eleget Kovács kérésének, és bemutatta őt a párt akkori vezetésének. A rossz nyelvek a Kovácsnak tett szívességet később összekapcsolták azzal, hogy a civilben tanárként dolgozó József hamarosan egy aranyszínű, bőrüléses Chryslerrel kezdett furikázni. A drága autót Kovácstól kapta, akinek jól jött az egykori katonatárs ajánlása, mivel idővel egészen szép karriert futott be a Jobbikban. Az ekkor még főleg bölcsészekből álló jobbikos vezetés örült a több nyelven beszélő idegennek, aki nemcsak remek külföldi kapcsolatokkal büszkélkedhetett, de bele is nyúlt a zsebébe, amikor kellett. A kezdetek kezdetén egy ideig magánszemélyként hivatalosan Kovács juttatta a legtöbb pénzt a Jobbiknak, több millió forintot. Ez egy párt finanszírozásában kis tételnek tűnhet ugyan, pedig nem az: a Jobbik megalakulása után többször előfordult, hogy még a rezsiszámláit sem tudta idejében fizetni. Bár Kovács Bélán a jobbikosok sosem érezték, hogy annyira elkötelezett lenne a párt által oly fontosnak tartott „nemzeti" politika

iránt, pénze és külföldi kapcsolatrendszere értékessé tette, így senkit nem érdekelt különösebben az elvhűsége. Nem titkolt orosz kötődése miatt azonban folyton körüllengte a kémgyanú, olyannyira, hogy a háta mögött „KGBélának" gúnyolták. Igen ám, de a csendes, szelíd salátabáros „KGBélának" sikerült az a bravúr, ami csak keveseknek. A megalakulásakor még oroszellenesnek nevezhető Jobbikból a kétezres évek végére kifejezetten oroszbarát szervezetet csinált, miután ő alakíthatta meg a párt külügyi bizottságát, és lett annak első számú embere.

2008-ban Kovács kezdeményezésére vele utazott Moszkvába Vona Gábor akkori pártelnök, és nagyjából ez az a pont, ahol az addig a kommunistaellenessége miatt Oroszországtól távolságot tartó Jobbik külpolitikájában vállaltan megjelent az oroszbarátság. Egy olyan törpepártnak, mint amilyen akkor a Jobbik volt, óriási dolognak számított, ha külföldön egyáltalán számításba veszik, márpedig Kovács Béla gondoskodott erről. Egyik párttársát 2007-ben például Ramzán Kadyrov csecsen elnök beiktatási ünnepségére akarta elhívni, mondván, ő éppen odamegy, tartson vele. Utazásait nem a párt, hanem saját maga finanszírozta. Kovács kulcsszerepet játszott abban, hogy 2009 őszén megalakult az európai szélsőjobboldali pártokat tömörítő Európai Nemzeti Mozgalmak Szövetsége, amelynek deklarált célja volt, hogy előbb-utóbb frakciót alakíthasson az Európai Parlamentben. Kovács nem tudta volna kialakítani kapcsolatát az európai szélsőjobboldallal, ha nem épül be teljesen a Jobbikba, és nem kerül olyan pozícióba, amelyben az akkor szárnyait bontogató szervezet külkapcsolatait irányítani tudja. Az európai szélsőjobboldali pártok közeledéséből Moszkva is profitált. Oroszországnak az volt az érdeke, hogy az európai szélsőjobboldali pártokon keresztül befolyá-

solja, de leginkább destabilizálja az öreg kontinenst, Európát. Ezt kétféleképpen tudta megtenni. Egyrészt úgy, ha olyan feltörekvő, szélsőséges szervezeteket támogat, amelyek EU-ellenesek és kevésbé a demokratikus értékek elkötelezettjei, másrészt úgy, hogy megszerzi a gazdaság stratégiai szektorai feletti hatalmat. Azért állt érdekében az oroszoknak a nacionalista szervezeteket támogatni, hogy minél inkább elmélyüljenek az európai pártok közötti törésvonalak. Mindezt Moszkva az orosz titkosszolgálatok segítségével érte el: egy olyan, átláthatatlan hálózatot kellett létrehoznia, amellyel befolyásolni tudja az európai döntéshozatalt, és rontani az európai kormányzás színvonalát. Ez nem klaszszikus hírszerzői tevékenység, annál jóval több. A titkosszolgálati szakirodalom aktív intézkedésekként emlegeti a módszert. Az aktív intézkedésekbe sok minden belefér, legyen az dezinformálás, álhírek terjesztése, befolyásolás, zavarkeltés, szélsőséges esetekben pedig akár célzott gyilkosság is. Noha nem az orosz titkosszolgálat az egyetlen, amelyik aktív intézkedéseket foganatosít, kétségtelen, hogy a legnagyobb tapasztalatuk nekik van ebben.

Kovács Béla jobbikos tényked̄ésére 2009-ben figyelt fel a magyar kémelhárítás, állítólag egy külföldi partnerszolgálat jelzése alapján. Öt évvel később, 2014 áprilisában, közvetlenül a parlamenti választás előtt, a kampány kellős közepén a kémelhárítás olyat tett, ami kémügyeknél példa nélküli: az ügyészségen feljelentette Kovács Bélát kémkedés gyanújával. Azért számít ez példátlan lépésnek, mert ha a kémelhárításnak tudomása van arról, hogy valaki kémkedik, és ebből a titkosszolgálat ügyet is akar csinálni a nyilvánosságban, akkor a normál ügymenet szerint tetten éri az illetőt, majd eljárást kezdeményez ellene. Kovács esetében azonban nem ez történt: nem volt tettenérés, pusztán

egy feljelentés, amelynek a ténye ráadásul a kormányközeli *Magyar Nemzet*ben jelent meg elsőként.* Mindez egy olyan választási kampány hajrájában, amelyben a Jobbik már a kormánypárt, azaz a Fidesz egyik riválisává vált. Így még a kívülállók számára is nyilvánvalónak látszott, hogy a kormánypárt a politikai kampány oltárán áldoz fel egy kémügyet, függetlenül attól, hogy a meggyanúsított Kovács valóban kémkedett-e, vagy sem. De leginkább attól függetlenül, hogy az ellene folyó titkosszolgálati művelet során elég bizonyíték gyűlt-e össze egy bíróságon is alátámasztható kémgyanúhoz. Hiszen gyanítani és bizonyítani valamit nem ugyanaz. Kovács Béla kémügye több szempontból is állatorvosi lónak számít a politika és a titkosszolgálat világában. A házaspár titkokkal teli élete pedig tökéletesen illusztrálja azt a folyamatot, amikor egy titkosszolgálat hosszú távra tervez. Márpedig Kovács Bélával az oroszok hosszú távra terveztek.

A történet 1960 telén kezdődött.

Egy dunántúli faluban élő fiatal lány azon a csikorgó télen egészséges fiúgyermeknek adott életet. A gyermek a lány eltitkolt kapcsolatából született, az édesapa, egy orosz katonatiszt, a falu szélén lévő szovjet laktanyában szolgált. Mindenkinek úgy volt a legjobb, ha a lány a fővárosban szüli meg a babát, a katona nyomására pedig a fiatal asszony a legfájdalmasabb döntést hozta meg, amit egy anya tehet: a kórházból egyedül ment vissza a faluba, az újszülött állami gondozásba került. Öt hónappal később a fővárosban élő idősebb Kovács Béla és felesége, Erzsébet az egyik budapesti gyermekotthonból örökbe fogadta a csecsemőt.

---

* Orosz ügynök a Jobbikban? *Magyar Nemzet*, 2014. május 15.

Bár titkos örökbefogadás volt, a gyermekotthonban elárulták nekik, ki az édesanya, és hol él. Idősebb Kovács Béla és felesége úgy döntöttek, a titkot soha nem osztják meg örökbe fogadott fiukkal, akit a nevelőapa után Bélának neveztek el.

A szakmunkás nevelőapa egy állami vendéglátóipari vállalatnál dolgozott, de egy munkahelyi balesetben elvesztette egyik ujját, betegállományba került. Fél év múlva visszament volna a vállalathoz, de sehogy sem tudott megegyezni a béréről az igazgatóval, ezért otthagyta az állást, és a Külügyminisztérium alá tartozó Diplomáciai Testületet Ellátó Igazgatóságon (DTEI) kapott munkát: kollégáival együtt magyar diplomaták lakásait újították fel, amíg azok külszolgálatukat teljesítették. Bizalmi állás lévén mindenkit átvilágítottak, aki a DTEI-hez került, ez alól idősebb Kovács Béla sem volt kivétel. Azért számított ez bizalmi állásnak, mert a munkásokat előbb-utóbb külszolgálatra küldték, hogy a külföldi magyar nagykövetségen dolgozzanak: ki takarítóként, ki gondnokként, ki szakácsként. A Kovács családot 1976-ban Japánba, a tokiói magyar nagykövetségre küldték ki. Ennyi évtized távlatából és a sztori folytatását ismerve valószínűleg már ez is a KGB iránymutatásai alapján történt, akik kiszemelhették maguknak a Kovács fiút. Merthogy idősebb Kovács Béla fiával az oroszoknak határozott terveik voltak.

A tokiói magyar nagykövetségen idősebb Kovács Béla gondnok lett, míg felesége a követség dolgozóira főzött, fiuk pedig egy kinti középiskolába járt. A házaspár ritkán hagyhatta el a követséget, a nagykamasz Béla viszont alig fordult meg a külképviseleten. Ehelyett amerikai alapítású középiskolába járt, megtanult japánul és angolul, barátokat, ismerősöket szerzett. A szülők nem néztek a srác körmére,

aki, mire egy tokiói amerikai egyetem hallgatója lett, már egészen önálló életet élt. Azt például, hogy az ifjabb Béla egy nála hét évvel idősebb barátnővel kezdett járni, az apa is csak akkor tudta meg, amikor a szőke hajú Szvetlana egyszer a követségen kereste a fiút. Amikor idősebb Kovács Béla megkérdezte, honnan ismeri a fiát, a nő azt felelte, az egyetemen lettek jóban.

Kovács Béla és nevelőszülei 1980-ban tértek haza Japánból. Bár a fiú később azt mesélte, szerette volna Japánban befejezni az amerikai egyetemet, erre nem volt lehetősége – nem sokkal később már a Szovjetunióban folytatta felsőfokú tanulmányait. Miután ott végzett, rövid ideig még Magyarországon élt és dolgozott, majd közvetlenül a katonaság előtt, 1986-ban házasodott össze Szvetlanával. Az országot végül 1988-ban hagyták el, Kovács azt állítja, hogy ekkor Ausztriába távoztak. Érdekes egybeesés, de éppen ez volt az az időszak, amikor a Szovjetunióban már érezni lehetett a változásokat, és a KGB visszahívta külföldön tevékenykedő hírszerzőit. A házaspár legközelebb 2003-ban bukkant fel újra Magyarországon, ekkor már egy volt KGB-s, Vlagyimir Putyin vezette Oroszországot és határozta meg a birodalom külpolitikai stratégiáját. A köztes tizenöt évről Kovács Béla azt mondja, Moszkvában és Tokióban különböző vállalkozásokat alapított és vezetett, noha ezeknek a cégeknek nem nagyon találni nyomát. Az biztos, hogy Magyarországra meglehetősen jómódúan tért vissza 2003-ban, ám nevelőapja korábbi elmondása szerint ekkorra nagyon megváltozott. Ebben annak is szerepe lehetett, hogy fia időközben megtudta: nem azok a vér szerinti szülei, akiket annak ismer.

Kovács Béla életében és sorsának alakulásában meghatározó szerepet játszott Szvetlana, akiről a nevelőapa kez-

detben nem sokat tudott. Csak 1980-ban, Japánból történő hazautazásuk előtt árulta el idősebb Kovács Bélának a nagykövetségen dolgozó egyik magyar hírszerző tiszt, hogy Szvetlana valójában a KGB embere.

A hidegháború alatt Japán kulcspozíciójú ország volt a KGB életében. A hetvenes–nyolcvanas években a szigetországban hemzsegtek a külföldi hírszerzők, köztük a szovjet kémek. Ez volt az az időszak, amikor a szovjet állampolgárok nem utazhattak külföldre. Azok a szovjetek, akik Japánban éltek, törvényszerűen a KGB-vel, vagy a szovjet katonai hírszerzéssel, a GRU-val működtek együtt. Aki nem hírszerző volt, az ügynökként vagy informátorként dolgozott a titkosszolgálatoknak, ez alól csak a legnagyobb fejesek, a szovjet kommunista párt központi bizottságában dolgozók jelenthettek kivételt – árulta el nekem még 2014 nyarán egy volt KGB-s hírszerző, Konsztantyin Preobrazsenszkij, amikor erről az időszakról kérdeztem.* A Japánban tényked szovjet hírszerzőkön és azok ügynökein keresztül Moszkva fontos gazdasági, katonai és politikai információkhoz jutott. Főleg azért, mert a japán kémelhárítás a szovjethez képest viszonylag gyengén muzsikált. Egy speciális felszerelés technológiáját például, amelyet a KGB tokiói rezidenciáján a japán rendőrségi kommunikáció lehallgatására használtak, a japánoktól lopták el a szovjetek. Vagyis a technológiai fejlettség már akkor jellemezte a távol-keleti országot, de a felkészültség, hogy meg is óvják a tulajdonukat, a legkevésbé sem.

* A ma már az Egyesült Államokban élő Preobrazsenszkij Japánban dolgozott a KGB hírszerzőjeként, az volt a feladata, hogy kínaiakat szervezzen be a szovjet titkosszolgálatnak.

Idősebb Kovács Bélának már Tokióban feltűnt, hogy fia barátnője folyamatosan utazik a világban, szinte mindig úton van. Rengeteget repült Tokióból Nyugat-Európába, Skandináviába, de ázsiai országokba is. És az utazások során más-más útlevelet használt. Megesett, hogy Szvetlana Ómija, máskor Szvetlana Schön névre kiállított okmányokkal közlekedett. Mindezt azért tehette meg, mert nem ifjabb Kovács Béla volt az egyetlen férfi, akivel házasságot kötött. Amikor Szvetlana megismerkedett Kováccsal, már házasságban élt egy japán férfival, Ómija Maszanorival. A japán Maszanori és Szvetlana mindössze négy évvel azután, 1975-ben kötött házasságot, hogy a nő megismerkedett Kováccsal. A japánnal Szvetlana egy moszkvai egyetemen jött össze, és még a Szovjetunióban házasságra léptek. Legalábbis ezt a történetet mesélte el a boldog orosz–japán házaspár a *Majnicsi Simbun* nevű japán újság egyik 1975. nyári számában megjelent riportban. Akkoriban Japánban még érdekességnek számított, ha külföldiek éltek a szigetországban, így aztán egy újságíró felkereste a párost, neki adták elő az előbbi sztorit. Egy másik japán újság, a *Gamagori Simbun* egyik 1975. augusztusi számában szintén megjelent egy cikk a házaspárról. Ebben azt írták, hogy miután az eredetileg a Szovjetunióban élő Szvetlana „nehézkes és hosszadalmas procedúra" után megkapta a kiutazási engedélyt, elhagyta a Szovjetuniót, és követte japán férjét, aki a munkája iránt érzett felelősség miatt már hamarabb visszatért Japánba, és türelmesen várta feleségét. Maszanori nukleáris ügyekkel foglalkozott, az egyik japán független kormányzati ügynökség, a Japan International Cooperation Agency munkatársaként még Kazahsztánban is dolgozott egy időben. „Szvetlana még tanul – bár a diplomához szükséges krediteket már sikerült összegyűjtenie, még hátravan

a szakdolgozat. Mivel számára most ez a legfontosabb, a japán nyelv tanulásával szemben is előnyt élvez. Szvetlana egyelőre egyáltalán nem beszél japánul, így a házaspár egymással is csak oroszul kommunikál. Szinte egyáltalán nem hagyja el a lakásukat. Reggel, miután a férje elmegy a munkába, ő tanulással tölti az idejét. Ha elfárad, szovjet zenét hallgat. Ezt a rendet követi nap mint nap" – olvasható a korabeli cikkben.

Ám Kovács Béla felesége nem csupán egy japán férfihoz ment hozzá, hanem egy osztrák állampolgárhoz, Mario Schönhöz is, méghozzá 1983-ban, amikor már négy éve együtt volt a magyar férfival. Az osztrák Mario Schön amolyan alvilági figuraként tényked ett, egy 1979-es bűnügyi hírben is felbukkant a neve: az akkor húszéves, meglehetősen nagy lábon élő Schön egy olyan erőszakos betörőbandának volt a tagja, amely a rendőrség szerint „nem válogatott a módszerekben". A férfi kelet-európai nőkkel is névházasságokat kötött, természetesen pénzért. Schön csak papíron élt együtt a feleségeivel, így Szvetlana mellett sem bukkant fel soha, az orosz nőnek csak az osztrák útlevél és a családnév miatt volt fontos, hogy a bűnözőhöz feleségül menjen. Amikor Szvetlana a házasságkötés után egy évvel, 1984-ben megkapta az osztrák állampolgárságot, rögtön elváltak, Schön pedig újabb üzletet kötött, egy lengyel nőt vett el pénzért. 2014 nyarán, amikor a történet nyomába eredtem, nekiláttam felkutatni Mario Schönt, mert érdekes lett volna választ kapni a kérdésre: volt-e vajon tudomása arról, hogy Szvetlana személyében a KGB-vel üzletelt. Sajnos már csak a férfi sírját találtam meg a bécsi központi temetőben: két évvel azelőtt, ötvenegy éves korában egy balesetben meghalt. Könnyen lehet, hogy Schön tisztában volt vele, milyen játék részese lett, a hidegháború idején ugyanis a KGB

az osztrák alvilágban is kiépítette a kapcsolatait. Az együttműködés az ötvenes–hatvanas években kezdődött, és elsősorban a csempészetre terjedt ki, a kelet-európai titkosszolgálatoknak jól jött néhány bécsi bűnözői banda segítsége. Megesett, hogy a szovjet titkosszolgálat osztrák betörőket bízott meg azzal, hogy valakinek a lakásába törjenek be, így kevésbé volt rizikós, mintha szovjetekkel végeztetné a piszkos munkát.

Szvetlana Szovjetunióban élő szülei nem voltak annyira tehetősek, hogy a lányuk utazásait fizetni tudták volna. Ezeket az utakat a munkaadója, a KGB finanszírozta. Ő pedig az orosz titkosszolgálat egyik futáraként dolgozott. A futárok dolga, hogy információkat, üzeneteket, eszközöket szállítsanak, adjanak-vegyenek. A találkozókat lehetőleg mindig más helyen kell lebonyolítaniuk. A hetvenes–nyolcvanas években a KGB-futárok kedvelt célállomásainak éppen azok az országok számítottak, ahol Szvetlana is rendszeresen megfordult. A szovjet titkosszolgálat csak a legmegbízhatóbb embereit alkalmazta futárként, akiket akár egyéb műveletekbe is bele lehetett vonni. A külföldi okmányokra Kovács Béla feleségének azért volt szüksége, mert a hetvenes–nyolcvanas években feltűnt volna, ha szovjet állampolgárként utazik. A KGB futárainál bevett gyakorlat volt, hogy névházasságok révén szereztek külföldi úti okmányokat.

Azzal, hogy japán férje és ő maga is szerepelt a japán újságokban, nem dekonspirálta magát, ellenkezőleg: a fedősztoriját, a legendáját erősítette. Ebben az időszakban nem ő volt az egyetlen szovjet kém, aki a japán médiában szerepelt. Az újságíróként Tokióban élő, de valójában a KGB munkatársaként tevékenykedő Sztaniszlav Levcsenko és felesége is felbukkant ekkoriban az egyik japán televízióban mint a szigetországban élő külföldi, noha senki nem tudta

róla, hogy valójában kém.* Az efféle szereplések ráerősítettek a fedőfoglalkozásukra: Levcsenko esetében arra, hogy ő újságíró, noha valójában a KGB hírszerzője volt. Kovács Béla feleségének pedig azért is jöhettek jól ezek a megjelenések, mert a cikkekben egytől egyig csendes, visszahúzódó nőként jellemezték, aki szinte ki sem mozdul a lakásból, habár később – mihelyt megszerezte a Szvetlana Ómija névre kiállított okmányokat – szinte állandóan úton volt.

Amikor 2014 nyarán az akkor már a Jobbik EP-képviselőjeként Brüsszelben és Strasbourgban dolgozó Kovács Bélát felesége különös múltjáról faggattam, a politikus azt állította: nem tudott arról, hogy neje korábban hozzáment egy osztrák férfihoz, ahogy a japán férjről sem szerzett tudomást. Valamivel korábban, 2014 májusában a kémügy kipattanásakor egy sajtótájékoztatón a politikus elmesélte egy kérdésemre, hogy a feleségével 1979-ben Japánban ismerkedtek meg, a nő pedig szovjet állampolgárként úgy került ki a szigetországba, hogy a japán közszolgálati televízió egyik orosz ajkúaknak szóló adásának műsorvezetője volt. Ezzel magyarázta azt is, hogy szovjet állampolgárként miért élhetett Japánban a hetvenes években. Kovács váltig állította, hogy nagyon jól ismeri a feleségét, és biztos abban, hogy Szvetlana sohasem dolgozott a KGB-nek. Csakhogy később kiderítettem: a nő egyáltalán nem dolgozott a japán közszolgálati televíziónak, így a fedősztori, amellyel a Japánban való

* Levcsenko ma már az Egyesült Államokban él, ahol megírta az *On The Wrong Side, My life in KGB* (Rossz oldalon: életem a KGB-ben) című önéletrajzi könyvét. A férfi 1979-ben disszidált és terített: beszervezett ügynököket, a szigetországban dolgozó KGB-sek neveit adta át az amerikaiaknak, miközben a távollétében egy orosz bíróság halálra ítélte őt.

tartózkodását Kovács magyarázta, nem állja meg a helyét. Szvetlana csakis japán házassága révén élhetett Japánban.

A 2014-es kémbotrányra végül 2020 őszén került pont a bíróságon. Felemás ítélet született. Kovács kémügyét összevonták egy másik büntetőüggyel, amelyben a politikust költségvetési csalással vádolták.* A kémügyben felmentették. A bíró az ítélet indoklásában elmondta: Kovács Bélát az orosz Külső Hírszerző Szolgálat, az SZVR szervezte be. Elhangzott az is: Kovács egy Budapesten tartózkodó, diplomatafedésben dolgozó orosz hírszerzővel állt munkakapcsolatban. Konspiratív módon találkoztak, virágnyelven kommunikáltak, nem használtak telefont. Kovács ki volt képezve az úgynevezett önellenőrzésre is, ami arra szolgál, hogy figyelje, követik-e a kémelhárítás munkatársai – magyarázta ítéletében a bíró.

A bíró szerint Kovácsot arra kérték az oroszok, hogy az EU-ban szerzett tapasztalatait, véleményét ossza meg velük. Mindez 2013 novemberéig zavartalanul folyt, akkor hagyta el Kovács orosz tartótisztje Magyarországot, és adta át a magyart az utódjának. Kovács 2013 decemberében találkozott új orosz tartótisztjével, majd 2014 februárjában Szentendrén beszéltek utoljára. A bíró indoklásából kiderült, hogy Kovács csak olyan információkat osztott meg az oroszokkal, amelyek mindenki számára elérhetők, azaz nem titkosak.

* Kovács Béla 2012–2013-ban gyakornoki szerződést kötött négy magánszeméllyel, ennek értelmében ezek az emberek a képviselő mellett Brüsszelben teljesítettek négy és hat hónapos szakmai gyakorlatot. A vád szerint azonban nem is jártak Brüsszelben, és semmilyen munkát nem végeztek, ám a pénzt felvették utánuk, ezzel pedig a képviselő és három társa összesen több mint 21 ezer euró (hatmillió forint) vagyoni hátrányt okozott az EP-nek. Ezeket a vádakat egyébként Kovács Béla végig tagadta, a bíró ellenben bizonyítottnak látta.

De az oroszok nem is kérték arra, hogy titkokat szerezzen meg nekik. Véleményének kifejtésével az orosz érdekeket segítette – mondta a bíró, hozzátéve ugyanakkor, hogy a politikus sem az EU, sem Magyarország érdekeit nem sértette ezzel. A hosszúra nyúlt tárgyaláson védő- és perbeszéd is elhangzott. A saját bevallása szerint ekkor már munkanélkülivé vált Kovács Béla az utolsó szó jogán a kémváddal kapcsolatban kijelentette, saját magát nem tartja bűnelkövetőnek, és ártatlan. „Én a 2010 és 2019 között európai parlamenti képviselőként végzett munkámat a magyar nép, Magyarország érdekében tettem, semmiféle idegen szolgálatok tevékenységét nem segítettem" – vallotta. Szerinte az ügy politikailag motivált.

Ebben Kovácsnak kétségtelenül igaza van – csak nem teljesen úgy, ahogy erre ő utalt. Azt a kémelhárítói műveletet ugyanis, ami tevékenységének feltárása érdekében folyt, idő előtt állította le a kormányzat, s a kampány közeledtével, a riválisJobbik ellen dolgozva erre megvolt a jó oka. Pedig azt a bizonyos utolsó szentendrei találkozást Kovács és a tartótisztje között – ahogy a többit is – a magyar kémelhárítás alaposan dokumentálta, az ott elhangzottakat rögzítették. Kovács a paksi atomerőmű tervezett bővítéséről, az EU-ról és a magyar országgyűlési választásról beszélgetett az oroszszal. A 2014. február 16-i dátumnak mindössze azért van jelentősége, mert ekkorra a törvényhozás már módosította a büntető törvénykönyvet, és hatályba lépett egy új tényállás: a törvény kimondja, hogy aki az Európai Unión kívüli harmadik állam részére az Európai Parlament, az Európai Bizottság vagy az Európai Unió Tanácsa ellen hírszerző tevékenységet folytat, büntetendő személy.

Alig három hónappal a szentendrei találkozó után robbant ki a kémügy.

A bíró a tárgyalás során elmondta: a találkozók arról szóltak, hogy „bevezető beszélgetést követően az orosz tartótiszt egy papírlapot használva megfogalmazta azokat az orosz hírigényeket, amelyekről felvilágosítást kért Kovácstól". Példaként említette, hogy az oroszokat érdekelte a Gazprommal szembeni uniós eljárás, a Déli Áramlat kérdése, Ukrajna és az EU viszonya, az orosz vízumkérdés és egy sor másik aktualitás. Kovács minden esetben elmondta a véleményét ezekről, de nem kapott olyan feladatot, hogy bármilyen titkot fürkésszen ki ezekkel kapcsolatban. Ugyanakkor tudta, hogy a véleménye fontos Oroszországnak. A bíró szerint Kovács mindezzel segítette ugyan Oroszországot, de mivel titkos információkat nem adott át, ezért sem Magyarország, sem az Európai Unió érdekeit nem sértette. Ennek alapján mentették fel a kémkedés vádja alól, de közben kimondták, hogy az orosz hírszerzés beszervezte. Kovács az eljárás során azzal védekezett: nem tudta, hogy akivel találkozik, az hírszerző. Ennek nemcsak az mondott ellent, hogy maga a politikus is kémek által alkalmazott konspirációs technikákat sajátított el, hanem minden más körülmény is, például az, amiről és ahogyan beszélgetett a tartótisztjével.

Nem tudni, pontosan milyen politikai megfontolás állhatott annak hátterében, hogy a leleplező akciót idő előtt állították le, csak sejtéseket fogalmazhatunk meg. Ráadásul az Alkotmányvédelmi Hivataltól olyan ügyészekhez került az ügy, akik teljesen tapasztalatlanok voltak kémügyekben. Az egyik titkosszolgálati felelős például egy kémregényt adott át az egyik ügyésznek, hogy az illetőnek legalább halvány fogalma legyen arról, milyen a kémek világa. A Kovács-ügyet mélységében ismerő kémelhárítók szerint ha a legfelsőbb politikai szintről nem szólnak közbe, akkor legfeljebb egy éven belül le tudták volna leplezni úgy a politikust,

hogy a vád sziklaszilárd lábakon megállhatott volna a bíróságon is.

Mivel Kovács tevékenysége alapvetően nem Magyarország, hanem az Európai Unió ellen irányult, a történtek feldolgozásában a nyugati titkosszolgálatok különösen érdekeltek voltak. Utóbbiak azonban eléggé bizalmatlanok lettek a magyarokkal szemben, amikor látták, hogy 2014 tavaszán milyen megoldással iktatta ki Kovácsot a kormányzat. Ha nem idő előtt jelentik fel a politikust, hanem tovább dolgoznak az ügyön, kétségtelenül összegyűlhettek volna ellene szilárdabb bizonyítékok. Ez már csak azért is bizalomvesztéshez vezetett a nyugati társszervek részéről, mert elég egyértelmű volt, kinek kedvezett a botrány időzítése: nemcsak a kormánynak, amely így kampányeszközzé tehette a kémügyet, de az oroszoknak éppúgy, akiknek az embere ellen idő előtt állították le az akciót. A *Magyar Nemzet* aligha véletlenül számolt be a feljelentésről éppen tíz nappal az EP-választás előtt. Az is beszédes, hogy a Kovács-ügy után egyetlen orosz diplomatát sem utasítottak ki az országból. Kovács első tartótisztje még a „leleplezés" előtt visszament Oroszországba, utódja pedig (akivel Szentendrén találkozott a magyar) csak később, önszántából hagyta el az országot.

Látva, hogy a kormány hogyan áll az orosz kémekhez, a Budapesten tényked orosz hírszerzők elbízták magukat, azt érezhették ugyanis, nem fenyegeti őket veszély politikai oldalról. A kémelhárítás berkein belül vallják, hogy ha Kovács ellen elég idejük lett volna dolgozni, akkor a művelet végén az oroszok európai bomlasztási *modus operandi*ját lehetett volna feltárni, leleplezni – és nyakon csípni azokat a közvetítőket is, akik Moszkvának dolgoznak. Azzal, hogy a politikai vezetés a kémelhárítókat nem hagyta kiteljesedni, és ők nem vihették végig az ügyet, nem kezdhettek

játszmába, gyakorlatilag „kukába dobták" az egész akciót. Mert azoknak a bizonyítékoknak a birtokában, amelyekkel az ügyészség bírósgra vitte az ügyet, egy bíró nem is igen dönthetett volna másképpen, mint hogy kimondja: íme, egy beszervezett, kiképzett ember, aki nem kémkedett.

Ahogy a Kovács-ügy is bizonyítja, az oroszok hosszú távon gondolkodnak. A Magyarországon tevékenykedő orosz hírszerzők ezért leginkább olyan embereket próbálnak meg beszervezni, akik még nincsenek magas szinten, de minden esélyük megvan arra, hogy idővel magas pozícióba kerüljenek. Előszeretettel keresik a társadalomtudomány területén mozgó fiatalokat, akikről tudják, hogy kapcsolatban állnak olyan értelmiségi műhelyekkel vagy állami háttérintézményekkel, amelyek közvetlenül hatással lehetnek a politikai döntéshozókra.

Ezzel szemben az oroszok ellen dolgozó magyar kémelhárítás 2010 után folyamatosan veszített a minőségéből, és ma már egyáltalán nem számít erősnek. Azt, hogy a politikai vezetésnek 2010 után mennyire nem volt fontos az orosz vonal erősítése, jól mutatja, hogy azt a szakembert, aki a kémelhárításon belül hosszú éveken át az oroszokkal foglalkozott, áthelyezték egy másik munkakörbe.

Az oroszok elleni elhárítás meggyengítése azért is veszélyes, mert az orosz hírszerzésre különösen igaz, hogy aktívan gyűjti Magyarországon azokat az információkat, amelyekkel politikai döntéshozókat tud zsarolni. Van olyan magyarországi, kormányzathoz kötődő korrupciós ügylet, amelyet az oroszok az elejétől a végéig dokumentálni tudtak – és erről a magyar kémelhárítás is tudomást szerzett.

Ám nem lenne teljes az igazság, ha azt állítanánk, hogy az orosz hírszerzés csak a 2010-es évektől szerzett kényelmes pozíciókat Magyarországon. Ez a pozícióépítés már a két-

ezres évek közepétől, Gyurcsány Ferenc kormányzása idején elkezdődött. Az oroszok magyarországi erősödése olyannyira hatékonyan zajlott, hogy 2007-ben az Alkotmányvédelmi Hivatal elődjének számító Nemzetbiztonsági Hivatal akkori vezetője, Galambos Lajos beengedte a KGB-utód orosz Szövetségi Biztonsági Szolgálat, az FSZB szakembereit a magyar titkosszolgálat főhadiszállására, hogy az oroszok segítségével szűrje ki azokat a titkosszolgákat, akikről azt gyanította, hogy az akkori ellenzék, a Fidesz politikusainak szivárogtatnak. Ennek az „önzetlen segítségnek" az ötletével az FSZB helyettes vezetője állt elő – őt abban az időszakban jól ismerték magyar kormányzati körökben. Galambos arra utasította az NBH-ban osztályvezetőként dolgozó szakpszichológust, hogy állítson össze kérdéssorokat egy poligráfos vizsgálathoz, amelyet majd bizonyos munkatársakon fognak elvégezni. A pszichológusnak a főigazgató azt mondta, az NBH-ba bolgár pszichológusok érkeznek, velük kell majd együttműködnie a hazugságvizsgálatok elvégzésénél. Valójában Galambos tudta, hogy nem bolgárok segítenek a vizsgálatban, hanem az FSZB szakemberei, akik – konspirációs okokból – magukat bolgároknak adják majd ki. Galambos az NBH azon munkatársait vetette alá a hazugságvizsgálatnak, akikről sejtette, hogy szivárogtathatnak a Fidesznek. A hivatalvezető arról is gondoskodott, hogy az oroszokat ne az NBH épületének főbejáratán keresztül engedje be a székházban, hanem egy másik bejáraton, a belépésüket pedig semmilyen formában nem dokumentálták.

A poligráfos vizsgálatok úgy zajlottak, hogy miközben az egyik irodában a munkatársakat kérdezgették, a helyiségben a szükséges gépi hátteret a bolgárnak álcázott egyik orosz biztosította anélkül, hogy egy szót is szólt volna. Az irodában előtte titokban mikrofonokat és kamerákat helyeztek

el Galambosék, a képet és a hangot az NBH épületén belül egy másik irodába továbbították. Ebben a másik irodában foglalt helyet a másik bolgárnak álcázott orosz, valamint két tolmács. A tolmács segítségével az orosz FSZB-s követni tudta a vizsgálatot, néha pedig közbe is szólhatott, hogy az NBH-s titkosszolgától mit és hogyan kérdezzenek meg. Abszurd, de valóban az történt, hogy a kémelhárításért is felelős NBH akkori vezetője nemcsak hogy titokban beengedett orosz titkosszolgákat a magyar kémelhárítás központjába, de lehetővé tette, hogy lássák és hallják, ahogy a magyarokat kifaggatják. Összesen tizenhat NBH-s munkatársat vetettek így hazugságvizsgálat alá, közülük tizenegy emberrel – az oroszok kérésére – megismételték a vizsgálatot. A poligráfos teszt során a kötődési faktorokra, a félelmekre, a megbízhatóságra, a kompromittálhatósági, a labilitási és presszionáló tényezőkre, valamint a külföldi kapcsolatok feltárására irányultak a kérdések, tehát az oroszok elég sok információt megtudtak az alanyokról.

Minderre csak azután derült fény, hogy amikor Galambos Lajos 2007-ben lemondott, és Laborc Sándor lett az új főigazgató, az NBH szakpszichológusa elmondta neki a történetet. Laborc ekkor belső vizsgálatot indított, ennek eredményéről levélben értesítette a titkosszolgálatokat felügyelő akkori minisztert, Szilvásy Györgyöt. Laborc levele elég aggasztó megállapítással zárult: „A körülményekből, illetve a jelentésben foglaltakból eredően megalapozott potenciális kockázati helyzet alakult ki azoknál a személyeknél, akik a rendszerben maradtak, ezért hatékony védelmi intézkedést kell foganatosítanunk. [...] A szakmai álláspontom az, hogy a véletlenség vagy tudatlanság kizárt, ugyanakkor a célzat nem ismert." Annak ellenére, hogy Laborc is lehetséges kockázatokról írt, sem ő, sem Szilvásy György nem

tett az ügyben feljelentést. Pedig nem ért itt véget a sztori: Laborc később azt az információt kapta az egyik külföldi társszolgálattól, hogy az FSZB beszervezett forrásától, aki egy „magas beosztású, a nemzetbiztonság területén tevékenykedő személy" (ebből elég egyértelműen következik, hogy Galambosról lehet szó), Magyarországra vonatkozó információk birtokába jutottak. Nem nevesítik ugyan, hogy az FSZB kit szervezhetett be, de árulkodó, hogy a belső vizsgálat megállapításait összefoglaló jelentésre Laborc odaírta: elődje, Galambos tevékenysége, fecsegése súlyos károkat okozott az NBH-nak, és a magyar–amerikai viszonyt is megmérgezte, ezért a volt hivatalvezető elszigetelése fontos feladat. A poligráfos ügy miatt később büntetőeljárás indult, de Galambost végül felmentették. A felmentő ítélet – igencsak abszurd – indoklása szerint a vizsgálatot végző szakpszichológus és a tolmácsok ügyeltek arra, hogy az NBH-s munkatárshoz kötődő érzékeny információk ne jussanak az oroszok tudomására.

Szemben más nemzetek, például a lengyelek vagy a csehek aktív elhárító munkájának eredményeivel napjainkra az orosz katonai titkosszolgálat, a GRU egyik bázisa is Magyarországon működik: részben innen szervezik a külföldi akcióikat és gondoskodnak a logisztikáról. És ezt nem csak a GRU által beszervezett osztrák nyugdíjas ezredes, Martin Möller esete bizonyítja, aki Hévízen és Budapesten is bonyolított le titkos találkozókat az orosz kapcsolattartójával. A magyar katonai titkosszolgálat, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat két munkatársa 2016-ban egy Budapesthez közeli parkban lépett oda egy orosz férfihoz, aki éppen egy konspiratív találkozóra érkezett. A két, teljesen átlagos, járókelőnek tűnő férfi felmutatta az orosznak az igazolványát, és ezzel egy hosszú hónapok óta tartó művelet ért véget.

A hivatalosan diplomatastátuszban lévő orosz arcára döbbenet ült ki, nem számított rá, hogy éppen Magyarországon bukik le. Sok minden volt már a számláján, a tevékenysége tarthatatlanná vált: azon kívül, hogy a Magyar Nemzeti Arcvonal nevű neonáci félkatonai csoport felfegyverzésében segédkezett, balkáni szervezett bűnözői körökkel is kapcsolatban állt. Miután leleplezték, csendben kiutasították az országból, a kormány nem szeretett volna zajt csapni. A CSENDES KIUTASÍTÁS lényege, hogy a kémügyből nem lesz diplomáciai ügy, nem kerül nyilvánosságra, nincs botrány, ezáltal nincs diplomáciai feszültség. Ennek az eljárásnak hátulütője, hogy a külföldi kémek nagyobb biztonságban érezhetik magukat, mert tudják: a politikai döntéshozóknak nem áll érdekükben a konfrontáció.

A magyarok toleranciája az orosz titkosszolgálat tevékenységével kapcsolatban megmutatkozott egy nemzetközi hullámokat vető tragédia kapcsán is. 2014. október 16-án egy kelet-csehországi faluban, Vrběticében felrobbant egy fegyverraktár, a detonáció törmeléke szinte elborította a falut. Bár akkor még balesetként beszéltek az ügyről, évekkel később, 2021 tavaszán Andrej Babiš cseh kormányfő bejelentette: a robbanásokhoz köze van a GRU-nak, azon belül is a rettegett 29155-ös egységnek. Ezt az egységet vádolják a volt orosz titkosszolga, Szergej Szkripal és a lánya ellen elkövetett angliai mérgezéses merénylettel, de ugyanez a csapat támadhatta meg idegméreggel 2015-ben Emilian Gebrev bolgár fegyverkereskedőt is, az ukránokat fegyverekkel ellátó vállalkozót, akinek a lőszerei állítólag az egy évvel korábban felrobbantott vrběticei raktárban lapultak. A cseh kormányfő bejelentéséből óriási botrány kerekedett: Csehországból tizennyolc orosz diplomatát utasítottak ki, a prágai vezetés pedig azt kérte az uniós tagállamoktól, hogy

ők is utasítsanak ki diplomatafedésben dolgozó orosz hírszerzőket. Talán nem lep meg senkit, de Budapest nem teljesítette Prága kérését: Budapestről senkit nem küldtek vissza Oroszországba.

Pedig a magyar politikai vezetésnek lett volna oka az asztalra csapni. A Bellingcat nevű hollandiai oknyomozó portál ugyanis a feketepiacon vásárolt reptéri utaslisták és mobiltelefonok cellainformációi alapján rekonstruálni tudta az orosz titkosszolgálati merényleteket. Így derítette ki, hogy a csehországi robbantás hat feltételezett elkövetője közül csak ketten utaztak a valódi nevükön Csehországba – ez a két orosz pedig először Budapestre érkezett. Elvben küldeményt szállítottak a Bajza utcai orosz nagykövetségre, ténylegesen azonban az akció előkészítésében segédkezhettek. A többi négy GRU-s álneveken jutott el Csehországba. Árulkodó, hogy éppen a Budapestre utazó kémeknek nem kellett álnevet használniuk. Ők Magyarországon biztonságban érezhették magukat.

ÉDES-SAVANYÚ

AMIKOR 2010. SZEPTEMBER ELSEJÉN Hszian „Harry" Hong-vej és Li „Lea" Li megérkezett a budapesti Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtérre, nem sejtették, hogy csapdába sétálnak. Azért jöttek Magyarországra, mert ide hívta őket egy férfi, aki speciális számítógép-alkatrészeket ígért nekik eladásra. Ezekhez a „kütyükhöz" az amerikai fegyverembargó miatt a kínai állam legálisan nem juthatott volna hozzá. A ballisztikus rakéták fejlesztéséhez használt chipeket egy brit hadiipari vállalat, a BAE System gyártja, és valóban elég különleges kis szerkezetek, mert még a világűr kozmikus sugárzásának is ellenállnak.

Ám a két kínai, Harry és Lea alig tették lábukat magyar földre, már a repülőtéren őrizetbe vették őket. Gyorsított eljárásban a bíróság másnap kiadta őket az Egyesült Államoknak, ahol kémkedés és csempészet miatt kellett az amerikai igazságszolgáltatás előtt felelniük. A két kínait az FBI fedett ügynöke verte át, ő ígérte azt, hogy be tud nekik szerezni abból a bizonyos speciális chipből, de azt kérte, ennek részleteit Budapesten tárgyalják meg. Az FBI azért akarta mindenképpen Magyarországra csalni a kínai kémeket, mert szüksége volt egy harmadik országra, amelyik nem akadékoskodik, és azon nyomban kiadja nekik a gyanúsítottakat. Így is történt, Kao Csien, Kína budapesti nagykövete azonban szörnyen dühös lett, mert a kínai csempészek gyorsított kiadatásáról a magyar hatóságok sem őt, sem a konzult nem értesítették. Peking annyira rossz néven vette a lépést, hogy kis híján teljesen tönkrementek

a kínai–magyar diplomáciai kapcsolatok, miközben a magyar vezetés kutyaszorítóba került: a kínai csempészeket az amerikaiak kérésére vették őrizetbe és adták ki az Egyesült Államoknak, miközben az ekkor még csak néhány hónapja hivatalban lévő második Orbán-kormány azon szorgoskodott, hogy gyümölcsöző kapcsolatot alakítson ki Kínával. Orbán Viktor kormányfő azt remélte, Kínán keresztül olyan hitelekhez és befektetésekhez juthat az ország, amelyekkel csökkenteni lehetne a nyugati piacoktól való függőséget. A kínai csempészek okozta feszültség végül megoldódott, de ez nem Magyarországon múlt. A háttérben létrejött ugyanis egy alku az amerikaiak és a kínaiak között, aminek a részletei nem ismertek, de a következménye igen: Peking újra barátságos arcát mutatta a magyar politikai vezetésnek, mintha mi sem történt volna.

Mégis, az azóta eltelt bő tíz évben nemhogy csökkent, inkább erősödött az amerikai és a kínai titkosszolgálatok között zajló harc, amelynek Magyarország is színterévé vált – még ha erről mi, magyarok nem értesülünk is a hírekből. Sőt, nemcsak nekünk, egyszerű állampolgároknak nincs tudomásunk a feszültségekről, de legtöbbször a magyar állami szerveknek sem.

Jó példa erre Joey Chun esete. A Kínában született Chun 1980 óta él az Egyesült Államokban, az amerikai állampolgárságot is megszerezte. 1997-ben az FBI-nál kapott technikusi állást. Ebben a pozícióban akár titkos adatokhoz is hozzáférhetett, ezért Chunt a legszigorúbb nemzetbiztonsági átvilágításnak vetették alá. „Külföldi hírszerző szolgálatok érdeklődhetnek ön után, mert amerikai, mert kormánytisztviselő, a hírszerzői közösségnek dolgozik, érzékeny adatokhoz van hozzáférése, és a bűnüldözésben dolgozik" – ezt a figyelmeztetést 2009-ben dugták Chun orra alá a feletteséi. Persze az FBI-alkalmazottak úgy általában tekintetek kereszttüzében állnak, ha utaznak valahová (ilyenkor kérdőívet kell kitölteniük arról, hova készülnek, várhatóan kikkel találkoznak; illetve a visszatéréskor ugyanígy: hol jártak, kikkel találkoztak – ez rutineljárás és önbevalláson alapul), tehát meglepetésként nem érhette Chunt a figyelmeztetés. 2005-ben Joey Chun Kínába repült, ahol kapcsolatba lépett egy Kolion nevű, kínai székhelyű, főleg nyomtatókat és ahhoz való eszközöket gyártó, alig százfős céggel. Hazaérve az Egyesült Államokba az FBI kérdőívében nem tett említést a Kolionról, amire az egyetlen magyarázat, hogy Chun sejtette, tiltott zónában jár, és újdonsült barátai kémkedésre akarják rábírni. 2006 és 2012 között Chun rendszeres kapcsolatban állt a Kolionnal egy Simon Chow nevű kínain keresztül, aki pénzért apróbb szívességekre, különféle eszközök beszerzésére kérte őt. Egyszer például egy olyan, tintapatront gyártó cégről kértek a kínaiak piaci adatokat, amely vállalat beperelte a Koliont. Ekkor Chun a testvérét is megkérte, hogy segítsen neki az információk vagy az eszközök beszerzésében. A kínai hírszerzők úgy kezelték Chunt, ahogy az ügynökeiket, vagyis – az ő szóhasználatukkal – a „barátaikat" szokták. 2011 őszén meghívták őt és leendő feleségét egy tíznapos európai luxusútra. Ötcsillagos francia és olasz szállodákban szállhattak meg, a számlát a Kolion fizette, amit Chun nem is titkolt a nő előtt. Majd amikor 2012 februárjában az FBI rutinszerűen ellenőrizte Chunt, a technikus a kérdőívben nemmel válaszolt arra a kérdésre, hogy az azt megelőző hét évben került-e külföldi cégekkel vagy azok képviselőivel kapcsolatba. Ám hiába tagadta akkor a kapcsolatot Chun, 2015 februárjában az FBI kémelhárítói felfigyeltek rá, majd csapdába csalták. Egy olyan, szintén amerikai, de kínai származású fedett ügynök kör-

nyékezte meg, aki a fedősztorija szerint független tanácsadóként dolgozik amerikai kormányzati szerveknek és az amerikai védelmi minisztériumnak. Bizalmi viszony alakult ki köztük, Chun pedig egy idő után kifecsegte, hogy kik a kínai „barátai". Elárulta a fedett ügynöknek, hogy a Kolion néha prostituáltakkal szórakoztatja, az édesanyja Kolion-részvényeket kapott, kínai partnerei pedig amúgy is rendszeresen fizetnek a szüleinek, akik kérlelték is őt, hogy dolgozzon a vállalatnak. Chun azt is elfecsegte a fedett ügynöknek, hogy a Kolion a kínai kormánnyal is üzletel, sőt a cégben kormányzati figurák is dolgoznak. Ezeken a beszélgetéseken derült ki az FBI számára, hogy Chun szülei régebben Kolion-részvényt vettek, és ők árulták el a kínai cég munkatársainak azt is, hogy fiuk az FBI-nál dolgozik. Ezután környékezte meg Chunt a vállalat. Amikor Chun Kínába ment, az ottani kapcsolatai egyre csak nyaggatták: szerezzen információkat, cserébe minden utazását fizetik neki, bárhová akar is menni.

Chun pedig lelkiismeretesen szállította, amit tudott. Egyszer egy nevek nélküli FBI-os szervezeti ábrát továbbított a kínaiaknak, máskor az FBI által használt megfigyelési technológiákról szóló dokumentumot fotózott le nekik.

2015 tavaszán Chun jelezte az FBI-nál, hogy külföldre megy, úti céljául Csehország, Franciaország és Ausztria mellett Magyarországot adta meg. De a kiutazáshoz szükséges kérdőívben nemmel felelt arra, találkozik-e külföldi kapcsolattal. Azt írta, csak turistáskodni megy Európába.

Chun úgy tájékoztatta az FBI fedett ügynökét, hogy Budapesten tudnának találkozni a Kolion munkatársával, ezért 2015 júliusában mindketten a magyar fővárosba utaztak. Chun már Budapesten tartózkodott, amikor találkozott a Kolion emberével. Az eredeti tervek szerint hármasban vacsoráztak volna, de a kínai jelezte: a terv megváltozott. Egy könnyed mozdulattal Chun kezébe nyomott ötszáz dollárt, és így szólt:

– Vidd csak el őt valahová szórakozni!

– És mi lesz a vacsorával? – hőkölt hátra értetlenkedve Chun.

– Az nem fog menni. Valahogy magyarázd ki! – utasította őt a kolionos illető.

Az FBI tehát hiába számított arra, hogy Chun a fedett ügynöknek Budapesten bemutatja kínai kapcsolatát, a kínai hírszerzés hirtelenjében óvatosabbá vált.

Legközelebb egy New York környéki étteremben találkozott Chun a fedett nyomozóval, ahol már arról panaszkodott neki, hogy „nagy szarban" van, mert az FBI-os kérdőívekben elhallgatta a külföldi kapcsolatait és tudja: ez bűncselekmény. Chunt nem sokkal később kirúgták az FBI-tól, de ekkor még nem árulták el neki, hogy a kémelhárítás tud a titkairól. Miután eltávolították a szervezet kötelékéből, kínai „barátai" többé nem jelentkeztek, és ő sem tudta elérni őket. 2016 márciusában az akkor negyvenhat éves Chunt letartóztatták, de olcsón megúszta: mindössze két év börtönre ítélték, és tízezer dollár pénzbüntetésre.

A budapesti Liszt Ferenc repülőtéren őrizetbe vett két kínai csempész, de az FBI fedett nyomozójával Budapesten egyezkedő Chun esete is jól mutatja: Magyarország az amerikai–kínai kémjátszmák egyik terepévé vált. Sőt, jelenleg, 2021-ben is zajlik egy részben magyar vonatkozású epizódja az amerikai–kínai kémháborúnak. Talán többen emlékeznek még a kilencvenes évekből a Bankrupt nevű, magyarországi punkzenekarra. Ennek énekese egy magyar származású, magyarul is beszélő kanadai illetőségű zenész, Michael Kovrig volt. Néhány héttel azután, hogy 2018 szeptember

végén a budapesti bulinegyedben mulatott barátaival, Kovrigot Kína fővárosában, Pekingben kémkedés vádjával letartóztatták. Bizonyítékokat nem tudtak felmutatni ellene, az viszont érdekes egybeesés, hogy néhány nappal korábban Kanadában – az amerikaiak kérésére – őrizetbe vették a kínai Huawei vállalat alapítójának lányát, mivel az amerikaiak meg voltak róla győződve, hogy az 5G technológia kiépítésében élen járó óriáscég együttműködik a kínai titkosszolgálattal. Tekintve, hogy abban a bizonyos másik ügyben Kovrig ellen azóta sem kerültek elő bizonyítékok, az esetet ismerők állítják: az őrizetbe vétele egyszerű politikai döntés volt, afféle bosszú az amerikai lépés miatt a Huawei lány letartóztatásáért. Kovrig tehát ártatlanul ül, azaz ült börtönben Kínában. Épp e könyv írásának idején, 2021 szeptemberében történt ugyanis a friss fordulat: ezer nap után Kína szabadon engedte a magyar származású férfit.* S hogy miért éppen Kovrig lett az áldozata ennek a harcnak? Ha egyértelmű válasz nincs is, annyit azért lehet tudni az egykori punkénekesről, hogy 2012 és 2016 között a kanadai külügyminisztérium állomásozó diplomatájaként dolgozott Kínában, majd az International Crisis Group nevű cégnek Hongkongban.

A Peking és Washington viaskodásában betöltött szerep óvatos lavírozásra készteti a magyar kormányt, amely ugyan a NATO tagjaként az Egyesült Államok szövetségese, de már bő egy évtizede azon fáradozik, hogy Kína kegyeiben járjon. Míg ellenzékben Orbán Viktor Kína-ellenes szólamokat hangoztatott, amint 2010-ben miniszterelnök lett, próbált közeledni a kínai pártvezetéshez.

Bármilyen furcsa, de leginkább a koronavírus-járvány mutatta meg, ki áll nyerésre ebben a játszmában: a kínaiak vagy az amerikaiak. A 2021 januárjában hivatalba lépő amerikai elnök, Joe Biden utasítást adott a CIA-nak, hogy három hónap alatt derítsék ki, a kínai koronavírus vajon egy vuhani laboratóriumból szabadult-e el, vagy állatról került-e át emberre. A kérdés sokakat foglalkoztat, noha a laboratóriumi verziót egyelőre inkább az összeesküvés-elméletek hívei hangoztatják. A CIA az elnöki utasítás ellenére sem tudott dűlőre jutni a kérdésben. Ezt sok szakértő annak tulajdonítja, hogy a CIA-nak már közel sincsenek olyan jó pozíciói Kínában, mint voltak több mint egy évtizede.

A kétezres években az amerikai hírszerzők még kényelmesen ki tudták használni a kínai kommunista állam szövetét behálózó súlyos korrupciót, és némi kenőpénz fejében százszámra szervezték be a kínai állampolgárokat. Még azt is el tudták érni, hogy egy-egy beszervezett ügynökük értékesebb legyen. Ekkoriban ugyanis a kínai tisztviselők kenőpénzért cserébe feljebb léphettek a ranglétrán, ami azt is jelentette, hogy ha pénzt fektetett bele az amerikai hírszerzés, akkor akár egyengetni is tudta kémei karrierjét. Mindez odáig vezetett, hogy 2010-re már egy, a kínai állam elitjébe beágyazódott kémhálózatot épített ki a CIA. A kínai vezetés ekkor kapott észbe. Hszi Csin-ping kínai pártfőtitkár 2012-ben nagyszabású korrupcióellenes kampányt indított, kínai tisztviselők százezreit vonták felelősségre. A helyzetet csak tetézte, hogy 2013-ban az amerikai Edward Snowden szigorúan titkos anyagokat hozott nyilvánosságra arról, milyen kiterjedt tevékenységet folytat Kínában és szerte a világban az amerikai nemzetbiztonság, a National Security Agency

* Czinkóczi Sándor: Ezer nap után Kína szabadon engedte a magyar származású exdiplomatát. *444.hu*, 2021. szeptember 25. https://444.hu/2021/09/25/ezer-nap-utan-kina-szabadon-engedte-a-magyar-szarmazasu-exdiplomatat

(NSA*), így a pekingi vezetésnek nem volt nehéz rájönnie arra, hogy az amerikaiak az egyik legnagyobb kínai technológiai cég, a Huawei adataiba is belelátnak. Peking tehát úgy döntött, felderíti és felszámolja az amerikaiak kínai kémhálózatát. Ekkor vette kezdetét igazán az amerikai–kínai kémháború, amelyben ugyan nem lehet győztest hirdetni, de tény: az amerikaiak sokat veszítettek.

A kínaiak egyik nagy húzása az volt, amikor a nekik dolgozó hackerek 2012 környékén fel tudták törni az Egyesült Államok Személyzeti Menedzsment Hivatalának (Office of Personnel Managemenet; OPM) az adatbázisát, ezzel pedig huszonegy és fél millió jelenlegi és volt amerikai tisztviselő, azok házastársai és más álláskeresők részletes, rendkívül érzékeny személyes adatait szerezték meg. Ujjlenyomatokhoz, egészségügyi, lakóhelyi, foglalkoztatási, pénzügyi vonatkozású, sőt időnként szexuális természetű információkhoz jutottak így, ami kész adatbánya. Ilyen adatok birtokában akár már egy számítógépes algoritmus is ki tudja szűrni, kiket és hogyan érdemes a kínai titkosszolgálatnak megkörnyékeznie. Ki az, akinek valamilyen egészségügyi problémája miatt esetleg pénzre van szüksége, ezért akár kémkedésre is rávehető. De arra is jó volt egy ilyen elképesztő méretű adatbázis, hogy a kínaiak fel tudják fejteni azt az ügynökhálózatot, amelyet az amerikai hírszerzők az évek során kiépítettek. Az adatok ugyanis arról is árulkodtak, kik lehetnek azok, akiknek titkos munkáik vannak külföldön. A kínai kémelhárítás tehát nem azért érhetett el áttörő sikert, mert megszereztek egy értékes adatbázist, hanem azért,

* NSA: National Security Agency – Nemzetbiztonsági Ügynökség, az Egyesült Államok rádióelektronikai, jelhírszerzéssel foglalkozó hírszerző szervezete.

mert ezt rendkívül jól használták fel. És pontosan ez különbözteti meg a kínai titkosszolgálatot a világ többi szolgálataitól: kitűnően dolgoznak nagy mennyiségű adattal.

A tömeges adatlopás eredményeként Kína fordítani tudott a helyzetén, és nagy létszámban kezdte el beszervezni az amerikai állampolgárokat. Ám ennél is lényegesebb, hogy mindeközben néhány év alatt szinte teljesen felszámolták az amerikaiak hálózatát Kínában, és mindezt a CIA tehetetlenül nézte végig. A kínaiak több tucat, kémkedéssel vádolt honfitársukat börtönözték be. Sokakat megöltek. Akadt olyan, az amerikaiak által beszervezett kínai tisztviselő, akit a hivatal udvarán, kollégái szeme láttára lőttek agyon. Az üzenet egyértelmű: aki áruló, az akár az életével is fizethet. És persze voltak olyan árulók is, akiket „megfordítottak", és így játszmába kezdtek az amerikaiakkal, dezinformációkkal félrevezetve a washingtoni döntéshozókat.

Az amerikaiak pedig hiába is próbálkoztak, nem tudták újjáépíteni a hálózatukat. Időközben ugyanis Kínában nemcsak a kémelhárítás izmosodott meg, hanem még komolyabb ellenőrzés alá került minden. Kiépült egy olyasfajta „big data diktatúra", amelyben az állam mindent tud a polgárairól, mert az élet minden szegletébe beleüti az orrát: térfigyelő kamerák, arcfelismerő szoftverek tartják szemmel a lakosságot. Most már az sem számít rendkívülinek, hogy a középiskolai diákok órai viselkedését is arcfelismerő szoftverekkel figyelik. A kamerák semleges, boldog, szomorú, csalódott, ijedt, mérges és meglepett arckifejezéseket képesek felismerni, valamint hatféle viselkedést: a tanuló áll, olvas, ír, jelentkezik, a tanárra figyel, vagy esetleg az asztalon elnyúlva lustálkodik. És ez csak egy példa a sok közül. A „big data diktatúra" nemcsak az amerikai hírszerzés képességeit gyengítette meg Kínában, hanem a többi országét is.

Mindez pedig úgy kapcsolódik a koronavírus-járványhoz, hogy erős kémhálózat híján hiába utasítja a hírszerzőket az Egyesült Államok elnöke, hogy derítsék ki, honnan ered a vírus, a kémek lehetősége erősen korlátozott.

A kínai hírszerzők „barátai" – azaz ügynökei – többnyire kínaiak közül kerülnek ki, leginkább bennük bíznak meg, de azért külföldieket, így magyarokat is kiszemelnek maguknak. A diákként Magyarországra érkező fiatal kínaiak baráti kapcsolatokat építenek ki hallgatótársakkal, tanáraikkal. Ezeket a kapcsolataikat ápolják, de a barátoktól eleinte semmit nem kérnek, nem próbálják meg beszervezni őket. Aztán ha ezek a magyar barátok évek, évtizedek múlva netán fontos kormányzati vagy államigazgatási pozícióba kerülnek, akkor próbálják meg félreérthetetlenül behálózni, majd „munkára fogni" őket. Igaz, nem minden esetben derül ki a „barátok" számára, hogy valójában kémként használják őket. A kínaiak ritkán zsarolnak, legtöbbször pénzzel ösztönzik azokat a külföldieket, akiktől akarnak valamit. Sok embert környékeznek meg, így azt sem élik meg veszteségként, ha nem sikerül mindenkit megnyerniük maguknak. Míg az oroszoknál előfordul, hogy rászállnak azokra az ügynökeikre, akik menet közben ki akarnak szállni, és megzsarolják őket, a kínaiak általában elengedik azon ügynökeiknek a kezét, akik nem akarják tartani velük a kapcsolatot.

A kínai titkosszolgálat évtizedes távlatokban gondolkodik, ezért finoman, lassan és türelmesen építi ki a hálózatait. Minél lassabban épül ki egy ilyen hálózat, annál nehezebben tudja az elhárítás detektálni azt, ami a kínaiak esetében eleve rendkívül nehéz – merthogy egyre többen tartózkodnak Magyarországon. Persze előfordul, hogy a kínai kémek is élnek ennél gyorsabb megoldásokkal. Kifejezetten jellemző

rájuk például az, hogy ráhajtanak a politikai-gazdasági elit gyermekeire, őket próbálják behálózni akár házasságok révén is. Akárcsak az orosz hírszerzők, a kínaiak is alkalmaznak „nyulakat", akikkel le tudják terhelni a magyar elhárítást. Kiszemelnek például valakit, akit a kínai állam pénzén ide-oda utaztatnak. Egy ilyen ember értelemszerűen felkelti az elhárítás figyelmét, rá koncentrálnak, őt figyelik nagy erőkkel, miközben a valódi kémek szabadon mozoghatnak.

Még egy jelentős különbség felfedezhető a kínai hírszerzésben a nyugatiakhoz képest. A kínaiaknál nem válik el, hogy ki az, aki hírszerző, és ki az, aki csak „civil". Kínában ugyanis mindenki jelent mindenkiről. Ezért van az, hogy a Magyarországon tanuló kínai diákok sokszor egymástól is tartanak.

Amilyen nagy előnyben vannak a kínaiak Magyarországon, olyan nagy hátrányt szenvednek el a magyar hírszerzők Kínában. Egykori kémek mesélték, hogy Magyarországon értékes kínai állampolgárt nem tudtak beszervezni, legfeljebb csak olyan „gyenge képességűeket" – kínai nyelvtanárt, kulturális tanácsost – akiknek az információival a magyar hírszerzés nem sokra ment. Csupa jelentéktelen figurát. A kínaiak ugyanis – ahogy egy magyar exhírszerző fogalmazott – „nem szaroznak, az árulókat simán kinyírják", így akinek van egy csöppnyi esze, az nem áll kötélnek, ha egy magyar hírszerző vagy kémelhárító esetleg megkörnyékezi.

A Magyarországon aktív kínai hírszerzők nem feltűnősködnek: nem járnak nagy állami autókkal, nincsenek látványos költekezéseik, belesimulnak a középosztályba, ezért is nehéz például csak a költekezésük alapján kiszűrni őket.

Ellentétben a nyugati titkosszolgálatokkal, a kínai hírszerzés Budapesten is sokkal kevésbé nagykövetség-központú. Megtehetik, hogy ne a nagykövetség adjon otthont

a kémrezidentúrájuknak, mivel Magyarországon is több tízezres, egyes becslések szerint harmincezres kínai kolónia él, amit kiterjedt kínai cégháló vesz körül. De megnehezíti a kínai hírszerzők tevékenységének a felderítését például az is, hogy a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat munkatársai számos nyelvjárást nem ismernek, hiába dolgoznak ott kínai fordítók is. Az sem könnyíti meg a magyar elhárítók és hírszerzők munkáját, hogy a kínaiak annyira nem bíznak egymásban sem, hogy az amerikai vagy más, nyugati diplomatákkal szervezett találkozóikra csak kettesével mehetnek el – így még nehezebb megkörnyékezni őket. Ráadásul a magyar hírszerzés pozíciói eleve gyengék Kínában. Hírszerzői körökben ezt azzal magyarázzák, hogy aki alkalmas lenne erre a munkára, és jól beszél kínaiul, az inkább elmegy egy multinacionális vállalathoz dolgozni ötször annyi fizetésért, mint amennyit magyar hírszerzőként keresne. A magyar kémelhárításnál is hasonló a helyzet: annyira kicsi Magyarországon a Kínával foglalkozó közösség, hogy ezen a területen mindenki ismer mindenkit.

Arról megoszlanak a vélemények, hogy a magyar kémelhárítás mennyire tud lépést tartani a kínai hírszerzőkkel. Az mindenesetre általánosnak mondható, hogy ha egy magyar állampolgár, például egy kutató, komolyan kapcsolatba kerül Kínával, akkor bejelentkeznek nála az Alkotmányvédelmi Hivatal munkatársai egy kávéra, teára. Ilyenkor az elhárítók igyekeznek megtudakolni, milyen kínai kapcsolatrendszerrel bír az érintett, vagy éppen mit gondol egy-egy kínai diplomatáról, aki a budapesti követségen dolgozik. Az is az elhárítás feladata, hogy feltérképezze a teljes kínai hálózatot Magyarországon, nemcsak a nagykövetségen dolgozókat, hanem a diaszpóra meghatározó figuráit is, ám ez végeláthatatlan munka. Főleg, mert már Magyarországon

is egyre több olyan kínai intézmény működik, ami vagy egyértelműen fedőintézmény, vagy legalábbis segít egy-egy titkosszolgálati műveletben: kínai bankok, iskolák, kulturális intézmények – és a tervek szerint 2024-ben Budapesten kezdik el építeni a sanghaji Fudan Egyetem campusát.* A kínai titkosszolgálat egyik fő célja Európában, hogy a média pozitív képet sugalljon országukról, de a legkevesebb, hogy ne negatívat. Ezért is „barátkoznak" előszeretettel.

A kínaiak a magyar politikusokat is igyekeznek megkörnyékezni. A Direkt36 oknyomozó portál újságírója, Panyi Szabolcs az első olyan újságíró, aki megpróbálta feltérképezni és bemutatni a kínai titkosszolgálat magyarországi tevékenységét. Az ezt feldolgozó cikkében** egy baloldali politikust, az MSZP egyik európai parlamenti képviselőjét, Ujhelyi Istvánt említette mint Kína „szerelmesét". Ujhelyi sokat utazik Kínába, és politikusként sokat tett azért, hogy a kínai–magyar kapcsolatokat elmélyítse. Egy alkalommal az Alkotmányvédelmi Hivatal munkatársai azért keresték fel, hogy átvilágítsák a parlamenti dolgozószobáját. Egy különleges röntgengépet tettek le az asztalára, amivel aztán egymás után átvizsgálták a dolgozószobában található tárgyakat: tőröket, színes vázákat, porcelánszobrokat. Ujhelyi erről azt mondta, maga kérte erre a kémelhárítást, mert szerette volna megtudni, hogy nem rejt-e lehallgatóberendezést

* A kínai Fudan Egyetem budapesti campusának megépítéséhez a magyar kormány mintegy ötszázmilliárd forint hitelt vett fel a kínaiaktól, miközben további százmilliárd támogatást is adott rá a költségvetésből.

** Panyi Szabolcs: Kémjátszmákat hozott Budapestre Orbán kínai nyitása. *Direkt36.hu*, 2021. 03. 14. https://www.direkt36.hu/kemjatszmakat-hozott-budapestre-orban-kinai-nyitasa/

a sok-sok ajándék egyike, amit a kínaiaktól az évek során kapott. Hogy mi lett az eredménye a vizsgálatnak, a kémelhárítók nem kötötték Ujhelyi orrára – a röntgenezés alatt ki is küldték őt a szobájából…

KÖVETSÉGEK TITKAI

A MAGYAR FIGYELŐK KÉSZEN ÁLLTAK, minden szem az orosz nagykövetség épületére szegeződött. A műveleti tiszt izgult, nagy nap volt ez az életében. Pénzt, paripát, fegyvert, mindent megkapott, amit csak akart, hogy az orosz diplomatát, akin hónapok óta rajta tartotta a szemét, megcsípje. A műveleti tiszt már mindent tudott az oroszról, pedig személyesen még sosem találkoztak – a másik azt sem tudta róla, hogy ő a világon van. A magyar viszont kívül-belül ismerte. Tudta, mi a kedvenc itala, milyen zenét szeret, kikkel barátkozik Magyarországon. Hogy minden harmadik hét csütörtökjén elindul kocsival a nagykövetségről, találkozni a VÉDETT KAPCSOLAT-ával. Azzal az emberrel, aki bizalmas információkkal látja el. Olyan titkokkal, amelyeket a magyar állam féltve őriz, ám az orosz diplomata védett kapcsolatán keresztül mégis eljutnak Moszkvába. Ennek véget kell vetni. Azon a csütörtökön, amikor a magyar titkosszolgálati figyelők felsorakoztak az orosz nagykövetség épülete előtt, minden flottul ment. Legalábbis az első percekben még úgy tűnt. Kinyílt a kapu, autójával az orosz kikanyarodott az utcára. A magyar kémelhárítás embereinek felizzottak a rádió adó-vevőik, hogy informálják egymást a célszemély mozgásáról.

Ám ekkor történt valami szokatlan. Az orosz diplomata az első lehetőségnél befordul egy utcába az autójával, majd tett egy kört a nagykövetség épülete körül, és visszament oda, ahonnan jött.

A műveleti tiszt értetlenül állt az események előtt.

Ez a Budapesten játszódó esemény valóban megtörtént a 2010-es években, és csupán egy szemléletes epizódja annak az érzékeny macska-egér játéknak, ami hírszerzők és kémelhárítók között zajlik. Ebben a csiki-csukiban hiába érzi úgy az egyik fél, hogy sikeresen felülkerekedett a másikon, a helyzet pillanatok alatt változhat. A folyamatosan zajló játszmáknak a főszereplői az egyik oldalon gyakran olyan, Magyarországra akkreditált külföldi diplomaták, akik valójában hírszerzők, csak diplomáciai fedésben tevékenykednek. A másik oldalon pedig azok a magyar kémelhárítók állnak, akik „le akarják szerelni" az ellenérdekelt titkosszolgálatnak dolgozó hírszerzőket. Szűnni nem akaró küzdelem ez a két fél között, sosincs vége, most, ebben a pillanatban is zajlik. Még ha a szereplők, a diplomaták és az elhárítók személye változik is időnként.

A nagyköveteségeket többnyire az előírásos protokoll, az udvarias gesztusok, a formális megbeszélések és süppedős szőnyeges ünnepségek helyszíneként képzeli el az átlagember. A hétköznapi működést tekintve ez csakugyan így is van, ám a színfalak mögött minden külképviseleten egy másfajta élet is zajlik. A süppedős szőnyegek rengeteg titkot nyelnek el.

Egy diplomataként Magyarországra érkező külföldi hírszerző bizonyos fokon védettséget élvez, ha ugyanis mint hírszerző lebukik, diplomáciai státusza miatt mentesül a büntetőeljárás alól. Persze némely külföldi hírszerzőkre „rá van írva", hogy minek, kinek dolgoznak. Minden nagyobb külföldi titkosszolgálatnak működnek Magyarországon olyan hivatalos összekötői, akik szükség esetén fel tudják venni a kapcsolatot a magyar szolgálatok embereivel, vagy a magyarok kontaktálhatnak velük. Ezeket a személyeket titkosszolgálati összekötőknek nevezik. Mellettük tevékenykednek a követségen azok, akikre nincs „ráírva", hogy a titkosszolgálatnak dolgoznak. Ők vannak többen, ők a hírszerzők, akiknek többsége diplomáciai fedésben tartózkodik Magyarországon. Vagyis egyszerre két munkát látnak el: a hivatalosat, és azt, amit nem kötnek más orrára.

– A diplomaták, így a diplomatafedésben dolgozó hírszerzők is jellemzően négyévente cserélődnek. – Ezt már egy, évekig az elhárításnál dolgozó interjúalanyom meséli, miután arra kérem, avasson be a külképviseletek „függöny mögötti" világába. – Így amikor egy diplomatafedésben dolgozó hírszerző Magyarországra jön, nem a semmibe érkezik, az elődjétől vesz át egy már működő ügynökhálózatot, egy kész rendszert, amit „csak" tovább kell építenie, fejlesztenie – folytatja beszélgetőtársam. Az illető korántsem „öreg bútordarab", laza, sportos alkatú férfi, divatos dzsekiben és pólóban ül le velem szemben az asztalhoz. A kétezres évek legelején kezdte a szakmát, és néhány éve még az elhárításnál tevékenykedett. Ma már civil munkát végez. Hosszan, gondosan megfontolja a válaszokat, látszik rajta, hogy kínosan ügyel arra, nehogy valami olyasmit fecsegjen ki, ami államtitok. Valahogy úgy kerülgetjük-tapogatjuk egymást az első néhány percben, ahogy talán egy elhárító tiszt teszi, ha találkozót beszél meg egy új kapcsolatával.

A diplomáciai fedésről kezdünk beszélgetni, mert a Magyarországon aktív külföldi hírszerzők leginkább diplomataként érkeznek ide. Tehát a külföldi hírszerzők többsége a budapesti nagyköveteségeken dolgozik. Nincsenek kevesen, hiszen a legtöbb külföldi országnak működik Budapesten nagykövetsége, vagy legalábbis konzulátusa. Ezek közül több a Hősök tere közelében, a diplomatanegyedben található, de van olyan ország, amelyik a belvárosban vagy a budai hegyek puccosabb környékein rendezkedett be.

– A diplomáciai fedés a legelterjedtebb, de korlátozza is egy hírszerző mozgásterét. Mert például egy olyan hírszerző, aki hivatalosan kulturális attasé, csak kulturális és oktatási területen tud mozogni és építkezni. Persze éppen a kulturális attasé egy viszonylag jó pozíció, mert az ő területéhez tartozik például az egyetemi közeg is. Márpedig az a terep különösen jó lehetőségeket nyújt egy hírszerzőnek, mert onnan egyenes az út akár a technikai, tudományos, műszaki kutató-fejlesztési vonalak, így például a gyógyszerfejlesztések felé. Tehát a hírszerző elég tág területen szemelhet ki magának olyan embereket, akiket érdemes megkörnyékeznie, beszerveznie.

– Ha a külföldi hírszerzők többsége diplomáciai fedésben dolgozik Magyarországon, akkor nyilván a nagykövetségekre kell fókuszálnia a kémelhárításnak. Azt honnan tudja a kémelhárítás, hogy egy nagykövetségen mennyi hírszerző dolgozhat?

Beszélgetőtársam egy pillanatra elmosolyodik, talán kicsit naiv volt a kérdésem.

– A létszám mindig árulkodó. Gyanúra adhat okot például, ha egy követségen az attasék között arányaiban többen vannak azok, akik kulturális vagy akár katonai vonalon tevékenykednek.

– Ha egy budapesti nagykövetségre új diplomata érkezik, ő eleve gyanús a kémelhárítás szemében?

– Ha egy nem szövetséges, tehát ellenérdekelt országból – vagyis a sajátunkétól eltérő politikai vagy katonai szövetségek valamely tagállamából – érkezik egy új diplomata, akkor az őt regisztráló külügyminisztérium minden esetben megkapja az illető nevét. És persze a külügytől az elhárítás is, ahol ekkor szépen elkezdjük ellenőrizni, ki is ő. Ilyenkor elvégzünk egy előzménykutatást, majd egy kockázatelemzést. El kell ugyanis döntenünk, hogy az illető tényleg csak egy „sima" diplomata, akit azért küldtek ide, mert beszéli a nyelvünket és a szakértője a területnek, amiért felel. Vagy esetleg van más feladata is, amit már nem kötne a magyar állam orrára. Az elsődleges ellenőrzés után tehát besoroljuk az adott diplomatát, attól függően, mennyire tartjuk kockázatosnak a tevékenységét.

– Egy ilyen elsődleges ellenőrzésen mennyire kell átvilágítani őt?

– Nagyon. Ki kell derítenünk például, van-e magyar gyökere, éltek-e itt a szülei, a nagyszülei.

– Ez miért fontos?

– Azért, mert ez is egy mozaik darabja lehet, aminek esetleg később még jelentősége lesz. Másrészt, ha úgy alakul, hogy később valamiért meg kell közelítenünk, környékeznünk ezt a diplomatát, akkor ahhoz minden információ jól jöhet. Sokat számíthat például az, ha egy ilyen megközelítésnél értésére adjuk, mennyi mindent tudunk róla és a családjáról. Nem azt állítom, hogy családfakutatást végzünk, de azért alaposan utána kell járnunk, ki ez az illető, mit csinált előtte, mivel foglalkoztak, hol éltek a szülei, nagyszülei.

– Hogyan lehet mindezt kideríteni?

Itt már előkerül a cigaretta, és a kis sóhaj azt jelzi, hogy az elhárítói munka lényeges részéhez értünk.

– Természetesen az ilyen ellenőrzéskor a kémelhárítás nemcsak a saját adatbázisaiból dolgozik, hanem más magyar titkosszolgálatoktól és egyéb állami szervektől, rendőrségtől, adóhatóságtól is kérhetünk adatokat. Ha kiderül, hogy valamelyik szervnél az illető már képbe került, onnantól tudjuk, ki adhat nekünk további felvilágosítást. Tegyük fel, esetleg kiderül, hogy az emberünket a magyar hírszerzés egyszer már külföldön be akarta szervezni. Ilyenkor az Információs

Hivatalnál már van aktája, fel van dolgozva. De a diplomata ellenőrzésekor nemcsak magyar szervektől kapunk segítséget, hanem a velünk egy szövetségbe tartozó külföldi titkosszolgálatoktól is. Ez azt jelenti, hogy megkérdezzük a szövetséges partnerszolgálatokat, mit tudnak a diplomatáról. Ilyen esetekben könnyen előfordulhat, hogy valamelyik külföldi partnerszolgálat visszajelzi, hogy az illető egy korábbi állomáshelyén már képbe került náluk néhány éve, és most, hogy Budapesten van, szívesen „foglalkoznának" vele. És akkor elindul egy „szakmai konzultáció". Így indulnak az ügyek.

– Mit jelent az, hogy szívesen „foglalkoznának" vele? – értetlenkedem.

– Sok mindent jelenthet, de a lényeg, hogy valamiért fontos nekik. Csak egy fiktív példa: vegyünk egy orosz diplomatát, aki korábban – mielőtt Budapestre érkezett – egy dél-amerikai orosz követségen dolgozott, ahol az amerikaiak már elkezdték megkörnyékezni. De aztán váratlanul hazarendelték Moszkvába, nem sokkal később pedig Budapestre helyezték át, az amerikaiak viszont tovább tanulmányoznák. Ez nem jelenti azt, hogy az illető diplomata orosz hírszerző lenne, azt viszont igen, hogy valamiért az amerikaiaknak fontos a megkörnyékezése, beszervezése. De az is lehet, hogy az amerikaiak azért akarnak Budapesten foglalkozni vele, mert tudják, hogy korábban ez az orosz próbált meg egy amerikait beszervezni. Több oka lehet annak, hogy érdeklődnek utána. Bármi áll is egy ilyen történet hátterében, az biztos, hogy ilyenkor a magyar kémelhárítással partneri viszonyban álló külföldi szolgálat valamit akar ezzel az orosszal kezdeni. Ilyenkor lehetőség nyílik a közös, amerikai–magyar munkára, amiben a célszemély ez az orosz diplomata lesz. Erre értettem, hogy akár így is indulhat egy

ügy. Persze ez csak egy fiktív példa – siet nyomatékosítani beszélgetőpartnerem.

– Mi történik akkor, ha egy ilyen elsődleges ellenőrzésen semmit nem talál a kémelhárítás?

– Olyan nincsen, hogy valakiről semmit sem talál. Előfordulhat persze, hogy az illetőnek ez az első külszolgálata, mert, mondjuk, huszonkét évesen kerül ide. De akkor is van valamilyen előzménytörténete, hiszen tanult valahol, akkor sem a semmiből bukkant fel.

– De ha a karrierje kezdetén, fiatalon kerül ide, és nincs szakmai múltja más országban, akkor őt csak külföldön lehet hatékonyan ellenőrizni, nem?

– Igen, de ezt meg tudja tenni a magyar hírszerzés külföldön. Nekik ez is a dolguk.

– Tételezzük fel, hogy egy tapasztalt diplomata érkezik Budapestre, akiről egy szövetséges partnerszolgálat azt jelzi vissza a magyar elhárításnak, hogy az illető hírszerzőgyanús. Honnan lehet tudni, hogy mikortól számít veszélyesnek ez az ember?

– Jó esetben már van egy olyan „hálónk" az érintett nagykövetségen, ami jelzést ad, ha egy hírszerzőgyanús diplomata olyasmivel kezd foglalkozni, ami nem tartozik szűken a hivatalosan végzett tevékenységéhez. Például ha megtudjuk, hogy a helyi rezidentúra vezetője utasította valamire a kulturális attasét, az már egy elég erős jel. Főleg akkor, ha a rezidentúra főnökéről tudjuk, hogy semmi köze a kulturális területhez. A rezidentúra alatt egy külföldi állam Magyarországon működő, diplomáciai fedésben dolgozó kémhálózatát értem. A rezidentúrába nemcsak a hírszerzők, de az általuk beszervezett ügynökök is beletartoznak, akik lehetnek magyarok vagy akár itt élő, itt dolgozó külföldiek.

– Jó, de ebből az következik, hogy a magyar kémelhárításnak tudnia kell, ki az adott külföldi ország budapesti rezidentúrájának a vezetője, nem?

– Igen, illik tudnia – nyomja meg az *illik* szót interjúalanyom, és a hangsúlyból kiérzem, hogy ez igen sok mindent jelenthet.

– De ha az elhárításnak illik tudnia, ki egy nagykövetségen a rezidentúra vezetője, akkor a rezidentúrák vezetői is tudják, hogy a magyar elhárítás tudja ezt. Ha pedig így van, akkor miért adna utasítást egy olyan diplomatának, akinek egészen más a munkaterülete? Hiszen ezzel gyanúba keverné.

– Emberek vagyunk, ők is emberek. És az, hogy adódik egy ilyen helyzet, természetesen szerencse kérdése. Ez is attól függ, hogy milyen típusú ellenőrzési rendszert tudott a helyi elhárítás felépíteni az adott követségen.

– Azaz mennyire hatékonyan tudja lehallgatni az adott nagykövetséget?

– Akár lehallgatással is megszerezheti ezt az információt az elhárítás, de nem feltétlen kell lehallgatásra gondolni. Lehet az elhárításnak informátora is az adott nagykövetségen. Ezért mondom, hogy a szerencsének az is része, mennyire tudja az elhárítás behálózni azt a követséget.

– A rezidentúra vezetője általában valamelyik magas rangú diplomata?

– Korántsem. A rezidentúra vezetője bárki lehet. Simán előfordulhat, hogy az illető egy takarító vagy egy látszólag egyszerű gépkocsivezető a követségen.

– Ezek szerint a kémelhárítás egyik legfontosabb feladata, hogy tudja, egy adott nagykövetségen dolgozó diplomaták közül kik a rezidentúra tagjai.

– Így van, a kémelhárításnál a rezidentúra feltérképezése az első számú szakmai feladat. Akkor vagy jó kémelhárító, ha egy nagykövetség belső életével napi szinten képben vagy. Akkor végzel jó munkát elhárítóként, ha fel tudod térképezni, hogy kik a követségen belül a hírszerzőgyanús személyek és közülük kik azok, aki száz százalékig biztos, hogy hírszerzők. A munkád egyik legfontosabb része, hogy fel legyen dolgozva a hírszerző vagy hírszerzőgyanús diplomaták magyarországi kapcsolatrendszere, akár az összes magyar és külföldi kapcsolata. Akkor vagy jó szakmailag, ha naprakészen látod, hogy ezek a hírszerzők merrefelé dolgoznak, merrefelé építkeznek, milyen irányba. Ha ne adj' isten még a napi szintű hírigényeiket is tudod, akkor te mint kémelhárító ideális helyzetben vagy.

– Mit jelent a hírigény?

– A külföldi hírszerzők a központjukból kapnak olyan kérdéseket, amelyekre meg kell tudniuk adni a minél pontosabb választ. A titkosszolgálati zsargonban ezeket a kérdéseket nevezzük hírigénynek.

– Mondana egy példát?

– Képzeljük el, hogy Oroszország ellen az EU szankciókat tervez, Moszkva pedig arra kíváncsi, hogy a magyar kormány milyen álláspontot képvisel ebben az ügyben. Vagy tudni szeretné, hogy egy adott országban megegyezik-e a koronavírus-fertőzöttek száma a hivatalosan közölt adatokkal. De ugyanígy hírigény az is, amikor az amerikai elnök szeretné megtudni, hogy a koronavírus egy kínai laboratóriumból szabadult-e el, vagy állattól származik-e. Ennek a kiderítését az amerikai hírszerzéstől várja. Ez egy hírigény.

– Azért az elég jól hangzik, hogy a kémelhárító nemcsak a nagykövetség napi életébe, de még a hírszerzőknek adott utasításokba is belelát.

– Nyilván az csupán illúzió, hogy egy kémelhárító mindent tud egy követség életéről. De ez a cél, a hírszerzők és a kémelhárítók macska-egér játéka erről szól. Valamelyik mindig éppen előrébb jár a másiknál, vagy a hírszerző, vagy az elhárító. Leggyakrabban a hírszerzőnek van előnye, mert az elhárító a legtöbb esetben csak követi őt, a lépéseit.

– Vannak olyan nagykövetségek, amelyek kívül esnek a kémelhárítás látókörén?

– Természetesen. Alapesetben ilyenek azoknak az államoknak a követségei, amelyekkel egy politikai vagy katonai szövetséges rendszerben vagyunk, amilyen az EU vagy a NATO. És persze akadnak olyan államok, amelyekkel ugyan nem vagyunk egy szövetségben, de elég távol vannak tőlünk ahhoz, hogy érdeklődjünk irántunk. Jellemzően ilyenek a dél-amerikai országok. De ez sem elsősorban amiatt van, mert annyira érdektelenek lennének ezek az államok, egyszerűen csak arról van szó, hogy egy olyan kis ország kémelhárításának, mint a magyar, nincs akkora kapacitása az embereket és az időt tekintve, hogy mindenkit lekövessen. Ez nyilván nem feltétlenül jó. Például lehet, hogy valaki, aki az oroszok ellen dolgozik, szívesen foglalkozna valamelyik dél-amerikai állam követségével, mert tudja, hogy a múltban az adott ország hírszerzői bedolgoztak „bérmunkában" az oroszoknak. Ilyenek egyébként a kubaiak vagy a fehéroroszok, nekik elég sok melót kiszerveztek az oroszok.

– Hogyan tud egy kémelhárító naprakész lenni egy nagykövetség életéből? Feltételezem, nem úgy, hogy reggel felkel, kiáll a külföldi állam budapesti követsége elé, és nézegeti, jegyzetelgeti, ki megy be és ki jön ki onnan. Miből áll egy kémelhárító átlagos munkanapja?

Interjúalanyom ezen a ponton hátradől, úgy tűnik, kezd oldódni a beszélgetés során eddig érezhető óvatos fegyelmezettsége. Számomra az is tanulságos, mennyire profin beszél a szakmájukról úgy, hogy ne adjon ki érzékeny információkat, ne kezdjen „pletykálni".

– Hát, valóban nem abból, hogy nagykövetségek előtt strázsál. Egy kémelhárításnál dolgozó műveleti tiszt reggel bemegy a munkahelyére, megissza a kávéját és végigolvassa a napi lehallgatási jegyzőkönyveket, ha vannak ilyenek. Elolvassa, hogy a lehallgatási anyagok alapján mi történt az elmúlt huszonnégy órában, és ebből összerakja az aktuális történéseket. Meg kell tudnia, mi történt vagy mi történhetett az előző nap, és történt-e bármi olyan, ami miatt neki mint elhárítónak valamit lépnie, reagálnia kell.

– Akkor ez azt jelenti, hogy lehallgatják a nagykövetséget vagy azt a hírszerzőgyanús figurát, akire az elhárító dolgozik?

– Ebben az esetben igen, de ez attól is függ, mekkora az a nagykövetség. Azért egy kis ország elhárításának nem végtelen a kapacitása. Az is lehet, hogy a hírszerzőgyanús személy telefonját figyelik.

– Jó, de egy Magyarországon tevékenykedő, diplomáciai fedésben dolgozó hírszerző nem valószínű, hogy telefonon intézi a munkáját – akadékoskodom puszta kíváncsiságból.

– Persze, hogy nem, de ettől még használja a telefonját. Egy hírszerző védett kapcsolatait nem telefonlehallgatással fogja felderíteni egy elhárító, ez egyértelmű. De mindenkinek, így a hírszerzőnek is van egy saját életritmusa. Tanítják ugyan a hírszerzőiskolákban például azt, hogy sose járj ugyanazon az útvonalon, legyen több, alternatív útvonalad, végezz önellenőrzést, azaz bizonyosodj meg róla, hogy követnek-e, és még sorolhatnám a különböző fogásokat.

De négy éven keresztül mindezeket a biztonsági protokollokat rendkívül nehéz betartania egy hírszerzőnek. Előbb-utóbb, egy-két év múlva egy hírszerző általában már kezdi biztonságban érezni magát külföldön, elkezd lazulni, lazítani a szabályokon. Az igaz, hogy a védett kapcsolatait védeni fogja, hiszen azért védett kapcsolatok, de sok minden másban lazít, ami segítheti az elhárító munkáját.

– Többször említette már a védett kapcsolatot. Ez mit jelent?

– Azokat a kapcsolatokat, akikkel a hírszerző konspirálttan, a lehető legnagyobb titokban szervezi le a találkozóit. Védett kapcsolatnak számítanak például azok az ügynökök, akiket a munkája során beszervezett. Tehát ha van egy magyar állampolgár, akit valamelyik diplomáciai fedésben dolgozó hírszerző beszervez, akkor az biztos, hogy ő a hírszerző védett kapcsolatának számít.

– De ha a védett kapcsolatával nem lazítja a szabályokat, akkor mit ér egy hírszerző vagy hírszerzőgyanús figura megfigyelése, esetleg lehallgatása?

– Sokat, hiszen ez alapján egy idő után egyfajta képe lesz a kémelhárításnak a hírszerzőgyanús diplomata személyiségjegyeiről, szokásairól, a nem védett kapcsolatrendszeréről is. A kapcsolatrendszerén keresztül pedig ugyanúgy tovább tud kutakodni az elhárítás. Nemcsak a hivatalos kapcsolatrendszerében, hanem a magánkapcsolataiban is. Így kialakíthatnak róla egy összképet, ami a későbbiekben jól jöhet.

– Mondana erre is egy példát?

– Képzeljünk el egy szituációt, hogy emberünk ittasan vezet. Mi ezt tudjuk róla, úgyhogy teremtünk egy nekünk kedvező helyzetet, „belefuttatjuk" őt egy rendőri igazoltatásba, amikor éppen ittasan ül a volán mögé. Ez jó pozíció nekünk, mert látjuk, miként reagál egy ilyen helyzetre az

illető. Jelenti-e a felettesei felé, hogy ittas vezetésen kapták, vagy elhallgatja azt? Le akarja-e fizetni a rendőrt, hogy ne büntessék meg? Egyáltalán: milyen reakciót vált ki belőle az incidens? Ezek nagyon fontos információk lehetnek a későbbiek során. Még akkor is, ha egyébként nem hírszerző, de fontos pozícióban dolgozik Magyarországon diplomata-státuszban.

– Ha nem jelenti ezt a feletteseinek, akkor abból milyen következtetés vonható le?

– Az, hogy esetleg tart a következményektől. Például attól, hogy hazarendelik.

– Tehát lehet, hogy zsarolható is. Azaz jó eséllyel presszió alá tudja helyezni a kémelhárítás.

– Pontosan, feltételezve, hogy jól ismerik a személyiségét. Ha esetleg ezt az embert be akarjuk „ütni", azaz be szeretnénk szervezni, akkor igen fontos lehet tudni, hogy ez az ember nem jelenti a feletteseinek, ha bajba kerül. De előfordulhat, hogy először lejelenti az ittas vezetést, másodszor is lejelenti, de harmadszorra már nem, mert tudja, hogy betelt a pohár, és visszaküldenék oda, ahonnan jött, de ő ezt nem akarja. És akkor – persze ez csak egy lehetőség – teremtünk még egy igazoltatási helyzetet, amit ő elhallgat. Mindent dokumentálunk, és később megfogjuk azzal: vagy együttműködik velünk, vagy kiderül, hogy nem jelentette haza a negyedik igazoltatását. De a személyiség ismerete más esetben is fontos lehet. Ha jól ismerjük az illetőt, és a napi rutinjával is tisztában vagyunk, akkor észrevehetjük, ha valami nem szokványos történik vele. Például sem az egyetemi évei alatt, sem a korábbi állomáshelyein nem járt soha úszni, de egyik napról a másikra uszodába kezd járni. Ilyenkor egy kémelhárítónál megszólal a vészcsengő. Ugyanígy árulkodó lehet például az, ha megváltoznak az éttermi szokásai. Ezek

apróságok, de beszédes jelek. A szokásaiból következtetni lehet a személyiségére, a személyiségéből pedig akár arra is, hogyan dolgozik mint hírszerző, hogyan épít kapcsolatokat. Így akár a védett kapcsolataihoz is el lehet jutni.

– Mi történik akkor, ha a kémelhárító úgy érzi, kapása van? Ha bebizonyosodik, hogy egy hírszerzővel van dolga, aki valamilyen műveletben vesz részt.

– Akkor az elhárításnak végig kell gondolnia, mit érdemes tenni. Például ha kiderül, hogy a célszemélynek valakivel néhány nap múlva találkozója lesz, akkor több kérdés is felmerül: szervezzen-e rá egy akciót az elhárítás, vagy ne? Menjünk-e utána, nézzük-e meg, ki lesz még ott rajta kívül, vagy ne? Valóban azzal akar-e találkozni, akivel lebeszélte a találkozót, vagy rajta keresztül valaki mással kontaktál-e? Innen indul el a munka finomsága. Ha például egy elhárító sejti, hogy nem az a személy az érdekes, akivel találkozik, hanem az a társaság, aki a találkozón még ott lesz rajtuk kívül, akkor lehet, hogy érdemes rászerveznie az elhárításnak egy akciót, és KAPCSOLATOZTATNI.

– Ez mit jelent?

– Így nevezzük, amikor utánanézünk, kik azok, akikkel valóban találkozni akar a célszemély.

– És a „rászervezni egy akciót" mit jelent? Azt, hogy megfigyelik?

– Akár azt is. Akár saját erőből figyeljük meg, akár bevonunk egy partnerszolgálatot. Dokumentáló akciónak nevezzük azt, amikor megfigyeljük és dokumentáljuk, kik vannak ott azon a bizonyos találkozón. Utána a dokumentumok, azaz a titokban készült fotók és videók alapján már beazonosíthatjuk az adott a személyeket, megfuttatjuk őket különféle adatbázisokon, hogy megtudjuk, ismerős-e ez bárkinek.

– Mármint a kémelhárításon belül?

– Igen. Említettem, hogy egy hírszerző nem a semmibe érkezik. Ahogy a kémelhárítás sem a nulláról építkezik, ez azért egy előkészített terület. Vannak olyan kapcsolataink, akik be tudják majd azonosítani ezeket a személyeket. És akkor a kémelhárító ezen a vonalon továbbmehet. Át kell gondolnia, van-e a beazonosított személyek között olyan kockázat, ami nemzetbiztonságilag releváns, vagy nincsen. Ha a diplomata találkozik például egy egyetemi rektorral egy tudományos konferencián, és a rektor mellett ott vannak olyan szakértők, akik, tegyük fel, kutatásvezetők vagy valami nagy cég fejlesztési központjában dolgoznak, azok már olyan kategóriák, akikkel nem véletlenül kereste a hírszerző a kapcsolatot. Akkor már elindul a kémelhárítóknál is a vezérhangya.

– Azt gondolnám, hogy egy jól kiképzett hírszerzőt nehéz megfigyelni. Érik néha meglepetések a kémelhárítókat?

– Hogyne! Megint csak egy példa – és itt beszélgetőtársam egy újabb cigarettára gyújtva elmeséli a történetet a nagykövetségről útnak induló, ám visszaforduló orosz diplomatáról, egy tanulságos csattanóval.

– A műveleti tiszt azt látja, hogy az embere minden harmadik hét csütörtökén elindul valahova. Ezért a műveleti tiszt úgy dönt, a következő ilyen csütörtökre kéri a teljes arzenált: figyelőket, lehallgatást, mindent. Nagyon bízik benne, hogy most megcsípi az emberét. A nagy napon mindenki ott áll fölizgulva, folyamatos rádiókapcsolatban egymással. A célszemély elindul a nagykövetségről, megy egy kört az autójával, aztán visszatér a követségre. A műveleti tiszt értetlenül áll az események előtt. Eltelik két hét, és a tiszt ekkor veszi észre, ami korábban elkerülte a figyelmét: új antennát szereltek fel a követségre. Lefotózza, elküldi a szö-

vetséges partnerszolgálatoknak, ahonnan visszajön a válasz. És akkor leesik a tisztnek a tantusz: kiderül, hogy az egy olyan kütyü, ami figyeli, hogy milyen rádióforgalom van a követség épületének a környékén. Ekkor a műveleti tisztnek összeáll a kép: az embere aznap elindult, elment az első sarokig, de a követségről utánaszóltak, hogy menjen vissza. Ő tett még egy tiszteletkört, aztán visszament. Azért kérték, hogy menjen vissza, mert amikor kijött a kapun, és a magyar kémelhárítók nagy izgalmukban jelzéseket adtak le egymásnak, megindult az extra rádióforgalmazás a környéken, ami azt feltételezte, hogy az elhárítás rajta van a diplomatán. Vagy ha még fejlettebb technológiával dolgoznak, akkor továbbmennek, és az önellenőrzési útvonalon olyan helyeken haladnak át, ahol scanpontokat telepítettek Budapesten. Ezekkel scannelik a környéket, hogy „tiszta-e". Vagyis, ha ezek a „kütyük" jeleznek, amikor áthalad rajta az önellenőrzést végző hírszerző, az azt jelenti, hogy megfigyelik őt. Az ilyen helyzetből mint kémelhárító annyit profitálsz, hogy százszázalékosan bizonyos lehetsz abban: az embered hírszerző, ahogy abban is, hogy akkor éppen a védett kapcsolatához ment volna autóval. És az is száz százalék, hogy bebuktad, mert ő már tudja, hogy rajta vannak ebben az időpontban. És akkor átáll egy másik rendszerre. Ez egy ilyen játék.

– Kémelhárítási szempontból ez kudarcnak számít?

Itt partnerem eltöpreng egy kicsit, de annyit már én is tudok, hogy a kölcsönös megfigyelősdiben nincsenek tiszta, fekete-fehér helyzetek. Az, hogy ki mit tud hasznosítani és a javára fordítani, pillanatonként változhat.

– Azt azért nem mondanám. Hiszen az nem baj, hogy ő tudja, hogy mi tudjuk. Sosem baj. Ez egy jelzés neki is, hogy nem kéne vagy nem így kéne csinálnia. Ezzel már egy

kicsit korlátozzuk, akadályozzuk, még ha nem is tudtuk megcsípni.

– Ilyenkor nem áll fenn a veszélye, hogy átadja a kapcsolatát egy másik hírszerzőkollégának?

– Lehet ilyen, de azért ezek a kapcsolatok személyfüggők. Nem minden kapcsolatot lehet átadni. Van, akit lehet, van, akit nem. Embere válogatja.

– Azt, hogy milyen technikai fejlesztések zajlanak egy nagykövetségen, mennyire kell figyelnie a kémelhárításnak?

– Erre figyelni kell, és mindenki rajta is van. Mindenki próbálja megtudni, milyen eszközök vannak, a szövetségesek megosztják egymással az információkat erről is.

– A nagykövetségeken dolgozó hírszerzők titokban juttatják be ezeket az eszközöket az épületbe?

– Nem kell zongorába rejteni az ilyet. Diplomáciai futárpostán küldik be a követségre, ezeket a csomagokat a nemzetközi jog szerint nem lehet felnyitni. Csak azt fogja az elhárítás észrevenni, hogy van egy új, furcsa alakú antenna. És ha ennek a fotóját a műveleti tiszt elküldi egy olyan helyre, ahol ehhez értenek, mondjuk az amerikai NSA-hez, akkor meg fogják tudni mondani, hogy ez melyik műholdhoz tartozik.

– Jó, de a titkosszolgálatok, gondolom, nem arról ismertek, hogy betartanák a nemzetközi jogot. Vagy a diplomáciai futárposta tabu?

– Naná, hogy nem tabu! – vágja rá interjúalanyom, és minden az arcára van írva. – A diplomácia futárposta támadása és megvédése a macska-egér játék egyik csúcspontja is lehet. Hiszen diplomáciai védelem alatt áll a csomag maga is. Pont ezért érdekli az elhárítókat a tartalma. Korábban például a Malév pilótái voltak megbízva ezeknek a magyar diplomáciai csomagoknak a fizikai kézbesítésével, amelye-

ket kézből kézbe adtak át. A mai lehallgatási technikák ilyen erőteljes fejlődése ismét visszahozhatja a klasszikus, papíralapú kommunikációt. Ami azt jelenti, hogy akár a hírszerzők által küldött és nekik szánt üzenetek is ilyen postán érkezhetnek.

– Hogyan tudja az elhárítás megfogni ezeket a csomagokat?

– Nehezen. Maximum akkor, ha reptéren csinálunk maguknak öt perc szabadidőt a csomaggal ellenőrzés címén, esetleg ki- vagy visszacseréljük, és közben ellenőrizzük a tartalmát. Elképesztő gyors végrehajtást, nagy sebességű dokumentálást és precíz, dekonspirációmentes visszazárást igényel egy ilyen művelet. De ez is kétélű, mert nyilván az ellenérdekelt szolgálat is számíthat erre, így az is előfordul, hogy szándékosan hagyják, hadd „dézsmáljuk" a csomagot, mert közben így tudnak dezinformálni minket.

– Azokat a magyarokat, akik külföldi ország követségén dolgoznak, mennyire lehet vagy érdemes „használni" a követség köré épített hálóban?

– Egy próbát megér, de ezt ők, mármint az ellenérdekelt titkosszolgálat is tudja, úgyhogy limitált a siker. Ez nehezebb játék. Egy külföldi követség pontosan tudja, hogy az adott ország elhárítása rajta lesz. Neki is engednie kell. Ha van egy kis esze, akkor azt mondja, oké, legyen például a kertész magyar. Ez megnyugtatja az elhárítást, hogy oké, bent vagyunk, a hírszerző viszont úgy gondolja, hogy na persze, bent vagy, de én engedtelek be. A nagykövetségeken is tisztában vannak vele, hogy száz százalékig leblokkolni, átlátszatlanná tenni mindent lehetetlen, ezért inkább hagynak kontrollálható réseket. És ebből akár még profitálhatnak is. Ha például le akarják kötni az elhárítás kapacitását, akkor megbízzák a követségen dolgozó magyar sofőrt, hogy vigyen

el egy csomagot, mondjuk, Bécsbe. Az elhárítás ezért ráállít a sofőrre egy egységet, miközben a csomagban semmi sincs. Ezért is limitált az ott dolgozó magyarok „használata". Ráadásul vannak a követségeknek olyan védett, belső zónás helyei, ahova be se teheti a lábát egy magyar állampolgár. A követségnek az ilyen típusú védelmét is a helyi rezidentúra vezetője irányítja. Ezt nevezik KOLÓNIAVÉDELEM-nek. A kolóniavédelembe beletartozik, hogy a követség dolgozóit megvédik az ellenséges szolgálatoktól, a helyi elhárítástól, továbbá felelnek az általuk végzett titkosszolgálati műveletek biztonságáért. Sokszor egyébként nem hírszerző, hanem elhárítótiszt a rezidentúra vezetője, mert ő tudja ellátni legjobban a védelmet, ő ismeri azt, hogyan dolgozik az elhárítás, tehát a másik oldal. Ő tudja a leginkább, hogyan lépne fel elhárítóként a hírszerzővel szemben.

Itt egy kis szünetet tartunk, amíg emésztem a rafinált játszmák íratlan szabályait, a velem szemben ülő pedig elszív egy újabb cigarettát. Hogy miért hagyta ott a szolgálatot, nem beszélhet róla, de sejtem: ha meg is kellett hoznia ezt a döntést, valószínűleg hiányzik neki a hírszerzés és elhárítás világa. Ahogy belemelegszik a folytatásba, ez nem is marad kérdés számomra.

– Akkor térjünk vissza a másik oldalra, az elhárítóéra! A kémelhárító célja nemcsak az, hogy beazonosítsa, ki az, aki biztosan hírszerző, hanem hogy megtudja: kik az illető a védett kapcsolatai. Hozzájuk hogyan tud eljutni az elhárítás?

– Csak a kapcsolattartón keresztül. És az nem feltétlenül a hírszerző diplomata. Lehet, hogy a diplomata csak a tippkutatást, a beszervezést végezte, aztán az ügynökét átadta egy kollégájának, aki nem is a követségen dolgozik, hanem, mondjuk, valamelyik állami vállalat magyar kirendeltségén.

Egy hírszerzőhöz egyébként a másik irányból, a nemzetbiztonsági védelem alatt álló objektumoktól is eljuthat az elhárítás. Vannak ugyanis védendő objektumok, ez lehet például egy hazai gyógyszergyár, egy kutatólabor, egy állami vállalat. Az elhárítást ilyenkor két irányból kell megszervezni. Az egyik lehetőség, hogy a hírszerzőket próbálja detektálni a kémelhárítás, a másik, hogy magán a védendő objektumon tartja rajta a szemét, és onnan érzékeli a veszélyt. Vagy az egyik, vagy a másik irányból, de be fog jelezni a rendszer, ha nem baráti érdeklődést tapasztalunk.

– Ha egy már beszervezett ügynöknek nem diplomatafedésben dolgozó hírszerző a kapcsolattartója, akkor nehezebb az elhárítás munkája?

– Igen, mert ilyenkor ugye a másik oldal tesz bele még egy szűrőt. A hírszerző nem diplomata, tehát csak simán egy itt élő külföldi. Márpedig nem minden itt élő vagy dolgozó külföldi hírszerző, tehát nem is ellenőrzi őt automatikusan a kémelhárítás, mint az ide akkreditált diplomatákat. Ezért aztán ha egy külföldi titkosszolgálat olyan hírszerzőt küld ide, aki nincs diplomatafedésben, azzal a kémelhárítás dolgát nehezíti meg. De általában ők is hazai pályán akarnak dolgozni, azaz adnak valamilyen állami hátterű céget a kapcsolattartónak. Még ha nem is diplomata tehát, a kapcsolattartó nem a semmiből bukkan elő.

– Ha így van, akkor feltételezném, ha egy nem baráti ország állami érdekeltségű cége Magyarországon nyit irodát, akkor a magyar kémelhárítás ugyanúgy ellenőrzi az ott dolgozókat, mint a követségekre érkezőket.

– Nem automatikusan. Persze szakmailag mindenképpen szűrni kellene őket, kérdés, megvan-e a politikai-szakmai szándék erre.

– Honnan lehet tudni, hogy van-e politikai szándék?

– Onnan, hogy egy adott kémelhárítási területre hány embert enged dolgozni a politikai döntéshozó. Nem mindegy, hogy egy igazgatóságon százötvenen, százan vagy húszan dolgoznak. A politika dönti el, hogyan nézzen ki egy szolgálat struktúrája. Nyilván vannak hagyományok, jogszabályok, de hogy a kockákba, azaz az állománytáblába hány személyt rendelnek, az mindig politikai kérdés. Mint parancsnok kapsz egy állománytáblát. A te állománytáblád mondjuk százötven fős, és ideális esetben száz ember fizetését kapod meg. Van még ötvenfőnyi helyed, de arra nem kapsz fizetést. Ha azt mondják, hogy azt az ötvenet is feltöltheted, akkor tudsz ilyen finomságokkal tervezni.

– Fel tudja venni a magyar kémelhárítás a versenyt nagy, ellenérdekelt szolgálatokkal?

– Nem. Annyit tehet, hogy szövetségi rendszerben gondolkozik, és kőkeményen együttműködik a szövetségen belüli partnerszolgálatokkal. Ha így tesz, akkor minden támogatást megkap tőlük. És akkor nem számít, hogy mekkora a létszám, mert mögötted van egy bevonható infrastruktúra, egy nagy szolgálat, aminek ugyanaz az érdeke, mint neked. De ennek az ára az, hogy ők is belelátnak azokba a műveletekbe, amelyekbe nem biztos, hogy szeretnéd, hogy belelássanak.

– Mennyire lehet segítséget kérni egy külföldi partnerszolgálattól abban az esetben, ha egy olyan emberről kérnek a magyarok információt tőlük, aki az ő állampolgáruk?

– Alapelv, hogy mindenki a saját állampolgárát védi. Ezért mindig nagyon be kell csomagolni, hogy miért kérdezel meg egy partnerszolgálatot a saját állampolgáráról. Leginkább a terrorellenes ügyekben lehet ezt megtenni. De vannak rizikói. Volt, hogy európai gondolkodásmóddal kérdeztünk meg egy közel-keleti szolgálatot terrorkérdésben,

és kaptunk egy korrekt választ. De a válaszban benne volt az is, amire nem számítottunk. Ők komolyan vették a kérdésünket, mert úgy ítélték meg, hogy ha egy európai szolgálat ilyet kérdez, annak oka van. Kirongyoltak a katonák, körbevették a házat, mindenkit felpakoltak a kocsira, bevitték az egész családot, és aztán jól megverték őket. Tehát azért ezzel vigyázni kell.

– Ha jól értem, akkor a diplomata „figyelésében" van egy viszonylag passzív időszak, amikor még a kémelhárításnál is csak a műveleti tiszt foglalkozik vele behatóbban. És eljöhet az idő, amikor már aktívabb intézkedésekre van szükség, például a diplomata egyik találkozójának titokban történő dokumentálásáról. Ki dönt arról, hogy a passzív intézkedést felváltsa-e egy aktív?

– A műveleti tiszt és az ő felettese, valamint az osztályvezető. Ők látják ugyanis a legjobban a helyzetet, ők ismerik a célszemélyt a legjobban. A műveleti tiszt az ügy ura. Az ő kezében fut össze minden információ, illetve a mögötte álló elemzőnél, akivel ezt meg tudja beszélni.

– Meddig terjed egy műveleti tiszt vagy osztályvezető hatásköre? A végtelenségig, gondolom, nem figyelhetnek valakit. Mikor dönt a politika a hogyan továbbról?

– Válasszuk ketté a dolgot! – ejti keze élét határozottan az asztallapra beszélgetőpartnerem. – A passzív szakaszban gyűjtjük az infókat, és csak olyan lépéseket teszünk, amelyekhez nem kell külső, azaz miniszteri szintű engedély. Addig erről a kémelhárítás házon belül dönthet. Ha le akarjuk hallgatni például a célszemély telefonját, ahhoz már miniszteri engedély kell, de ez csak ennyiben politika, hogy egy kormányzati szereplő már rálát az ügyre. Ez a miniszter által megadott külső engedély általában kilencvennaponta jár le, tehát háromhavonta kell valami érvvel szolgálni fölfelé a politikának, mi indokolja a további lépéseket. Vagy épp ellenkezőleg, hogy miért nem indokolt folytatni a műveletet. Tehát megerősítette-e az elhárítás alapgyanúját a három hónapos figyelés, vagy sem. Egy ilyen megfigyelés ugyanis nem tarthat a végtelenségig, egy idő után állást kell foglalni szakmailag. Azt is ki kell tudni mondani, ha tévúton jártunk. És van az a szint, amikor például már tudjuk, hogy a hírszerzőnek ki a védett kapcsolata, sőt azt is tudjuk, hogy a védett kapcsolat mikor, hol és milyen bizalmas információt, azaz államtitkot ad át a hírszerzőnek. Ekkor is dönteni kell arról, mit csinálunk: tetten érjük őket, és nyílt büntetőeljárást kezdeményezünk kémügyben? Vagy csendben leválasztjuk a hírszerzőről a védett kapcsolatát, őt meg kiutasítjuk az országból? Esetleg megpróbáljuk átállítani a mi oldalunkra? Ilyenkor a kémelhárítás legfeljebb csak javaslatokat tehet, a végső szót a politika mondja ki, de már a legmagasabb szinten. Bármit lépünk ugyanis, a politikai döntéshozók nem hagyhatják figyelmen kívül, hogy egy kémügy kimenetele hatással van az érintett országok kapcsolatára. Csak egy példa: ha azt látom, hogy a célszemélyem a Magyar Tudományos Akadémián mozog, és intenzíven barátkozni kezd, mondjuk, egy kutatásvezetővel, akkor olyan aktív intézkedést kezdeményezek, amihez már kell a nagypolitika jóváhagyása. Ez azt jelenti, hogy a főigazgatóm a miniszter vagy az aktuális államtitkár jóváhagyásával adott esetben tájékoztatja az MTA elnökét erről a történetről. Ettől kezdve több forgatókönyv lehetséges. Az egyik, hogy az MTA elnöke segít abban, hogy a kutató leépítse a kapcsolatát, vagy épp ellenkezőleg, bevezessen egy titkosszolgálati tisztet, azaz a mi emberünket ebbe a történetbe. Ezeket az aktív intézkedéseket nevezik korlátozó, akadályozó intézkedéseknek. Amikor már látjuk, hogy jó helyen

kapiskálunk, valóban hírszerzővel van dolgunk, viszont nem akarjuk, hogy tovább tényked jen, döntenünk kell, hogyan szívassuk meg. Kiszorítjuk, megbuktatjuk, esetleg eljárást kezdeményezünk ellene. El kell dönteni azt is, meddig hagyjuk dolgozni. Mert mi van akkor, ha egy idő után eltűnik a látókörünkből, mivel, teszem azt, ő csak tippkutató, és nem ő végzi el a leendő ügynök beszervezését? Az is veszélyforrás lehet, hogy a célszemélyünk, tehát a hírszerző egy idő után védett kapcsolatot csinál a kezdetben csak sima ismerősként kezelt emberből, azaz leendő ügynökéből. És akkor jó eséllyel elkéstünk. Mert onnantól megváltozik majd minden, a kapcsolattartásukat már nem fogjuk látni, mert átáll egy olyan rendszerre, amire mi már csak nagy szerencsével láthatunk rá. Ekkor mindketten könnyebben eltűnhetnek a látókörünkből, miközben az ellenséges hírszerző az ügynökén keresztül olyan értékes információkhoz juthat, ami súlyosan sérti a magyar állam érdekét. Ezért előbb kell tudnunk megállapítani, hogy hol van az a pont, ahol belépünk a rendszerbe, és megszakítjuk a kapcsolatot köztük, vagy megpróbáljuk róla leszakítani az embert. Vagy olyan helyzet alakul ki, hogy hagyjuk dolgozni a hírszerzőt, és elindul egy játszmahelyzet, egy játszmázás.

– A játszmázásnak mi a lényege?

– Az, hogy a hírszerző tudta nélkül mi is ráállunk a leendő ügynökére, és mi előbb „ütjük be", mint ő. Tehát, mondjuk, a magyarok beszervezik maguknak, és innentől az ügynök orránál fogva vezeti a külföldi kémet. Egy ilyen helyzet nagyon rizikós, hiszen erre számíthat a hírszerző is; vagyis időnként lépéseket tehet annak kiderítésére, megbízható-e az ügynöke. Viszont ez nekünk annyiban jó pozíció, hogy megismerhetjük a másik fél hírigényét. Azért játszmázás ez, mert ilyenkor mindkét oldal taktikázik, és kérdés, melyik profitál belőle többet. Mi vagy ők – tárja szét a kezét interjúalanyom, jelezve, hogy adott helyzetben valaki mindig a rövidebbet húzza. És mire a beszélgetés végéhez érünk, már egészen felszabadultan mesél nem csupán fiktív helyzetekről, bár természetesen konkrétumok nélkül.

– Szövetséges, baráti államok hírszerzőire is „vadászhat" egy magyar kémelhárító?

– Nincs ilyen vonal, tehát a magyar kémelhárításon belül nincsen olyan osztály, amelyik kifejezetten valamelyik szövetséges állam hírszerzőire dolgozik. Miközben persze azt mindenki tudja, hogy a baráti államok is kémkednek egymás után. És akadtak már cifra ügyek. Gyakori például, hogy egy szövetséges állam túlzott érdeklődést mutatott Magyarországon a saját diaszpórájával szemben. Olyan intenzív érdeklődést, hogy az már a mi műveleteinket is zavarta, és nem volt lekoordinálva, azaz nem rajtunk keresztül vagy velünk együttműködve figyeltek meg valakit Magyarországon, hanem saját maguk oldották meg, a saját embereikkel és saját eszközeikkel. Ilyen esetben előfordult, hogy az elhárítás behívta az adott ország titkosszolgálati összekötőjét, és szépen, finoman, diplomatikusan jelezték neki: ha bármilyen kérdése van ezzel és ezzel a személlyel kapcsolatban, akkor azt tegye föl. Ilyenkor megértik, mi az üzenet: le kell állniuk, vagy csinálhatják, de akkor velünk koordinálva, minket beavatva tegyék azt. Előfordult olyan eset is, hogy egy külföldi, baráti titkosszolgálat annyira pofátlan volt, hogy titkosszolgálati műveleteket szervezett nélkülünk Magyarországon. Ilyenkor egyenesen a másik szerv főigazgatójának jelezzük, hogy ez azért már nem fér bele a barátságba. Ilyen helyzetben rendszerint az a szokás, hogy hazarendelik a titkosszolgálati összekötőt, és küldenek helyette egy másikat.

– Általában mitől függ, hogy egy külföldi, de baráti titkosszolgálat beleavatja-e vagy sem a magyar partnerszolgálatot egy olyan műveletbe, amit Magyarországon készül végrehajtani?

– Nagyjából attól, hogy milyen a magyar szolgálatok megítélése. Ha azt látják, hogy te egy adott területen jó és kompetens vagy, ráadásul ott vagy azon a területen, ahol ők mozognak, értsd: jól szemmel tartod, teszem azt, az oroszokat, akik nekik is fontosak, akkor legközelebb nem is próbálkoznak önállóan, hanem ők jönnek, hogy add nekik a hátteret. De ha azt látják, hogy balfasz vagy, nem foglalkozol azzal a területtel, akkor úgy átlépnek rajtad, mint a fene. Mindegy, hogy baráti, szövetséges ország vagy. Akkor megoldják saját hatáskörben. Anélkül, hogy téged partnernek tekintenének.

BARÁTOK KÖZT

Szép kilátás

AZ AMERIKAI TENNESSEE ÁLLAMBAN JEGYEZTÉK BE azt a kis könyvkiadót, ami 2008-ban *Very Important Message,* azaz Nagyon fontos üzenet címmel jelentetett meg egy könyvet. A kötet szerzője, David J. Doesser meglehetősen titokzatos figura, és a kiadó sem túl beszédes a bemutatásakor. A rövidke életrajz szerint az 1950-ben született férfi, aki a budapesti ELTE Jogtudományi Karán diplomázott, viszonylag fiatal kora óta, 1973-tól a magyar hírszerzés tisztjeként dolgozott Nyugat-Európában. Amikor a kommunista rendszer összeomlott, Doessernek komoly szerepe volt abban, hogy átalakuljon a magyar titkosszolgálat, és jó kapcsolatokat építsen ki nyugati társszervezetekkel. A könyv ismertetője azt is megjegyzi, hogy Doesser 2000-ben hagyta ott a magyar titkosszolgálatot, hollétéről pedig csak annyit árultak el: valahol Nyugat-Európában él a családjával.

Amikor a könyv 2008-ban megjelent, a budapesti Információs Hivatalnál sokan felkapták a fejüket. Ráismertek ugyanis a szerzőre, N. Jánosra, aki az ezredfordulóig valóban náluk dolgozott – egészen addig, amíg fel nem merült a gyanú, hogy az amerikaiak beszervezték. Arról többféle történetet hallottam, miért lett gyanús a hivatalnak a férfi. Volt, aki azt mesélte, az egyébként a kollégái körében rendkívül okosnak és jó hírszerzőnek tartott János az 1997-ben Csecsenföldön elrabolt két magyar túsz titkos kimenekítésének körülményeiről kérdezősködött nagyon buzgón, ami

akkoriban sok külföldi titkosszolgálat érdeklődését felkeltette. Bármi állt is a háttérben, egy dolog biztos: N. Jánost a magyarok figyelni kezdték, és dokumentálni tudták, amikor egy amerikai kapcsolatával, a CIA egyik hírszerzőjével találkozott. Ahogy a kémügyeknél általában, N. János esetében is kormányzati szinten kellett dönteni arról, mihez kezdjenek a helyzettel: van egy magyar hírszerző, aki a gyanú szerint az akkor már NATO-tag Magyarország szövetségesének számító Egyesült Államok legnagyobb titkosszolgálatával „kooperál". Ha az ügyet a kormányzat nyilvánosságra hozza, azzal az amerikai–magyar kapcsolatoknak árt. Ezt mérlegelve az első Orbán-kormány illetékesei úgy döntöttek, inkább csendben kiszorítják az államigazgatás területéről a megtévedt magyar kémet, így nem jelenthet veszélyt az államra, de nem is okoz diplomáciai konfliktust az ügye. N. János ekkor került el a hírszerzéstől, nyolc évvel később pedig David J. Doesser álnéven írta meg a memoárját. Jómagam akkor bizonyosodhattam meg egyértelműen arról, hogy a volt magyar hírszerzőt rejti az álnév, amikor két évvel a könyv megjelenés után e-mailben megkerestem a kiadót, és N. János felesége válaszolt. Hamarosan találkozhattam magával az exhírszerzővel is. Noha N. János tagadta, hogy a CIA beszervezte volna, egykori kollégái és a kormányzat akkori szereplői szerint elég erős bizonyítékok szóltak ellene.

N. János esete nem példa nélküli. Szintén az első Orbán-kormány idején a telefonlehallgatásokat is végző Nemzetbiztonsági Szakszolgálat egyik munkatársáról derült ki, hogy az amerikaiak beszervezték, és az illető szigorúan titkos lehallgatási dokumentumokat adott át nekik. Ellene sem indult végül büntetőeljárás, mert a kormány nem akart konfrontálódni Washingtonnal. Az esetről beszámoló egykori magas rangú kormányzati tisztviselő úgy emlékezett vissza:

az amerikaiak azzal próbálták megmagyarázni a számukra is kínos szituációt, hogy csak a szervezett bűnözéssel kapcsolatban gyűjtöttek adatokat, és leginkább az ismert orosz maffiafőnök, a sokáig Budapesten tartózkodó Szemjon Mogiljeviccsel kapcsolatos dokumentumokra voltak kíváncsiak.

Mint a fenti példákból is látszik, bizony előfordul, hogy szövetséges államok hírszerző szolgálatai kezdenek kémkedni egymás után. A legtöbb ilyen incidenst általában egyik fél sem hozza nyilvánosságra, inkább megpróbálják csendben elrendezni. Mert bár egymással szövetséges, partneri viszonyban lévő titkosszolgálatok „papíron" és elvileg nem dolgoznak rá egymásra, a gyakorlatban azért – ahogy mondani szokás – a legjobb házban is előfordul az ilyesmi.

Néha pedig ki is derül.

A berlini Pariser Platz a német főváros történelmi központjában, a Brandenburgi kapu mellett terül el. A teret azért nevezték el a francia fővárosról, Párizsról, mert így akartak emléket állítani a Napóleon-ellenes szövetségesek 1814-es, párizsi csatában aratott győzelmének. Berlin egyik legfontosabb tere ez; itt található az Egyesült Államok berlini nagykövetsége is, ami egyenesen a Brandenburgi kapura néz. Amikor 2008-ban az amerikai diplomaták beköltöztek az impozáns épületbe, hatalmas nyitóbulit rendeztek négyezer-ötszáz meghívott vendéggel. Az akkori amerikai elnök, George W. Bush vágta át a piros-fehér-kék szalagot, Angela Merkel német kancellár pedig kedves beszédet tartott. A nagykövetség természetesen azóta is fogad illusztris vendégeket, akik gyakran sétálnak ki az épület tetőteraszára – innen gyönyörű kilátás nyílik Németország szövetségi parlamentjére, a Reichstagra, de még a kancellária épületébe is be lehet pillantani a magasból.

Öt évvel azután, hogy a diplomaták beköltöztek a berlini amerikai nagykövetség épületébe, a CIA egykori alkalmazottja, Edward Snowden kiszivárogtatta a sajtónak, hogy az amerikai titkosszolgálatok széles körben figyelik az emberek mobiltelefon-hívásait és internetes tevékenységét az Egyesült Államokban és világszerte. A Snowden-ügy folyományaként szigorúan titkos amerikai dokumentumokból derült ki, hogy a berlini nagykövetség tetejéről a CIA és az NSA egyik különleges egysége a német kormányzati negyedben zajló mobiltelefonos kommunikáció nagy részét megfigyeli, sőt, Angela Merkel mobiltelefonját is célba vették. A 2013-ban kirobbant botrány érthetően feszültséget okozott az Egyesült Államok és Németország között. Merkel ugyan sejtette, hogy külföldi titkosszolgálatok feltehetően lehallgatják mobiltelefonját, de ha meg is osztotta gyanúját a környezetével, akkor is inkább az oroszokat vagy a kínaiakat sejtette a háttérben, nem pedig a Németországgal barátságos és szövetséges viszonyban álló amerikaiakat.

Az akkori kancellár és mások lehallgatását a Special Collection Service (SCS) nevű egység végezte, amelyet az NSA és a CIA közösen működtetett. Az SCS világszerte nyolcvan helyszínen tevékenykedett, többek közt olyan európai városokban, mint például Párizs, Madrid, Róma, Prága vagy éppen Genf. Németországban két bázist tartottak fent, egyet Berlinben, egy másikat pedig Frankfurtban; mindkét német helyszínt a legmagasabb felszereléssel és aktív személyzettel látták el. Az SCS egységében dolgozók diplomáciai fedésben tevékenykedtek, azaz a nagykövetség és a konzulátus védett területén dolgoztak, hivatalosan diplomataként akkreditálta őket Németország. Jóllehet minden országban illegális, ha nagykövetségekről folytatnak lehallgatásokat, de az SCS éppen azért alakult, hogy ezt az „illemszabályt" kijátssza.

A mobiltelefonok lehallgatásaihoz szükséges berendezéseket általában a nagykövetségek épületeinek felsőbb emeletein vagy a háztetőkön helyezték el, de minden esetben álcázták ezeket valamilyen más eszközzel, nehogy a kíváncsi szemek kiszúrják.

2014 januárjában a magyar Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottságának egyik ülésén is szóba került a botrány: a képviselők elsősorban arra voltak kíváncsiak, vajon a CIA magyar politikusokat is lehallgatott-e. Bár az ülés jegyzőkönyvét titkosították, a résztvevők visszaemlékezése szerint ott elhangzott, hogy az amerikaiak titkos adatgyűjtés során magyar politikai és gazdasági vezetőket is lehallgattak.

Az amerikai lehallgatási botrány politikailag nem jött rosszul a Moszkvához egyre inkább közeledő, a szabadpiaccal lényegében szakító és egyre autoriterebb hatalomgyakorlási vonásokat mutató második Orbán-kormánynak, főleg a közelgő 2014-es parlamenti választások közeledtével. Bár ekkor a nyilvánosság előtt még nem érzékelhetően, de kezdett megromlani az amerikai és a magyar kormányzat viszonya. Ebben szerepet játszhatott, hogy idővel az amerikaiak fejében is kirajzolódott: Orbán Viktor sokkal inkább Németországhoz és Oroszországhoz igazodik, mintsem az Egyesült Államokhoz. A magyar miniszterelnök többeknek beszélt arról, hogy Magyarország geopolitikailag egy „Berlin–Moszkva–Isztambul-háromszögben" létezik ugyan, valójában két országtól függ igazán: az egyik Oroszország, ahonnan az energiát, a földgázt kapja, a másik Németország, mivel a német multinacionális cégek magyar munkahelyeket biztosítanak. Az amerikai–magyar kapcsolatok 2014 őszére drámaian megromlottak. Ekkor derült ki, hogy hat, meg nem nevezett magyar köztisztviselőt kitiltottak az Egyesült Államokból. Nem sokkal később kiderült, hogy

a kitiltottak egyike Vida Ildikó, az adóhivatal akkori elnöke.* Vida válaszul feljelentette az Egyesült Államok ideiglenes budapesti ügyvivőjét, Mark André Goodfriendet, akinek az amerikai külügyminisztérium nem vonta vissza diplomáciai mentességét, ezért az ügyet jogi értelemben lezárták. Ebben az időszakban az Alkotmányvédelmi Hivatal kitüntetett érdeklődést tanúsított a Magyarországon tartózkodó amerikai diplomaták, köztük Goodfriend iránt, és ezt az érdeklődést az amerikaiak is észlelték. A magyar kormányzat berkeiben úgy gondolták, a kitiltási üggyel Washington a Fidesz számára károsan akarja befolyásolni a közelgő parlamenti választásokat. Tény, hogy Goodfriend – diplomatához szokatlan módon – nyíltan bírálta a magyar kormányt, sőt utalásokat tett arra, mennyire korrupt a rezsim. A fagyos amerikai–magyar kapcsolatok csak Goodfriend távozása után, az új amerikai nagykövet, Colleen Bell 2014. decemberi kinevezésével enyhültek kicsit, de nem igazán rendeződtek. Már Bell töltötte be a nagyköveti posztot, amikor egy olyan magyar kémügy került nyilvánosságra, amelyben a hatóságok szerint az Egyesült Államok is érintett.

* Hivatalosan sem az Egyesült Államok, sem a magyar kormány nem tudatta, miért történtek a kitiltások, de a sajtó kiderítette: az ügy hátterében egy már-már intézményesült áfacsalás húzódik, amelynek elszenvedői között amerikai cégek is szerepeltek. Utóbbiak megelégelték, hogy az adóhatóság nem lép fel a csalók ellen, mindezek tetejébe pedig kormányzati figurák környékezték meg őket, mondván: ha „védelmi pénzt" fizetnek, az adóhatóság békén hagyja őket.

A kipattant kémügy a magyar hírszerzők világának eddig ismert talán legbizarrabb, legszokatlanabb históriája, ami sokkal inkább hasonlít egy groteszk film forgatókönyvére, mint egy James Bond-sztorira.

Kíváncsiak klubja

„Mint ismeretes, az USA kormányának politikája szerint nem kommentálunk folyamatban lévő jogi ügyeket, valamint nem reagálunk hírszerzési ügyekről szóló találgatásokra. Ezt a politikát alkalmazzuk akkor is, ha az Egyesült Államok nem része a jogi eljárásnak, illetve ez a válasz még a legvadabb állításokra is." Ezt a közleményt adta ki 2016. február 25-én az Egyesült Államok budapesti nagykövetségének szóvivője, Elizabeth Webster. A nyilatkozatra azért volt szükség, mert újságírók arra voltak kíváncsiak, hogyan kommentálják az amerikaiak a hírt, miszerint egy magyar állampolgár, Maxin Norbert 2015. december eleje óta előzetes letartóztatásban van, mert a gyanú szerint az amerikaiaknak is kémkedett.

Maxin a rendőrség feltevése szerint egy olyan, „Birodalom" elnevezésű kémszervezetet irányított Magyarországon, amely a Nemzetközi Valutaalapnak, a Svájci Alapnak és az Egyesült Államoknak is kémkedett. Maxinnal együtt tartóztatták le és tartották fogva egyik barátját, Bukta Bélát is. A rendőrség azt állította, hogy 2008-ban Maxin Norbert megbízásából Bukta az amerikai nagykövetség egyik fedésben dolgozó hírszerző tisztjének bizalmas minősítésű honvédségi dokumentumot adott át, de olyan vádak is szerepeltek ellene, miszerint Bukta 2010 nyarán a MÁV, a Malév és

a BKV adósságállományát tárta fel a Nemzetközi Valutaalap (IMF) delegációvezetőjének, Irina Ivascsenkónak*.

Maxinnal hat évvel az őrizetbe vétele után, 2021 nyarán egy kávéházban ültem le beszélgetni. Ekkor már hivatalosan lezárult az ügye, 2019 telén a bíróság őt és Bukta Bélát jogerősen is felmentette a kémkedés vádja alól. Ám két évvel a felmentő ítélet után sem egyszerű átlátni, pontosan mi és miért is történt Magyarország vitathatatlanul legbizarrabb kémügyében. Az ügyben született iratok egy része ugyanis a mai napig titkos.

Az biztos, hogy az egész sztori „hivatalosan" 2015 tavaszán kezdődött. Akkor tartott a rendőrség házkutatást Bukta Béla otthonában. De nem kémkedés, hanem egy kisebb súlyú ügy, konkrétan rágalmazás miatt. A férfit a Nemzeti Nyomozó Iroda Vagyonvédelmi Osztályának műkincsvédelemmel foglalkozó munkatársai hallgatták ki. Buktát azzal gyanúsították meg, hogy ő állt egy, a Vályi-Nagy Vilmos egykori informatikai államtitkárt rágalmazó, interneten megjelent írás mögött. Már önmagában az is furcsa, hogy egy rágalmazási ügyben a műkincsvédelemmel foglalkozó rendőrök indítanak nyomozást – hogy miért éppen ők, erre a mai napig nincsen válasz, ugyanakkor tény: Bukta barátja, Maxin Norbert szenvedélyesen gyűjtött drága festményeket, műkincseket, antik tárgyakat és könyveket.

* Irina Ivascsenko 2009 áprilisától vezette az IMF budapesti irodáját, mandátuma 2013 augusztusában járt le. Maxin Norbert valóban többször találkozott Ivascsenkóval, így a férfi bizonyosan a magyar titkosszolgálatok látókörébe került. Az IMF és a kormányzat közötti tárgyalások ideje alatt ugyanis a titkosszolgálat igyekezett mindent megtudni arról, mit csinálnak, kikkel találkoznak Budapesten az IMF emberei.

A rágalmazási ügy azért kulcsfontosságú epizód a történetben, mert az emiatt tartott szigetszentmiklósi házkutatás során lefoglalt Spire Gigapod típusú külső merevlemezen találták meg azt a dokumentumot, ami alapján titkos nyomozásba kezdtek, de ekkor már kémkedés gyanúja miatt.

Érthetetlen viszont, hogy a házkutatásról készült jegyzőkönyvben valamennyi lefoglalt adathordozó sorozatszámát feltüntették, csak a Spire Gigapodét nem. De nem ez az egyetlen furcsaság ezzel a bűnjellel kapcsolatban. A winchester bűnjelcímkéjét a gyanúsított vagy hatósági tanú nem írta alá, de még a lefoglalt tárgy sincs megnevezve a címkén. A lefoglalt bűnjeleket később a jogszabály szerint úgy kellett volna felbontani, hogy a felbontáskor a gyanúsított vagy legalább egy hatósági tanú jelen legyen, de ebben az ügyben ezt is elmulasztották a rendőrök.

Márpedig ez a merevlemez elég fontos szerepet töltött be az eljárás során. A rendőrök ugyanis elküldték a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat szakértőinek, akik ezen az eszközön találták meg azokat a 2008-as fájlokat, amelyek komoly bajba sodorták Buktát. És nemcsak őt, hanem barátját és egykori főnökét, Maxin Norbertet is. Maxin stratégiai igazgatója és cégein keresztül közvetve tulajdonosa volt az azóta felszámolt Polygon Kft.-nek, amely egyidőben az IBM egyik legnagyobb magyarországi viszonteladója volt. Működött ezen kívül Maxinnak egy Amerikában bejegyzett vállalkozása, az Arcade Holdings LLC, és ennek révén a Magyarországon bejegyzett Arcade Kft., amelynek Maxin az egyik tulajdonosa, Bukta az ügyvezetője volt. Bukta az első Orbán-kormány alatt a Miniszterelnöki Hivatalban dolgozott, később az Országgyűlés Gazdasági Bizottságának a tanácsadója lett, 2007-től három éven át ténykedett Maxin cégénél, ezután visszakerült a kormányzatba: a Nemzeti Fej-

lesztési Minisztérium munkatársaként folytatta, majd 2014 után a Magyar Nemzeti Kereskedőháznál dolgozott tanácsadóként.

Ugyanazok a rendőrök, akik a rágalmazási ügyben jártak el, 2015. október 22-én már kémkedés miatt rendeltek el nyomozást. Még aznap, hogy a nyomozást elindították, az erről szóló jelentésben már egy komplett kémhistóriát vázoltak fel, megnevezve az érintetteket, akiket be is azonosítottak. Azaz elég egyértelmű, hogy mindazt, ami bizonyítékként a nyomozók rendelkezésére állt, a vitatott módon lefoglalt külső merevlemezen találták. Bukta tagadta, hogy a fájlok, amelyek a vád gerincét alkották, eredetileg a merevlemezén lettek volna.

A rendőrök már a kémügy nyomozásának elrendelésekor azt írták a jelentésükben, hogy nyomozásuk során feltárták: Bukta Béla egy „Birodalom" nevű társaság tagjaként rendszeresen információkat adott át az Egyesült Államok budapesti nagykövetsége munkatársainak, alkalmanként a Svájci Alap budapesti igazgatójának, és „feltehetően egy alkalommal" Irina Ivascsenkónak, az IMF magyarországi képviselőjének. A nyomozók szerint a „Birodalom" vezetője Maxin Norbert volt. A jelentés kémkedéssel gyanúsította meg azokat, akik Bukta információit átvették, köztük Irina Ivascsenkót az IMF-től és a Svájci Alap budapesti igazgatóját is. A Spire Gigapodon a nyomozók jelentése szerint olyan feljegyzéseket tároltak, amelyekben valamennyi találkozó időpontja szerepelt, mindezeket pedig egyszerű, Word típusú fájlokban rögzítették, amelyeket egyáltalán nem titkosított senki, viszont bárki megírhatta őket. Az egyetlen komolyan vehető dokumentum egy „Bizalmas" jelzéssel ellátott irat, ami a Honvédelmi Minisztériumból származott, és ami a magyar honvédség tízéves stratégiai tervét taglalja. Buktáékat később azzal vádolták, hogy ezt a dokumentumot átadták a budapesti amerikai követség Védelmi Együttműködési Irodájának, az ODC-nek* – bár arról a rendőröknek semmilyen bizonyítékuk nem volt, hogy az átadás megtörtént, mindössze annyit lehetett bizonyítani, hogy a merevlemezre mentett feljegyzésben ez szerepelt.

Maxin különös figurája a gazdasági életnek is. Találkozónk során azt mesélte, ebben az időszakban banki informatikával foglalkozott. A „Birodalom", bár így nevezték, szerinte egyszerű baráti társaságként funkcionált, amelyben valóban adtak egymásnak beceneveket a tagok, de ezek a rendőrség állításával ellentétben nem fedőnevek voltak.

Maxin nemcsak azért „érdekes" figura, mert saját elmondása szerint egykor fontos politikusok és gazdasági szereplők keresték fel az irodájában, hanem azért is, mert a rendőrség a kémügy előtt eltűnt személyként kereste. 2013-ban szerinte álrendőrök törtek be az egyik érdekeltségébe tartozó budapesti ingatlanjába, és édesapjának azt állították, a fia „amerikai kém". Maxin szerint ekkor ő megérezte, hogy valamilyen kémügy készülődik ellene, ezért lelépett, és vidékre költözött, távol a fővárostól. Miután a rendőrség olyan információkat kapott, hogy a férfi esetleg gyilkosság áldozata lett, emberölés gyanújával kezdtek nyomozni, de nem az életvédelmi osztály, hanem a „műkincsvédelmis" rendőrök. Ekkor Maxin több barátját, köztük Buktát is kihallgatták tanúként, de az üzletember barátai nem árulták el, hol lehet a férfi.

* ODC: *Office of Defence Cooperation* – az Egyesült Államok budapesti nagykövetségének részben katonai és terrorizmusellenes tevékenységeket, programokat koordináló osztálya.

Ha itt bárki feladja, hogy kövesse és értelmezze ezt a zavaros történetet, teljes joggal teszi – az ügy iratait átnézve sem kapunk tisztább képet. Főleg, ha mindehhez hozzávesszük, hogy jóval az eltűnése előtt Maxin Norbert is tett feljelentést egy gyerekkori barátja ellen, aki szerinte ellopta tőle a cégeit.

2015 decemberében mindenesetre Bukták és Maxint is őrizetbe vették. Nyolc hónapon keresztül ültek előzetes letartóztatásban. Maxin utólag azt meséli, a nyomozók igyekeztek megtörni őket és rábírni arra, hogy vallják be: kémek. Nem tudni, hogy a nyomásgyakorlás része volt-e, de Maxin elmondása szerint egy olyan gyilkost is kapott cellatársnak, aki az életére akart törni, míg Bukta kihallgatásait olyan időpontra tették, hogy véletlenül sem láthatta a családját, a neki írt leveleket pedig több hónapos késéssel kapta csak meg. A családja emiatt széthullott.

Ha magát az eljárást vesszük szemügyre, önmagában különös, hogy egy kémügyben – a nyílt eljárásig – a titkos vizsgálatot nem az Alkotmányvédelmi Hivatal folytatja le. (Igaz, mivel születtek az ügyben a mai napig is titkos iratok, nem tudni, hogy a titkosszolgálatot bármilyen szinten bevonták-e az eljárásba.) Maxin ellen az eljárás során egyetlen ember tanúskodott, a volt élettársa. A nő azt vallotta, hogy Maxin Norbert a CIA-nak kémkedik, de a bíróságon már ellentmondó nyilatkozatokat tett ezzel kapcsolatban.

A kémper végképp nem szokványosan zajlott, mert bár ilyen ügyeket zárt ajtók mögött szoktak tárgyalni, ezúttal minden nyilvánosan történt. A húszfős „Birodalom" az ügyészség szerint Maxin irányítása alatt állt, az ő bizalmasaként ügyködött Bukta. A vádirat szerint Maxin nemcsak a „Birodalom" vezetője volt, hanem közvetve-közvetlenül nagyjából húsz cég felett rendelkezett. Ezek a cégek biztosították a szervezet pénzügyi hátterét. A vádiratból ugyanakkor nem derül ki, hogyan, miként kémkedtek Maxinék. Egyetlen konspirált találkozóról sem írnak, kitérnek viszont egy olyan esetre, amikor Bukta a saját nevén, hetekkel a találkozó előtt jelentkezett be a budapesti amerikai követségre. Ahogy az eddigi kémsztorikból már láthattuk, a hírszerzők távolról sem így szoktak találkozni a kapcsolataikkal. Persze az is igaz, hogy ennek ellenére bárki adhat át így is olyan bizalmas anyagot egy idegen államnak, ami miatt már megáll ellene a kémvád.

A tárgyalás is tartogatott meglepetéseket. Amikor a bíró arról érdeklődött a rendőröknél, mi történt a bizonyítékul szolgáló winchesterrel a lefoglalás után, a rendőrség lefolytatott egy vizsgálatot, és kiderült: a bűnjelet a nyomozók elfelejtették a bűnjelraktárba tenni, és több mint egy éven át maguknál tartották. Ez azt jelenti, hogy bár 2015. március 16-án lefoglalták, de csak 2016. július 12-én rögzítették a tárgynyilvántartásban. Ennek azért van jelentősége, mert a perben kirendelt igazságügyi szakértő szerint a winchesteren 2015. április 15. és 17. között adatmódosításokat hajtottak végre. A kémperben tanúként meghallgatott rendőr a bíróság előtt azt vallotta, nem tudja, hol járt a drive 2015 áprilisában. A bizonyítékot egyébként a felbontás után új bűnjelzacskóba tették – Bukta aláírása nélkül –, csak ezután küldték el a merevlemezt a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat szakértőihez, akik megtalálták azon a bizonyítékokat. Mindenesetre a bizonyítékok könnyűnek találtattak. A bíróság kimondta: a „Birodalom" nem kémszervezet volt, hanem egy baráti közösség, a nyomozati iratok pedig nem támasztották alá a kémszervezet-teóriát.

Maxin szerint valaki koholta ellenük a kémvádat, ám azt nem tudja, kinek állhatott ez érdekében. Úgy gondolja,

az ügyükben előbb készültek el a kémkedést megállapító jelentések, és csak utána kezdték megvizsgálni, vannak-e bizonyítékok. Mivel ilyeneket nem találtak, ezért akartak mindenáron beismerő vallomást kicsikarni tőle és Buktától.

Bukta ellen egyébként hamis tanúzásért indult eljárás. Amikor ugyanis Maxint „emberölési ügy" miatt kezdték keresni a rendőrök, Bukta Béla azt állította, nem tudja, mi lehet a barátjával. A hatóságoknak jó oka támadt feltételezni, hogy ez nem így van. Csakhogy Bukta a hamis tanúzási eljárást már nem várta meg. Miután a kémügyben felmentették – noha ezt nem tehette volna meg –, külföldre távozott.* Politikai menedékjogot kért és kapott – az Egyesült Államoktól…

* A könyv lezárásakor (2021 októbere) Bukta Béla Szabolcs ellen nemzetközi elfogatóparancs van érvényben hamis tanúzás miatt.

VI. FIGYELNEK

„A mellékhelyiségbe érve azonnal ellenőrizte a mobiltelefonján, sikerültek-e a titokban készült hangfelvételek és fotók. Fellélegzett. A képek is szinte tökéletesek lettek. Alekszandrovék nem tudhatták, hogy Siewert gesztikulálása nem cél nélküli. A magyar férfi a találkozó előtt egy olyan alkalmazást töltött le a telefonjára, amellyel a képernyőzár feloldása nélkül készíthet fotókat. Így a beszélgetés közben észrevétlenül tudta fotózni az Alekszandrov néven bemutatkozó férfit, és a vele együtt érkező nőt. Akkor még nem sejthette, milyen hasznosak lesznek ezek a fotók."

SZÉLSŐ ÉRTÉK

KARCSI ALIG AKART HINNI A SZEMÉNEK, amikor a háza melletti fészerbe belépett. Minden eltűnt. A plombák, a villanyórák, az összes eszköz, ami a simlis üzletéhez kellett. Karcsi az egyik nagy magyar áramszolgáltató vállalatnál dolgozott, de a fizetését kiegészítette: azoknak kínált „okos megoldásokat", akik ki akarták játszani az áramszolgáltatót. Ezért halmozott fel a fészerében plombákat, órákat és mindent, ami a több millió forintot fialó okosságához nélkülözhetetlen volt. Karcsi nem értette, miért éppen ezt vitték el tőle a tolvajok, miközben annyi minden mást, ennél sokkal értékesebb holmikat is elvihettek volna.

Ki tudja, talán egy idő után Karcsinak is leesett, hogy a holmikra nem tolvajok, hanem a titkosszolgálat emberei csaptak le. S hogy miért érdekelte a titkosszolgálatot Karcsi villanyóra-buheráló biznisze? Ők csupán egy dolgot akartak megakadályozni: hogy a férfi az illegális tevékenységével még több pénzhez jusson, mint addig. Merthogy Karcsi ebből a pénzből azt a szélsőjobboldali, neonáci szervezetet finanszírozta, aminek maga is tagja, fontos figurája volt.

A szélsőséges szervezetek szemmel tartása a titkosszolgálatok feladata. Az Alkotmányvédelmi Hivatalnak minden olyan személlyel vagy szervezettel dolga van, amelyik az alkotmányos rendre veszélyt jelenthet, de az extrémista szervezeteket a Terrorelhárítási Központ is foglalkozik. 2006-ig azonban a titkosszolgálatoknál, pontosabban az akkor működő Nemzetbiztonsági Hivatalnál egy kissé félvállról vették az „extrém vonalat". Egy volt titkosszolga visszaem-

lékezése szerint a szélsőséges alakok szemmel tartása valamikor amolyan gyakorlóterepnek számított, ahol a műveleti tisztek felnőttek, aztán más területekre igazoltak át. Addig ugyanis a magyar szélsőségesek nem jelentettek komoly veszélyt a társadalomra. Az olykor-olykor megrendezett felvonulásokat leszámítva nem bírtak jelentősnek mondható mozgósító erővel, nem számítottak politikai tényezőnek – vagyis a titkosszolgálatok feladata csupán a megelőzés volt, hogy ezek a csoportosulások ne nőhessenek nagyra. Ezt egyféleképpen lehetett elérni: meg kellett akadályozni őket abban, hogy pénzt szerezzenek. Ahol csak lehetett, a titkosszolgálatnak gáncsolnia kellett őket. A kétezres évek elején a hungarista, nemzetiszocialista ideológiát hirdető Vér és Becsület nevű szervezet – a fehér faj felsőbbrendűségére utalva – „Fehér karácsony" címmel szervezett koncertsorozatot, hogy így jussanak bevételhez, a Nemzetbiztonsági Hivatal pedig azon dolgozott, hogy ezeket a főleg vidéki művelődési házba szervezett bulikat szabotálja. Ha úgy látták jónak, áramszünetet csináltak, így tették tönkre a neonácik szórakozását, máskor a bulinak helyt adó klub tulajdonosának adta értésére: ha náciknak adja ki a szórakozóhelyét, megütheti a bokáját. A klubtulajdonosok értettek a szóból, nem akartak a hivatallal ujjat húzni. Például mert az NBH megtehette, hogy adórevizorokat küld a nyakukra, vagy egyéb kellemetlenségeket okoz.

Persze attól, hogy valaki náci vagy szélsőbaloldali eszméket vall, még nem kerül a titkosszolgálatok látókörébe. Csak akkor, ha ezeket az eszméket elkezdi látványosan propagálni, vagy ilyen ideológiát hirdető szervezeteket, csoportokat alapít. Ahhoz, hogy ezekről a szervezetekről vagy az alkotmányos rendre veszélyt jelentő figurákról egy titkosszolgálatnak információja legyen, ügynökökre van szüksége,

akik alaposan „benne vannak" ezekben a körökben. Magyarul: olyan embereket kell a soraikban találni, akik hajlandóak információkat adni a társaikról. Azt gondolhatnánk, ez nehéz feladat, pedig ahogy egy volt elhárító tiszt magyarázta, a legkönnyebb dolguk éppen a neonáci, szélsőjobboldali csoporttagok beszervezésével volt.

– Van két-három dolog, amire nagyon ugranak a szélsőjobbosok. A kémes legendát imádják – magyarázta a volt elhárító, majd miután látta az arcomon az értetlenkedést, beavatott a részletekbe.

– Én a legtöbb esetben úgy szerveztem be ügynököt, hogy azt mondtam neki: leszarom, hogy te náci vagy, nincs ezzel semmi baj. Na de a szemét román kémek, azok nagyon is érdekelnek, és sajnos a soraitokban piszok sok a román ügynök.

Ezt a legendát a volt elhárító tiszt szerint a legtöbbször bevették, és ettől kezdve saját bajtársaikra is gyanakvással tekintettek. De ami ennél is fontosabb: miközben azt hitték, hogy a magyar kémelhárítást segítve román kémek ellen dolgoznak, saját bajtársaikról adtak ki információkat. Olyan emberekről, akiknek amúgy semmi közük nem volt a román vagy bármilyen más külföldi titkosszolgálatokhoz. A mese működött, a műveleti tiszt dolga mindössze annyi volt, hogy végig maradjon ennél a „kémes" legendánál.

A volt titkosszolga elbeszélése szerint változó módszerekkel lehetett egy-egy, ügynökmunkára kiszemelt szélsőjobboldalit hatékonyan megközelíteni. Megesett, hogy valakit csak simán felhívott a tiszt telefonon, és egy személyes találkozót kért tőle, amelynek során beavatta a „titokba", máskor olyan helyzetet kellett teremteni, ahol a kiszemelt illető kiszolgáltatott helyzetbe került. Erre például egy randalírozásba torkollott focimeccs remek lehetőség. Olyankor

a műveleti tiszt elmegy a helyszínre, beszél a rendőrökkel, és kiválasztja a rabomobilban ülők közül azt, akiről akkor már mindent tud. Azt is, hogy a rendőrség amúgy elengedné a fickót, mert nem csinált semmi komolyat, de az érintett erről mit sem sejt.

– Ilyenkor odamentem hozzá, elintéztem, hogy félrehívják, és beszélhessek vele. Előadtam, hogy nagy szarban van, de én segítek neki, ne foglalkozzon a hülye rendőrökkel. És akkor innentől már könnyebb volt vele tovább dolgoznom – mesélt egy megtörtént esetet az egykori titkosszolga. Szerinte azért is tudott bizalmat gerjeszteni, mert nem támadólag lépett fel.

– Az ilyen srácokat, akik eleve bizalmatlanok a titkosszolgálattal, azzal nyugtattam meg, hogy velük minden rendben, őket leinformáltuk, tudjuk, hogy „tiszták", nem egy idegen állam ügynökei. De bezzeg ez és ez a bajtársuk, na, ők igen. Hogy hosszabb távú együttműködést alakíthassak ki vele, hangsúlyoznom kellett neki, hogy még csak a munka elején járunk, és ahhoz, hogy az összes román vagy szlovák ügynököt be tudjuk azonosítani, sok idő szükséges – mesélte az egykor tiszt. Ahogy a bizalom épült, úgy lett egyre szorosabb a kapocs az ügynök és tartótisztje között, lassacskán pedig az ügynök is rájött, hogy ő is profitálhat ebből a kapcsolatból. A titkosszolgálatnak ugyanis a beszervezés után azt diktálja az érdeke, hogy az ügynöke minél beljebb kerüljön egy-egy csoport magjába, mert akkor tud értékes információkhoz jutni. Ahhoz viszont, hogy beljebb kerüljön vagy a csoporton belül magasabb szintre jusson, támogatni kell őt, lehetőleg olyan információval, ami az előmenetelét segíti. Esetleg ha kisebb-nagyobb stikliket csinál azért, hogy a csoporton belül kivívja a tiszteletet és elismerést, akkor a titkosszolgálatnak gondoskodnia kell arról, hogy mindezeket a kis balhékat elsimítsa, ne legyen belőle például rendőrségi ügy. Ezt a titkosszolgálat megteheti, ha a hivatalos együttműködésen túl is jó kapcsolatot ápol az illetékes ügyésszel, akivel már az illető beszervezése után megbeszéli, milyen nemzetbiztonsági érdek fűződik ahhoz, hogy az érintett figura néhanapján törvényt sértsen. Persze egy ilyen alkuba nem férhet bele, hogy az ügynök embert öl, de ha az élet úgy hozza, akkor kisebb-nagyobb bűncselekményeket akár elkövethet büntetlenül. A sokáig ezen a területen dolgozó volt műveleti tiszt szerint nem csak a „kémes" legenda működött, megesett, hogy más fedősztorival csinált valakiből ügynököt. Egy szélsőbaloldali aktivistát például azzal nyert meg magának, hogy elhitette vele, veszélyben van. A fiatal férfiról a titkosszolgálat kiderítette, hogy piti tolvajlásból egészíti ki a fizetését, parkoló kamionokat dézsmál meg. A tiszt felkereste a fiatalt, és előadta neki, hogy a titkosszolgálatnál egy olyan részlegen dolgozik, ahol külföldi bűnözőkre vannak ráállítva. Már ez sem volt igaz, de a nagy fedősztori csak ezután következett. A tiszt elmondta a célszemélynek, hogy tudja, kamionokból lop, de őt ez nem érdekli. „Fontosabb itt most a te biztonságod" – nézett komolyan a srác szemébe, és idegesen cigarettára gyújtott. A fiatal már ekkor feszengeni kezdett, rossz előérzete támadt. Aztán a tiszt némi hatásszünet után hozzátette: az egyik kamionnal darázsfészekbe nyúlt, az ugyanis a török maffiához tartozik. „Veszélyben az életed, öreg, ennyit már biztosan tudunk" – közölte a tiszt együttérzőn. De ne aggódjon, nyugtatta meg ezek után a fiút, a titkosszolgálat majd megvédi őt, már rajta is vannak. Az egyre kétségbeesett fiatal úgy nyelte be a mesét, mint kacsa a nokedlit, és máris rendkívül segítőkész lett. Később már arról is szívesen beszélt, amire a titkosszolgálat valóban kíváncsi volt.

Akadnak persze olyan helyzetek és személyek, akikkel szemben nem tehet semmit a titkosszolgálat. Például azért nem, mert noha szélsőséges, veszélyes tevékenységet folytatnak, nem követnek el bűncselekményt, és nincs mivel „megfogni" őket. Ekkor nyúlnak a titkosszolgálatok ahhoz az eszközhöz, amit maguk között némi cinizmussal csak „boldogtalanításnak" neveznek: megkeserítik a célszemély életét. A „boldogtalanításba" bármi belefér, amihez nem kell külső, azaz bírói vagy miniszteri engedély, hanem a titkosszolgálat saját hatáskörében megteheti. Csak a fantázia szab határt annak, mi mindennel lehet egy amúgy kellemetlen alaknak megnehezíteni a mindennapjait: ráküldhetik az adóhivatalt és mindenféle akadékoskodó hatóságot, de azzal is őrületbe lehet kergetni valakit, ha rendszeresen eltüntetik a postaládájából a leveleit. Ha a célszemély okos, előbb-utóbb rájön, ki vagy kik okozhatják a sok-sok nyűgét – ami egy varázsütésre megszűnik, mihelyt az illető abbahagyja azt a tevékenységét, ami miatt a szolgálatok látókörébe került.

* * *

A bolíviai kommandósok szó szerint likvidálták Eduardo Rózsa-Florest és két társát, Magyarosi Árpádot és az ír Michael Martin Dwyert, amikor 2009. április 16-án behatoltak abba a Santa Cruz-i szállodába, ahol a három áldozat és negyedik társuk, a vérengzést túlélő Tóásó Előd tartózkodott. A rajtaütésre azért került sor, mert a bolíviai magyar Rózsa-Flores és társai részt vettek az Evo Morales bolíviai elnök ellen tervezett merénylet megszervezésében.

Eduardo Rózsa-Florest a magyarországi radikális jobboldal alakjaként a magyar titkosszolgálatok is jól ismerték, ráadásul múltja egyes részleteiről poros akták árulkodtak,

hiszen a nyolcvanas években Budapesten „pihenő" terrorista, Carlos tolmácsaként is feltűnt egykor. Elég komoly szerepet tulajdonított Rózsa Floresnek a Nemzetbiztonsági Hivatal is, amely egy 2009. július 27-én közzétett – eredetileg 2086-ig titkosított –, „Gerilla" fedőnevű ügyet lezáró jelentésében azt írta, a férfi közrejátszott a 2006-os zavargásokat kiváltó hangfelvétel kiszivárogtatásában. Az ominózus szöveg Gyurcsány Ferenc egykori miniszterelnök szereplését örökítette meg: 2006. május 26-án, egy hónappal a parlamenti választási győzelem után, az MSZP parlamenti frakciójának zárt balatonőszödi ülésén hangzott el. „Nyilvánvalóan végighazudtuk az utolsó másfél-két évet. Teljesen világos volt, hogy amit mondunk, az nem igaz" – egyebek mellett erről beszélt Gyurcsány a huszonöt perces felvételen. A hangfelvételt 2006. szeptember 17-én ismeretlen személyek egyidejűleg több magyar sajtótermék szerkesztőségének is eljuttatták. A beszéd kiszivárgását követően huszonnégy órán belül Budapesten és több vidéki városban is tüntetések kezdődött, a demonstrálók Gyurcsány lemondását követelték. Szeptember 18-án tüntetők egy csoportja a fővárosban megrohamozta a Magyar Televízió székházát is, de az utcai tüntetések és zavargások november elejéig kitartottak. A titkosszolgálat két alkalommal is kísérletet tett a kiszivárogtatás hátterének feltárására, de egyik alkalommal sem jártak igazán sikerrel. 2007-ben a Nemzetbiztonsági Hivatal „Gyümölcsöskert" fedőnevű vizsgálata, melyet azért indítottak, hogy kiderítsék: illetéktelenek lehallgatták-e az őszödi gyűlést, vagy a szocialisták közül adta ki valaki a miniszterelnök beszédét, mindössze annyit tudott feltárni, hogy a beszédet a hivatalos rögzítésre felkért cég munkatársai készítették jóhiszeműen, mert egy, a vizsgálati anyagban meg nem nevezett személy erre kérte őket, szeptember 16-án

pedig már egy „erősen jobboldali beállítottságú" illető birtokában volt a felvétel. Ennél bővebb megállapításra jutott az NBH „Gerilla" fedőnéven nyitott aktájának zárójelentése, amelyben az „erősen jobboldali beállítottságú" személyt néven is nevezik. Ő Eduardo Rózsa-Flores, aki a „Gerilla"-jelentés szerint több személyen keresztül jutott a felvételhez, amelyet meggyőződése szerint maga Gyurcsány Ferenc akart kiszivárogtatni. A közvetítők Rózsa-Flores szerint azért őt keresték meg, mert ő és társai akkoriban egy jobboldali portált szerkesztettek, a kiszivárogtatók pedig szerinte azt szerették volna, hogy úgy tűnjön, az ellenzék adta ki a hanganyagot. A jelentés szerint Rózsa-Flores végül vezető fideszes politikusokkal találkozott, és nekik adta oda a felvételt, amit aztán a fideszesek juttattak el a különböző szerkesztőségekbe – az egyik motoros futárt a titkosszolgálat azonosította is.

Az őszödi beszéd miatt kitört zavargások a Nemzetbiztonsági Hivatalnak is feladták a leckét: ekkoriban ugyanis olyan szélsőjobboldali figurák is feltűntek a budapesti tüntetéseken, akik korábban már a titkosszolgálatok látókörében voltak. Az elhárításnak ugyanakkor nem volt könnyű dolga, mert a határok összemosódtak: csak azért, mert egy szélsőjobboldali tüntető Gyurcsány lemondását követelte, még nem jelenthet veszélyt az ország biztonságára. Kétségtelen azonban, hogy a kormányfő és a kormány távozását követelők között akadtak olyanok is, akik a nagy felfordulásban már a királyságot állították volna vissza. Velük szemben a titkosszolgálat könnyen felléphetett, hiszen esetükben egyértelmű volt, hogy az alkotmányos rend megdöntését tűzték ki célul. Az őszödi beszéd elindította tüntetéshullámmal tehát az NBH-n belül addig marginális szerepet betöltő „extrém vonal" felértékelődött.

– 2006 ránk rúgta az ajtót. Meglepetésként ért minket, de szerencsére akkor már megvoltak az ügynökeink abban a szélsőjobboldali szubkultúrában, beleértve a focihuligánok körét is, akiknek a minél nagyobb káosz előidézése, a rendbontás volt a céljuk – mesélte egy akkoriban még aktív műveleti tiszt. Elmondása szerint ez idő tájt minden eszközt bevetettek. Amikor a Kossuth téren, a Parlament előtt sátorozó tüntetők különféle csoportosulásokat kezdtek szervezni, a titkosszolgálat arra törekedett, hogy ügynökei informális befolyást szerezzenek ezekben a csoportokban, majd bomlasszák őket. A tüntetések idején megnőtt a szélsőjobboldali Kuruc.info nevű portál látogatottsága, amelynek finanszírozóit és valódi irányítóit sem akkor, sem később nem tudták feltárni, hiába is igyekeztek. A portál támogatói akkoriban egy boltban adhatták le a támogatásukat, a titkosszolgálat ezt kihasználva egy olyan borítékot küldött a boltba, aminek az útvonalát később elektronikai úton követni tudták. Ám így sem sikerült eljutniuk az oldal készítőihez. A Kuruc.info ellen azért is volt nehézkes fellépni, mert amerikai szervereken is futott az oldal, márpedig az Egyesült Államokban a szólás- és véleményszabadság védelme az egyik legfontosabb érték. A magyar félnek azt kellett az amerikai hatóságok felé bizonyítaniuk, hogy a szélsőséges portál esetében többről van szó, mint a szólásszabadság gyakorlásáról. Azaz arról, hogy fenyegetettséget jelentenek.*

A titkosszolgálatok dolgát mindeközben az is nehezítette, hogy bizonyos szélsőséges figurák ekkoriban már szinte tö-

* A szélsőjobboldali portál ekkoriban rendszeresen hozott nyilvánosságra személyes adatokat – bírók, politikusok telefonszámait, lakcímét.

kéletesen elsajátították a konspirációt. A 2006-os események után ráadásul ezek az emberek egyre kifinomultabb eszközökkel dolgoztak: nem egyet közülük ügyvédek segítettek abban, hogy tudják, meddig merészkedhetnek; ha pedig az utcán balhét provokáltak, akkor a „tudatlan" csőcseléket tolták maguk elé. A 2006-os, sokszor zavargásokba torkolló utcai megmozdulások szervezői telefonon legfeljebb csak arról beszélgettek egymással, hogy hová vonulnak, de ez nem bűncselekmény. A kényesebb témákról sosem telefonon beszéltek, hanem például egy zajos koncerten.

Ezzel együtt a 2006-ig kiépített ügynökhálózat tevékenysége, a zavargások szervezőinek megfigyelése és telefonjaik lehallgatása sokszor segített abban, hogy a titkosszolgálat megakadályozzon egy-egy súlyosabb bűncselekményt. Így például azt is, amikor szélsőségesek azt tervezték, hogy egy sóderrel megpakolt teherautót szereznek, és azzal egy vasúti sínre ráállva okoznak üzemzavart.

A szélsőséges csoportokba beépült ügynökök nem voltak könnyű helyzetben a zavargások idején: a rendőrök és a tüntetők összecsapásai alkalmával többször előfordult, hogy az egyenruhások az ügynököt is megverték, az őt tartó műveleti tisztnek esélye sem volt a beavatkozásra. Megesett, hogy az ügynök egy olyan kocsmában ült a többi tüntetővel együtt, amit rendőrök rohamoztak meg, a műveleti tiszt pedig már nem tudta kihozni az emberét a helyiségből. És amúgy is, ha a tiszt azt tanácsolta volna ügynökének, hogy idő előtt hagyja ott a rendőrök által később lerohant kocsmát, azzal az ügynök könnyen lebukhatott volna a társai előtt.

A 2006-os események idején több fideszes, akkor még ellenzékben lévő politikus is utalgatott arra, hogy a hatóságok a radikális csoportok vezetőit azért nem tudják lefülelni, mert azok az NBH ügynökei. Ezzel kapcsolatban több, korábban az extrém csoportok ellen dolgozó egykori titkosszolga azt magyarázta nekem, hogy sületlenség. Bár valóban voltak ügynökeik a szélsőségesek között, nem is feltétlen kevesen, de kulcsfigurákat, vezetőket nem szervezték be. Mégpedig azért nem, mert németországi példából tanulva tudták, hogy ez visszafelé sülhet el. Németországban egyszer egy neonáci csoport vezetőjéről a bíróságon derült ki, hogy az ottani titkosszolgálattal együttműködött, a bíró pedig okkal fakadt ki, hiszen olybá tűnt, hogy az országra veszélyes figurákat maga a titkosszolgálat kreálja. Ezt a blamát a magyar elhárítás mindenképpen el szerette volna kerülni. Igaz, még jóval 2006 előtt be akarták szervezni a hazai szélsőjobboldal akkor még csak szárnyait bontogató alakját, Toroczkai Lászlót, de nem sikerült, pedig egy tapasztalt öreg motorost bíztak meg a feladattal.

A szélsőségeseket figyelő titkosszolgák a Magyar Gárda Mozgalom megalakulásakor kerültek különös helyzetbe. A 2007 nyarán megalakult szervezet a Jobbik nevű párthoz kötődött, a Gárda tagsága javarészt a Jobbik-szimpatizánsok vagy -tagok közül került ki. A Jobbik ekkor már egy egész komoly támogatást élvező pártként gyűjtötte a híveket, csakhogy a titkosszolgálat a rendszerváltás óta távol tartotta magát a pártoktól, hogy ne legyenek a pártharcok eszközei. A gárda megjelenésével az addig csak a periférián tevékenykedő csoportokat jellemző szélsőjobboldali, antiszemita nézetek immár széles körben megjelentek, ez pedig dilemma elé állította az elhárítást. Különösen akkor vált ez kínossá, amikor a Jobbikot a szavazói 2009-ben először az Európai Parlamentbe, majd egy évre rá a magyar Országgyűlésbe is bejuttatták. A Jobbik színeiben olyan politikusok ülhettek parlamenti székekbe, akikről nemcsak a titkosszolgálat,

de a sajtó is pontosan tudta: szélsőséges személyekkel állnak kapcsolatban, s ezek az emberek tevékenységük miatt eleve az elhárítás, azon belül is az „extrém vonal" látókörében állnak. Jó példa erre a Betyársereg, amely hosszú időn át amolyan szövetségese volt a Jobbiknak; a sereg vezetői a párt egykori elnökével, Vona Gáborral is jó viszonyt ápoltak.

Azzal, hogy a szélsőséges, zsidó- és romaellenes nézeteket a parlamentbe kerülő Jobbik beemelte a közbeszédbe, szinte borítékolható volt a tragédiasorozat, amely a titkosszolgálatok egyik nagy kudarcát is magával hozta. 2008 júliusa és 2009 augusztusa között egy debreceni férfiakból álló társaság elkövette a magyar kriminalisztika egyik legsúlyosabb bűncselekményét: Kiss Árpád, Kiss István és Pető Zsolt, valamint a később hozzájuk csatlakozó Csontos István cigányellenes, rasszista indítékból öt megye kilenc településén támadt lőfegyverekkel ártatlan, fegyvertelen romákra. A gyilkosságok értelmi szerzőjét, Kiss Istvánt jól ismerték debreceni szkinhedkörökben, testére náci jelképeket is tetováltatott. Ő és testvére, Kiss Árpád, valamint régi ismerősük, az akkor biztonsági őrként dolgozó Pető Zsolt 2008 márciusában kezdték meg a felkészülést a romák elleni támadásokra. Egy vadászfegyvereket hirdető férfihoz törtek be, onnan szereztek puskákat, néhány hónappal később pedig akcióba lendültek.

A sorozatgyilkosságban hat ember halt meg, köztük gyerekek is. A bűntények felderítésében az NBH és a rendőrség együttműködött, de utóbb kiderült, hogy a titkosszolgálat komoly szakmai hibát vétett. Az NBH egyik ügynöke azt jelentette, hogy egy arab származású, de magyar férfi kézigránátokat szeretne beszerezni egy debreceni, közismerten szélsőjobboldali társaságnak. Ezt az információt az NBH ugyan jelezte a rendőrségnek, de a titkosszolgálat debreceni

kirendeltsége éppen akkor hagyta abba az érintett debreceni férfi telefonjainak a lehallgatását, noha addig „rajta voltak" a telefonokon.

Az ügyet vizsgáló parlamenti bizottság később megállapította, hogy az NBH egységei között elégtelen volt a kommunikáció, és a szolgálat nem vette komolyan a megfigyelés alatt álló szélsőségesek fegyverbeszerzési törekvéseit. A jogi osztály 2008 tavaszán a hajdú-bihari műveleti tiszt kérése ellenére sem rendelte el Kiss Árpád és Pető Zsolt megfigyelését, Kiss István megfigyelését pedig nem szigorították, sőt később felfüggesztették. Mindezt annak ellenére, illetve azután, hogy lehallgatott telefonbeszélgetésük szerint fegyverbeszerzésre készültek.

Ugyanakkor az NBH belső működését és a konkrét ügyet ismerő egykori titkosszolga másképp látja. Szerinte a „lehallgatás" elrendeléséhez az NBH jogi főosztályának nincs köze, mert az nem az ő feladata, hanem ez esetben a debreceni kirendeltségen dolgozó műveleti tiszté. A tiszt ugyanis úgy kér engedélyt egy „lehallgatáshoz", hogy az erről szóló előterjesztést először a jogi főosztállyal egyezteti, majd ezután kerül az előterjesztés a főigazgatóhoz, akinek az aláírása után az engedélyező bíró asztalára kerül a kérelem. Csakhogy a debreceni társaság lehallgatásának az ügyében nem új engedélyt kellett kérni, hanem a már meglévő engedélyt kellett volna meghosszabbítani.

– Mivel a kirendeltség sokszor nyűgként kezelte az extrém területet, hiszen egy műveleti tiszt emellett még minimum három-négy területet visz, a lejárt határidőt valószínűleg nem hosszabbította meg, ezért a lehallgatás automatikusan megszűnt. Csakhogy erre az NBH-nál későn eszméltek rá, akkor, amikor a rendőröknek sikerült beazonosítani a gyanúsítottakat – mesélte az egykori titkosszolga.

Ennél is nagyobb hibát követett el a katonai titkosszolgálat, a Katonai Biztonsági Hivatal. A Nemzetbiztonsági Hivatal egyik volt munkatársa, aki annak idején folyamatos kapcsolatban állt a rendőrökkel a romagyilkosságok miatt, jól emlékszik, hogy a megbeszéléseken a katonai titkosszolgálatok képviselői is jelen voltak. Amikor arról kérdezgették őket, van-e bármilyen információjuk, ami segítheti a nyomozást, ők csak a fejüket rázták – miközben az egyik elkövető, Csontos István épp a KBH ügynöke volt. A vállaltan szkinhed Csontos 2003-ban szerződött a Magyar Honvédséghez, ahol a katonai elhárítás felfigyelt rá, és beszervezte őt. Az utolsó két támadásnál Csontos a sofőr szerepét töltötte be, a gyilkosokat fuvarozta a tiszalöki és a kislétai gyilkosságok helyszínére. Csontos 2009 nyarán Polgárnál belefutott egy rendőri igazoltatásba, míg társai öltek. A rendőrök felvették az adatait, majd elengedték, de mivel a tiszalöki gyilkosság éjszakáján a tetthely ötven kilométeres körzetében mozgott, és a rendőrök tudták róla, hogy katona volt, információkat kértek róla a katonai titkosszolgálattól. A KBH azonban ekkor – behúzva a nyakát – nem árulta el a nyomozóknak, hogy Csontos az ő ügynökük, ahogy azt sem, hogy szkinhed, pedig ez fontos információ lett volna, hiszen illett a gyilkosok profiljába. Amikor az elkövetők elfogása után a sajtóban megjelent, hogy Csontos a KBH ügynöke volt – Csontos a kihallgatásán célozgatott erre –, a katonai titkosszolgálat vezetői továbbra is letagadták ezt. A romagyilkosságok ügyében felállított parlamenti bizottság SZDSZ-es elnöke, Gulyás József szerint a gyilkosságsorozat rávilágított arra, hogy a „különböző nyomozó hatóságok és nemzetbiztonsági szolgálatok együttműködése kritikus ügyekben is őszintétlen, komolytalan és elégtelen". Sőt, Gulyás szerint a nemzetbiztonsági szolgálatok fölötti ellenőrzési

gyakorlat kudarcot vallott. „Nincs megfelelő parlamenti, hatósági vagy bírói kontroll a szolgálatok felett. Ezek a szervezetek bármit el tudnak dugni azok elől, akik az ellenőrzésükre jogosultak – és most látjuk, hogy el is tüntetnek, vagy éppen meghamisítanak információkat" – mondta Gulyás a *Magyar Narancs* online kiadásának adott interjújában még 2013-ban.*

És hogy miért tagadta le a katonai titkosszolgálat a Csontossal való kapcsolatot? Erre egyetlen épkézláb magyarázat az, hogy egyszerűen féltették a presztízsüket. Pedig a katonai elhárítást sokkal nagyobb presztízsveszteség érte akkor, amikor kiderült, hogy mindenkinek hazudtak. Bár emiatt később indult büntetőeljárás, a zárt ajtók mögött zajló per felmentéssel zárult.

* Rényi Pál Dániel: „Erre nincs felmentés" – Gulyás József a romagyilkosságok nemzetbiztonsági vonatkozásairól. *magyarnarancs.hu*, 2013. 10. 12. https://magyarnarancs.hu/belpol/erre-nincs-felmentes-86695

AZ ÁLLAM CSÁPJAI

Grigorij Alekszandrov. Ezen a néven mutatkozott be a kopaszodó, pocakos férfi, miután negyedórás késéssel megérkezett a bécsi kávézóba, ahová Siewert Andrással beszélt meg találkozót 2018. január 9-ére. A neve alapján orosznak vélhető Alekszandrov egy nővel érkezett, aki parókával és szemüveggel próbálta leplezni valós énjét. Merthogy sem Alekszandrov, sem a nő nem az volt, akinek mondta magát, de ebben akkor Siewert András, a menekülteket segítő magyar civil szervezet, a Migration Aid vezetője még nem lehetett teljesen biztos. Ahogy a találkozót árgus szemekkel figyelő osztrák titkosszolgálat sem.

A bécsi találkozót Alekszandrov kezdeményezte. 2017. december 19-én e-mailben megkereste Siewert Andrást, azt állítva magáról, hogy egy Smart InnoTech nevű brit cég vezérigazgatója, és mindenképpen tárgyalni szeretne Siewerttel mint a menekülteket segítő egyik legjelentősebb magyarországi civil szervezet vezetőjével. Siewert azonnal gyanút fogott, de ehhez az is kellett, hogy az Alekszandrovként bemutatkozó férfi elkövessen egy hibát. Alekszandrov ugyanis egy olyan e-mail-címre írt neki, amit Siewert csak arra használt, hogy a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatallal tartsa a kapcsolatot. Vajon honnan tudhatta ennek a címnek a létezését az állítólagos Alekszandrov? Éppen ezért, ahogy megkapta a levelet, Siewert azon nyomban továbbította azt valakinek, akivel ekkor már hosszú ideje kapcsolatban állt – az Alkotmányvédelmi Hivatal egyik munkatársának.

Amikor Siewert a rejtélyes idegentől megkapta a titokzatos levelet, már lecsengett az Európát 2015-ben elérő migrációs krízis, de az arról szóló politikai és közéleti viták még mindig meghatározó erővel bírtak a magyar belpolitikában. Nem csoda: 2015-ben és 2016-ban összesen 1,4 millió bevándorló és menekült érkezett Európába – nagyságrendekkel több, mint a megelőző években. A hirtelen a kontinensre zúduló emberáradat felkészületlenül érte az Európai Uniót, de a magyar kormány villámgyorsan felismerte a jelenségben rejlő politikai haszon lehetőségét. Míg a hazai ellenzék nagy része az Európába – jellemzően illegálisan, papírok nélkül – érkező tömegekről menekültekként beszélt, addig a kormányzati kommunikációban ugyanezek az emberek mint gazdasági bevándorlók vagy migránsok, nem pedig menekültek jelentek meg. Orbán Viktor következetesen azt kommunikálta, hogy meg kell védeni tőlük Európát, mert a főleg muszlimokból álló embertömeg veszélyt jelent a kontinensre. A szerb–magyar határszakasz magyar oldalára villámgyorsan felépült egy kerítés, amely azt a célt szolgálta, hogy távol tartsa az idegeneket – akiket aztán a határnál felállított tranzitzónába tereltek. De amíg nem állt a kerítés, egyre csak áradtak az emberek, a szállításukat szervező külföldi és magyar embercsempészek pedig degeszre keresték magukat. A kormányzati kommunikáció úgy állította be a jórészt a polgárháború dúlta Szíriából vagy a kevésbé biztonságos Afganisztánból érkező külföldieknek segíteni igyekvő magyar civileket, mint valami jóhiszemű bolondokat, a civilek szervezeteit pedig az Európát muszlimok millióival elárasztani akaró Soros György titokzatos hálózatának démoni részeként festette le. A civileket „migránssimogatónak" gúnyolták, a közelgő, 2018. tavaszi parlamenti választás kampánytéma központi elemének pedig

a migrációt tették meg. A politikai üzenet világos volt: vannak azok az emberek, akik abban érdekeltek, hogy migránsok lepjék el Európát, velük szemben pedig ott a kormány és a kormánypártok, amelyek ez ellen tűzzel-vassal védekeznek. Csakhogy eközben a felszín alatt zajlott egy, az emberek számára láthatatlan művelet, amely nemcsak a magyar titkosszolgálatok jelenlegi állapotáról állít ki szegénységi bizonyítványt, hanem azt is megmutatja, milyen veszélyes vizekre tud evezni egy politikai elit, ha az érdekei úgy kívánják. Ennek a műveletnek volt egyik láncszeme a titokzatos Grigorij Alekszandrov, akit természetesen nem így hívtak, csupán álnevet használt.

Mielőtt azonban rátérnénk a rejtélyes férfi és társai kilétére, meg kell ismerkednünk a Migration Aid nevű szervezet és a magyar titkosszolgálat – e könyv megjelenéséig a nyilvánosság előtt nem ismert – kapcsolatára. Ennek tükrében még izgalmasabbá válik az is, miért akart találkozni a Grigorij Alekszandrov álnevet viselő idegen a magyar Migration Aid vezetőjével.

A migrációs válság kezdetén, 2015 júniusában egyre gyakrabban jelentek meg a budapesti pályaudvarokon olyan menekültek, akik Magyarországon keresztül Ausztriába kívántak jutni. Mindenki jól emlékezhet például a Keleti pályaudvarnál kialakult áldatlan helyzetre. A kormány ebben az időszakban láthatóan elzárkózott a probléma menedzselésétől, így spontán alakultak olyan civil szerveződések, többnyire Facebook-csoportok formájában, amelyek ezeknek a külföldieknek próbáltak segítséget nyújtani. Az egyik ilyen csoportot egy ötvenes éveiben járó budapesti vállalkozó, Ujhelyi Sándor alapította. Az eredetileg építészmérnök vendéglátós kiváló orosz kapcsolatairól volt ismert, korábban évekig dolgozott a kijevi Budapest Étterem és Kaszinóban,

emellett az orosz üzleteket felkaroló Vállalkozók Klubja Egyesület elnökeként évente szervezett magyar–orosz üzletember-találkozót. 2015 júliusában a *Népszabadság*nak* azt mesélte, azután döntött a Migration Aid megalapításáról, hogy megtudta: szélsőségesek baseballütőkkel felszerelkezve kezdtek vadászni a déli határ mentén a családos menekültekre. A Migration Aid létezéséről és aktivitásáról hamar tudomást szereztek a hatóságok, noha a Facebookon alakult közösséget hivatalosan nem jegyezték be mint szervezetet. Idővel azonban egyre többen csatlakoztak a professzionalizálódás útjára lépő csoporthoz: a tagok közül kiemelkedtek azok, akik értettek egy-egy részterülethez, például a logisztikához vagy a kommunikációhoz.

A hatóságok viszonylag gyorsan megtalálták a kapcsolatot hozzájuk, ugyanis amikor a Fővárosi Rendészeti Igazgatóság rábízta a budapesti tranzitzóna üzemeltetését a civilekre, egyúttal feltételül szabta a hatóságokkal való együttműködést. Az elhárítás mindeközben érdeklődni kezdett a Migration Aid alapítója után, ami Ujhelyi orosz kötődése és kapcsolatrendszere miatt érthető. Annak fényében mindenképpen, hogy miközben a kormányzat a migrációs ügyekben a „Soros-hálózatokat" emelte ki mint a migránsáradat beindítóját, az európai hírszerzési és elhárítási körökben az orosz titkosszolgálat aktivitását érzékelték ezekben az időkben Európa-szerte. A miértre is megvan a válasz. Az egykor a KGB-s, a diplomáciai eszközök helyett inkább titkosszolgálati módszerekkel operáló Vlagyimir Putyin orosz elnök – akárcsak a magyar miniszterelnök – igye-

* Rab László: Legyőzték a félelmet, a baseballütőktől mentik meg Magyarországon a menekülteket. *Népszabadság*, 2015. július 24. http://nol.hu/belfold/enni-adnak-az-ehezoknek-1553403

kezett a maga javára fordítani a 2015-ös menekültkrízist. Az Európában aktív dezinformációs kampányt folytató orosz titkosszolgálatok erősíteni akarták azt a narratívát, hogy a menekültválságért Európa és az Egyesült Államok, azaz a Nyugat a felelős, amely nem képes megküzdeni az iszlám szélsőségesekkel, képtelen megállítani a menekülthullámot, és állampolgárait sem tudja megvédeni. Bezzeg az erős kezű vezető által irányított Oroszország képes lenne erre! – szólt az orosz propaganda, amelynek tartalmával a menekülthullám okozta káosz miatt sokan egyet is értettek. A magyar kormány is inkább az orosz narratívát segítette azzal, hogy az áradat kellős közepén erősen bírálta az Európai Uniót. Az is igaz persze, hogy a menekülteket tárt karokkal váró Angela Merkel német kancellár befogadó politikája a visszájára sült el: Németországban éppen azok a szélsőségesek erősödtek meg, amelyek mögött a német elhárítás szintén az orosz titkosszolgálatok manipulációját vélte felfedezni. De bárhogy nézzük is, a 2015-ös események magyarországi szálai érdekes képet mutatnak: miközben a magyar kormány Soros-ügynököket vélt felfedezni a háttérben zajló események mozgatórugóiként, addig az elhárításért felelős állami szerv Oroszországot látta a probléma hátterében – éppen úgy, ahogyan az európai titkosszolgálatok és titkosszolgálati szakértők zöme. Arról nem is beszélve, hogy míg a kormány látszólag lekezelően, sőt inkább megvetően beszélt a menekülteket segítő civilekről, addig a kormányzatot kiszolgáló titkosszolgálat lázasan kereste velük a kapcsolatot. És nem csak kereste, meg is találta. Az első időkben a szervezet egyik akkori, vezető pozícióban lévő önkéntesével ebédeltek együtt többször a titkosszolgák, majd miután az illető otthagyta a szervezetet, a hírszerzők más kapcsolat után néztek.

2016. július 14-én a Migration Aid akkori vezetőjét, Siewert Andrást hívta fel telefonon valaki az Alkotmányvédelmi Hivataltól. Nem sokkal ezután két titkosszolga és Siewert egy belvárosi kávézóban találkoztak. A titkosszolgák a migrációról kérdezgették a magyar civilt, de mondandójukba beleszőtték azt is, hogy Siewert veszélyeztetett, mert az egyik, Magyarországgal szomszédos ország titkosszolgálatának megfigyelése alatt állhat. Leginkább tehát arra voltak kíváncsiak, milyen kapcsolatai vannak a déli határvidéken.

A titkosszolgáktól Siewert azt kérte: intézzék el neki, hogy a Migration Aid bejuthasson a tranzitzónába. Ígéretet tett, hogy azokról, akikkel kapcsolatba kerül, semmilyen információt nem ad ki, ellenben ha tudomására jut bármi, ami nemzetbiztonsági szempontból fontos, akkor segíti a hivatal munkáját. (Ezt az ígéretét később be is tartotta, egyszer például lebuktatott egy embercsempészt, akiről kiderült, hogy már büntették is a tevékenysége miatt, de folytatta – taxisofőrként, jó pénzért.) Az ajánlatot a titkosszolgálat elfogadta, alig két hónappal később Siewert meg is kapta a belépési engedélyeket. Ezek nem a Migration Aid, hanem a Sirius Help nevére szóltak. Utóbbi egy sehol be nem jegyzett szervezet, csak egy egyszerű Facebook-oldal, amit azért hoztak létre, hogy ha a Migration Aid külföldön végez tevékenységet, akkor a Sirius Help nevében tegye azt. A külföldi tevékenységhez több szempontból praktikusabbnak látszott egy másik brandet létrehozni. A belépési engedélyek nemcsak a tranzitzónákra vonatkoztak, hanem az összes nyitott magyarországi befogadóállomásra. Mire ezek az engedélyek a szervezet rendelkezésére álltak, a titkosszolgálat már bizalmas kapcsolatot ápolt Siewerttel. Az együttműködés olajozottan ment: Siewert elküldte a titkosszolgálatnak azoknak az aktivistáknak az adatait, akiket szeretett

volna a tranzitzónába beküldeni, a belépési engedélyeket viszont már a Bevándorlás és Menekültügyi Hivataltól kapta meg.

Az így előállt helyzet kiválóan érzékelteti a szakadékot, ami a politikai propaganda és a színfalak mögött zajló valóság között tátong: miközben a kormánypárti politikusok és a kormány tagjai éjjel-nappal a „migránssimogató" civil szervezeteket ekézték és Soros-ügynököztek, a titkosszolgálat az egyik legnagyobb „sorosistának" bélyegzett civil szerveződést juttatta be a tranzitzónába azért, hogy onnan olyan információkhoz jusson, amilyeneket másképpen nem vagy csak nehezen tudott volna megszerezni. (Ha maga a titkosszolgálat kívánt volna bejutni a zónába, egy fedőszervezetet kellett volna létrehoznia, ami sok pénzt, időt, energiát emésztett volna fel. Ilyenkor egyszerűbb már meglévő organizációt használni a célra, ráadásul a civileknek, akikkel már kialakult a bizalom, jobban meg is nyíltak a menekültek.) Ez a faramuci helyzet csupán a sorosozó politikai propaganda tükrében tűnhet abszurdnak. A magyar titkosszolgálatokat mindenekelőtt felkészületlenül érte a 2015-ös menekülthullám. Bár az Alkotmányvédelmi Hivatalon belül akadtak korábban olyan munkatársak, akik a migráció vagy éppen a világjárvány lehetséges veszélyeire való felkészülést szorgalmazták, ezekre az emberekre nem hallgattak a szervezeten belül. Persze nem csupán a magyar titkosszolgálatokat érintette váratlanul a 2015-ös krízis Európában, csakhogy a magyaroknak nem voltak műveleti pozícióik ezen a területen – ezért is keresték ennyire erősen a kapcsolatot a Migration Aiddel, ezért is volt szükségük a „migránssimogatókkal" való együttműködésre. A kooperáció pedig gyümölcsözőnek bizonyult. Az Alkotmányvédelmi Hivatal munkatársa eleinte két-három hetente ebédelt Siewerttel,

olyankor beszélgettek, a Migration Aid vezetője pedig mindent elmondott, amiről úgy gondolta, hogy biztonsági szempontból érdekes lehet az elhárításnak.

Az elhárítók a Migration Aidnek köszönhetően szereztek tudomást arról, hogy a tranzitzónákban felállított lakókonténerek vizesblokkjainak ablakai a szerb oldalra néznek, azokon keresztül zajlott a seftelés – például veszélyesnek minősülő tárgyakkal –, ami senkinek nem tűnt fel, noha rendőrök is szolgáltak a zónában. De ezen a vonalon jutott hozzá a titkosszolgálat egy olyan videófelvételhez is, amiből kiderült, hogy a határsértők egy egyszerű alumíniumlétra segítségével könnyedén átmásznak azon a kerítésen, ami a magyar kormány kommunikációja szerint Európát védte meg a migránsáradattól. A vasúti kocsik alját is csak azután kezdték el vizsgálni a hatóságok, hogy a titkosszolgálat ezen a csatornán keresztül megtudta: a menekültek a vagonok aljába kapaszkodva jutnak át a határon. Siewert azokról a fura történetekről is beszámolt titkosszolgálati kapcsolatának, amelyeknek a Balkánon volt a szemtanúja. A balkáni térségben ekkoriban a semmiből nőttek ki azok a „segélyszervezetek", amelyekről korábban senki nem hallott, de mégis tele voltak pénzzel. Ezek mögött a csoportok mögött jellemzően valamelyik külföldi titkosszolgálat állt, a konspiráció pedig néha nem működött tökéletesen. Így a nagy káoszban hébe-hóba ki lehetett szúrni, ha valami olyasmi történik, ami sehogyan sem illik a képbe. Például ha egy nevesincs „segélyszervezet" aktivistája stikában odalép egy orosz rendszámú autóhoz, a kocsiból pedig egy köteg pénzt vesz át. Ekkortájt a Balkán nemcsak menekültekkel volt tele, hanem a különféle titkosszolgálatok ügynökeivel, hírszerzőivel is. A hasonszőrű hírszerzők és elhárítók kiszúrták egymást – apró jelekből, gesztusokból. De akár

abból is, ha egy rasztafrizurájú, szakadtnak és szegénynek tűnő külföldi aktivistának, aki éppen akkor érkezett segíteni a menekülteknek, még látszottak a frissen felhelyezett orrpiercing nyomai.

Abszurd helyzeteket azért a magyarok is teremtettek: a tranzitzónákban az Alkotmányvédelmi Hivatalnak és az Információs Hivatalnak is működött egy-egy konténere, nem épp titkosan: ezekre jó magyar szokás szerint egy műanyag tasakba behúzott A4-es lapra kiragasztották: AH és IH.

2017 májusában azonban történt valami: Siewert András behívták a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatalba, ahol közölték vele, hogy az együttműködést megszüntetik, nem mehetnek többet a tranzitzónákba. A döntés azért érintette váratlanul a Sirius Help vezetőjét, mert előtte egy héttel még ugyanebben a hivatalban egy, a tranzitokban működő civil szervezetek vezetőivel tartott kerekasztal-beszélgetésen a hivatal egyik vezetője kifejezetten dicsérte Siewerték tevékenységét. A Sirius Help májusban még be tudta küldeni az aktivistáit a zónába, de júniusban már nem kapták meg a belépési engedélyeket.

A titkosszolgák, akikkel Siewert a kapcsolatot tartotta, széttárták a kezüket. Ők azt állították, hogy megpróbálták helyrehozni a dolgot és elintézni, hogy a Sirius Help emberei továbbra is megkapják a belépést a zónákba, de falakba ütköztek. Azt érzékelték, hogy a kitiltásról a legmagasabb szinten döntöttek. Olyan szinten, amire nekik, egyszerű titkosszolgaként, már nincs befolyásuk. Azzal, hogy a Sirius Help kiszorult a tranzitzónákból, információszerzési lehetőségei is lecsökkentek. Talán emiatt is megritkultak a találkozók a szolgálat emberei és Siewert András között.

És ekkor eljött 2017. december 19-e: Siewert megkapta a titokzatos Grigorij Alekszandrovtól az e-mailt, amelyet egyből továbbított is titkosszolgálati kapcsolatának. Ám azokra a fordulatokban gazdag eseményekre, amelyek ezután következtek, sem a titkosszolgálat, sem Siewert nem számíthatott.

Az Alkotmányvédelmi Hivatalnak is egyből szemet szúrt, hogy bár Alekszandrov állítása szerint ő egy Smart InnoTech nevű cég vezérigazgatója, nyomát sem lelték annak, hogy valóban létezik ez a gazdasági társaság. Az AH azt gyanította, hogy Siewertet egy külföldi titkosszolgálat akarja beszervezni. Ettől kezdve az Alkotmányvédelmi Hivatal szabta meg, hogy Siewert mit lépjen. Az elhárítók mondták meg, válaszoljon-e a megkeresésekre, és ha igen, mit. Az egész történetet az ellenőrzésük alatt akarták tartani. Elsősorban azért, hogy kiderüljön: ki és miért akarja behálózni az egyik fontos kapcsolatukat.

Miután Siewert a titkosszolgálat instrukciói alapján több levelet váltott a titokzatos idegennel, Alekszandrov személyes találkozót kezdeményezett. Azt kérte, Bécs legyen a helyszín. Az Alkotmányvédelmi Hivatal szerette volna, ha Siewert valahogyan rá tudja venni a férfit, hogy ne az osztrák fővárosban, hanem Budapesten kerüljön sor a találkozóra, de Alekszandrov ragaszkodott Bécshez. Ellenben jelezte, hogy minden, az utazással kapcsolatos költséget fizet Siewertnek, ami ismét csak gyanússá tette a közeledést. Alekszandrov levelei mintha azt sugallták volna, hogy a pénz nem számít. Egy-két nappal a találkozó előtt az elhárítók azt javasolták Siewertnek, inkább ne menjen el Bécsbe, mert túl veszélyes. Aggodalmuk abból fakadt, hogy nem állt rendelkezésükre elég információ, amiből el tudták volna dönteni, hogy biztonságos-e a randevú. Attól tartottak, hogy az orosz

titkosszolgálat akciója áll a háttérben, és ismerve az oroszokat féltették Siewertet. Azért az oroszokra gyanakodtak, mert a tolakodó stílus az orosz szolgálatok módszereire emlékeztette őket. Siewert azonban mindenáron menni akart. Ő attól tartott, ha nem megy el a találkozóra, ez a rejtélyes szál elvész, és soha sem fogja megtudni, mit is akartak tőle az idegenek. Úgy döntött, a titkosszolgálat munkatársainak tanácsa ellenére saját felelősségére, de igenis elmegy Bécsbe. Mivel angolul nem beszélt túl jó, csak a német nyelvet – azt viszont tökéletesen –, magával vitte a fiát, aki jó angolos.

A bécsi találkozóra Siewerték felkészülten érkeztek. Mindenképpen rögzíteni akarták a beszélgetés során elhangzottakat, de úgy, hogy Alekszandrovék ezt ne tudják. Autójukkal a bécsi Intercontinental szállodától nagyjából százötven méterre, egy egyenes és jól belátható, alacsony forgalmú útszakaszon parkoltak le. Jóllehet Alekszandrov korábban azt írta magyar partnerének: a szálloda recepcióján jelezni fogja, hogy találkozójuk van, ezt nem tette meg. Alekszandrov valójában nem is az Intercontinental hotelben szállt meg, a találkozóra ő és a kolléganőjeként bemutatott parókás nő néhány perces késéssel érkezett meg taxival. Alekszandrov és a nő választott ki egy asztalt, ahova leültek, a szomszédos asztalnál pedig egy férfi ült. Ő azért lett furcsa Siewertéknek, mert másfél órán keresztül újságot olvasott. Ugyanazt az újságot, és alig-alig lapozott néha.

Az orosz nevű fickó nem sok időt vesztegetett az udvariassági fecsegésre. Miután mind a négyen megrendelték a kávéjukat a pincérnél, Alekszandrov mindjárt a közepébe vágott:

– Tehát amit mi csinálunk: mindenféle kezdő vállalkozásokat finanszírozunk, olyan tevékenységeket, amikről úgy

hisszük, hogy végül sikeresek lesznek. Nem a haszon a legfontosabb.

Az férfi elmondta, hogy egyik befektetőjük nagyon érzékeny az európai menekültproblémára, majd célirányos kérdéseket tett fel Siewertnek. Szinte azonnal a Migration Aid kormányzati és politikai kapcsolatairól kezdte faggatni a magyart.

– Soros György milyen kapcsolatban áll önökkel? – kérdezte Alekszandrov.

– A szervezetünkkel? Nincs kapcsolatunk Sorossal vagy Soros szervezeteivel, bár valóban beszélnek ilyesmiről.

– Ezt hogy érti?

– Azt állítják, hogy van kapcsolatunk vele – utalt Siewert a kormányzati propagandára.

– Tehát valójában nincs. Értem – nyugtázta Alekszandrov.

Később aztán rátért arra, miért is akart találkozni a magyarral.

– Mondok egy keveset a projektről, és akkor megértik, miért keresünk kapcsolatot az előmozdításához – vezette fel mondandóját, majd mesélni kezdett egy, a Smart InnoTech által kifejlesztett technológiai megoldásról. Azt állította, ezzel a módszerrel adatokat lehet gyűjteni a menekültekről, például ujjlenyomatot, s ezek segítségével adatbázist építeni. A férfi utalt arra, hogy mindezt a kormány tudta nélkül is meg lehet csinálni.

– Ez a szépsége ennek a terméknek: nincs szükség arra, hogy a kormány által kiadott irat igazolja valakinek a személyazonosságát. Emberi lényekről van szó, a személyazonosságod a neved, függetlenül attól, hogy a kormány egyetért-e ezzel vagy sem, és még így is lenne valamiféle nyilvántartásban nyoma annak, hogy létezel… – magyarázta az

„üzletember", mire Siewert azt felelte, hogy egy ilyen „okmányt" hivatalosan nem fogadnának el.

– Van bármiféle törvény, hogy ha én csinálok egy adatbázist, azt meg kell osztanom a kormánnyal? – érdeklődött az asztal túloldalán ülő fél. – Vagy maradhat bizalmas? Jöhet valaki a kormánytól, hogy figyelj, látni akarom az adatbázisodat? – kérdezte Alekszandrov.

– Nem. De van adatvédelmi törvényünk, ahogy minden európai uniós országnak, és csakis ennek a törvénynek megfelelően lehet adatbázisokat építeni. Ennyi. Személyi adatok gyűjtéséhez az érintett személytől engedélyt kell kérni. Tehát ha az adatbázisban fotó és egyéb személyes adatok szerepelnek, akkor alá kell írnia az érintettnek, hogy hozzájárul az adatai kezeléséhez. Ez európai törvény, minden európai országban így működik.

– Igen, de ez bizalmas maradhat, ha én nem akarom a kormányt is beavatni? Nem akarom, hogy végül a menekültek kárára legyen a fejlesztés, ahelyett, hogy őket segítené.

Ekkor Siewert fia az apjához fordult:

– Szerintem arra kíváncsi, hogy rejtve maradhatnak-e az állam szeme elől ezek az adatok.

– Hát, ha nem köti az állam orrára, akkor nyilvánvalóan nem fog tudni róla – világosította fel Siewert külföldi beszélgetőtársát, miközben a kezében szorongatott mobiltelefonjával folyamatosan gesztikulált. Néhány percnyi beszélgetés után elnézést kérve jelezte, hogy a mosdóba kell mennie. A mellékhelyiségbe érve azonnal ellenőrizte a mobiltelefonján, sikerültek-e a titokban készült hangfelvételek és fotók. Fellélegzett. A képek is szinte tökéletesek lettek. Alekszandrovék nem tudhatták, hogy Siewert gesztikulálása nem cél nélküli. A magyar férfi a találkozó előtt egy olyan alkalmazást töltött le a telefonjára, amellyel a képernyőzár

feloldása nélkül készíthet fotókat. Így a beszélgetés közben észrevétlenül tudta fotózni az Alekszandrov néven bemutatkozó férfit, és a vele együtt érkező nőt. Akkor még nem sejthette, milyen hasznosak lesznek ezek a fotók. Az Alkotmányvédelmi Hivatal ezeknek köszönhetően már a találkozó után elkezdhette nyomozni, mégis kicsoda a titokzatos „Alekszandrov" és női kísérője.

Siewert visszatért a mosdóból, és folytatták a megbeszélést. Alekszandrov szövegéből egyértelműen kiderült, hogy valamiféle törvénytelen tevékenység felé akarná nyomni Siewerték civil szervezetét.

A találkozó végén Alekszandrov százötven eurót adott át Siewertnek az utazással kapcsolatos költségei fedezésére. Siewerték autóba ültek, visszajöttek Magyarországra, de még Budapest előtt megálltak egy bevásárlóközpontnál, ahol a magyar titkosszolgálat emberei várták Andrást. A pénzt, amit az idegen férfi odaadott Siewertnek, elkérték, hogy bevizsgáltassák egy laboratóriumban, remélve, hogy a pénzen találnak ujjnyomot vagy bármit, ami segíthet a titokzatos „üzletember" és társa beazonosításában.

Még aznap, hogy Siewert hazaért Budapestre, újabb e-mail fogadta. Alekszandrov jelezte, hogy nagyon elégedett volt a bécsi kiruccanással, és szeretné, ha újra találkoznának. Ekkor már a titkosszolgálat is bátrabbnak bizonyult, mint az első megbeszélés előtt. Azt akarták, hogy András folytassa a játszmát, és próbálja meg újfent Budapestre csalni a rejtélyes párost.

Ám hiába is igyekezett Siewert, a külföldi férfi biztonsági okokból elhárította, hogy a magyar fővárosban üljenek össze. Legközelebb egy hónap múlva, február 12-én találkoztak, ismét Bécsben. Ekkor Alekszandrov még nyíltabban beszélt arról, hogy szeretnék, ha a Migration Aid a cége

által fejlesztett technológiát használná adatbázis-építésre. És hogy ez miért érné meg a Smart InnoTechnek? Alekszandrov szerint azért, mert így élesben, krízishelyzetben is tesztelni lehetne a terméket. Az érvelés azonban a „találmány" hasznosságát és célját illetően elég gyenge lábakon állt. Siewert belement a játszmába, nem feszegette a kérdést, hadd higgyék csak, hogy egy naiv civillel ülnek szemben.

– Ha mi most megegyezünk, és ön használni akarja a termékemet, vállalniuk kell majd a rizikót – magyarázta neki Alekszandrov, utalva ismét csak arra, hogy az adatbázis, ami így létrejönne, nem lenne feltétlenül törvényes.

Az elhárítók továbbra is azt gondolták, hogy Siewertet egy ellenérdekelt külföldi titkosszolgálat akarja beszervezni, és erről szól ez a játék. Az oroszokat sejtették a háttérben. A második találkozón Siewerték abban állapodtak meg, hogy a Smart InnoTech legközelebb meg is mutatja nekik azt a bizonyos technológiát, amiről addig csak színes-szagos prospektusokat mutogattak. Ám hiába várta a következő találkozott Siewert, Alekszandrov egyik pillanatról a másikra eltűnt, az e-mailekre nem reagált. Ez ellentmondott annak, hogy Siewertet be akarnák volna szerezni. A Migration Aid vezetője úgy érezte, valami más állhat a háttérben.

Jól sejtette. Amit ő és az elhárítás sem tudott még ekkor, hogy nem a Migration Aid volt az egyetlen, akiket titokzatos idegenek kerestek fel furcsa ajánlatokkal.

Ugyanebben az időszakban világszerte számtalan civil szervezet vezetője kapott hasonló megkeresést – például Tracie Ahern, Soros György pénzügyi alapjának, a Soros Fund Managementnek a pénzügyi vezetője New Yorkban –, és az összes felbukkanó idegen valamilyen vállalat „fejeseként" mutatkozott be, ahogy mindannyian találkozót kértek a civilektől. Az idegenek egyre nyomultak. 2018. február 19-én egy bizonyos Maya Weiss küldött e-mailt a Soros György által alapított Nyílt Társadalom Alapítvány budapesti irodájának. Weiss azt állította magáról, hogy egy berlini cég, a Finwaves munkatársa, és a társaság főnöke, az egyszerűen „Mr. Sarmiento" néven említett férfi akar tárgyalni egy magyar beruházásról. Az alapítvány elutasította a megkeresést, és bár Weiss tovább próbálkozott, nem járt sikerrel. Alekszandrov sem csak Siewertet, hanem a részben a Nyílt Társadalom Alapítvány által finanszírozott jogvédő szervezetet, a TASZ-t is megkereste ugyanannak a cégnek a nevében, mint amivel a Migration Aidnél is házalt. Még a Magyar Helsinki Bizottság is kapott hasonló megkeresést, de találkozókra nem került sor.

Aztán eljött a nap, 2018. március 19-e, amikor minden, vagyis majdnem minden értelmet nyert. Aznap kora reggel újságírók ébresztették Siewertet. A Migration Aid vezetője álmosan vette fel a telefont, és értetlenkedett, amikor az újságírók egy aznap kora reggel, a kormánypárti *Magyar Idők*ben megjelent cikk* miatt kérdezgették. A cikket, ami arról szólt, hogy márpedig nagyon is létezik Soros-hálózat, a nyíltan Fidesz-elkötelezett veterán újságíró, Bayer Zsolt írta. Bayer egy meg nem nevezett, de újságíróként dolgozó informátorára hivatkozva idézett abból a beszélgetésből, amit Siewert a bécsi kávézóban Alekszandrovval folytatott. A beszélgetés Bayer szerint azt bizonyítja, hogy a Migration Aid a tranzitzónába való bejárását arra használta fel, hogy illegális adatbázist építsen a menekültekről, természetesen titokban.

* Bayer Zsolt: Pénzügyi érdekek a humanizmus mögött. *Magyaridok.hu*, 2018. március 19. https://www.magyaridok.hu/belfold/penzugyi-erdekek-humanizmus-mogott-2899092/

Amikor elolvasta a cikket, Siewert azonnal megkereste az Alkotmányvédelmi Hivatalnál lévő kapcsolatát. A titkosszolgálatnál is döbbenten álltak Bayer cikke előtt. Az elhárításnál ekkor esett le a tantusz: az, amit ők egy külföldi titkosszolgálat beszervezési kísérletének hittek, valójában egy olyan, gyaníthatóan külföldiek által végrehajtott, titkosszolgálati módszereket alkalmazó művelet, amelynek haszonélvezője nem más, mint a magyar kormány propagandagyára. Valóban abszurd helyzet állt elő: a magyar titkosszolgálat azoktól a titokzatos figuráktól próbálta megvédeni egyik kapcsolatát, akik műveletének egyetlen célja a civil szervezetek lejáratása Magyarországon és külföldön. Azoké a civil szervezeteké, amelyek szálkának számítanak a kormány szemében. Az ilyenkor felmerülő *Cui bono* kérdését, vagyis hogy mindez kinek állhat érdekében, már nem volt nehéz megválaszolni. Főleg úgy, hogy a cikksorozatot ígérő Bayer Zsolt ezzel a sokat sejtető sorral zárta írását: „Informátorunk közlései sok kérdést felvetnek, egyebek mellett a Migration Aid legális működését illetően is. Reméljük, a hatóságoknak is eszükbe fog jutni ezeket a kérdéseket feltenni."

A cikk megjelenése napján Siewert egy étteremben találkozott a titkosszolgálat munkatársaival, akik ekkor kétórás késéssel érkeztek. Korábban soha nem fordult elő, hogy egy találkozóról ennyit késtek volna, de ezúttal állt a bál. Közölték Siewerttel, hogy az ügy túllépett rajtuk, sok mindenben már nincs kompetenciájuk, ettől kezdve csakis az Alkotmányvédelmi Hivatal főigazgatója dönthet a hogyan továbbról. Később az is kiderült: a titkosszolgálat szerette volna, ha elül az ügy a sajtóban. Ha Siewert sem feszegeti a témát. Ha mindenki megnyugszik.

Hogy miért? Azért, mert azt a játékot, amit Siewerttel és a többi civillel játszottak az idegenek, olyan politikai szintről rendelhették meg, amelyre a titkosszolgálatnak már nem lehetett ráhatása. Bayer Zsolt cikkének alapanyagául ugyanis azok a hangfelvételek szolgáltak, amelyeket a titokzatos Alekszandrov és a szintén álneveket használó társai rögzítettek a különféle fedősztorikkal nyélbe ütött találkozókon. Siewert ekkor a nyilvánosságban, újságírók előtt próbált védekezni, már amennyire a lehetőségei megengedték: felhozta a cikkel szemben a maga védelmére megfogalmazott érveit, például, hogy amikor a külföldi férfi megkereste, akkor ezt jelezte az AH-nak. Régi kapcsolatáról az Alkotmányvédelmi Hivatallal viszont nem ejtett szót, ahogy arról sem, hogy a bécsi találkozóra is az AH „támogatásával" került sor.

Mivel a 2018-as parlamenti választási kampányt a Fidesz elsősorban a Soros György elleni propagandájára építette, bárki állt is a Siewerték elleni művelet mögött, az a magyar kormánypárt szekerét akarta tolni.

Márpedig a szálak Izraelbe, egy tel-avivi magánbiztonsági céghez, a Black Cube-hoz vezettek. 2018 nyarán a *Politico* nevű tekintélyes amerikai lap kiderítette és közzétette, hogy a magyarországi civilek elleni műveletet a Black Cube nevű vállalat hajtotta végre. Az újságnak a Black Cube egyik korábbi alkalmazottja megerősítette: valóban ők álltak a civileket lejáratő akció mögött. Nemsokára a rejtélyes Alekszandrovot is sikerült beazonosítani. Az illető távolról sem orosz, hanem izraeli, egy exkatona, aki korábban az izraeli belbiztonságnál szolgált.*

* A Black Cube-ügy után a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság eljárást indított a Migration Aid ellen „adatvédelmi szabályok megsértése a tranzitzónákban" címen. Az eljárást később megszüntették törvénysértés hiányában, a Migration Aid ugyanis csak számokkal jelölte az embereket.

Titkosszolgálati körökben nem lehet kérdés, hogy ha a Black Cube egy olyan műveletet hajt végre külföldön, amelynek egy másik országban erős politikai felhangjai vannak, és diplomáciai feszültségekhez vezethet, azt csakis úgy teheti meg, ha az izraeli vezetés erre rábólint. Ez esetben is csak így történhetett. Ehhez persze az is kellett, hogy Orbán Viktor és az Izraelt akkor irányító miniszterelnök, Benjamin Netanjahu közös hajóban evezzen: ez pedig a migrációellenes politika, amelyben a patás ördögnek mindketten ugyanazt az embert, Soros Györgyöt állították be. A 2015-ös menekültválság komoly feszültséget okozott az Európai Unió és Magyarország között, míg Izrael ekkor már régóta konfliktusban állt az unióval. A két ország vezetése, Orbán és Netanjahu így végre egy oldalon találta magát.

A Black Cube végül maga is elismerte, hogy a civilek elleni művelet mögött ők álltak. A cég egyik illetékese azt állította, az egész ügy mozgatórugója egy üzleti vita Soros György és egy másik befolyásos milliárdos között, ami több országot is érint gazdasági érdekek mentén, és nincs köze a magyar választásokhoz. Tehát a vállalat tagadta, hogy a 2018-as parlamenti választások kimenetelét akarták az akciójukkal befolyásolni. Azt viszont elismerte a társaság egyik illetékese, hogy magyar állami tisztviselők egyszerűen kihasználták a nekik kedvező alkalmat. Kérdés persze, honnan értesülhettek ezek az emberek a lejáró akciót motiváló feszültségről Soros György és riválisa között, s hogy az egész ügy anyaga vajon miként és miért juthatott el a jobboldali újságíróhoz, Bayer Zsolthoz. Valószínűbbnek látszik az a magyarázat, hogy magyar kormányzati körök „kiszervezték" ezt a piszkos munkát egy külföldi magánszolgálatnak, akik maguk is érintettek, érdekeltek voltak a Soros György és szervezeti ellen táplált indulatok szításában.

Nem példa nélküli lenne ez a Black Cube történetében. Az izraeli magáncég két emberét 2016-ban Romániában azért tartóztatták le, mert a Román Korrupcióellenes Ügynökség akkori vezetője, Laura Codruța Kövesi és környezete ellen kémkedtek. A Black Cube két munkatársát el is ítélte kémkedés miatt a román bíróság, de az izraeli magáncég elérte, hogy hazatérhessenek Izraelbe. Ami azonban lényegesebb: a Black Cube azt állította, hogy akciójukat a román felső vezetés jóváhagyta, máskülönben neki se kezdtek volna a munkának.

PEGASUS HÁTÁN

AZ ÚJSÁGÍRÓT, DZSAMÁL HASOGDZSIT MEGLEPTE az a szívélyesség, ahogyan 2018. szeptember 28-án Szaúd-Arábia isztambuli konzulátusán fogadták. A tekintélyes amerikai napilap, a *Washington Post* állandó szerzője ugyanis azért hagyta ott 2017-ben, ötvenkilenc évesen Szaúd-Arábiát, mert a szaúdi rendszer kérlelhetetlen bírálójaként fenyegetve érezte magát. És bár a *Washington Post*nak végzett munkája miatt könnyűszerrel megkapta a legmagasabb besorolású amerikai vízumot, amikor török szerelmével házasságra készültek, a szaúdi hatóságoktól kellett beszereznie a korábbi válását igazoló papírt. Az egyébként már Amerikában élő Hasogdzsi ezért ment el az Isztambulban lévő szaúdi konzulátusra, ahol benyújtotta a kérvényt, és ekkor még ép bőrrel távozott. Nem sejtette viszont, hogy a kedves fogadtatás után a konzulátus munkatársai azonnal riasztották a szaúdi vezetést – márpedig ez megpecsételte a férfi sorsát. Hamarosan egy menetrend szerinti repülőjárattal Szaúd-Arábiából Isztambulba érkezett egy háromfős különítmény, hogy felmérje a terepet, majd két magángépen követte őket egy huszonöt főből álló speciális csapat, ami a szaúdi trónörökös, Mohamed bin Szalmán közvetlen irányítása alá hírszerzőkből és királyi gárdistákból állt. Őket azért küldték Törökországba, hogy rabolják el és végezzék ki Hasogdzsit. Bár az elrabláshoz és a gyilkossághoz használt eszközökre, köztük egy csontfűrészt is tartalmazó poggyászra felfigyelt a török titkosszolgálat, a szaúdiak diplomáciai mentességet élveztek, így a törökök nem vonhatták őket kérdőre. De azért nem ültek ölbe

tett kézzel: Szaúd-Arábia isztambuli konzulátusát teljesen „bepolóloskázták", titokban képet és hangot rögzítő eszközöket telepítettek az épület minden egyes szegletébe.

Hasogdzsi 2018. október 2-án ment el újra a konzultusra a szükséges papírokért, de többé nem jött ki az épületből, mert a rijádi különítmény odabent elfogta. Miután fojtogatták és félholtra verték, egy asztalon darabolták fel a testét, helyette pedig egy szándékosan erre a célra Isztambulba repülő testdublőr hagyta el a konzulátust egy hátsó kijáraton úgy, hogy felvette az áldozat ruháit és okosóráját. Ám a török elhárítást, akik az általuk betelepített technikai eszközök miatt pontosan tudták, mi történt odabent, nem vezették félre a dublőrrel. Így amikor Hasogdzsi kint, a főbejáratnál várakozó jegyese riasztotta a török rendőröket, mert hosszú időn át nem jött ki a szerelme, Törökország elnöke, a Mohamed bin Szalmánnal amúgy sem túl jó viszonyban álló Recep Tayyip Erdoğan kihasználta a lehetőséget, hogy a közvéleményt a maga oldalára állítsa. Miközben a szaúdiak tagadták, hogy bármi közük lenne Hasogdzsi titokzatos eltűnéséhez, a törökök folyamatosan csepegtették az információkat a médiában, egészen addig, amíg nyilvánvaló lett, milyen brutálisan és előre kitervelt módszerrel ölték meg az ellenzékit.

Amikor Hasogdzsi 2018. szeptember 28-án először lépett be az isztambuli konzulátusra, az egyik barátja telefonján már futott egy kémszoftver, amelynek segítségével későbbi gyilkosai, a szaúdiak olvasni tudták az üzeneteit.*

* Stephanie Kirchgaessner: Saudis behind NSO spyware attack on Jamal Khashoggi's family, leak suggests. *Theguardian.com,* July 18, 2021. https://www.theguardian.com/world/2021/jul/18/nso-spyware-used-to-target-family-of-jamal-khashoggi-leaked-data-shows-saudis-pegasus

Az izraeli NSO nevű cég által kifejlesztett szoftver úgy képes behatolni egy telefon operációs rendszerébe, hogy azt a célszemély észre sem veszi. Ez azért számít rendkívülinek, mert a mobilokra tervezett kémszoftverek többségénél általában szükség van arra, hogy a célszemély valamilyen jóhiszemű mozdulatával aktiválja azt, például egy álcázott fájl letöltésével vagy más módon. Az újonnan felbukkant, Pegasus elnevezésű program azonban túlszárnyalta minden elődjét: ahhoz, hogy működésbe lépjen, nem szükséges a felhasználó aktivitása.

Három évvel a Hasogdzsi-gyilkosság után, 2021 nyarán a Direkt36.hu nevű magyar oknyomozó portál újságírói egy nemzetközi újságírócsapattal együttműködve kiderítették: a Pegasust, amelynek segítségével az arabok Hasogdzsi likvidálását is meg tudták szervezni, magyar célszemélyek ellen is használni kezdték. S hogy kik, az igazán érdekes. A célpontként kiválasztott magyarok között voltak tényfeltáró újságírók, médiacégeket is tulajdonló vagyonos üzletemberek, illetve az ő szűkebb környezetük is. „A Pegasus a telefonok szoftvereinek olyan hibáit használja ki a távolról, észrevétlenül történő behatolásra, melyekről még maguk a fejlesztők, gyártók sem tudnak. Ezeken a réseken keresztül a telefonkészülékbe bejutva nemcsak a célszemélyek beszélgetéseit tudták lehallgatni, hanem hozzáfértek a legbizalmasabb információikhoz, például az e-mailjeikhez és egyéb üzeneteikhez, továbbá fotóikhoz és videóikhoz" – ismertette a Direkt36, miért is olyan félelmetes kémszoftver a Pegasus.

A leleplező cikk megjelenését követően sorra jöttek napvilágra újabb és újabb nevek, akiket ezzel a kémfegyverrel figyelhettek vagy figyeltek meg. Bár a nemzetközi újságírók alkotta tényfeltáró csapat birtokába jutott adatokból

(ami több száz magyar telefonszámot tartalmazott) nem derült ki egyértelműen, pontosan ki vetette be a kémszoftvert, a napnál is világosabb, hogy a magyar állam megvásárolta a Pegasust, és egészen biztosan használta is azt. Önmagában ez még nem lenne botrány, hiszen az ilyen típusú titkos információgyűjtést kivitelező Nemzetbiztonsági Szakszolgálat a törvények szerint megteheti ezt – mármint bizonyos, kockázatot rejtő személyek esetében, ha az indokolt. Csakhogy a Pegasust – amelyet az izraeli NSO cég az izraeli védelmi minisztérium exportengedélyével adhat el külföldi államnak – hivatalosan csak terrorizmussal és szervezett bűnözéssel gyanúsított személyek ellen lehetne bevetni, ezt az eladó kiköti a nemzetközi szerződésben. Az újságírók által megszerzett listákon azonban olyan emberek szerepeltek, köztük a magyar közélet alakjai, ellenzéki politikusok, vállalkozók és sokan mások, akikről nehéz elképzelni, hogy bármi közük lenne a terrorizmushoz vagy éppen a szervezett bűnözéshez.

A Pegasus-ügy tehát nem azért botrányos, mert Magyarországon bizonyos személyeket megfigyeltek, hanem azért, mert az eddig napvilágot látott információk alapján kijelenthető: a jogi szabályozás annyira „rugalmas", hogy ma gyakorlatilag bárkiből nemzetbiztonsági kockázatot lehet csinálni, ennek ürügyén pedig ráküldhetnek egy kémszoftvert, amellyel a legféltettebb titkai is kifürkészhetők. Ha ki is derül valakiről, hogy a telefonját a magyar titkosszolgálat megfertőzte, az illető nem sok mindent tehet, mert a mai magyar titkosszolgálatok feletti parlamenti ellenőrzés a nullával egyenlő. Ahhoz, hogy megértsük, milyen valós kockázatokat jelent egy ilyen szoftver, egy kicsit távolabbra kell mennünk időben és térben is: Izraelbe.

Izrael miniszterelnöki posztját 2009-től tizenkét éven át Benjamin Netanjahu töltötte be. A kiváló politikai taktikusként ismert, sokak által ezért csak Varázslónak becézett Netanjahu igyekezett országában minél tágabb teret biztosítani a piacnak, és minél szűkebbet az államnak. Utóbbinak egyetlen területen szánt kiemelt szerepet: a kibervédelemben, a kiberpiacon. Az állam ellenőrzést kapott az ilyen típusú cégek felett, így például állami exportengedélyhez kötötték a kibervédelmi eszközökkel való kereskedést. Netanjahu miniszterelnöksége idején Izrael állam rengeteg pénzt ölt bele a kibertechnológiai fejlesztésekbe, aminek meg is lett az eredménye. A világ egyik legerősebb szereplőjévé váltak ebben a mezőnyben, sok-sok tehetséget szívtak el a glóbusz minden pontjáról. Az erősen palesztinellenes Netanjahu mindeközben Izrael külpolitikáját is „megreformálta": olyan arab államok felé kezdett közeledni, amelyek korábban még a palesztinokat, nem egy esetben a palesztin terrorizmust támogatták Izrael ellenében. A miniszterelnök mindezt úgy érte el, hogy megjelölte a közös ellenséget: Irán. Önmagában ez még kevés lett volna az elvi szövetséghez, ha Netanjahu nem adott volna át egy ajándékot új „barátainak": ez volt a Pegasus. Évekkel korábban elképzelhetetlen lett volna, hogy olyan államok, mint Szaúd-Arábia, Bahrein, Marokkó vagy éppen az Egyesült Arab Emírségek Izrael szövetségesévé váljanak, de Netanjahunak ez a diplomáciai bravúr is sikerült. Igaz, e palesztinellenes, túlzottan nacionalista politikáját az izraeli titkosszolgálatban, a Moszadban sem mindenki nézte jó szemmel, mert növelte az ország terrorkockázatát.

– Netanjahu a kémszoftvert szövetségépítésre kezdte el használni. Izrael állam, amely a folyamatos túlélésért küzd és azért, hogy kitörjön az elszigeteltségből, autokratikus hatalmakat segített ki ezzel a technológiával. Netanjahu abból indult ki, hogy ha a kibertámogatással sikerül újdonsült szövetségesei pozícióit a maguk országaiban biztosítani, akkor az Izraelnek jó – ezt már Panyi Szabolcs, a Pegasus-botrányt felgöngyölítő nemzetközi újságírócsapat tagja, egyébként maga is a Pegasus kémszoftverrel megfigyelt egyik hazai célszemély magyarázta, világpolitikai kontextusba helyezve a „magyar sztorit" is. Panyi szerint fontos látni, hogy a Pegasust használó országok vagy Izrael szövetségesei voltak, vagy olyan arab államok, amelyek felvették a diplomáciai kapcsolatot Izraellel, és elismerték az államot. A Pegasust kifejlesztő NSO-ban és a magyar civilekre is rászálló Black Cube-ban van egy közös pont: mindkét céget olyanok hozták létre és jórészt dolgoznak ott, akik korábban valamelyik izraeli titkosszolgálat kötelékében álltak. De fellelhető más analógia is: ahogy az NSO szoftverét is jellemzően a populista, de Izrael-barát államokban vetették be, úgy a Black Cube tevékenysége is ilyen országok civil aktivistáira fókuszált. A Siewert Andrást is célba vevő Black Cube célszemélyei között találjuk többek közt Barack Obama volt amerikai elnök beszédíróját és nemzetbiztonsági tanácsadóhelyettesét, Ben Rhodest, illetve Joe Biden akkori alelnök nemzetbiztonsági tanácsadóját, Colin Kahlt is. Az ő idejükben az Obama-adminisztráció az iráni–amerikai nukleáris megállapodáson dolgozott, amit Izrael nem nézett jó szemmel – magyarázta Panyi. Az újságíró elmesélte, hogy amikor a nemzetközi sajtós csapattal a Pegasus nyomában voltak, érdekes mintázatra bukkantak.

– Rögtön azután, hogy az indiai miniszterelnök és Netanjahu találkoztak, megjelentek az indiai telefonszámok a szoftverben. De Ruanda és Azerbajdzsán esete is érdekes: mindkét helyen szintén használni kezdték a kémszoftvert

nem sokkal Netanjahu látogatása után. Amikor Orbán Viktor és Netanjahu találkoztak, felbukkantak a magyar számok. Mindez arra utal, hogy Netanjahu személyesen házalt ezzel a rendszerrel. Mint valami ajándékot, úgy vitte a szövetségeseinek. Az izraeli jobboldalt és a magyar jobboldalt az „ostromlott vár" paranoiája köti össze – magyarázta Panyi. – A meggyőződés hatására, hogy őket mindenhonnan támadják, úgy gondolják, felhasználhatnak olyan eszközt is, ami nem feltétlenül etikus.

És hogy miért annyira hasznos a Pegasus azoknak a politikai vezetőknek, akik úgy érzik, ha nem tartják kordában az ellenfeleiket, akkor elveszíthetik a hatalmat? A Pegasus éppen abban segít, hogy ne kelljen fizikai erőszakot alkalmazniuk. Tegyük fel, az ellenzéki erők tüntetést szerveznek egy papíron sem demokratikus országban. Ha az autoriter rezsim meg akarja őrizni fölényét, hatalmát, kénytelen lesz a demonstrációt erőszakkal leverni. A Pegasus alkalmazásával viszont a politikai ellenfelek *el sem jutnak* addig a pontig, hogy tüntetést szervezzenek, hiszen minden egyes lépésükről értesül a hatalom. Ironikus áthallás, hogy az NSO cég szlogenje éppen így szól: „Életeket mentünk" *(We save lives)*. Igaz, ők a terroristáktól kívánják megmenteni a világot.

Ám van valami, amiről a Pegasust vásárló államok megfeledkeztek: miközben dollármilliókat fizetnek a szoftverért, annak használatával kiszolgáltatják magukat Izraelnek. A Pegasus által összegyűjtött információk ugyanis jó eséllyel kikerültek az „anyaországba". Tehát Izrael nemcsak politikai szövetségeseket szerzett a kémszoftverrel, hanem kiterjesztette hírszerzési kapacitásait is. Mivel a Pegasust az azt felhasználó és az azzal visszaélő állam titkosszolgálatai a legfontosabb, legérzékenyebb pontokon vetik be, ezért Izrael a szövetségesei legfontosabb titkait is megkapja. Mert senkinek ne legyenek kétségei: a Pegasus által összegyűjtött információk nem maradtak országon belül. Ezt Gérard Araud, az NSO egykori tanácsadója, volt francia nagykövet is megerősítette, de Panyi Szabolcs esete is bizonyítja. Amikor a magyar újságíró az NSO egyik illetékesénél szóvá tette, mit keres ő a célszemélyek között, az izraeli cég képviselője azt ígérte, utánanéz az ügyének, és az őt megfigyelő kliens teljes hozzáférését megszünteti.* Ez a kijelentés annak fényében árulkodó, hogy a botrány kirobbanása után az NSO azt állította: nem tudja, a szoftvert használó államok kiket figyelnek meg a Pegasussal, erre nincs ráhatása. Nem kevésbé árulkodó, hogy több nyugati állam, de Oroszország és az Egyesült Államok is azért nem használta a kémszoftvert, mert tudták, az így szerzett adatok az izraeliek kezébe kerülhetnek.

Igen ám, de éppen a Pegaus-botrány mutatja meg azt is, milyen hátulütői lehetnek Netanjahu szövetségkötési stratégiájának, amely első blikkre akár zseniálisnak is tűnhet. Miután fény derült arra, hogy a kémszoftvert szintén megvásárló Marokkó titkosszolgálata a francia politikai és gazdasági elit tagjai elleni kémkedésre használta azt, mi több, magát a francia elnököt, Emmanuel Macront is megfigyelte, nem kis diplomáciai feszültség keletkezett Izrael és Franciaország között. Vagyis miközben Izrael sok új szövetségest szerzett magának, az új szövetségesek nem túl etikus viselkedése olyan országok haragját váltotta ki, akikkel pedig nem ártott volna fenntartani a jó viszonyt.

* Politzer Maymon Krisztina: Panyi Szabolcs az izraeli katonai rádióban kérdezhette az NSO vezérigazgatóját. *Izraelinfo.com,* 2021. 07. 23. https://izraelinfo.com/2021/07/23/panyi-szabolcs-az-izraeli-katonai-radioban-kerdezhette-az-nso-vezerigazgatojat/

– Izraelnek most egyensúlyoznia kell, hogyan szolgálja ki ügyfélkörét úgy, hogy ne haragítsa magára az egész világot. Ez egy fausti paktum. Elnyomó rendszerek fenntartásához járulsz hozzá azért, hogy a saját demokráciád az arab térség közepén túléljen. Talán most, hogy 2021 nyarán, tizenkét évnyi kormányzás után Netanjahu távozott a miniszterelnöki posztról, az új izraeli vezetés belátja, hogy a szövetségeseiért Izrael túl nagy árat fizetett – fejtegette Panyi az izraeli változások idején zajló beszélgetésünk alkalmával.

Ma már látható, hogy a Black Cube ügye és a Pegasus-botrány összeér, ugyanarról a tőről fakad. Az izraeli magánhírszerző és kibertechnológiai cégek Izrael állam hathatós támogatása és jóváhagyása nélkül nem kínálhatták volna fel ezeket a szolgáltatásokat külföldi ügyfeleknek, legyen szó civilek lejáratásáról, vagy éppen egy mindent tudó kémszoftver eladásáról. Mindkét technikát olyanok ellen vetették be külföldön, akik a jobboldali-populista Netanjahu ellenfelei, ellenségei. Ez akkor is így van, ha a Netanjahu vezette Izrael újsütetű szövetségeseit évekkel korábban még antiszemitának bélyegezték. A legjobb példa erre Bayer Zsolt esete. A fideszes véleményformáló Bayert kijelentései, írása alapján sokáig antiszemitaként könyvelte el a magyar közélet, végül pedig a fura, országok közti szövetség eredményeképpen éppen ő próbálta lejáratni – a Black Cube által összegyűjtött információk alapján – azokat a civileket, akikről nem tudhatta, hogy mindeközben a magyar titkosszolgálat védelmét élvezik. Groteszk helyzet, de a politikában ez is megtörténhet.

Lássuk most azonban a történet egy még fontosabb tanulságát: miként lehetséges az a gyakorlat, hogy törvényi lefedettséggel Magyarországon lényegében bárki megfigyelhető.

Ha valamelyik magyar titkosszolgálat egy célszemély telefonját, lakását, irodáját, autóját le akarja lehallgatni, akkor az ügyben eljáró műveleti tiszt erre javaslatot tehet. E javaslatában meg kell indokolnia, miért szükséges titkosan információt gyűjteni, miért csak így szerezhetők be azok az adatok, amelyekre kíváncsiak. Azaz elméletileg egy titkosszolgálat csak akkor folyamodhat ehhez az eszközhöz, ha úgy értékeli, más módon nem juthat hozzá az információkhoz. Miután a kérelmet az adott titkosszolgálati szerv jogászai is átnézik, a szervezet vezetője felterjeszti azt az igazságügy-miniszterhez. A miniszter – tehát egy kormánypárti politikus – a részletes indoklást látva belátása szerint dönt az engedélyezésről. Ha a miniszter engedélyezi a lehallgatást – márpedig szinte minden esetben engedélyezi –, onnantól a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat törvényesen eljárva végrehajthatja a műveletet, vagyis lehallgathatja vagy megfigyeli a célszemélyt, s az így szerzett adatokat továbbítja a megrendelőnek: annak a titkosszolgálatnak, amely a megfigyelést kezdeményezte. Látható, hogy a folyamatban minden törvényesen zajlik – akkor is, ha a célszemély az égvilágon semmilyen bűncselekményt nem követett el. A titkosszolgálatok ugyanis – ellentétben a rendvédelmi, bűnüldözési szervekkel – a megelőzésre fókuszálnak. És mivel a titkosszolgálatoknak a kormányzat, azaz a politika ad feladatokat, ezért olyan emberek is a szolgálatok látókörébe kerülhetnek „nemzetbiztonsági kockázatként", akik valójában semmilyen veszélyt nem jelentenek az országra, legfeljebb csak a kormányzat politikájára.

Mindezek fényében különösen pikáns, hogy miközben az állam egy terroristákra és bűnözőkre szabott kémszoftvert vetett be a kormány korrupciós ügyeit is feltáró magyar újságírók ellen, addig teljesen kikerült a látókörükből a hiva-

tali laptopján több ezer gyermekpornográf felvételt tároló Kaleta Gábor. A volt perui magyar nagykövetet 2019 tavaszán gyermekpornográfiával gyanúsították meg, ezek után titokban hozták haza a magyar hatóság emberei Peruból. Kaleta ügyét egy évig titkolták a nyilvánosság előtt, míg nem a külügyben terjedő folyosói pletykák alapján utánajártam a történetnek, és 2020 februárjában megírtam. Az ügy azért is érdekes, mert nagykövetként Kaleta több nemzetbiztonsági átvilágításon is átesett, mégsem jöttek rá a titkosszolgálatok a „kettős életére". Márpedig ha valami, egy diplomata ilyen súlyos magánéleti titka komoly nemzetbiztonsági kockázat: egy efféle információ birtokában egy ellenérdekelt külföldi titkosszolgálat akár pressziós alapon – magyarul zsarolással – is beszervezhet egy diplomatát, különösen akkor, ha az illető távol él a hazájától. A Kaleta-ügy persze arra is rávilágított, hogy a magyar hírszerzés, amelynek egyik feladata éppen a kolóniavédelem, azaz a külföldön szolgálatot teljesítő diplomaták védelme lenne, csődöt mondott. Ez alatt természetesen nem az értendő, hogy egy pedofil diplomatát kellene védeniük, éppen ellenkezőleg: a teljes magyar diplomáciát kell megóvniuk attól, hogy ilyen eset egyáltalán előfordulhasson. Ez volna a nemzetbiztonsági átvilágítás célja is, de ahogy Kaleta Gábor esetében is látható, ez az eljárás sem ért sokat.

A kormány korrupciós ügyeit leleplező újságírók egy normálisan működő jogállamban nem számítanának nemzetbiztonsági kockázatnak. Legfeljebb politikainak, s ez nem mindegy. Ezt a vékony határvonalat a rendszerváltás utáni években a magyar titkosszolgálatok még erősen igyekeztek őrizni, mert bizonyítani akarták: a magyar állam a megbízójuk, nem pedig felhasználható eszközök a magyar kormány belpolitikai csatáiban. Persze mindez nem jelenti azt, hogy

végig ellen is tudtak állni a politikai jellegű „megrendeléseknek", de tény: a Pegasus-ügynél nagyobb titkosszolgálati botrány nem történt a rendszerváltás óta. (Az első Orbán-kormány idején a Fidesz azzal robbantott ki botrányt, hogy vezetőiről korábban titkos adatokat gyűjtöttek, ám később kiderült, hogy ezek az adatok nem is voltak titkosak.)

A rendszerváltás óta eltelt évtizedek során, de leginkább a 2010 után hatalomra került kormány kétharmados többségével a titkosszolgálat politikának való ellenállása egyre gyengül, és nincs semmi, ami ezt a folyamatot megállítaná. Noha az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága azért működik, hogy a titkosszolgálatokat ellenőrizze, a gyakorlatban erre nem képes, mert a kormánypárti többséggel a testület tagjai bármit leszavazhatnak. Így azt is, hogy alakuljon egy olyan ténymegállapító bizottság, amelynek tagjai belenézhetnének a Pegasusszal megfigyelt célszemélyek ügyében keletkezett iratokba. Merthogy minden egyes titkosszolgálati művelet után maradnak dokumentumok.

A Pegasus alkalmazásának nyomait – ahogy más, külső engedélyhez kötött titkos műveletéit – utólag nem lehet egykönnyen eltüntetni az állami szerveknél. Ezeknek a műveleteknek nyoma maradt a titkos információgyűjtést megrendelő szervezetnél, nyoma maradt a minisztériumban, ahogy nyoma maradt az NBSZ-nél is. Bár elméletileg nincs kizárva, hogy a botrány kirobbanása után a titkos információgyűjtést megrendelő szerv megsemmisítette az így keletkezett dossziékat, az ilyen típusú anyagok esetében még a megsemmisítésnek is szigorú szabályai vannak – tehát ennek is nyomának kellene maradnia. Arról nem beszélve, hogy ha a Pegasus-ügyben valamelyik távközlési vállalatot is megkeresték az állami szervek, ahogy azt az „egyszerű"

telefonlehallgatások esetében teszik, ott is őrizniük kell valamiféle zárolt dokumentációt erről.

Minden cég, amely elektronikus hírközlési, azaz internet- vagy telefonszolgáltatást indít, köteles együttműködni az NBSZ-szel. Az NBSZ – engedély birtokában – hozzáfér a szolgáltatók kommunikációs tartalmához. A nagyobb hírközlési szolgáltatóknál egy külön, elzárt termet biztosítanak a titkosszolgálat munkatársainak. Ezekbe a helyiségekbe csak a titkosszolgálat emberei léphetnek be, köztük jellemzően olyanok, akiket fedett állásban alkalmaz a szolgáltató. A fedett állás itt azt jelenti, hogy az illető papíron a hírközlési szolgáltató munkatársa, de emellett a titkosszolgálat tisztje is – tulajdonképpen ez az a pozíció, amit korábban szigorúan titkos tisztként Medgyessy Péter is betöltött az akkori Pénzügyminisztériumban.

A hírközlési szolgáltató munkatársai nem tudják, nem tudhatják, hogy a helyiségbe, ahol csak a titkosszolgálat emberei léphetnek be, mi zajlik. A hírközlési szolgáltatónak biztosítania kell az NBSZ-nek egy csatlakozási pontot, de azt már nem látják, hogy ők milyen adatforgalmat bonyolítanak le.

Kisebb internetes telefonszolgáltatást nyújtó cégeknél nincsenek külön helyiségek és fedett állásban dolgozó titkosszolgák sem. Ott egyszerűen csak át kell adniuk a kért adathordozót az NBSZ-nek, ha azok felkeresik a céget és felmutatják a megfelelő engedélyeket.

Életszerűtlen feltételezés, hogy Magyarországon a titkosszolgálatok tömegesen hallgatnának le internetes vagy telefonos kommunikációt – erre sem elég emberük, sem kapacitásuk nincsen. A szoros vagy más néven szűkre vont figyelésnél ugyan non-stop megfigyelés zajlik, de ez igencsak ember- és időigényes feladat: az operátoroknak ekkor hu-

szonnégy órán át folyamatosan figyelniük kell a célszemély kommunikációját, és ha bármi lényeges történik, azt azonnal jelezniük kell az akciót végző műveleti központnak.* Ha nincs szoros figyelés, akkor a lehallgatást végzők nem rögtön, hanem később elemzik ki a beszélgetések tartalmát, és az operatív szempontból fontos információkat továbbítják a lehallgatást megrendelő titkosszolga felé. Igaz, 2010-re a titkosszolgálatnál már üzembe állt egy olyan, szó- és hangfelismerés alapján működő automata rendszer, ami éppen az operátorokat tehermentesíti, de ennek bevetése nem jelenti azt, hogy tömeges lehallgatásra használnák. Már csak azért sem, mert egy tömeges adatgyűjtés önmagában semmire nem jó: az adatokat ki is kell értékelni, tudni kell, mi a fontos, mi nem. Tömeges megfigyelésnél annyi adatot kellene feldolgozni, ami a végsőkig leterhelné az NBSZ-t. És ne felejtsük el: egyáltalán nem biztos, hogy az igazán jó és értékes információkat lehallgatások útján lehet megszerezni. Profi bűnözők, terroristák és kémek eleve nem osztanak meg egymással érzékeny adatokat telekommunikációs eszközökön, esetükben tehát ezek a típusú megfigyelések jellemzően csak ritkán vezetnek eredményre. Ennél hatékonyabbak lehetnek azok a titkos információgyűjtések, amelyekhez a titkosszolgálatoknak nem kell külső, azaz bírói vagy miniszteri engedélyt beszerezniük. Sokkal hasznosabb például, ha ügynököt telepítenek a célszemély mellé, vagy

* Ilyen szoros figyelés alatt állt például 2003-ban egy fegyveres bűnöző, Engel Zoltán, amikor a telefonja lehallgatása közben a rendőrök megtudták, pillanatok múlva rablásra készül. Engel már annál a háznál járt, amit ki akart rabolni, amikor a rendőrök a helyszínre siettek. Sajnos nem várták meg az erősítést, így Engel tüzet nyitott rájuk, és az egyik nyomozó életét vesztette.

a környezetéből szerveznek be valakit ügynöknek, azután rajta keresztül jutnak információhoz.

Ugyan a Pegasus-ügyben több feljelentés is érkezett az ügyészségre, amely jogosulatlan adatszerzés miatt indított nyomozást, ne legyenek kétségeink afelől, hogy ennek nem lesz sok eredménye: ha a miniszter engedélyt adott egy megfigyelésre, az bizony onnantól kezdve nem jogosulatlan, azaz nem törvénytelen cselekedet. Egyetlen esetben történik bűncselekmény: ha a miniszternek előterjesztett kérelemben félrevezetésre alkalmas, valótlan tények szerepelnek, így a miniszter aláírását adja egy olyan titkos információgyűjtéshez, ami amúgy törvénytelen lenne. Vagy ha a lehallgatást „okosban" oldják meg. Ilyenkor az előterjesztésben nem adnak meg nevet, csak telefonszámot. Például egy valóban jogszerűen megfigyelt célszemély lehallgatásához szükséges előterjesztésbe beleírják, hogy az adott telefonszám kapcsolatként felmerült nála. Az engedélyező ez esetben nem tudja, valójában kinek a lehallgatására adott engedélyt, mert nem fogja felhívni egyesével az előterjesztésben szereplő telefonszámokat. Márpedig egy előterjesztésben nem csak egyetlen telefonszám szerepelhet. A másik „okos" megoldás: az előterjesztésbe azzal az indokkal írnak bele egy telefonszámot (név nélkül), hogy tisztázni kell, ki használja a számot. A lehallgatást engedélyező miniszter vagy bíró kilencven napra adja meg az engedélyt, tehát a célszemélyt (vagy az előterjesztésben szereplő telefonszámok használóit) három hónapon keresztül hallgathatják le az állami szervek „jogszerűen". Garantált, hogy a három hónap leteltével a miniszter nem fogja stopperóra pontossággal megkérdezni: mi lett egy-egy művelet eredménye. Így mennek át „okosban" a jogszerűnek eladott, de valójában jogszerűtlen lehallgatások Magyarországon.

Mindebben rengeteg ember érintett lehet, mint célszemély – függetlenül attól, hogy a Pegasust vetik be ellene, vagy csak egy „sima" telefonlehallgatást. 2021-ben a Pegasus-botrány július végi kipattanásáig az Igazságügyi Minisztérium közlése szerint közel ezer (!) esetben engedélyezett nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtést Varga Judit igazságügyi miniszter. Ez azt jelenti, hogy naponta átlagosan hét előterjesztést hagyott jóvá. Egy ilyen előterjesztés többoldalnyi nyomtatványt tesz ki. Vajon mindegyiket figyelmesen elolvasta? Vajon mindegyiket alaposan mérlegelte? Költői kérdések ezek.

A Pegasus-botránnyal az ellenzék mindenesetre nem tudott mit kezdeni. Ennek hátterében az is állhat, hogy az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottságának ellenzéki tagjai a botrány kirobbanása óta ráébredhettek arra: az előző kormányzati ciklusban a testület tagjaiként ők maguk is jóváhagyták, hogy az NBSZ beszerezze a kémszoftvert. Ez politikailag akkor is kínos az ellenzékre nézve, ha amúgy nem tehetnek arról, hogy később mire használta a titkosszolgálat a szoftvert. Mindenesetre amikor 2021. szeptember 20-án végre a Nemzetbiztonsági Bizottság napirendjére került a téma, az történt, amire számítani lehetett: az ott elhangzottakat a Belügyminisztérium 2050-ig titkosította.

Nincs itt semmi látnivaló?

KI A KÉM?

A KÉMKEDÉS ÁLLAM ELLENI BŰNCSELEKMÉNY, ezért a politikai bűncselekmények sorába tartozik, hiszen aki elköveti, az a fennálló politikai rendszernek okozhat kárt. Ilyen például az összeesküvés, a lázadás, a merénylet, a hazaárulás, az ellenség támogatása – és a kémkedés is.

Egy kém társadalmi és jogi megítélése ugyanakkor természetesen nem azonos például egy gyilkoséval, és nagyban függ attól, hogy tevékenységével melyik országnak ártott, melyiknek használt. Egy Magyarországon tevékenykedő orosz kémre bűnözőként tekint a magyar állam, de Oroszországban ugyanaz az ember akár hős is lehet. És mivel Magyarországon a magyar állam is képez ki és foglalkoztat hírszerzőket, akiknek a munkájához hozzátartozik, hogy ügynököket, azaz nekik kémkedő forrásokat szervezzenek be, így tulajdonképpen a magyar állam is bűncselekményeket követ el egy másik országgal szemben.

A Magyarország ellen tevékenykedő kémek lehetnek bármilyen állam polgárai, akár magyarok is. A külföldi kémek többsége általában diplomáciai fedésben dolgozik, így lebukásuk esetén diplomáciai mentességük miatt nem indulhat ellenük büntetőeljárás, de a nekik dolgozó magyar állampolgárok ellen már minden további nélkül, akárcsak azon külföldiek ellen, akik nem élveznek diplomáciai mentességet. Ezzel együtt a hivatalos statisztikában alig találunk Magyarországon kémügyeket. Ennek két oka lehet. Az egyik, hogy a magyar kémelhárítás valamit rosszul csinál, és a Magyarország ellen dolgozó hírszerzők szabadon járnak-kelnek.

A másik ok valószínűbb, e szerint a lebuktatott kémek vagy az általuk beszervezett ügynökeik ellen az államnak nem érdeke büntetőeljárást indítani. Vagy azért nem, mert az súlyos gazdasági, politikai következménnyel járna a másik érintett állammal való kapcsolatban, vagy azért, mert kémelhárítási szempontból előnyösebb a lebuktatott kémet „megfordítani". Így nevezik azt, amikor egy lebuktatott hírszerzőt vagy az általa beszervezett ügynököt a kémelhárítás a maga oldalára állít. Ez a szakzsargonban játszmának nevezett módszer sok haszonnal járhat, de legalább ennyire rizikós is. Ilyenkor a „megfordított" kémet arra bírja rá a kémelhárítás, hogy megbízói felé továbbra is szolgáltasson információkat, csakhogy fals adatokat, így dezinformálva őket. Azért is rizikós egy efféle játszma, mert erre a másik oldal is számíthat, tehát a „megfordított" kémnek – legalábbis a kezdetekben még – valós és értékes információkkal kell szolgálnia, nehogy fény derüljön az átállítására. Ha szigorúan jogilag néznénk, ilyen esetben a magyar állam szolgáltat ki titkokat, azaz követ el kémkedést, de ezt a cselekményt felülírja egy magasabb állami érdek: az, hogy a „megfordított" kém segítségével megismeri például azt, mire kíváncsi az ellenérdekelt titkosszolgálat. Ez pedig roppant értékes információ lehet.

Napjainkban már a kémkedés nem csak abból áll, hogy a hírszerző féltve őrzött titkokat akar kifürkészni. Sőt, a modern hírszerzés sokszor már nem is azokat a módszereket alkalmazza, mint a hidegháború idején. Már nem feltétlenül írnak alá a beszervezett ügynökökkel beszervezési nyilatkozatot, gyakran sokkal lazább formáját alkalmazzák a kapcsolattartásnak. Nem pusztán formailag, tartalmilag is sokat változott egy kém munkája. Lehet, hogy az a feladata, hogy kompromittáljon valakit, vagy felkutassa, kit lehetne

beszervezni hírszerzési céllal. Esetleg segít működtetni azt az infrastruktúrát, ami a hírszerzés munkájához szükséges. Ez mind-mind kémkedés.

A magyar törvények szerint a kémkedés „idegen hatalom vagy idegen szervezet" részére történő, a magyar államnak hátrányt okozó információátadás. Az idegen hatalom alatt a törvény egy másik államot ért, az idegen szervezet viszont nincs konkretizálva, bármilyen organizáció ide érthető. A magyarázat egyszerű: a jogalkotók elég bölcsen úgy ítélték meg, hogy kémkedni nem csupán egy külföldi titkosszolgálatnak lehet, hanem például egy külföldi titkosszolgálat által létrehozott fedőcég számára is.

Ha valakit egy idegen hatalom beszervez, de mielőtt még kémkedni kezdene, az illető mindent elmond a magyar kémelhárításnak a kapcsolatairól és beszervezésének körülményeiről, akkor a törvény büntetlenséget biztosít számára. E szabályozás tehát a kémelhárításnak kedvez, mert ha még időben közbeavatkozik, a büntetlenség ígéretével könnyen a saját javára „fordíthatja át" a kémet.

Nem csak az kémkedik, aki államtitkot szerez meg és ad át külföldi megbízójának. Ha például valaki szomszédjában egy védett személy, tegyük fel, a legfőbb ügyész lakik, akinek napi szokásait a hírszerző idegen államnak vagy szervezetnek lejelenti, az ugyanúgy kémkedésnek számít. Az internet korában ráadásul könnyedén alkalmazhatók olyan módszerek, amelyekkel sok-sok nyilvános adat elemzésével bárki értékes információkhoz juthat. Ha ezt az elemzést az adott személy átadja egy idegen hatalomnak vagy idegen szervezetnek, akkor a magyar törvények alapján akár meg is gyanúsíthatják kémkedéssel. A másik oldalon a hatóságnak sincs könnyű dolga: a kémkedést általában csak úgy lehet a bíróságon bizonyítani, ha a kémelhárítás mindent alaposan dokumentált. Ez a feladat viszont éppen a kémek konspirált munkája miatt rendkívül nehéz. Márpedig ha a kémtevékenységet nem tudja bizonyítani a vád, akkor a bíróság felmentő ítéletet hoz bizonyítottság vagy bűncselekmény hiányában.*

* Gál István László: A kémkedés a magyar büntetőjogban, *Nemzetbiztonsági Szemle*, 7. évfolyam (2019), 2., 38–49 o.

EPILÓGUS HELYETT

A MAGYAR ELHÁRÍTÁS VEZETŐJE CSUPA IZGALOM VOLT.

Érthető, hiszen nem mindennap fordul elő, hogy az egyik legjobb nyugat-európai hírszerző ügynökség, amelyhez „James Bond" is tartozik, a magyar partnerszolgálatot kéri fel egy közös műveletre. A célszemély az egyik legismertebb európai terrorszervezet pénzmosási akciója révén került a titkosszolgálatok látókörébe, és egy budapesti szállodában vett ki szobát. Itt van hát a soha vissza nem térő lehetőség.

A feladat nem is nagy ügy: csak meg kell figyelni a célszemélyt, és dokumentálni budapesti mozgását. Rutinmunka.

Az elhárításnál mindenkinek az értésére adták, hogy dolgozzon szépen. Nem lehet hibázni.

És úgy tűnt, nem is hibáznak. A külföldi és a magyar műveleti tiszt egy figyelőautóból nézte feszülten, ahogy a célszemély betér a belvárosi szállodába. A szolgálat munkatársai a hotelben szépen dokumentáltak is mindent, ahogy az a nagykönyvben meg van írva.

Fél óra elteltével a célszemély kilépett a szállodából, és gyalog sétálni indult. Innen már a többi figyelő dolga volt a követése. Csapatmunka, és már ezerszer csináltak ilyet. Öt perc elteltével azonban jelezték: baj van. Elvesztették a célszemélyt. Fényes nappal, Budapest belvárosában.

A külföldi műveleti tiszt értetlenkedve kapott a fejéhez: fel sem foghatta, hogy történhetett ilyen. Ez mégiscsak rutinmunka. A magyarok próbálták megmagyarázni a blamát, de tudták, hogy erre nincs mentség.

Az csak később, a belső vizsgálat során derült ki, mi okozta a célszemély „elvesztését".

A figyelők egy része aznapra fusimunkát vállalt, más szóval magánmelót. Nem volt épp akkora súlyú, mint a nemzetközi terrorista mozgásának lekövetése: egy hűtlen feleséget kellett figyelniük a házastárs megbízásából. Hiába na, vannak fontosabb dolgok, mint az államok érdeke!

KIS KÉMSZÓTÁR

A könyvben előforduló fontosabb
titkosszolgálati kifejezések magyarázatai*

AKTÍV INTÉZKEDÉSEK: A politikai hadviselés titkosszolgálati akcióinak gyűjtőneve, a médiamanipulációtól kezdve a különböző fokú erőszakkal járó különleges akciókig, akár gyilkosságokig.

CSENDES KIUTASÍTÁS/KITILTÁS: Amikor egy diplomáciai fedésben dolgozó külföldi kémet a fogadó állam hatóságai tetten érnek, majd arra kötelezik, hogy hagyja el az országot, ám mindezekről a nyilvánosságot nem tájékoztatják.

DEKONSPIRÁCIÓ: Titkok felfedése, titkos cselekmény lelepleződése.

DEZINFORMÁCIÓ: Szándékosan félrevezető információ a másik fél megtévesztésére.

DIPLOMÁCIAI FEDÉS: A hírszerző hivatalosan diplomataként érkezik a fogadó államba, ezért diplomáciai mentesség illeti meg.

---

* A szómagyarázatok Gál István László tanulmányának felhasználásával készültek. Gál István László: A kémkedés a magyar büntetőjogban. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2019/2., 38–49. o.

ELEMZŐ: Olyan titkosszolga, akinek az a feladata, hogy a titkosszolgálat által begyűjtött információkat, adatokat elemezze, értékelje.

FELDOLGOZÁS (FELDOLGOZNI VALAKIT): Adatokat gyűjtenek valakiről abból a célból, hogy megismerjék a személyiségét, tevékenységét, szokásait.

HÍRIGÉNY: Az az információ vagy információhalmaz, amit a kormányzat vagy a politikai döntéshozatal szeretne megszerezni.

ILLEGÁLIS HÍRSZERZŐ: Mélyfedésben, azaz teljes inkognitóban dolgozó, a valós személyazonosságától eltérő identitásba bújt hírszerző.

ILLEGÁLIS REZIDENTÚRA: Külföldön egymáshoz kapcsolt hálózati személyek csoportja, akiknek működése semmilyen vonatkozásban nem utal a küldő vagy megbízó országra.

JÁTSZMA, JÁTSZMÁZÁS: Operatív kombinációk sorozata, amelyet egy jól felépített logika mentén egy konkrét műveleti cél érdekében – ellenérdekelt felek – egymás ellen vívnak.

KAPCSOLATOZTATÁS: A figyelők által használt terminológia. Annak beazonosítása, hogy a célszemély kikkel találkozik, kikkel áll kapcsolatban.

KOLÓNIAVÉDELEM: A magyar diplomáciai testületek védelme.

KONSPIRÁCIÓ: A titkosszolgálatok, valamint illegális, földalatti politikai vagy bűnöző szervezetek felépítésének, szer-

kezetének jellemzője, a titkos tevékenység és rejtett kapcsolattartás biztonságos megszervezése.

KONSPIRÁLT LAKÁSOK (K LAKÁSOK): Olyan, titkosszolgálati fedés alatt működtetett vagy bérelt ingatlanok, amelyeket operatív akciók lefolytatására, ellenséges objektumok, személyek időszakos megfigyelésére használnak.

LEGENDA: Előre kidolgozott, a valóság elemeire épülő, nagyrészt ellenőrizhető, dokumentumokkal is alátámasztott fedőtörténet, magyarázat, amely a titkosszolgálati személyek előéletére, illetve a konkrét akciókra vonatkozik, azok leplezésére és legalizálására szolgál.

LEGENDÁBAN MARADNI: A hírszerző a kreált történetből (lásd *legenda*) semmilyen körülmények között, még dekonspiráció esetén sem lép ki.

MÉLYFEDÉSBEN DOLGOZÓ KÉM: lásd *illegális hírszerző*

OPERATÍV INFORMÁCIÓ: A felderítő pozíció javítására vagy védelmére utaló adat.

OPERATÍV INTÉZKEDÉS: Valamely titkosszolgálati erő, eszköz vagy módszer alkalmazása konkrét helyzetben, meghatározott cél elérésére.

OPERATÍV KÖRNYEZETTANULMÁNY: Leplezett eszközökkel vagy módszerekkel készült összefoglaló jelentés, amely a célszemélyek életkörülményeire, általános emberi magatartására, személyi tulajdonságaira vagy más kapcsolódó adatokra vonatkozó megállapításokat tartalmaz.

PERSPEKTIVIKUS BESZERVEZÉS: A jövőben kialakítható operatív – hírszerző – lehetőség kihasználása céljából végrehajtott beszervezés.

REZIDENTÚRA: Titkosszolgálati tisztekből vagy a hálózat tagjaiból álló, meghatározott titkosszolgálati feladatok ellátására felkészített, konspirált szervezeti forma.

SÖTÉT HÍRSZERZÉS: A titkos információszerzés egyik módszere, amikor a hírszerző a kiválasztott célszemélyt megtévesztve, valódi kiléte felfedése nélkül próbál számára értékes értesülésekhez jutni.

SZIGORÚAN TITKOS (SZT-) TISZT: A Belügyminisztérium nyílt, hivatásos állományából és a civil életből kinevezett, fedésben dolgozó, rendfokozattal rendelkező, anyagi juttatásban részesülő belügyi alkalmazottak. Régen a Belügyminisztérium III. Főcsoportfőnökségének hivatásos állományába tartoztak. Napjainkban is alkalmaznak ilyen tiszteket a titkosszolgálatok, legfeljebb az elnevezésük változott.

TIPPKUTATÁS A titkosszolgálati hálózatépítés első fázisa, amikor egy meghatározott hálózati funkcióra kiválasztási célból keresnek és számításba vesznek különböző személyeket.

VÉDETT KAPCSOLAT: Műveleti szempontból különösen érzékeny vagy kockázatos környezetben dolgozó együttműködő személy.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Nem tudtam volna megírni ezt a könyvet, ha nem ülnek le velem és beszélnek (egykori) munkáikról azok az emberek, akiknek a nevét nem írhatom le. Mindenesetre köszönöm nekik.

Ezen kívül hálával tartozom Panyi Szabolcsnak, Szőnyei Tamásnak, Kolozsi Ádámnak, dr. Hegedűs Antalnak, dr. Szabó M. Attilának, dr. Bodó Kristófnak, dr. Bátki Pálnak és nem utolsósorban Laik Eszternek, aki a munkám során mindvégig lelkiismeretesen és nagy odaadással gondozta és szerkesztette a szöveget, nélküle ez a könyv nem jött volna létre. Köszönet illeti a 21. Század Kiadó valamennyi munkatársát. Feleségemnek, Timinek és gyerekeimnek is köszönöm, hogy türelmesen álltak hozzám akkor, amikor csakis a könyvírással voltam elfoglalva.

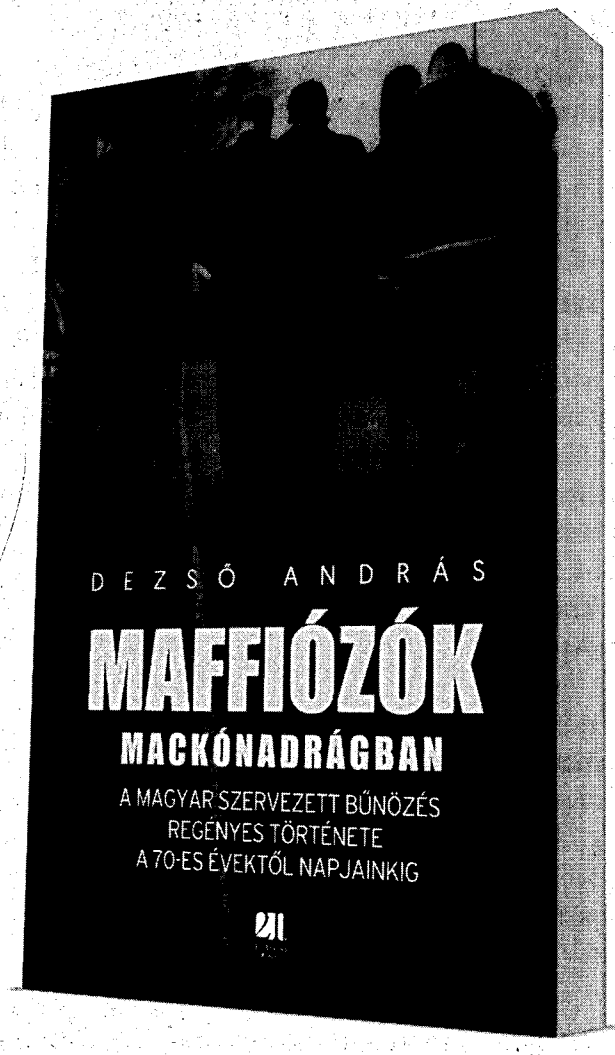

DEZSŐ ANDRÁS

MAFFIÓZÓK

MACKÓNADRÁGBAN

A MAGYAR SZERVEZETT BŰNÖZÉS
REGÉNYES TÖRTÉNETE
A 70-ES ÉVEKTŐL NAPJAINKIG

DEZSŐ ANDRÁS a történeti levéltárban porosodó, egykoron szigorúan titkos rendőrségi és állambiztonsági dossziék, periratok, korabeli újságcikkek százain rágta át magát, öreg zsiványokkal, volt rendőrökkel ült le beszélni. A tények, nem a mítoszok érdekelték. Könyvében a magyarországi szervezett bűnözés kialakulásának és fejlődésének történetét meséli el, eddig soha nem publikált, csak kevesek által ismert epizódokat is feltárva.

A sztorit olvasva a hetvenes évek hírhedt kasszafúróitól a Los Angeles-i magyar maffia támogatását élvező budapesti betörőeliten át megismerkedhetünk az alvilág kultikus, sokszor tragikus sorsú figuráival is. Ki volt a hetvenes évek legendás gengsztere, a Los Angelesben agyonlőtt Markó Béla? Mivel kezdte karrierjét Vizó, a diszkópápa? Honnan indult az 1996-ban meggyilkolt dúsgazdag vállalkozó, Prisztás József? Miből szerezte első millióit a luxus- Bentley-jében agyonlőtt Seres Zoltán? Kik azok a túlélők, akik évtizedeken át meghatározó szereplői voltak ennek a körnek?

A szerző nemcsak a szervezett alvilág kalandos krónikáját írta le példátlan részletességgel, hanem megrajzolta azt a folyamatosan változó társadalmi és gazdasági környezetet is, amely az elmúlt negyven évben nemcsak a bűnözők és ügyeskedők, de mindannyiunk életére hatással volt.

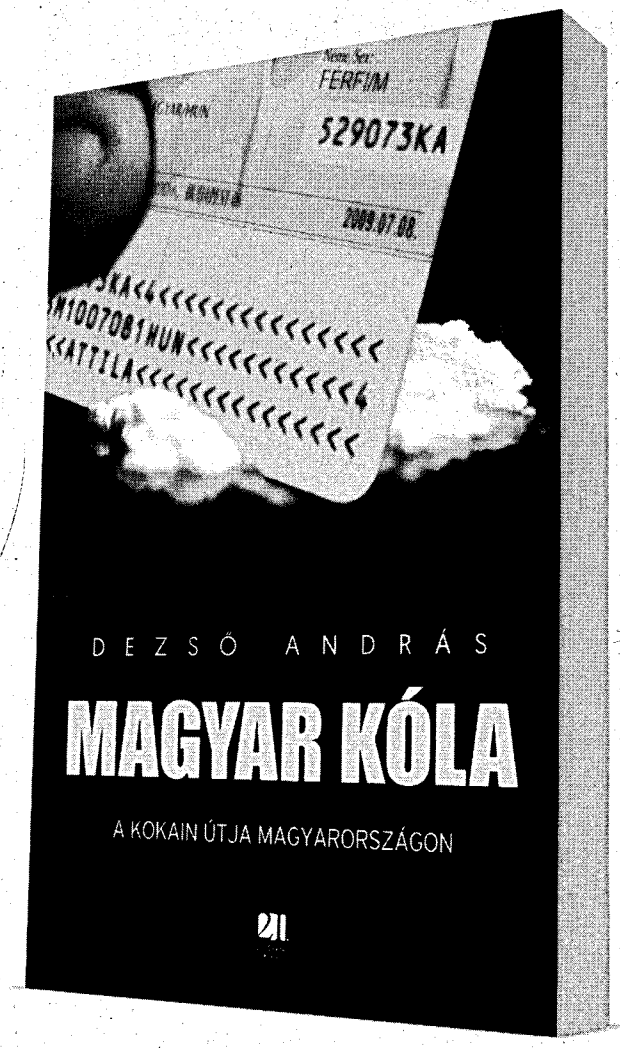

DEZSŐ ANDRÁS

MAGYAR KÓLA

A KOKAIN ÚTJA MAGYARORSZÁGON

A 2019-es év talán legnagyobb könyves szenzációja, a *Maffiózók mackónadrágban* című bestseller szerzője, a távozó indexes oknyomozó újságíró, Dezső András újabb alvilági történetek feltárására szánta rá magát. Ezúttal a magyarországi kokainpiac és a drogban úszó elit világába ad betekintést.

Vajon élnek-e Magyarországon kokainbárók, vagy a hazai nagyágyúk csak kispályások a világ többi országának kereskedőihez képest?

Hol helyezkednek el a magyar bűnözők a világ kokaintérképén?

Mennyi pénzt szakít egy magyar drognagykereskedő és hogyan dolgozik egy díler?

Honnan és hogyan jut be Magyarországra a kokain és miért elsősorban a felső tízezer vagy éppen a celebek és a politikusok körében népszerű?

A szerző – aki az olvasóval megismerteti az első magyar kokainkirály történetét is – kutatómunkája során ismét elmerült az alvilágban és a felvilágban is, megtörtént eseteknek járt utána, hogy bemutassa, milyen is a „magyar kóla".

„Dezső András erős karakterekre koncentrálva, izgalmasan elbeszélve mutat be egy világot, ami már száz éve az életünk része, és amiről viszonylag keveset tudunk."
Könyves Magazin

„Akár botrányos történeteket szeretnénk olvasni kemény bűnözőkről, akár mélyebben szeretnénk megérteni egy mára már elharapózott társadalmi jelenséget és annak hátterét, a Magyar kóla mindkét esetben megállja a helyét. Ugyanakkor kiindulási pontként is szolgálhat az érdeklődők, szociológusok és törvényhozók számára."
Könyvterasz

Egy fiatal magyar srác, aki kalandvágyból lett a CIA ügynöke, és súlyos árat fizetett érte. Egy karrierista magyar diplomata, akit a sértődöttség vezérelt. A hetvenes években kezdődő két, egykor szigorúan titkos dokumentumok alapján rekonstruált kémtörténet csupán egy szelete Dezső András *Fedősztori* című könyvének, amelyben a szerző a titkosszolgálatok rejtélyes és mítoszoktól övezett világába vezeti be az olvasót.

A 2021-ben Joseph Pulitzer-emlékdíjjal kitüntetett újságíró, a *Maffiózók mackónadrágban* és a *Magyar kóla* című bestsellerek szerzője harmadik könyvében sok más mellett Magyarországon dekkoló terroristákról, rettegett csecsen emberrablókkal tárgyaló magyar titkosszolgákról, nagykövetségek titkairól, kettős életre kiképzett hírszerzőkről, fantomszemélyiségekről és trükkös játszmákról ír. Csupa olyan történetről, amelyben nem minden az, aminek látszik. Ahol az emberek legtöbbször beáldozható bábuk egy sakktáblán.

A *Fedősztori* nemcsak azoknak az olvasóknak szolgálhat újdonsággal, akiknek a hírszerzők, kémek, ügynökök világa ismeretlen, hanem azoknak is, akik sokat tudnak erről a területről – akár úgy is, hogy egy-egy történeten keresztül magukra ismernek.

4290 Ft
9 789635 681150
21. Század Kiadó
facebook.com/21szazadkiado
www.21.szazadkiado.hu